

Prof. Dr. Hamza ÇAKIR danışmanlığında Selma KARA tarafından hazırlanan, "Tehcir'in 93. Yılında "Özür Diliyoruz İmza Kampanyası"nın Basına Yansımaları" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

11.03/2010

JÜRİ:

Danışman

Prof. Dr. Hamza ÇAKIR

Üye

Yrd. Doç. Dr. Haluk Suda

Üye

Yrd. Doç. Dr. İlker ERDOĞAN

ONAY:

Bu tezin Kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 20.05.2010 tarih ve ...10... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

20.05/2010

ASLI GİBİDİR

Muhsin DOĞAN

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TEHCİR’İN 93. YILINDA “ÖZÜR DİLİYORUZ İMZA
KAMPANYASI”NIN BASINA YANSIMALARI**

**Tezi Hazırlayan
Selma KARA**

**Tezi Yöneten
Prof. Dr. Hamza ÇAKIR**

**Gazetecilik Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Ocak 2011
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TEHCİR’İN 93. YILINDA “ÖZÜR DİLİYORUZ İMZA
KAMPANYASI”NIN BASINA YANSIMALARI**

**Tezi Hazırlayan
Selma KARA**

**Tezi Yöneten
Prof. Dr. Hamza ÇAKIR**

**Gazetecilik Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

"Bu çalışma Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (BAP)
SBY-09-882 kodlu proje kapsamında desteklenmiştir"

**Ocak 2011
KAYSERİ**

Prof. Dr. Hamza ÇAKIR danışmanlığında **Selma KARA** tarafından hazırlanan. **“Tehcir’in 93. Yılında “Özür Diliyoruz İmza Kampanyası”nın Basına Yansımaları”** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../2010

JÜRİ:

Danışman :

Üye :

Üye :

ONAY:

Bu tezin Kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun.....tarih vesayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2010

Prof. Dr. H. Yunus APAYDIN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“Tehcir’in 93. yılında ‘Özür Diliyoruz İmza Kampanyası’nın Basına Yansımaları” adı ile yüksek lisans tezi olarak yapılan araştırma, Prof. Ahmet İnel, Prof. Baskın Oran, Dr. Cengiz Aktar ve Gazeteci – Yazar Ali Bayramoğlu tarafından, “1915'te Osmanlı Ermenilerinin maruz kaldığı Büyük Felâket'e duyarsız kalınmasını, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum.” metni ile yola çıkılarak düzenlenmiş olan “Özür Diliyorum İmza Kampanyası”nın basına yansımalarını ortaya koymaktadır.

Tezin ana fikrinin oluşturulmasında ve hazırlanması aşamalarında yardımcı olup destek veren danışmanım Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hamza Çakır’a, mailleri ile yardımlarını esirgemeyen Prof. Baskın Oran’a, Agos gazetesi çalışanlarından Rober Koptaş’a; Kayseri Anadolu Haber Genel Yayın Yönetmeni Metin Köseadağ’a, ayrıca tez çalışmamda çeviri ve kaynaklara ulaşmamda destekçim olan arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tezin hazırlanması aşamasında her zaman yanımda olan ve maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme de şükranlarımı sunuyorum.

Selma KARA

TEHCİRİN 93. YILINDA “ÖZÜR DİLİYORUM İMZA KAMPANYASI” NİN BASINA YANSIMALARI

Selma KARA

ÖZET

"Ermeni Tehciri'nin 93 yılında 'Özür Diliyoruz İmza Kampanyası' nın Basına Yansımaları" adlı çalışmada, Tehcir'in 93. yılında, Prof. Dr. Ahmet İnsel, Prof. Dr. Baskın Oran, Dr. Cengiz Aktar ve Gazeteci – Yazar Ali Bayramoğlu tarafından başlatılan "Özür Diliyoruz İmza Kampanyası"nın basına yansımaları incelenmiştir. Yapılan incelemelerde görüldüğü üzere, 2009 yılında, "Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Ermenistan'a maç ziyareti" ve "Özür Diliyorum İmza Kampanyası"nın, 2009 yılında yabancı basında en fazla yer alan iki konu olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu iki konu içerisinde "Özür Diliyoruz İmza Kampanyası" ile ilgili haberler basında daha uzun süre yer tuttuğu, daha geniş ve karşılaştırmalı veri imkanına olanak sağladığı için, araştırma konusu olarak daha uygun olacağına karar verilmiştir.

Tez çalışmasında amaçlanan, kampanyanın Türk basınındaki ve dış basındaki farklı algılanış biçimlerini ortaya koymak, Türk basınında, gazetelerin konuya yaklaşım biçimlerinin, yayın politikaları çerçevesinde şekillenip, şekillenmediğini ölçmektir. Yapılan literatür taramalarında doğrudan kampanya odaklı bir tez çalışmasına rastlanmamıştır. Türkiye dış politikasını olumsuz anlamda etkileyen Ermeni Tehciri gibi önemli bir konuya dair, iletişim araştırmalarının azlığı ve kampanyanın basındaki etkisi tez çalışmasının önemini ortaya koymaktadır. Konunun güncelliğini yitirmemesi de, çalışmayı önemli kılan bir başka husustur.

Söz konusu kampanya 14 Aralık 2008'de başladığı için, kampanyanın başlamasından bir hafta önceki konuyla ilgili haberlerin ilk olarak basına yansıdığı 6 Aralık 2008 tarihi ile yankılarının sürdüğü 2009 yılı Mart ayı arasındaki zaman dilimi örneklem süreci olarak tespit edilmiştir. Süreç içerisinde, Türk basınından 8, dış basından 4 gazete incelenmiştir. Gazetelerin seçimi yapılırken, temsil ettikleri siyasi bakış biçimleri ve temsil ettikleri grup içerisinde konu ile ilgili en fazla haberi yayımlamış olmaları dikkate alınmıştır. Ana akımın temsilcisi olarak Hürriyet gazetesi, sola yakınlığı ile bilinse de yayın politikası olarak ana akıma daha yakın duran Radikal gazetesi, sağ tandanslı gazeteler sınıfında Zaman ve Yeni Şafak gazeteleri, sol tandanslı Cumhuriyet ve Birgün gazeteleri, milliyetçi çizgisi ile bilinen Ortadoğu gazetesi ve Ermeni

cemaatinin Türkiye’deki yayın organı Agos gazetesi seçilmiştir. Kampanyayı başlatanlardan Gazeteci Ali Bayramoğlu’nun Yeni Şafak gazetesinde yazıyor olması, Yeni Şafak gazetesinin tercih edilmesindeki bir başka nedendir. Türk basınındaki 8 gazetede, 6 Aralık 2008 tarihinden, 2009 yılının Mart ayı sonuna kadarki süreçte, toplam 66 haber incelenmiştir. Yabancı basından da internet siteleri ve portalları üzerinden, Ermeni gazeteleri Armtown ve Hetq ile Msnbc ve Los Angeles Times’da yer alan 18 haber incelemeye tabi tutulmuştur. İnternet siteleri üzerinden yapılan incelemelerde söz konusu 4 gazete konu ile ilgili haberlere daha fazla yer verdiği için tercih edilmiştir.

Tez çalışması 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde günümüze değin Türk – Ermeni ilişkileri ile ilgili olarak kuramsal çerçeve çizilmiştir. Kampanyada “Büyük Felaket” olarak tanımlanan Tehcir’e kadar gelen süreçteki Türk – Ermeni ilişkileri ile Tehcir sonrasındaki Türk – Ermeni ilişkilerinin tarihsel süreci anlatılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, kampanya sonrasında tekrar tartışmaya açılan Soykırım ve Büyük Felaket kavramları incelenmiş, kampanya ile ilgili bilgiler derlenmiştir.

Üçüncü bölümde ise elde edilen veriler ortaya konmuş, söylem analizi yöntemiyle verilerin analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Söylem analizinde temel amaç, farklı kişi ve zamanlara göre olayın sonuçlarını saptamaktır. Ayrıca söylem analizi anlambilimsel, sözdizimsel ve göstergebilimsel incelemeleri de içinde barındırmaktadır. Bu nedenlerden dolayı, söylem analizinin tezin amacı doğrultusunda; kampanyanın, gazetelerin yayın politikası doğrultusunda değerlendirilmiş olup olmadığı sonucunu daha doğru biçimde ortaya koyacağı düşünülmüştür.

Bulgulara göre yabancı basının değerlendirmeleri genel olarak benzerlikler göstermektedir. Yabancı basın, söz konusu kampanyayı Türklerin tarihleri ile yüzleşmeye başlaması ve olumlu atılan bir adım olarak değerlendirse de, kampanya metninde “Soykırım” tanımının yerine “Büyük Felaket” tanımının kullanılmış olmasını eleştirmiştir. Türk basınındaki gazetelerin konuya yaklaşım biçimleri ise yayın politikalarına göre değişiklik arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tehcir, soykırım, Büyük Felaket, Özür Diliyoruz İmza Kampanyası.

THE REFLECTIONS TO THE PRESS OF THE “APOLOGY CAMPAIGN” AT THE 93th YEAR OF THE DEPORTATION

Selma KARA

ABSTRACT

In the study called “The Reflections In The Media Of The Apology Campaign At The 93rd Year Of The Armenian Deportation” the reflections in the media of the “Apology Campaign”, held by Prof. Dr. Ahmety İnsel, Prof. Dr. Baskın Oran, Dr. Cengiz Aktar and journalist-writer Ali Bayramoğlu, has been examined. After the examinations done it has been determined that “President Gül’s match visit to Armenia” in 2009 and the “Apology Campaign” in 2009 are two topics which found place most in the foreign media. However, among these two topics since the news about the “Apology Campaign” hold place for a longer period of time, provides wider and relative data opportunity, it has been decided that this topic would be more appropriate for searching.

The purpose of the thesis study is to present the various perceptions of the campaign in the Turkish media and in the foreign media, to evaluate whether the newspapers’ approach to the issue in the Turkish media has been shaped around their broadcast policy. Throughout the literature scannings done, no thesis study has been found which directly focus on the campaign. The fewness of communication researches about the Armenian Deportation which negatively effected Turkey’s foreign policy, and the campaign’s effects in the media shows the significancy of the thesis study. Another point that makes the study significant is that the issue has not lost it’s actuality.

Since the campaign started at December 14, 2008, the timeline between December 6, 2008, when the news began to rebound in media a week before the campaign, and March 2009, through which the reflections of the campaign remained, has been determined as the sample process. In the process 8 newspapers from the Turkish press and 4 from the foreign press has been examined. Those newspapers have been chosen due to their broadcasting the largest number of news about the topic, among the political point of view and the group they represent. Hürriyet, as the representative of the main trend; though known from left tendency Radikal, which is closer to the main trend; Zaman and Yeni Şafak from the right tendency; Cumhuriyet and Birgün from the left tendency; Ortadoğu which is known for its nationalist line; Agos, the press organ of the Armenian group in Turkey has been chosen. Another reason for chosing Yeni Şafak is that Ali Bayramoğlu, who is among those who started the campaign, writes in Yeni Şafak. In these 8 Turkish newspapers 66 news, broadcasted between December

6, 2008 and the end of March, 2009, has been examined. From the foreign press, through their websites and portals, 18 news has been examined which had taken place in Armtown, Hetq, Msnbc and Los Angeles Times. After the research on the internet those 4 newspaper has been preferred because of having more news about the issue.

The thesis study has 3 sessions. In the first session theoretical outline of the Turkish-Armenian affairs has been drawn. The Turkish-Armenian affairs untill Deportation, which is described as “the Great Catastrophe” in the campaign, and the historical process of the Turkish-Armenian affairs after the Deportation has been explained.

In the second session, the concepts “Genocide” and “Great Catastrophe”, which have been put into discussion again, have been examined and informations about the campaign have been compiled.

In the third session, the collected datas has been exposed, and then has been analyzed with the expression analyze technic. The findings have been evaluated. The basic goal in the expression analyze is to determine, according to various persons and times, the results of an event. Furthermore, the expression analyze, includes semantics, syntax and semiotical researches. Because of these reasons, directionally with the goal of the thesis, it has been thought that the result of whether the campaign has been evaluated according to the newspapers broadcast policy or not, would be more correctly put into consideration.

The evaluations of the foreign press according to the findings, generally presents similarities. The foreign press, although evaluating the campaign as a confrontation of the Turks with their history and as a positive step, still they criticize the usage of “Great Catastrophe” instead of “Genocide” in the campaign text. The approaches of the newspapers in the Turkish press varies according to their broadcast policies.

Key Words: Deportation, Great Catastrophe, I Apologize Campaign.

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x

GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	6
1.1. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNE KADAR TÜRK – ERMENİ İLİŞKİLERİ	6
1.1.1. Kökenleri ve bilinen tarihleri	6
1.1.2. Yaşadıkları yerler ve nüfusları	11
1.2. TÜRK – ERMENİ İLİŞKİLERİ	13
1.2.1. Selçuklular Dönemi’nde Ermeniler.....	16
1.2.2. Osmanlılar Dönemi’nde Ermeniler	17
1.2.2.1. Osmanlı toplum hayatında (ekonomik, sosyal ve iktisadi) Ermeniler	20
1.2.2.2. Osmanlı devleti hizmetinde Ermeniler.....	23
1.2.2.3. Osmanlı’da Ermeni nüfusu ve yaşadıkları yerler.....	26
1.2.3. Birinci Dünya Savaşı’na kadar Türk – Ermeni İlişkileri Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
1.2.3.1. Osmanlı Rus Savaşı, Ayastefanos ve Berlin Anlaşmaları	28
1.2.3.2. Ermeni İsyanları	32
1.2.4. Birinci Dünya Savaşı’nda Ermeniler	40
1.3. ERMENİ TEHCİRİ	45
1.3.1. Tehcir kelimesi.....	45
1.3.2. Tehcir Kanununun Çıkarılışı ve Uygulanışı	46
1.3.3. Tehcir Yolları	48
1.3.4. Tehcir İçin Alınan Tedbirler	51
1.3.5. Tehcir Sonrasında Ermeniler.....	52
1.3.6. Tehcir Kararının Sonuçları.....	54
II. BÖLÜM	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2. TEHCİRDEN GÜNÜMÜZE TÜRK – ERMENİ İLİŞKİLERİ	55
2.1. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ’NDE TÜRK – ERMENİ İLİŞKİLER	55

2.1.1. Milli Şura Hükümetleri Dönemi	55
2.1.2. Paris Barış Konferansı.....	56
2.1.3. San Remo Konferansı ile Sevr'e hazırlık.....	58
2.1.4. Sevr Anlaşması	61
2.1.5. Lozan Anlaşması.....	64
2.2. LOZAN ANLAŞMASI'NDAN GÜNÜMÜZE TÜRK – ERMENİ İLİŞKİLERİ	68
2.2.1. Ermenistan Bağımsızlığını ilan edinceye kadar	68
2.2.2. Ermenistan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonraki süreç.....	77
2.3. SOYKIRIM İDDİALARI VE GÜNÜMÜZE YANSIMASI.....	79
2.3.1. Soykırım tanımı.....	79
2.3.2. Soykırım iddialarının nedenleri	80
2.3.3. Soykırım iddialarının günümüze yansıyan biçimi: Ermeni Yasa Tasarısı.....	81
III. BÖLÜM.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3. “ÖZÜR DİLİYORUM İMZA KAMPANYASI”NIN BASINA YANSIMALARI.....	86
3.1. “Özür Diliyorum İmza Kampanyası” hakkında. Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
3.2. Gazete incelemeleri.....	90
3.2.1. Türk basınında “Özür Diliyorum İmza Kampanyası” ile ilgili çıkan haberler (Hürriyet, Radikal, Cumhuriyet, Birgün, Zaman, Yeni Şafak, Ortadoğu ve Agos gazetelerinde).....	90
3.2.1.1. Değerlendirmeler.....	147
3.2.2. Yabancı basında çıkan haberlerden örnekler	150
3.2.2.1. Değerlendirmeler.....	162
SONUÇ.....	163
KAYNAKÇA	166
ÖZGEÇMİŞ.....	174

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Ortadoğu gazetesi - 06.12.2008	86
Şekil 3.2. Birgün - 08.12.2008	87
Şekil 3.3. Cumhuriyet – 08.12.2008	88
Şekil 3.4. Radikal – 09.12.2008	89
Şekil 3.5. Zaman – 16.12.2008	89

Şekil 3.6. Ortadoğu – 17.12.2008	90
Şekil 3.7. Zaman – 18.12.2008	91
Şekil 3.8. Yeni Şafak – 18. 12. 2008.....	92
Şekil 3.9. Ortadoğu – 18.12.2008	93
Şekil 3.10. Ortadoğu – 18.12.2008	94
Şekil 3.11. Hürriyet – 18.12.2008	95
Şekil 3.12. Hürriyet – 18.12.2008	96
Şekil 3.13. Cumhuriyet – 18.12.2008	97
Şekil 3.14. Birgün – 18.12.2008	98
Şekil 3.15. Radikal – 18.12.2008	99
Şekil 3.16. Birgün – 19.12.2008	100
Şekil 3.17. Cumhuriyet – 19.12.2008	101
Şekil 3.18. Ortadoğu – 19.12.2008	102
Şekil 3.19. Ortadoğu – 19.12.2008	103
Şekil 3.20. Radikal – 19.12.2008	104
Şekil 3.21. Zaman – 19.12.2008	105
Şekil 3.22. Hürriyet – 19.12.2008	106
Şekil 3.23. Agos – 19.12.2008	106
Şekil 3.24. Agos – 19.12.2008	107
Şekil 3.25. Agos – 19.12.2008	108
Şekil 3.26. Agos – 19.12.2008	109
Şekil 3.27. Agos – 19.12.2008	110
Şekil 3.28. Zaman – 20.12.2008	110
Şekil 3.29. Ortadoğu – 20.12.2008	111
Şekil 3.30. Yeni Şafak – 20.12.2008.....	112
Şekil 3.31. Cumhuriyet – 21.12.2008	113

Şekil 3.32. Radikal – 21.12.2008	114
Şekil 3.33. Radikal – 21.12.2008	115
Şekil 3.34. Cumhuriyet – 22.12.2008	116
Şekil 3.35. Birgün – 23.12.2008	116
Şekil 3.36. Ortadoğu – 24.12.2008	117
Şekil 3.37. Ortadoğu – 25.12.2008	118
Şekil 3.38. Hürriyet – 25.12.2008	119
Şekil 3.39. Agos – 26.12.2008	120
Şekil 3.40. Agos – 26.12.2008	121
Şekil 3.41. Zaman – 28.12.2008	122
Şekil 3.42. Zaman – 02.01.2009	123
Şekil 3.43. Agos – 02.01.2009	124
Şekil 3.44. Agos – 02.01.2009	125
Şekil 3.45. Agos – 02.01.2009	125
Şekil 3.46. Agos – 02.01.2009	126
Şekil 3.47. Birgün – 03.01.2009	127
Şekil 3.48. Birgün – 10.01.2009	128
Şekil 3.49. Ortadoğu – 10.01.2009	129
Şekil 3.50. Radikal – 10.01.2009	130
Şekil 3.51. Zaman – 10.01.2009	131
Şekil 3.52. Hürriyet – 10.01.2009	131
Şekil 3.53. Ortadoğu – 19.01.2009	132
Şekil 3.54. Agos – 23.01.2009	132
Şekil 3.55. Yeni Şafak – 27.01.2009	133
Şekil 3.56. Birgün – 27.01.2009	134
Şekil 3.57. Zaman – 27.01.2009	135

Şekil 3.58. Ortadoğu – 27.01.2009	136
Şekil 3.59. Agos – 30.01.2009	137
Şekil 3.60. Agos – 30.01.2009	138
Şekil 3.61. Radikal – 01.02.2009	139
Şekil 3.62. Agos – 06.02.2009	140
Şekil 3.63. Agos – 06.02.2009	141
Şekil 3.64. Radikal – 03.03.2009	142
Şekil 3.65. Yeni Şafak – 03.03.2009	142
Şekil 3.66. Radikal – 10.03.2009	143

GİRİŞ

Tarihte ilk Türk-Ermeni ilişkileri, Müslüman olduktan sonra, Abbasi ordusunda hizmet eden Türk komutanlar ile başlar ise de daha yakın ve önemli ilişkiler, 1015–1020 yıllarında Çağrı Bey’in Doğu Anadolu seferi ile başlamıştır. Bu sırada Ermeniler Bizanslılara tâbi durumda idiler. (Halaçoğlu 2001, 1). 26 Ağustos 1071’de, Sultan Alparslan’ın Malazgirt Zaferi ile bütün Ermenistan toprakları, on, on beş yıl geçmeden Anadolu Selçuklularının eline geçti. Ermeniler, “vergi sistemi ve halka yabancı politikacıların devamlı tahakkümleri” gibi nedenlerle Türk istilasına ses çıkarmadıkları gibi desteklemişlerdir (Cohen 1993, 25). Ermenistan denilen coğrafi bölge, Sultan Sancar’ın öldüğü 1157 tarihine kadar Büyük Selçuklu, 1194 tarihine kadar Irak Selçukluları, sırası ile Harzemşah ve İlhanlı idarelerinde kalmıştır. İlhanlıların dağılışımdan sonra 1334’de Celayirlilerin, 1383’de Timur’un, Timur’un ölümünden sonra da önce Karakoyunlu, ardından da Akkoyunlu idaresine geçmiştir (Uras 1994, 78).

Osmanlı – Ermeni ilişkileri ise ilk kez Orhan Bey zamanında başlamıştır. Orhan Bey, Ermenilerin Anadolu’da ayrı bir cemaat olarak örgütlenmesine izin vermiş ve Kütahya’da bulunan Ermeni ruhani merkezi de Bursa’ya taşınmıştır (Whooley 2004, 417 – 418). Orhan Gazi Bursa’yı fethettikten sonra Ermenilerin ruhani liderlerini Bursa’ya yerleştirmiştir. Yıldırım Beyazıt zamanında, Doğu Anadolu’da Erzincan ve Kemah seferleri esnasında bölgedeki Ermenilerle temasa geçilmiştir. Daha sonra doğudan gelen Timur, Ermenilere karşı şiddet uygulamıştır (Konukçu 2001, 621). Fatih Sultan Mehmet ise Ermenileri daha yakından tanımak istemiş ve 1451 tarihinde Hovakim Yepiskoposu’nu ziyaret etmiş ve İstanbul’u fethettiğinde kendisini, cemaatiyle birlikte İstanbul’a nakledip patrik yapacağı sözünü vermiştir (Süslü 1990, 7).

Ermeniler Osmanlı hanedanı içerisinde millet-i sadıka diye anılmış ve devlet kademesi de dahil olmak üzere birçok önemli göreve bile getirilmişlerdir. Dönemin önemli bakanları, rütbeli memurları Ermenilerden oluşurken, Ermeniler ekonomik hayatta da

söz sahibi olmuşlardır. Ancak bu saadet devri, Osmanlı – Rus Savaşı’na kadar devam edecektir. 93 Harbi, (Osmanlı-Rus Savaşı 1877-1878) Ermeni Meselesi için bir dönüm noktası olmuştur. Rusya bu harbe Osmanlı’da yaşayan Hristiyanların haklarını korumak bahanesiyle başlamıştı. Bu savaşa en çok sevinen Ermeniler olmuştur. Çünkü Ruslar bu savaşta Ermenilere destek vermişlerdir. Ruslar da Doğu Anadolu’da Ermenilerden yararlanmışlardır (Eryılmaz 1996, 640). Daha sonra Osmanlı sınırları içerisinde başlayan misyonerlik faaliyetleri ve başta Amerika olmak üzere Fransa ve İngiltere tarafından kurulan okul, vakıf ve sağlık kuruluşları ile Ermeniler içerisinde bir takım örgütlenmeler oluşturulacaktır.

Ermeni Millet-i Nizamnamesi’yle (1862) oluşan inanç ve bu yönde kendi kültür kurumlarının açılması, dil ve kültürün gelişmesi, toplu şikayette bulunma fırsatının verilmesi ve benzeri durumlar Ermenilerde ihtilal ruhunun uyanmasını sağlamış ve Berlin Anlaşması’yla birlikte Ermenilerin isteklerini iyice su yüzüne çıkarmıştır (Süslü 1986, 17). Osmanlı tarihinde Ermeni meselesinin milletlerarası bakımdan ilk ortaya çıkışı 1878 Ayastefanos (Yeşilköy) ve Berlin Anlaşmaları’nda olmuştur. Bu meselede ön ayak olan devletler İngiltere ve Rusya’dır (Süslü 1995, 89).

Sonrasında 1918’e kadar devam eden Ermeni İsyanları başlayacak, 1. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Hükümeti Tehcir Kanunu’nu çıkarmak zorunda kalacaktır. 27 Mayıs 1915 tarihinde çıkarılan kanunla Ermeniler zorunlu göçe tabi tutulmuşlardır. Zorunlu göç esnasında çete istilaları ve salgın hastalıklardan dolayı bir takım öldürme olayları gerçekleşmiştir. Bu olaylar, tarih boyunca, günümüze kadar Ermeniler ve destekçisi dış devletler tarafından “soykırım” iddialarıyla gündeme getirilmiştir. Kabul edilmesi halinde Türkiye’ye tazminat yükü getirecek olan soykırımın tanımı ise şu şekildedir: Soykırım ulusal, etnik, ırki veya dini bir gruba mensup insanları, tamamen veya kısmen, o gruba mensup oldukları için ortadan kaldırmak amacıyla işlenmiş aşağıdaki eylemlerden biridir:

- Bir grubun üyelerini öldürmek,
- Bir grubun üyelerine cismani veya akli zarar vermek,
- Bir grubun üyelerini fiziki olarak tamamen veya kısmen yok etme sonucunu vereceği önceden bilinen koşullar altına sokmak,
- Grup içindeki doğumları bilinçli olarak engellemeye yönelik önlemler dayatmak;
- Bir grubun çocuklarını başka gruplar içine zorla götürmek (Keskin 2005, 74).

Lozan Anlaşması'na kadar devam eden Ermeni baskıları, "soykırım" iddiaları şeklinde günümüze kadar belirli aralıklarla, 2000 yılından sonra da bir takım siyasi tasarılarla devam etmektedir. En son 2010 yılı Mart ayında ABD'nin oy birliği ile kabul ettiği Ermeni Yasa Tasarısı'ndan önce, Türkiye'den ve Ermenistan'dan konunun çözümü için bir takım girişimlerde bulunulmuştur. Ermenistan – Türkiye ilişkileri bu bakımdan dünyanın da takip ettiği konular arasında yer almaktadır. Bu bağlamda 2008 yılı ile 2009 yılında yabancı basında Türkiye ile ilgili en çok yer bulmuş olan iki konu da Ermenistan-Türkiye ilişkileri ile ilgilidir. Birincisi Cumhurbaşkanı Gül'ün Ermenistan'a milli maç izlemeye davet edilmesi diğeri de tezin konusunu oluşturan "Özür Diliyoruz İmza Kampanyası"dır. Kampanya 14 Aralık 2008 tarihinde, Prof. Ahmet İnsel, Prof. Baskın Oran, Dr. Cengiz Aktar ve Gazeteci – Yazar Ali Bayramoğlu tarafından, "1915'te Osmanlı Ermenilerinin maruz kaldığı Büyük Felâket'e duyarsız kalınmasını, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum." metni ile imzaya açılmıştır.

"Özür Diliyoruz İmza Kampanyası" yabancı basında ve Türk basınında geniş yer bulması ve konunun diğere göre daha tartışmalı olması nedeniyle çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bu durumun, basın yayın organlarının politikalarına bağlı olarak farklı algılanış biçimleri ortaya koyacağı varsayılmıştır.

Bunun yanı sıra, yapılan literatür taramalarında iletişim alanında Ermeni Tehciri ile ilgili olarak çok fazla çalışmaya rastlanmamış, kampanya özelinde bir basın incelemesi yapılmamıştır. Konunun, tez çalışması yapılacak derecede önemli olduğunun düşünülmesi ve söz konusu alanla ilgili iletişim araştırmalarının azlığı nedeniyle özgün olacağına karar verilmiştir.

Tez çalışması 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde günümüze dek Türk – Ermeni ilişkilerinin tarihsel boyutu incelenmiştir. Ermeniler ile Türkler'in tarih sahnesi içerisinde ilk karşılaşmalarının ardından, Osmanlı Devleti döneminde birlikte yaşama pratikleri, sonrasında azınlık bilincinin ortaya çıkması, bunda etkili olan nedenler, Ermeniler ve Türkler arasında gerginliğe neden olan tarihsel olaylar, bunların göstergeleri olan anlaşmalar birinci bölümde

ele alınmış olan konulardır. Ermeni Tehciri Kanunu'nun çıkarıldığı yıla kadar, Ermeni ve Türk ilişkilerinin boyutları çerçevelendirilmiştir.

İkinci bölümde Tehcir Kanunu, Kanun'un çıkarılma nedenleri, göç yolları, uygulamalar esnasında ve Tehcir sonrasında yaşananlar, kampanya sonrasında tekrar tartışmaya açılan "Soykırım" ve "Büyük Felaket" kavramları incelenmiş, kampanya içerisinde söz konusu kavramların ne şekilde değerlendirildiği ele alınmıştır. Kampanya ile ilgili bilgiler, kampanyanın gerekçeleri, kapsamı, kamuoyundaki yansımaları derlenmiştir.

Son bölümde ise kampanyanın başladığı tarihten bir hafta öncesi ve yankılarının sürdüğü 2009 yılı Mart ayının sonuna kadarki zaman diliminde, kampanya ile ilgili olarak çıkmış haberlere yer verilmiştir. Türk basınında ve yabancı basında çıkmış olan haberler ayrı ayrı bölümlerde ele alınmıştır. Her bir haber fotoğraflanmış, söylem analizi yöntemi ile gazetenin yayın politikası çerçevesinde kampanyaya dair kurduğu dil incelenmiş, gazetenin yayın politikası ile kampanyaya dair tutumu arasında ilişkilendirmeler yapılmıştır. Söylem analizi kullanılmasıdaki temel sebep, söylem analizi yönteminin, sosyal ilişkileri keşfedebilmek amacıyla yazılı metinlerin incelenmesini öngörmesi ve yazılı metinlerin altında yatan anlamı ortaya çıkarmak için kullanılıyor olmasıdır. Kişilerin konumlarını meşrulaştırmak, metinleri nasıl kullandıklarını anlamak, dil ile üretilen ideolojileri tanımlamak için kullanılan söylem analizi yöntemi ile gazetelerin yayın politikaları ve kampanya ile ilgili haberlerde kurulan dil arasında doğru bağlar kurulacağı düşünülmüştür.

Kampanya ile ilgili haberlerin çıkmaya başladığı 6 Aralık 2008 tarihinde başlayan gazete incelemesi 2009 yılı Mart ayı sonuna kadar devam etmiştir. Türk basınındaki 8 gazeteden 66 haber, yabancı basından 4 internet sitesi ve portalından 18 haber incelenmiştir. Ana akımın temsilcisi olarak Hürriyet gazetesi, sola yakınlığı ile bilinse de yayın politikası olarak ana akıma daha yakın duran Radikal gazetesi, sağ tandanslı gazeteler sınıfında Zaman ve Yeni Şafak gazeteleri, sol tandanslı Cumhuriyet ve Birgün gazeteleri, milliyetçi çizgisi ile bilinen Ortadoğu gazetesi ve Ermeni cemaatinin Türkiye'deki yayın organı Agos gazetesi seçilmiştir. Kampanyayı başlatanlardan Gazeteci Ali Bayramoğlu'nun Yeni Şafak gazetesinde yazıyor olması, Yeni Şafak gazetesinin tercih edilmesindeki bir başka nedendir. Yabancı internet siteleri ve haber portalları üzerinden de, Ermeni gazeteleri Armtown ve Hetq ile Msnbc ve Los Angeles Times'da yer alan 18 haber incelemeye tabi tutulmuştur.

I. BÖLÜM

Tez çalışmasının birinci bölümünde Tehcir Kanunu'na kadar Türk-Ermeni ilişkileri tarihsel perspektif içinde değerlendirilmiştir. Ermenilerin kendi tarihleri, etnik kökenleri, tarihte yaşadıkları bölgeler, Türkler ile tarih sahnesi içerisinde karşılaşmaları, Selçuklular ve Osmanlılar Dönemi'nde Türklerle birlikteliklerine değinilmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti içindeki konumları ve Türklerle ilişkilerine ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Türk – Ermeni ilişkilerinin bozulmaya başladığı 93 Harbi ve sonrasında yaygınlaşan azınlık bilinci, bu kapsamda yabancı ülkelerin Anadolu topraklarında kurduğu azınlık okulları, vakıflar ve sağlık kuruluşları ele alınmış, Tehcir Kanunu'nun sebepleri ayrıntıları ile incelenmiştir.

1.1. TARİHTE TÜRK – ERMENİ İLİŞKİLERİ

1.1.1. Kökenleri ve bilinen tarihleri

Ermenilerin etnik kökeni hakkındaki araştırmalara 19. yüzyılın ilk yarısında başlanmıştır. Yapılan araştırmalarda; tarih boyunca Anadolu'nun birçok bölgesinde, özellikle Ağrı Dağı (Ararat) ve çevresinde yaşayan Ermenilerin tarihi, coğrafyası ve dili göz önünde bulundurulmuştur. Özellikle Ermeni dili üzerinde yoğunlaşan çalışmalar sonucunda Ermenilerin etnik kökeni hakkında çeşitli teoriler oluşturulmuştur (Kerovpyan 2000, 70). Bu teoriler özellikle Armen-Armenia ve Hay-Hayasdan isimleri üzerine kurulmuştur (Seyfeli, 2002: 11).

Armenia ismine ilk olarak Darius'un M.Ö 510 tarihli Bisutun (Behistun) yazıtlarında rastlanmaktadır (Uras, 1976: 26). Daha sonra Herodotos'un (M.Ö. 484–430) notlarında bu ismin kullanıldığı görülmektedir (Herodotos, 1991: 6). Herodot Tarihi'nden Ermenilerin Avrupa'dan göç ederek Fırat'ın doğusuna yerleşmiş bir halk olduğu anlaşılmaktadır (Herodotos 1991, 38 - 261).

Bununla birlikte, Ermenilerin kökeninin Urartular'a kadar dayandığı çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Ermeniler tarih boyunca Küçük Asya'ya hükmeden devletlerle ilişki kurmuşlar; bazen onların egemenliğinde bazen de bağımsız olarak varlıklarını devam ettirmişlerdir (Barış 1975, 4).

Ancak başka bazı kaynaklar da Ermenilerin kökenlerinin Urartular'a dayandığı

görüşünü reddeder. Bugün Ermeni tarihçilerinin bile kullanmaya utandıkları, Khorenli Moiz gibi eski Ermeni tarihçilerinin anlattıkları hikayelere göre, Doğu Anadolu'da M.Ö. 7. ve 9. yüzyıllarda bir devlet kurmuş ve ileri bir uygarlık yaratmış bulunan Urartular, Ermenilerin atalarıdır. Bugün gerek Türk, gerekse yabancı bilim adamları tarafından yapılan kazılar sonucu Urartu tarihi büyük ölçüde aydınlatılmış, Urartu yazısı ve dili de çözülmüştür. Özellikle son yıllarda yapılan çalışmalar sonunda elde edilen kesin sonuç şudur: Urartu dili ne Hint-Avrupa, ne de Semitik dillerden değildir. Dolayısıyla Urartuların ne dil bakımından ne de etnik yapı olarak Ermeniler'le hiçbir yakınlığı yoktur. Ermenilerin bölgedeki varlıklarını gösteren en eski kayıtlar ancak Büyük İskender dönemine kadar gidebilmektedir (Söslü 1999, 11).

Ermeni dilinin yapısı incelenerek oluşturulan Hint-Avrupa teorisine göre ise Ermeni ırkı farklı unsurların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu teoriye göre; Hint-Avrupalı uluslarının anayurtlarını terk ettiği ve bir bölümünün M.Ö.15. yüzyılda Balkan Yarımadası'na yerleştiği, buraya gelenlerin içinde Armenlerin de bulunduğu belirtilmektedir. Armenler, diğer Hint- Avrupalı ırklarla birlikte Küçük Asya'ya göç etmiş ve M.Ö. 7. yüzyılda Ararat bölgesine yerleştikten sonra oradaki yerli ırkları da içlerine alarak Ermeni toplumunu oluşturmuşlardır (Kerovpyan 2000, 71). Ermeni etnik kökeninin farklı ırkların birleşiminden oluştuğu söylenmekle birlikte, Hay ve Armen ırklarının bu birliktelik içinde belirgin ve etkin olduğu düşünülmektedir (Kerovpyan 2000, 79).

Bunun yanı sıra Nuh'un gemisi Tufan'da, Ararat (Ağrı) Dağı üzerinde durmuş, sular çekildikten sonra, Nuh'un oğulları ve torunları bu bölgede yerleşmiş ve civara yayılmışlardır. Nuh'un torununun torunu olarak kabul ettikleri Hayk, 130 yaşında iken Sincar taraflarına gitmiş, Babil Kulesi'nin inşası sırasında orada bulunmuştur. Bu görüşü öne süren tarihçiler; Ermenileri Ermenistan denilen bölgenin yerli halkı olarak kabul ederler. (Uras 2004, 22).

Son zamanda çıkan bir kısım tarihçiler de Ermenileri M.Ö. VII. Yüzyıl sonlarında Balkanlardan gelen ve M.Ö. VI. yüzyılın başlarında Doğu Anadolu'ya yerleşen Thrak-Frigler'e mensup olduğu kabul edilen Firikyalıların bir kolu olduğunu ileri sürerler ve tarihlerini de milattan önce yedinci ve altıncı yüzyıldan başlatırlar (Grousset 1965, 34).

Görüldüğü üzere Ermenilerin tarihi konusunda net bir görüş birlikteliği yoktur. Ancak bilinen gerçek şudur ki, Ermeniler sırasıyla, Pers, Makedon, Selefkite, Roma, Part, Sasani, Bizans, Arap ve Türklerin hakimiyeti altında yaşamıştır. Ermeni derebeyliklerinin bir çoğu, bölgeye hakim olan ve Ermenileri kendi saflarına çekerek kullanmak isteyen devletler tarafından kurdurulmuştur. (Yıldırım 2000, 12)

MÖ 133'den itibaren Ermenilerin yaşamakta olduğu bölgeler Roma hakimiyetine girmiştir. Bu bölgeler Roma hakimiyetinden sonra uzun bir süre Bizans – Sasani arasında mücadelelere sahne olmuştur (Çaycı 2006, 6).

Medlerle İranlıları birleştiren Kyros (Kurus), Ermenileri de hakimiyeti altına aldı. İskender'in İran seferi neticesinde Ermeniler önce İskender'in, hakimiyetine girdiler. İskender'in ölümünden sonra da Seleukosların idaresi altına girdi. Seleukos kralı Büyük Antiakos, M.Ö. 189 kışında Manise savaşında, Romalıları yenilince, 188 de imzalanan Apameira anlaşması neticesinde Ermenilerin yaşadığı bölge Seleukoslar'dan ayrılarak, Roma himayesinde Antaksos ve Lariadris riyasetinde iki tampon devletçik kuruldu (Ural 1998, 17). Roma ve Part Devleti arasında ulaşım karmaşık ve bir türlü çözülemeyen mesele olarak kaldı. Ermeniler iki düşman kuvvet arasında dengeleri kollayarak kendi çıkarları doğrultusunda varlıklarını sürdürebiliyorlardı. Parthlar ortada kalıp yerlerine Sasaniler İran'da hakim olunca (224), bu sefer Ermeniler Sasanilerin kontrolüne girdiler. Bu da beraberinde İranî unsurların Ermeni kültürüne tesiri ve şekillendirmeyi getirdi. Fakat Ermeni kralı, Grigor Lusovariç tarafından vaftiz edilmesi ve dünyada ilk defa Ermenilerin Hristiyanlığı topluca kabul etmeleriyle birlikte (301) Sasaniler ile aralarının bozulmasına sebep oldu. Bu tarihten itibaren Ermeni bölgesinde, Roma ile İran arasında çok çetin mücadeleler başladı (Abü'lfarac 1987, 144). Sasaniler ateşperest idiler. Ermeniler ise Hristiyanlığı seçince aralarındaki dostluk bozulmuş oldu (Uras 1950, 77).

387'de Ermeni kralı III. Arsak zamanında Ermeni toprakları beşe bölünmüş, dört parçası İranlıların eline geçmiştir. Roma'ya düşen kısmında Arsaklı bir idare kurulmuşsa da sonunda bu bölge Roma genel valileri tarafından yönetilmeye başlandı (Abü'lfarac 1987, 165). İran'ın payına düşen bölgede ise Ermeniler krallıklarını devam ettirmek istemişlerse de İran asıllı ailelerden Marzapanlar, feodal idareyi ele geçirince İranlılar Ermenilere ateşperest din adamları yollayıp kendi dinlerini kabul etmeleri

konusunda tavsiyede bulundular. Ermeni din adamlarıyla Marzapanların katıldığı büyük bir meclis toplandı. Uzun müzakereler neticesinde Sasanilerin teklifi reddedilmiş savaş için hazırlıklara başlanmıştır. Savaşta Ermeniler müthiş bir bozguna uğradılar. Sasaniler tekliflerini reddeden din adamlarını İran'a çağırıp öldürdüler. Fakat zamanla Ermenilerin üstündeki baskıyı gevşettiler ve aralarındaki mücadele de baskınlar şeklinde devam etti (Abü'lfarac 1987, 166). Ermeniye, Persler ve Romalılar arasında kalan bir tampon bölge olmuş ve her zaman uzun, kanlı mücadelelere sahne olduğundan istikrarlı bir yönetime sahip olamamıştır. Roma İmparatorluğu bu bölgeyi tampon bölge addetmiş, daha sonra kralları kendi tayin etmek şartıyla küçük krallıklarla ayırmıştı.

480'den sonra Roma'nın yerini alan Bizans, kendi hakimiyetindeki Ermenistan'ı Ermenilerden tamamen temizleme politikasına başlamış ve başka bölgelerden buraya nüfus iskan etmiştir (Gürün 1983, 20). 640 yılına kadar Bizans hakimiyetinde kalan Ermenistan bu tarihten itibaren Müslümanların eline geçmiştir (Çaycı 2000, 6). 705'te Arapların Ermenistan'ın tamamını işgal ederek, bütün derebeylerini öldürttükleri iddia edilmiştir. 970'den sonra ise Bizans, Ermenilerin yerini alan Abbasiler'e karşı sefere başlamış ve nihayet 1071 Malazgirt Savaşı ile bütün Ermenistan Selçukluların eline geçmiştir (Gürün 1983, 22).

Ermenilerin Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılmalarının bir başka sebebi de Büyük Selçuklu Devletinin kurulmuş olmasıdır. Haçlılardan sonra, 30.000 kadar Ermeni, Kıbrıs'a, Girit'e ve İtalya'ya gitmiş, Moğol istilas sırasında da Moğollar, birçok Ermeni'yi Kazan ve Astrahan taraflarına götürmüşlerdir. Daha sonları Macaristan'a, Romanya'ya Transilvanya'ya, Lehistan'a ve Hindistan'a kadar uzanan Ermeni göçleri olmuştur (Ural 1998, 18 – 24).

Ermeniler Doğu Anadolu'da belli başlı birkaç prenslik kurmuşlardır:

a) Ani Bagratlıları (885-1045): Ermeni Krallıkları içerisinde en önemli olanıdır. Bu krallığın başkenti önceleri Bazaran, 961'den sonra da Ani oldu. Hükümet merkezi III. Aşot tarafından Ani'ye nakledilmiş olup, 1045'te Bizans tarafından yıkılmıştır.

b) Kars Bagratlıları (962-1064): Başkenti Kars olan bu krallık Selçuklu akınlarına dayanamayıp, 1064'de Sultan Alparslan'ın Kars'ı fethetmesiyle son bulmuştur.

c) Taşrik Bagratlıları (982-2064): Merkezi Lori'de bulunan Taşrik Krallık ailesi Selçuklu himayesine girerek, 1064'te İslamiyet'i kabul etmiş ve daha uzun müddet yaşamış ise de önemli bir rol oynamamıştır.

d) Ardžruniler (908-1021) : Merkezi Van olmak üzere Vaspurakan eyaletinde kuruldu. Sacoğulları emirlerinden Afşin'in yerine geçen kardeşi Yusuf, Armenia prenslerini hükmü altına alabilmek için I. Simbat (890-914)'a rağmen, 908'de Ardžruni ailesinden Vaspurakan prensi Gagik (904-936)'e Armenia Meliki unvanını tevcih etmiştir. Son kralları Senekerim, Ardžruni ülkesini 1021'de Bizans'ı terk etmek zorunda kaldı (Andreasyon 1987, XVIII- XIX).

Doğu Anadolu'da kurulan bu devletçiklerin en güçlüsü, Ani'yi başkent edinmiş olandı; Ani, 10. Yüzyılda, Bagrat'lı krallar yönetiminde, altın çağını yaşadı. 1018'de Selçuklu akınları başlayınca önce, başkenti Van olan Vaspurakan yöresinin, Ardžruni ailesinden Ermeni kralları (1021'de); sonra da, Bagratlılar'ı (1045'de), ülkelerini Rum İmparatorluğuna bırakıp, bu devletin kendilerine verdiği daha iç bölgelere çekildiler. Kars'ı başkent edinen Bagrat'lı krallar ise Alp Arslan'a teslim oldular (1064). Bugünkü Türkiye dışında Lori'yi başkent edinmiş Taşirk ailesinden krallara gelince: bunlar, aynı yıl (1064'de) İslamı kabul edip Selçuklu hâkimiyetine girmişlerdir. Doğu Anadolu'dan çekilen Ermeniler, ağır ağır yer değiştirerek, Çukurova yöresine yerleşmeye başladılar; ancak, tarihin hiçbir döneminde Çukurova halkının çoğunluğunu oluşturabilmiş değillerdi. Bunların başında bulunanlardan Rupen, Sis(Kozan)'i başkent edinerek, Çukurova'da bir Beylik kurdu ve Haçlılar gelince, onların koruyuculuğu altında gücünü arttırdı. 1198'de, Beyliğin başındaki II. Leon, Haçlılardan krallık tacını aldı, 1199'da Tarsus kilisesinde törenle başına geçirdi. Ermeni krallar yönetiminde bulunan, ama halkının ancak azınlığı Ermeni olan bu devlet Küçük Ermenistan krallığı diye anılır (McCarthy 1998, 152). Ermeniler M.Ö. 521'den 344'e kadar Pers İmparatorluğu, M.Ö. 334'ten 215'e kadar Makedon İmparatorluğu ve M.Ö. 334'ten 190'a kadar da Selefkilerin egemenliğinde yaşadılar. M.Ö. 100'dan M.S. 220'ye kadar Ermenistan, Roma ve Part imparatorlukları arasında birçok kez el değiştirdi. 220'den sonra Ermenistan 5. Yüzyıl başına kadar Sasaniler, 7. yy'a kadar Bizanslılar ve 10. yy'a kadar Araplar tarafından yönetildi sonra tekrar Bizans'a katıldı. Daha sonra Büyük

Selçuklu ve Anadolu Selçukluları hâkimiyetine girdikten sonra Moğol ve Memluk, Anadolu Beylikleri ve Osmanlı hakimiyetine girmişlerdir (Yavi 2001, 108).

1.1.2. Yaşadıkları yerler ve nüfusları

Tarihte, "Ermenistan neresidir? Nerede başlar ve nerede biter?" sorularına cevap vermek çok güçtür. Kaynaklarda; Erivan, Gökçeğöl, Nahçıvan, Rumiye Gölü kuzeyi ve Mako bölgesine, yukarı memleket anlamına gelen Armenia, bu yörelerde yaşayan halka ise Ermeni denildiği yer almaktadır.

Ermeni kelimesinin kökeninin Haig'ten (Ermenilerin atası) geldiği, bu kelimeye yaşanan yer veya ülke manasına gelen – dan ekinin ilavesiyle Haisa'dan olarak oluştuğu kabul edilir: yani Haigların ülkesi anlamına gelen Ermenistan kelimesinin de Mezopotamya'dan gelen Yahudiler tarafından kullanılan Aram (işlenmiş ülke) kelimesinden geldiği söylenir (Gatteyrias 1882, 13). Ancak Emeviler devrinde Araplar, Elcezire eyaletine tabi bir amillik iken sonraları bu eyaletten ayrılarak doğruca hilafet merkezine bağlanan bir vilayete ve bölgeye Ermeniya adını vermişlerdir (Streck – M. H. Yınanç 1997, 317).

Ermeni tarihçilerin bir kısmı, M.Ö. altıncı yüzyılda kuzey Suriye ve Kilikya Bölgesi'nde yaşayan Hititlerden olduklarını, bir diğer kısmı ise Nuh(a.s.)'ın oğlu Yafes'in torunu olan Hayk'a dayandıklarını iddia etmişlerdir. Bunun yanında, Ermenistan denilen coğrafyada yerleşen ve bugün Ermeni diye adlandırılan toplumun, bölgenin kesin olarak neresinde yaşadıkları, sayıları ve aynı yörede ikamet eden diğer unsurlara kıyasla nüfus oranları bilinmemektedir. (Koçaş 1990, 8)

Ermenilerin etnik kökeni hakkındaki diğer bir teori de Hay-Hayasdan ismi üzerine kurulmuştur. Bu teoriye göre Ermenilerin kökeni Nuh'un oğlu Yafes'in torunlarından olduğu varsayılan Hayk'a dayandırılmaktadır. Efsaneye göre Hayk, Babil Kulesi'ni inşa ettiren Kral Bel'in hakimiyetini tanımayarak onunla savaşmış; kralı öldürerek Ararat (Ağrı dağı) bölgesine hakim olmuştur. Böylece Ermenilere Hay, yaşadıkları bölgeye de Hayasdan denilmiştir (Kerovpyan 2000, 15–18).

Ermeni dilinin yapısı incelenerek oluşturulan Hint-Avrupa teorisine göre ise Ermeni ırkı farklı unsurların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu teoriye göre; Hint-Avrupalı

ulusların anayurtlarını terk ettiği ve bir bölümünün M.Ö.15. yüzyılda Balkan Yarımadası'na yerleştiği, buraya gelenlerin içinde Armenlerin de bulunduğu belirtilmektedir. Armenler, diğer Hint- Avrupalı ırklarla birlikte Küçük Asya'ya göç etmiş ve M.Ö. 7. yüzyılda Ararat bölgesine yerleştikten sonra oradaki yerli ırkları da içlerine alarak Ermeni toplumunu oluşturmuşlardır. (Kerovpyan 2000, 71). Ermeni etnik kökeninin farklı ırkların birleşiminden oluştuğu söylenmekle birlikte, Hay ve Armen ırklarının bu birlikte içinde belirgin ve etkin olduğu düşünülmektedir (Kerovpyan 2000, 79).

Hint-Avrupa teorisinden faydalanarak Armenlerin mitolojik Ermeni tarihinde belirtilen Hay'a dönüşümü şu şekilde açıklanabilir. Armenler, Trakya- Frigyalı ırklarla birlikte Avrupa'dan Çanakkale yoluyla M.Ö. 13. yüzyıl sonları ve 12. yüzyıl başlarında Küçük Asya'ya göç etmişlerdir. Ermeni halkının oluşum sürecinde Armenlerle Khaltlar (Urartular), Ermeni dağlık yöresinin Khalt öncesi daha eski ırkları ve özellikle Hayasanın Hint-Avrupalı olmayan sakinleri kaynaşarak birleşmişlerdir. Böylece Armenlere Hay adı Hayasa'dan miras kalmış, ülkeye ise Hayasdan adı verilmiştir.

Buna göre günümüz Ermenilerinin ataları, yalnızca Hint-Avrupalı Armenler değil aynı zamanda Urartular, Urartu'nun en eski yerel toplulukları ve Hayasa ülkesinin yerlileridir (Kerovpyan 2000, 72–73).

Ermenilere göre Ermenistan, büyük ve küçük diye ikiye ayrılır. Büyük Ermenistan; kuzeyden Karadeniz ve Gürcistan, batıdan Kızılırmak, doğuda İran ve Hazar denizi, güneyde İran ve Irak ile çevrili yerlerdir. Küçük Ermenistan ise, Fırat'ın batısında kalan yerlerdir. Ayrıca; Ermeniler, Adana, Çukurova, Tarsus ve Toros dağlarının güneyinde ve Akdeniz'in kuzeyinde kalan "Kilikya" dedikleri yerleri de ana vatanları sayarlar. (Ural 1998, 18).

Bu yerlerden Fırat, Dicle, Aras, Kur, Kars çayı, Seyhan, Ceyhan, Kızılırmak, Yeşilirmak ve Çoruh nehirleri akmaktadır. Van, Urmiye ve Çıldır gölleri de bu bölgededir. Ortaya çıktıkları yerler genellikle Van gölünün doğusu ile Hazar denizinin batısı arasındaki bölge, yani bugün ki Sovyetler Ermenistanının hudutları dahilindeki yerlerdir (Honigman 1970, 145 – 188).

Bölgenin en önemli dağları Ağrı, Erburuz, Bingöl, Süphan, Munzur, Sason ve Köse

dağlarıdır. Buraları, denizden oldukça yüksek ve iklimi serttir. Ermeniler, Büyük Ermenistan'ı kendilerine göre, on beş vilayetten ibaret saymaktadırlar (Ural 1998, 18).

1.2. SELÇUKLULAR VE OSMANLILAR DÖNEMİNDE TÜRK – ERMENİ İLİŞKİLERİ

İlk Türk-Ermeni münasebetleri, Osmanlılardan önce savaşmak, geçmek veya göçmek amacıyla Anadolu'ya gelen diğer Türk kavimleriyle başlamıştır. Her ne kadar merhum Osman Turan, Ermeni yazarı Urfalı Matieu (Mateos)'dan naklen verdiği bilgide 1018 yılında Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'in kardeşi Çağrı Bey'in Doğu Anadolu'daki seferinde Vaspuragan Ermeni Prensliği'ni işgal ettiğini ve “O güne kadar asla bir Türk süvarisi görmeyen Ermenilerin şaşırarak uzun saç örgüleri ve ok ve yaydan ibaret silahları olan bu Türk süvarilerini hayretle seyrettiklerini” belirtmişse de, 1018'den önce Türkler'le Ermenilerin Kafkaslar'da ve Anadolu'da karşı karşıya geldikleri bilinmektedir (Uras 2002, 618, 624).

Tarihte ilk Türk-Ermeni ilişkileri, Müslüman olduktan sonra, Abbasi ordusunda hizmet eden Türk komutanlar ile başlar ise de daha yakın ve önemli ilişkiler, 1015-1020 yıllarında Çağrı Beyin Doğu Anadolu seferi ile başlar. Bu sırada Ermeniler Bizanslılara tâbi durumda idiler. (Halaçoğlu 2001, 1)

Türkler bölgeye gelmeden önce Gence, Nahçıvan, Tiflis, Tebriz gibi Müslüman emirliklerin hakim oldukları yerler dışında, Doğu-Karadeniz (Şeşen 1985, 91) kıyıları ile Van Gölü arası Bagratuni, Tiflis'in güneyinde Orbelian, Vaspurakan adı verilen Van Gölü havzası ise Ardżruni isimli Ermeni sülalelerinin yönetimi altındaydı. 1025 de ölen II. Basil, Ermenistan'ın üçte biri kadarını ele geçirmiş ise de Ani'yi alamamıştı (Ostrogorsky 1995, 70).

Ermenistan halkı, Bizanslıların Doğu politikalarının durumuna göre bazen bağlı küçük krallıklar şekline dönüştürülüp bazen de II. Basil döneminde olduğu gibi direk merkeze bağlanmakta iken doğu da Selçuklular, Gazneli ve Karahanlı kuvvetleri arasında sıkışmakta ve keşif seferlerine öncelik verilmekteydi. Çağrı Bey, yaklaşık 3.000 kadar süvarisi ile Vaspuragan veyahut İslam kaynaklarında ki adı ile Başpurgan adı verilen Van Gölü havzasına girmiş, “bu güne kadar asla bir Türk süvarisi görmeyen Ermeniler

şaşırmışlar. Uzun saç örgüleri ile ok ve yay kullanan bu süvarileri hayretle seyretmişlerdir” (Turan 1993, 14). Vaspurakan krallığına hücum edip onları sindirdikten sonra Müslüman Şeddad Oğulları arazisinden geçerek Gürcü Prensi Liparit üzerine yürüyen Çağrı Bey, Gürcülerin, karşısına asker bile çıkaramaması üzerine bütün bölgeyi istila etti. Tek başarısızlığınıysa kuşattığı fazlaca muhkem Ani şehrini alamayarak yaşadı (Köymen 1993, 3). Buna rağmen Anadolu’ya giren ve başarılı olan ilk Türk komutanı payesi ve muhtaç oldukları yeni yurdu keşfetme muvaffakiyeti ile geri döndü. Çağrı Bey, Tuğrul Beye Anadolu hakkında malumat verirken “bu ülkede bize karşı koyacak bir kimseye rastlamadım” demektedir.

1043 yılından itibaren yeniden Anadolu ile ilgilenmeye başlayan Tuğrul Bey’in önünde artık müstakil bir Ermeni gücü yoktu. Ardzruni ve Bagratuni sülalelerinin Bizanslılarca pasifleştirilmesi, özellikle zayıf imparatorlar döneminde, Doğu Anadolu’nun Türklerce istilasının kolaylaşmasına sebep olmuştur.

26 Ağustos 1071’de, Sultan Alparslan’ın Malazgirt Zaferi ile bütün Ermenistan toprakları, on, on beş yıl geçmeden bütün Anadolu Selçukluların eline geçti. Ermeniler, “vergi sistemi ve halka yabancı politikacıların devamlı tahakkümleri” gibi nedenlerle Türk istilasına ses çıkarmadıkları gibi desteklediler (Cohen 1993, 25). Sultan Alparslan bölgede kalıcı olmanın yolunun Ani’yi ele geçirmek olduğunu biliyordu zira bölgenin ekonomik ve askeri merkezi burası olup hatta Alparslan’ın önünden kaçan gruplar da şu esnada Ani’ye sığınmışlardı. Uzun bir kuşatmanın ardından şehir alındı ve Ani’nin mukadderatını iyi tahlil eden Kars Hakimi Gagik de itaatini sunmakta gecikmedi. Böylece bütün Doğu Anadolu, Selçuklu idaresine geçmiş oldu (Koca 1997, 137).

Ermenistan denilen coğrafi bölge, Sultan Sancar’ın öldüğü 1157 tarihine kadar Büyük Selçuklu, 1194 tarihine kadar Irak Selçukluları, sırası ile Harzemşah ve İlhanlı idarelerinde kalmıştır. İlhanlıların dağılışıdan sonra 1334’de Celayirlilerin, 1383te Timur’un, Timur’un ölümünden sonra da önce Karakoyunlu, ardından da Akkoyunlu idaresine geçti (Uras 1994, 78).

Türk-Ermeni münasebetleri konusunun Osmanlı bahsine ayrıntısıyla girmeden evvel, Kilikya Ermenilerinin de durumu tetkik edilmelidir. Zira tam manasıyla bir devlet olarak yaşayan Kilikya Ermeni Krallığı, Anadolu Selçuklu, Bizans, Suriye ve Irak

Atabeylikleri, Haçlılar, Eyyubi ve Memlûkler'le münasebete girmişlerdir. Türkiye Selçuklu Sultanları Doğu'dan devamlı akmakta olan Türkmenlerin bir kısmını Kilikya Ermenileri sınırlarına yerleştirmişlerdir (Uzunçarşılı 1988, 199).

Doğuştan itibaren güçlü devletlerle çevrili olan Ermeni Baronluğu (Kaşgarlı 1990, 38) , Latin hegemonyasının kalkmasından sonra da bölgede önemli bir Hristiyan devlet olarak kalabilmiştir. Doğu Anadolu'daki topraklarını yanlış Bizans politikalarıyla Türklere kaptıran Ermeniler, Antalya'dan (İsauria) Amanos dağlarına kadar uzanan yeni bir ülke yani Küçük Ermenistan'ı kurmuşlardı.

Moğol etkisi Anadolu'da hissedilir hissedilmez Kilikya Kralı Hetum tarafını yanlış seçip Moğollara yanaştığından, Moğolların Memlûkler'e yenilmesi, Ermeniler için kötü bir dönemin başlangıcı oldu. Zira 1266'da Kilikya'ya gelen Memlûkler, intikamlarını aldıkları gibi halkını da Mısır'a götürdüler.

Osmanlıların, 1516 yılında Memlûkler'den bölgeyi almalarından yaklaşık 150 yıl önce, Kilikya Ermeni Krallığı zaten yok olmuştu. Akkoyunlu ve Karakoyunlu devletleri idaresinde de epey Ermeni olmasına rağmen bu yıllarda bölgede etkinlik gösterememişlerdir (Konukçu 2001, 60).

1514 yılında Yavuz Sultan Selim İran seferinden dönerken Tebriz'den bir çok Ermeni sanatkarı İstanbul'a getirtildi. Bölge ele geçirildiğinde, yaklaşık 500 yıldır herhangi bir Ermeni siyasi oluşumu bulunmamaktaydı (Gürün 1983, 78).

18. yy'ın başlarına gelindiğinde Ruslar, Balkanlar, Boğazlar veya Doğu Anadolu yoluyla mutlaka Akdeniz'e inmek istiyorlardı. Fakat Balkanlar ve Boğazları aşmak oldukça zordu. Oysa Kafkasya'ya hakim bir Rusya'nın, Doğu Anadolu'da Basra ve İskenderun körfezlerine uzanan bir Ermenistan'ı yaratmak suretiyle emeline ulaşması, pek de imkansız görünmüyordu. Ermeniler, bölgede Rus çıkarlarına hizmet edebilecek en uygun toplumdur. Ermeniler bir yandan bu maksatlar için çalışan Rus ajanları tarafından kışkırtılırken diğer yandan da Amerikan sermayesi ve misyonerleri ile tanıştılar. Mayevsriy'in deyimiyle Amerikalılar "Ermeni profesörden daha çok, iyi komitacı, ihtilalci ve propagandacı" yetiştireceklerdi (Cöhçe 2003, 516).

1826'da İran Şahı Abbas Mirza'nın, Hazar sahillerini Ruslardan geri almak için

başlattığı mücadelede Ermeniler, Rusya safında savaştılar ve savaş Türkmençay Anlaşması ile sona erdi. Abbas Mirza, Erivan ve Nahcivan topraklarını da bu anlaşma ile Ruslara terk etti. Böylece Eçmiyazin Katogikosluğu, Rusya sınırlarına dahil olmuş oldu. 1828’de kendi tahrikleri ile isyan eden Yunanlıların Osmanlıları meşgul etmesinden faydalanan Ruslar, Osmanlılara saldırarak Edirne anlaşması ile Gürcistan’ı topraklarına kattılar. Böylece bütün Kafkasya Rus idaresine geçerken Ermeniler Erzurum’a yaklaşan Rusları büyük bir sevinçle karşılayıp yaklaşık 100.000 kadarı Kafkas Müslümanlarının tersine Rusya’ya göç ettiler (Bice 1991, 47).

Doğuştan itibaren güçlü devletlerle çevrili olan Ermeni Baronluğu, Latin hegemonyasının kalkmasından sonra da bölgede önemli bir Hristiyan devlet olarak kalabilmiştir. Doğu Anadolu’daki topraklarını yanlış Bizans politikalarıyla Türklere kaptıran Ermeniler, Antalya’dan (İsauria) Amanos dağlarına kadar uzanan yeni bir ülke yani Küçük Ermenistan’ı kurmuşlardı.

1.2.1. Selçuklular Dönemi’nde Ermeniler

Selçuklu fethinden önce Anadolu’nun doğusunda Bizans’a tabi iki Ermeni prensliği bulunuyordu. Bunlardan birisi, Bağrat hanedanının elindeki Ani, diğeri de Ardžruni ailesinin başında bulunduğu Van gölünün doğusundaki Vaspuragan prensliği idi. Her iki prenslik de daha önce Abbasilere tabi iken X. Yüzyıl sonlarında bölgeye hakim olan Bizans hakimiyetine girdiler (Süslü 2001, 76).

Türklerin yerleşmek üzere Anadolu’ya gelişleri, Selçuklular’la, 1045 yılı civarında başlar. O tarihlerde Ermenistan diye adlandırılan yerler Bizans’ın hudutları dahilinde ve muhtariyeti bile olmayan bir bölge idi.

Söz konusu tarihlerde, merkezi Van olmak üzere kuzey ve kuzey doğuda Ani, Kars ve Tiflis’e ve batıda da Erzurum yakınlarına uzanan bu bölgede Ermenilerin toplu bir halde yaşadıklarını biliyoruz. Ancak nüfusları hakkında tarih sayfalarına geçmiş bir bilgi mevcut olmadığı gibi, kapladıkları saha hakkında da sarıh bir malumat bulunmuyor. Güneyde Müslüman toplulukların, kuzeyde Gürcülerin ve Karadeniz kıyılarında da Rumların yaşadıkları sabit olduğuna göre, bu arazinin çok geniş olmayacağı da istidlal ediliyor.

O tarihlerde Ermeni topluluğunun ciddi bir ağırlığı olmadığı ve buraların korunması için Bizans'ın başka bölgelerden getirdiği paralı askerler kullandığını da anlıyoruz. Kaldı ki Justinyen'den itibaren, Constantinople'deki saray hayatının cazibesini kullanarak, mahalli hanedanların, asil ailelerin, askeri aristokrasinin ve nihayet Ermenistan'ın bütün politik kadrosunun bölgeden uzaklaştırılması başarılmıştı. Türkler geldikleri zaman; müdafilerinden mahrum bir ülke, istikametini şaşırılmış bir cemiyet, asker sınıfını ve tabii liderlerini kaybetmiş, terk edilmiş bir memleket bulmuşlardı. Onları hicrete zorlayarak Bizans, Ermenistan'ı Türk hakimiyetine girmeye ve aynı zamanda kendi kendisini de aynı sonuca mahkum ediyordu. Ermenistan, onun ileri müstahkem mevzii, kalesi idi. Ermenilere duyduğu kin yüzünden Ermenistan'ı parçalamakla, kendisini de teslim etmekteydi.

Bizans'ın Ermeniler üzerindeki sindirme ve yok etme politikası en güzel şekilde Ermeni me hazlarında yer alır. Bilhassa son devirlerin, Urfalı Mathieu'nun kroniğinde geniş şekilde anlatıldığı anlaşılmaktadır.

Alparslan'ın Malazgirt'te Bizans İmparatoru Romain Diogene'i mağlup etmesinden sonraki durumu da Süryani tarihçisi Mihael'in şu şekilde anlattığını anlıyoruz:

Doğuştan itibaren güçlü devletlerle çevrili olan Ermeni Baronluğu, Latin hegemonyasının kalkmasından sonra da bölgede önemli bir Hıristiyan devlet olarak kalabilmiştir. Doğu Anadolu'daki topraklarını yanlış Bizans politikalarıyla Türklere kaptıran Ermeniler, Antalya'dan (İsauria) Amanos dağlarına kadar uzanan yeni bir ülke yani Küçük Ermenistan'ı kurmuşlardı.

Türkler Anadolu'ya geldikleri zaman, eğer evvelce mevcut idiyse bile, Ermenistan Devleti çoktan tarihe mal olmuş ve bu devletin yaşadığı yerlerdeki Ermeni nüfusunun büyük kısmı hicrete zorlanmış; bunlar Sivas'a, güneye Kilikya'ya veya batıya İstanbul'a ve civarına göç etmişlerdi (Turan 1993, 196).

1.2.2. Osmanlılar Dönemi'nde Ermeniler

Osmanlı Devleti'nde yaşayan Gayrimüslimler, farklı dine mensup olmaları nedeniyle, İslam hukukundan farklı bir sistem içinde yer almışlardır. "Millet" adı verilen zimmi (İslam devletinin himayesini kabul edenler) topluluklara kendi dini, sosyal ve hukuki

yaşamlarını düzenleme izni verilmiştir (Bozkurt 1996, 213).

Osmanlı – Ermeni ilişkileri ilk kez Orhan Bey zamanında başlamıştır. Orhan Bey, Ermenilerin Anadolu’da ayrı bir cemaat olarak örgütlenmesine izin vermiş ve Kütahya’da bulunan Ermeni ruhani merkezi de Bursa’ya taşınmıştır (Whooley 2004, 417 – 418). Orhan Gazi Bursa’yı fethettikten sonra Ermenilerin ruhani liderlerini Bursa’ya yerleştirmiştir. Yıldırım Beyazıt zamanında, Doğu Anadolu’da Erzincan ve Kemah seferleri esnasında bölgedeki Ermenilerle temasa geçilmiştir. Daha sonra doğudan gelen Timur Ermenilere karşı şiddet uygulamıştır (Konukçu 2001, 621). Fatih Sultan Mehmet ise bu Ermeniler’i daha yakından tanımak istemiş ve 1451 tarihinde Hovakim Yepiskopos’u ziyaret etmiş ve İstanbul’u fethettiğinde kendisini cemaatiyle birlikte İstanbul’a nakledip patrik yapacağı sözünü vermiştir.

Fatih Sultan Mehmed’in daha İstanbul’u fethetmeden önce Bursa’daki Ermeni cemaati ve ruhani temsilcileriyle temasa geçtiği bilinmektedir (Süslü 1990, 7). Bunun siyasi, askeri, sosyal, iktisadi ve dini birçok sebebi vardır. Bir taraftan Bizans’ın dînî, mezhebî baskıları, Ermeniler’i bir bölgeden diğerine sürmeleri, onları üçüncü sınıf bir vatandaş gibi kullanan, tahkir eden uygulamaları, Ermenileri Türklerin adil ve koruyucu sistemine iterken, diğer taraftan da Bizans’a karşı mücadelelerinde Osmanlılar, zaman zaman Ermeniler’den askeri destek görmüşler ve fethedilen yerlerin iskanında, sulh ve sükunun temininde ve iktisadi kalkınmasında Ermeniler’den faydalanma yoluna gitmişlerdir. Ayrıca Rus Ortodoks Kilisesi’ne karşı yeni bir güç oluşturmak adına yararlı bir hareket olmuştur.

İstanbul’un fethinden önce ve sonra gayr-ı Müslim cemaatlerine ciddi bir alaka gösteren Fatih Sultan Mehmet, Rumlar’ın nasıl bir millet olduğunu sanki o günlerde fark etmiş gibi Rumlar’dan ziyade Anadolu’nun çeşitli bölgelerindeki Türkler’i ve güvenilir bulduğu Ermeni ailelerini İstanbul’a getirerek yerleştirmiştir. Aynı zamanda Hovakim Epistoposu’na vermiş olduğu sözü tutarak Fatih Sultan Mehmet 1461 yılında Samatya’da sulu Manastır denilen mevkîe Ermeni Patrikhanesi’ni kurdurtmuştur. Hovakim’i de patrik olarak ilan etmiştir (Süslü 1999, 8). Bu tarihten sonra Ermeniler Osmanlı Millet Sistemi içerisinde Gregorien Millet olarak örgütlenmişlerdir. Osmanlı millet sistemi içinde tüm Ermeniler pre-kalkendonyan olarak nitelendirilmiş, buna karşın tüm pre-kalkendonyan gruplar da Ermeni olsun ya da olmasın Ermeni Patriği’nin

otoritesi altına girmiştir (Whooley 2004, 418). Böylelikle Ermeni Ekümenik Patrikliği'ne, Rum Ortodoksları dışında, bütün Monofizit ve gayr-ı Monofizitlerin lideri olma hakkını ve salahiyetini vermiştir. Daha sonrasında da Ermenileri din, eğitim-öğretim ve ailevi işlerini örf ve adetlerine göre düzenleme hürriyetine kavuşturmuştur (Süslü 1999, 8).

Ermeni milletine Musevi ve Rum Ortodoksların dışında kalan Süryani, Habeş ve Kıpti Kiliseleri, bunlara Çingeneler, Suriye ve Mısır'ın Monofizitleri, Bosnalı Bogomil'ler de eklenmiştir (Ercan 1984, 1134; 1988, 24; Bozkurt 1996, 13). Bu nedenle Ermeniler'e tanınan statü, yalnız kendi toplumları için değil, diğer bazı cemaatleri de kapsamı açısından, farklı bir nitelik gösteriyordu. Osmanlı Devleti'nin o tarihteki sınırları içinde yaşayan Ermenilerin sayısı, böyle bir kurumun oluşturulmasında ve Ortodoks Kilisesi ile eşit haklar tanınmasını gerekli kılacak seviyede değildi. Fatih Sultan Mehmet'i böyle bir düzenlemeye yönlendiren sebepler içinde, İstanbul'un nüfusunu artırmak istemesi başta gelir (Eryılmaz 1996, 35).

Fatih döneminde olduğu kadar daha sonraki dönemlerde de İstanbul'a Ermeni nakli devam etmiştir. 1475 yılında fethedilen Kefe'den ve 1479'larda da Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Ermeniler İstanbul'a getirilerek yerleştirilmiştir. Öyle ki, XIX. yüzyılın başlarına gelindiğinde İstanbul'daki Ermeni nüfusu 150.000'e ulaşmış ve o devirde dünyada en kalabalık Ermeni nüfusu olan şehir İstanbul olmuştur (Süslü 1999, 8).

Yavuz Sultan Selim Suriye ve Mısır seferi sırasında 31 Aralık 1516 (6 Zilhicce 922) tarihinde Kudüs'e geldiğinde; Kudüs Ermeni Patriği 3. Serkis, Kudüs Rum Patriği Attalia bütün ruhbanlar ve kent halkı ile padişahı karşılamışlardır. Yavuz bu sefer sırasında Patrik 3. Serkis'e, Ermeniler'e tanıdığı haklar ve kutsal yerlerin statüsü ile ilgili bir ferman vermiştir. 9 Kasım 1517 tarihli bu fermanla padişah;

"... Eskiden beri bazı şartlarla kendilerinde olan kilise, manastır ve diğer kutsal yerleri, Kudüs'ün içinde ve dışında bulunan kilise ve ibadethaneleri, eskiden hangi şartlarda ellerinde bulunuyorsa, yine aynı şekilde devam etmek üzere, Ermeni toplumunda patrik olanlar zabt ve tasarruf eyleyeler."

demektedir. Sultan Habeş, Kıpti ve Süryani Kiliseleri'ni, Kudüs Ermeni Patriği'nin yönetimine vermiştir (Eryılmaz 1996, 41).

Kanuni Sultan Süleyman ve 2. Selim dönemlerinde de Ermeniler'e verilen ayrıcalıklar devam etmiştir. 16. yy'da ilk Ermeni Manastırı'nın kurulduğu Sulu Manastır dini merkez konumundaydı. 1641 yılından itibaren Ermeni Patrikhanesi Kumkapı'daki bugünkü yerine taşınmıştır (Eryılmaz 1996, 44).

Fatih'in İstanbul'da kurdurmuş olduğu Ermeni Patrikliği önceleri Sis ve Eçmiyazın kiliselerinin etkisi veya üstünlüğü altında kalmıştı. Ancak Osmanlı Devleti'nin zaman zaman vermiş olduğu imtiyazlar sayesinde İstanbul Ermeni Patrikliği'nin bütün Ermeniler üzerindeki siyasi ve kültürel alandaki üstünlükleri artarak son zamanlara kadar gelmiştir. Ancak 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'yla Ruslar'a Osmanlı Devleti sınırları içinde kilise kurma ve Hristiyanların hamiliğiyle ilgili bazı kolaylıklar getirilince ve özellikle 1829 Edirne Antlaşması'yla Eçmiyazın Katogikosluğu Rus sınırları içinde bırakılınca, Rusya'nın dini ve yavaş yavaş siyasi baskıları Osmanlı Devleti içindeki ve dışındaki Ermeniler üzerinde hissedilmeye başlanmıştır.

Doğuştan itibaren güçlü devletlerle çevrili olan Ermeni Baronluğu, Latin hegemonyasının kalkmasından sonra da bölgede önemli bir Hristiyan devlet olarak kalabilmiştir. Doğu Anadolu'daki topraklarını yanlış Bizans politikalarıyla Türkler'e kaptıran Ermeniler, Antalya'dan (İsauria) Amanos dağlarına kadar uzanan yeni bir ülke yani Küçük Ermenistan'ı kurmuşlardı (Koçaş 1990, 54).

1.2.2.1. Osmanlı toplum hayatında (ekonomik, sosyal ve iktisadi) Ermeniler

Osmanlı Devleti kurulduğu andan itibaren bölgedeki toplumların dil, din ve kültürlerine saygı göstermiş ve onların bu özelliklerini koruması için gayret göstermiştir. Devletin varlığını kabul etmeleri şartıyla, kendi kültürel özelliklerini korumalarına saygı duyulmuş ve kendi sistemleri içerisinde dönemin özelliği gereği din ve eğitim konusunda hoşgörülü davranılmıştır. Türkleştirmeye çalışmak yerine, hakimiyeti altında yaşayan toplumların sosyal hayatlarına müdahale etmeden sadece haricen idare etmekle yetinmişlerdir (Öke 1991, 38). Türkler bu konuda hiçbir baskı yapmamıştır. Halbuki Anadolu'da Türklerden önce hakimiyet kuran başta Bizans ve Roma olmak üzere, kiliselerinin otoritesini ve dini akaidlerini benimsetmek için Şark kiliselerine zulüm yapılmış ve kendi mezheplerine geçmeleri için zorlanmışlardır (Yediyıldız 1984, 141).

Ermeni yazar Papazian, Bizans Dönemi'nde Ekmek – Şarap Ayini'ni ve ibadetlerini serbestçe icra edemediklerini ve bu sebeple İstanbul'un Türkler tarafından alınmasının beklendiğini yazmıştır (Küçük 1997, 87).

Ermeni cemaati Türkiye'de günlük hayatın esasını teşkil etmiştir. Zira uzun süredir hizmetten ziyade idare etmeğe alışmış olan Türkler, sanayinin bütün dallarını onlara bırakmışlardı. Bu sebeple Türkiye'deki bankerler, tüccarlar, makineciler hep Ermeni idi. Bu hususu daha iyi anlatabilmek için son Osmanlı Vakanüvisi Abdurrahman Şeref Bey'den şu cümleleri sadeleştirerek aktarmayı uygun bulduk:

“.... Ermeniler ehl-i silah ve kavgacı olmadıkları için kendi işleriyle, sanatla, ticaretle uğraşmışlardır. Vergilerini zamanında vererek devlete karşı vazifelerini tamamıyla ifa ettiklerinden hükümete hiçbir güçlük çıkarmamışlardır. Ermeni taifesi ticaret ve geçim için dağlık bölgeleri terk ederek Anadolu'nun her tarafına ve Rumeli'nin birkaç yerine göç edip yerleşmiştir. Memleketlerinde kalanlar dahi para kazanmak için İstanbul'a veya başka şehirlere gitmişlerdir. Mülayim tabiatları ve hayat tarzları hasebiyle Türk'ün asıl mayasına ve karakterine intibak ettiler. Türkler ile et-kemik misali hem-halk, hem menfaat, hem-nasip oldular. Bu itibarla devlet Ermenilere güveniyor ve inanıyordu. Bu güven duygusuyla devlet en mühim ve mutena hizmet olan Barutçubaşılık görevini Ermenilere verdiği gibi devletin maliyesini, sarraflık işlerini, darphaneyi de onlara emanet etmiştir. Yine gümrük memurları, çarşı bekçileri ve konuk hizmetkarları Ermenilerden seçilirdi...”

Diğer taraftan onlarla Müslümanlar arasında his benzerliği ve menfaat birliği vardı. Aynı menşeden olmaları itibarıyla huyları ve adetleri birbirine benzerdi. Bu bakımdan Ermeniler Türklere rahatça uymuş ve emniyetlerini kazanarak en nüfuzlu reaya olmuşlardır (Süslü 1999, 12).

Osmanlı Devleti idaresindeki bütün Gayrimüslimler gibi Ermeniler de zimmi olarak kabul edilmişlerdir. Yani devletin koruması altındadır, can, mal, ırz, namus, din güvenceleri vardır. Bunun karşılığı olarak sadece yetişkin erkeklerin ödediği cizyeyi ödemeyi kabul etmişlerdir (Küçük 1985, 108).

Cemaatlerin ağır vergi yükü altına sokulmaması için denetleme yapılmıştır. Patrikler, eğitim, hastane, vakıf gibi kurumları özgürce idare edebilmişlerdir. Bu nedenle cemaatler belli bir hiyerarşi içinde mahalle ve köylere kadar örgütlenmişlerdir.

Gayrimüslim mahallelerinde yönetimden sorumlu olan papaz ve kocabaşlar mahallenin mülki ve belediye işlerinde kadının temsilcisi sayılmışlar, bunlar cemaatlerinin doğum, ölüm gibi kayıtlarını da tutmuşlardır (Bozkurt 1996, 31).

Osmanlı Devleti'nde yaşayan gayrimüslimlerin medeni hukuka ilişkin davaları cemaat mahkemelerinde görülmüştür. Aynı dini topluluğa bağlı kişiler, patrik ya da hahambaşı tarafından kurulan cemaat mahkemelerinde yargılanmışlardır. Ayrıca cemaate mensup kişiler arasındaki davalar, ilgili cemaat başkanları tarafında çözülemezse, şeriat mahkemeleri önüne getirilmişlerdir (Bozkurt 1996, 23).

Osmanlı Devleti Maarif – i umumiye Nizamnamesi ile her milletin okullarının açılışı ile ilgili oldukça adil bir dağılım yapmaya çalışmış ve her toplumun her derecede okul açmasına gayret göstermiştir. Nizamname'nin 18. maddesi bunun için verilecek en güzel örnektir.

“500 evden fazla olan bir kasaba halkının hepsi de Müslüman ise yalnız Müslüman ve yalnız Hristiyan ise yalnız Hristiyan olanlara birer rüştiye okulu açılacaktır. O kasaba halkının eğer halkı İslam ve Hristiyan karışık ise, Müslümanlar için yarı, Hristiyanlar için ayrı olmak üzere iki rüştiye okulu açılacaktır. Bu şekilde İslam ve Hristiyan karışık halkı olan, kasabada hangi sınıf halk 100 evden fazla ise o halk sınıfı için rüştiye okulu açılır. Dine dair olan dersler her toplumun kendi lisanı üzerinden verilecektir. Müslüman olmayan çocukların din dersleri, o mezhebin din büyüklerinin tayin ve tespit ettiği program dahilinde okutulur.” (Öke 1991, 44).

Ermeniler'e Osmanlı Devleti tarafından kültürel ve hukuki alanda tanınmış haklar, devletin zayıflamasıyla çeşitli devletlerin kullandıkları bir araç halini aldı özellikle himaye pekiştirmede başarı sağlayan devletlere karşı İngiltere'de Amerika ile beraber bir Protestan cemaat yaratmayı başardı. Bu sayede himaye edeceği bir cemaati Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmiş oldu. Ermenilerin bölünmesini çoğunlukla açmış oldukları okullar ve Hayri müesseseler ile sağlamışlardır (Karal 1983, 129).

Doğrudan hükümranlılıkla ilgili görevler Müslümanlarca ifa edilirken, düşmanlıkları görülmeyen zımniler bazı devlet hizmetlerinde çalıştırılmışlar ve son zamanlarda özellikle de Ermeniler olmak üzere önemli görevlere getirilmişlerdir. Ayrıca, gayr-ı Müslimlerin inanç, ibadet, muhakeme ve eğitim öğretim hürriyetleriyle, can ve mal güvenliği de teminat altına alınmıştır. Bu hukuk sistemi, Tanzimat'la birlikte Avrupa

hukukuyla da mezcedilerek yazılı ve milletlerarası bir mahiyet almıştır. Hatta öyle ki Tanzimat'la birlikte gayr-ı Müslimler Müslimlerden daha rahat bir yaşantıya sahip olmuşlardır. Böylece yaklaşık beş yüz yıl Müslüman otoriteye tabi, fakat tamamen iç işlerinde serbest olan gayr-ı Müslim unsur, 1839'dan itibaren, hak ve vecibelerde Müslümanlarla eşit hale gelmeye başlamıştır (Süslü 1999, 8).

Ermeniler kendilerine tanınan ayrıcalıkları başarıyla kullanarak gelişip refaha kavuşmuşlardır. Kısa zamanda Osmanlıların güvenini kazanarak "Millet-i Sadıka" unvanına hak kazanmışlardır. Osmanlı Devleti hizmetinde Ermenilerden 29 pasa, 22 bakan, 33 milletvekili, 7 büyükelçi, 11 başkonsolos ve konsolos, 11 üniversite öğretim üyesi ve 41 yüksek rütbeli memur görev yapmıştır. Ermeni bakanlar arasında Dışişleri, Maliye, Ticaret, Bayındırlık ve Posta Bakanlıkları gibi önemli bakanlıklarda bulunanlar vardı (Çetinkaya 2001, 27).

1.2.2.2. Osmanlı devleti hizmetinde Ermeniler

a – Nazırlar (Bakanlar)

Agop Kazazyan Paşa

Mareşal Garabet Artin Davut Paşa

Andon Tıngır Yaver Paşa

Oskan Mardikyan

İstanbuluyan

Bedros Hallacyan

Mareşal Garabet Artin Davut Paşa

Avukat Krikor Sinapyan

Krikor Agaton

Gabriel Noradunkyan

Gabriel Noradunkyan

Gabriel Noradunkyan

Agop Kazazyan Paşa

Mikael Portakalyan Paşa

Sakız Ohannes Paşa

b – Ayan Azaları (Senatörler)

Mareşal Ohannes Kuyumcuyan Paşa

Abraham Eramyan Paşa

Manuk Azaryan

c – Milletvekilleri

1876 Birinci Meşrutiyet Meclisinde

Ohannes Allahverdi Meclisi Mebusan Reis Vekili, Sebuhi Maksudyan İstanbul Milletvekili, Rupen Yazıcıyan Edirne Milletvekili, Sahak Yavrumyan Bursa Milletvekili, Hamzasb Ballaryan Erzurum Milletvekili, Manuk Karcıyan Halep Milletvekili, Mikael Altıntop Ankara Milletvekili, Agop Şahinyan Sivas Milletvekili, Taniyel Karacıyan Erzurum Milletvekili

1908 İkinci Meşrutiyet Meclisinde

Krikor Zohrap İstanbul Milletvekili, Bedros Hallacyan İstanbul Milletvekili, Agop Babikyan Tekirdağ Milletvekili, Agop Boyacıyan Tekirdağ Milletvekili, Artin Boşgezenyan Halep Milletvekili, Dr. Nazarat Dagavaryan Sivas Milletvekili, İsteyan İspartalyan İzmir Milletvekili, Hamparsun Boyacıyan Kozan Milletvekili, Kegam Dergarabedyan Muş Milletvekili, Karakin Pastırmacıyan Erzurum Milletvekili.

1914 Meclisinde

İsteyan Çıracıyan Başkanlık divanı katibi, Ergani Milletvekili Onnik İhsan İzmir Milletvekili, Bedros Hallacyan İstanbul Milletvekili, Krikor Zohrap İstanbul Milletvekili, Agop Hırlakyan Maraş Milletvekili, Kegam Dergarabedyan Muş Milletvekili, Artin Boşgezenyan Halep Milletvekili, Dikran Barsamyan Sivas Milletvekili, Matyos Nalbantyan Kozan Milletvekili, Karabet Tomayan Kayseri Milletvekili, Varteks Serengülyan Erzurum Milletvekili.

ç – Dışişleri Bakanlığı Merkez Teşkilatında Hizmet Edenler

Ohannes Sakız Paşa Müsteşar, Artin Dadyan Paşa Müsteşar, Harutyun Dadyan Paşa Müsteşar.

d – Dışışleri Bakanlığı Dış Teşkilatında Elçi, Konsolos Ve Elçilik Mensubu Olarak Hizmet Eden Ermeniler

Garabet Artin Davut Paşa Berlin ve Viyana Büyükelçisi, Dikran Aleksanyan Brüksel Büyükelçisi, Yetvart Zohrab Londra Büyükelçisi, Hovsep Mikasyan Lahey Büyükelçisi, Mareşal Ohannes Kuyumcuyan Paşa Roma Maslahatgüzarı, Dikran Tıngır Berlin Elçiliği Müşaviri, Mihran Kavafyan Brüksel Elçiliği Müşaviri.

e – Bazı Konsoloslar

Hrant Düz, Ohannes Magakyan, Mihran Kavafyan, Hovsep Azaryan, Serkis Balyan, Dikran Hünkarbeğendiyan, Miyas Yeram, Mıgırdıç Eremyan, Ohannes Nafilyan, Hrant Noradunkyan, Arsen, Ayvan, Manuk Azaryan, Puzant Manas, Rupen Manas.

f – Bazı Danıştay Üyeleri

Andon Tıngır Yaver Paşa Danıştay Üyesi Abraham Eramyan Paşa Danıştay Üyesi Mihran Düz Danıştay Üyesi Bedros Kuyumcuyan Danıştay Üyesi

g – Bazı Danıştay Müdür Ve Memurları

Ohannes Tıngır, Bogos Mısırlıyan, Krikor Odyan, Serkis Düz, Artin Dadyan, Sahak Abro, Zareh Dilber, Ohannes Nuryan, İlyas Çayan, Duran Dadyan, Andon Köseyan, Bedros Zeki Garabetyan, Krikor Hıdıryan, Hırant Asadur.

h – İçişleri Bakanlığının Bazı Önemli Memurları

Mareşal Garabet Artin Davut Paşa, Vartan Paşa, Krikor şabanyan, Osep Amira, Haçadur Dernerseyan, Nişan Kazazyan, Mikael Mamikonyan, Bedros Kapamacıyan, Karakin Deveciyan, Servet Palacıyan, Sisak Ferit, Minas Gamsar, Levon Sürenyan, Yervant Yusufyan, Bogos Parnasyan, Harutyun Handanyan.

ı – Bazı Vali Muavinleri Ohannes Ferit, Ohannes Asasyan, L. Ayciyan, Antranik Billuryan.

i – Bazı Mutasarrıf Muavinleri Nazaret, Gazaros Sayebağlıyan, Hagop, Mihran

Boyacıyan, Harundyun Apartyan, Levon, Minas Çukasızyan, Nazaret Armenak, Fikri Aslanyan, Manuel, Garabet. İsrailyan, Bedros, Nişan, Paskal, Sarim Çukasızyan, Dikran Kirişçiyan, Hagop Ferit, Garabet Torosyan, Hagop Yaver, Krikor Papazyan, Nişan Agah,

Armenak Boyacıyan, Krikor, Dikran Kevork, Avedis Sisliyan, Minas Hekimyan, Garabet Tekvoryan, Artin Zeki, Asadur Kuşadalıyan, Andon Göçeyan, Simpat Dernerseyan.

k – PTT Bakanlığının Önemli Memurları

Mareşal Garabet Artin Davut Paşa, Nazır Andon Tıngır Yaver Paşa, Nazır Osgan Mardikyan, Nazır Krikor Agaton PTT Umum Müdürü, Kevork Sabit Fincancıyan PTT Müfettişi (Çetinkaya 2001, 27).

1.2.2.3. Osmanlı’da Ermeni nüfusu ve yaşadıkları yerler

İstatistik defterlerine göre Osmanlı’da yaşayan Ermeni nüfusu ve yerleşim yerlerine göre dağılımı şöyledir (Halaçoğlu 2001, 29).

Tablo 1.1. 1893–1914 yılları arasında Anadolu’da Ermeni Nüfusu

Vilayet Adı	1893	1910/11	1914
Adana-Mersin	44,799	47,047	50,139
İçel	-	-	341
Aydın	14,140	18,287	19,395
Menteşe	-	-	12
Ankara	67,490	89,780	44,507
Kayseri	-	-	48,659
Biga	1,741	2,336	-
Bursa	57,918	77,865	58,921
Afyon Karahisar	-	-	7,437
İzmit	37,220	51,265	55,403
Kastamonu	2,777	9,809	8,959
Bolu	-	-	2,961

Konya	9,813	15,537	12,971
Niğde	-	-	4,890
Antalya	-	-	630
Sivas	116,545	144,056	143,406
Erzurum	101,138	109,310	125,657
Van	60,448	59,382	67,792
Bitlis	101,358	90,219	114,704
Harput	73,178	67,512	76,070
Diyarbakır	46,823	43,610	55,890
Selanik	201	637	-
İstanbul şehri ve metropol alanlar	150,529	59,963	72,962
Kudüs	939	706	1,310
İşkodra	-	6	-
Trablusgarb	-	60	-
İstanbul kazaları	148,590	1736	-
Katolik Ermeniler	-	89,040	67,838
TOPLAM	1,001,465	1,120,748	1,229,007

Vital Cuinet'in aynı tarihlerde verdiği rakamlar da bunlara çok yakındır. Buna göre Müslüman ve Ermeni nüfus dağılımı şöyledir (Çakıllıkoyak 2005, 76).

Tablo 1.2. 1893–1914 yılları arasında Anadolu'da Ermeni ve Müslüman Nüfusu Dağılımı

	Müslümanlar	Ermeniler	Toplam Nüfus
Ermenilerin Yoğun Bulunduğu Vil.	3.635.086	810.285	4.445.371
İstanbul ve Diğer Vilayetlerde	4.426.525	283.064	4.709.589

Suriye, Filistin ve Adalarda	4.068.646	59.018	4.127.664
Toplam	12.130.257	1.152.367	13.262.624

1.2.3. Osmanlı Devleti'nde Türk – Ermeni İlişkilerinin Bozulması

1.2.3.1. Osmanlı Rus Savaşı, Ayastefanos ve Berlin Anlaşmaları

19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren ulus-devlet bilinci, pazar-hammadde ihtiyacı, misyonerlerin tahrikleri, kilise ve komitaların çalışmaları sonucu Millet-i Sıdika'ya yön değiştirilmiş ve işin içinden çıkılmaz bir hale gelinmiştir. Tüm bunlara bir de Osmanlı'nın 1877-1878 Rus Harbi'nde yenilmesi eklenince iş artık çığırından çıkmıştır (Süslü 1986, 17).

93 Harbi, (Osmanlı-Rus Savaşı 1877-1878) Ermeni Meselesi için bir dönüm noktası olmuştur. Rusya bu harbe Osmanlı'da yaşayan Hristiyanların haklarını korumak bahanesiyle başlamıştı. Bu savaşa en çok seven Ermeniler olmuştur. Çünkü Ermeniler bu savaşta Rusya'ya destek vermişlerdir (Eryılmaz 1996, 640).

Ruslar da Doğu Anadolu'da Ermenilerden yararlanmışlardır. Buna karşılık Ermeniler Patrik Nerses ve İzmirliyan başkanlığında toplanan Ermeni Meclisi, Çar II. Aleksander'a ulaştırılmak üzere bir muhtıra hazırlayıp su isteklerde bulunmuşlardır:

a- Fırat'a kadar olan bölgenin Türklere geri verilmemesi ve buraların Ararat ile birleştirilerek Rusya'ya bağlı bir Ermenistan kurulması.

b- Arazi ilhakı olmayacaksa Bulgaristan'a ve Bulgar halkına verilen imtiyazların Ermenilere de verilmesi.

c- İşgal edilen topraklar boşaltılacaksa, Babıali'den ıslahat için maddi teminat alınması, ıslahat uygulanıncaya kadar Rusların işgal ettiği toprakları boşaltmamaları (Süslü 1995, 90).

Dış politika sahasında iyi bilgi sahibi olan Sultan II. Abdülhamid, Osmanlı Devletinin parçalanmasına yönelik bir hazırlık olan Ermenilere ıslahat konusunda dış güçlerin planlarının farkında olmuş ve onların oyununa gelmemiştir (Bilgin 2003, 64).

Bu savaş sonunda Berlin ve Ayastefanos Anlaşmaları imzalanmıştır. Ermeni Millet-i Nizamnamesi'yle (1862) oluşan inanç ve bu yönde kendi kültür kurumlarının açılması, dil ve kültürün gelişmesi, toplu şikayette bulunma fırsatının verilmesi vb. Ermenilerde ihtilal ruhunun uyanmasını sağlamış ve Berlin Anlaşması'yla birlikte Ermenilerin isteklerini iyice su yüzüne çıkarmıştır. (Süslü 1986, 17). Osmanlı tarihinde Ermeni meselesinin milletlerarası ilk olarak ortaya çıkması 1878 Ayastefanos (Yeşilköy) ve Berlin Anlaşmaları'nda olmuştur. Bu meselede ön ayak olan devletler İngiltere ve Rusya'dır (Süslü 1995, 89). Edgar Granville Ermeni meselesi hakkında şunları söylemiştir:

“ Ermeni Meselesi, Avrupa'ya, uygarlık dışı Müslüman taassubu ile batıya yaklaşmak için çırpınan Ermeniler arasında yüz yıllık bir çatışma şeklinde tanıtılmıştır. Gerçekte bu düşmanlık yabancı entrikalarının suni bir mahsulüdür. Geçmişte Türk – Ermeni ilişkilerine bir göz atılırsa, bu iki ırkın yüzyıllar boyunca en ufak bir anlaşmazlığa düşmeden dostça yasadıkları görülür. Osmanlı tarihinin biraz derinliklerine inebilenler, imparatorluktaki bütün ırk çatışmalarının yabancılar tarafından çıkartıldığını, tahrik olmadan çeşitli milliyetlerin anlaşabildiklerini, gerekli devrimleri beraberce gerçekleştirerek yan yana yaşayabilecek durumda olduklarını hayretle görmüşlerdir.” (Koçaş 1970, 90).

Anlaşmadan önce bir kongre toplanmıştır. Bu kongreye İngiltere, Rusya, Fransa, Avusturya, İtalya, Almanya ve Osmanlı Devleti Delegeleri katılmıştır. Toplantıya Almanya Başbakanı Bismark başkanlık etmiştir. Kongre 13 Haziran'da başlamış, 13 Temmuz 1878'de son bulmuştur (Sara1 1970, 70).

İlk zamanları konferans heyetinden iyi kabul gören Ermeniler, isteklerini ayrı ayrı Avrupa devletlerinin temsilcileriyle görüşerek, kongreye birçok bildiri sunmuşlardır. Ancak Kongrede alınan kararlar önceden İngiltere, Avusturya ve Rusya arasında kararlaştırıldığından Ermenilerin önerileri fazla dikkate alınmamıştır. Zaten İngiltere, Berlin Konferansı'ndan 10 gün önce Osmanlı Devleti'yle imzaladığı gizli Kıbrıs Antlaşması'nın 1. maddesinde Ermeniler'le ilgili şu maddeyi koydurmuştur. “Rusya Devleti, Batum, Ardahan ve Kars veyahut anılan yerlerden birini işgal altında tutup da

ileride her ne zaman olursa olsun kesin barış anlaşması ile, otonom Osmanlı ülkelerinin Asya topraklarından bir kısmını daha tutacak ve istilaya başlayacak olursa, o halde, İngiltere Devleti adı geçen toprakları silahla korumak ve savunmak üzere Osmanlı Devleti'yle birleşmeye söz verir ve buna karşılık zat-ı hazret-i padişahı da büyük şehirlerde bulunan Hristiyan uyruk vesairenin iyi idare ve korunmalarına ait ileride iki devlet arasında kararlaştırılacak olan gerekli düzeltme yapacağını İngiltere Devleti'ne vaat ile beraber adı geçen devleti sözünü yerine getirmek için gerekli olan araçları, sağlayabilecek bir hale koymak için kendisine Kıbrıs Adası'nı ayırır ve asker koyarak adayı idare etmesini uygun bulur." Bu durum kongrede açıklanınca, Ermeni sorunu da kesilerek bu iş İngiltere'ye bırakılmıştır (Sarat 1970, 70).

Berlin Antlaşması'nın 61. Maddesi Ermeniler'le ilgili olup, şu şekilde düzenlenmiştir: "Bab-ı Ali Ermenilerin oturdukları illerin, yeri gereği muhtaç oldukları ıslahat ve düzenlemeleri gecikmeden yapmayı ve Kürtler'le Çerkezler'e karşı güvenlik ve rahatlarını korumayı üstlenir ve bu konuda alacağı önlemleri sırası geldikçe devletlere bildireceğinden, adı geçen devletler de bu tedbirlerin yapılmasını gözetceklerdir." Berlin Antlaşması'nın 62. maddesi de Osmanlı Devleti yönetimi altında yaşayan Hristiyan unsurlara birtakım haklar getirdiğinden Ermeniler de Hristiyan olduğundan bu madde onları da ilgilendirmektedir (Uras 1976, 249).

Ermeni heyeti, aslında Rus kontrolü yerine Avrupa kontrolünün konmuş olmasından dolayı hoşnut kalmışlarsa da temelinde izledikleri bağımsızlık elde edilemediğinden dolayı pek fazla üzgündüler. Berlin Konferansı'nda, Patrikhane tarafından hazırlanan bir proje takdim eden Ermeniler, Erzurum ve Van vilayetleriyle Diyarbakır'ın kuzey kısmında 1.300.000 Ermeni, buna karşılık 729.000 Müslüman'ın yaşadığını iddia ediyorlardı. Bu bölgenin müstakil bir eyalet haline getirilerek, Avrupa devletlerinin önerisi ve Bab-ı Âli'nin de onayıyla buraya bir Ermeni vali tayin edilmesini istemişlerdi. Konferanstan Rus kontrolü yerine Avrupa kontrolü kararının çıkması, konferansa katılan devletlerin Ermeni isteklerine karşı soğuk davranmalarının sonucu, aldandıklarını gördüler. Oysa, Ermeni heyeti diğer Hristiyan milletler gibi konferansta savunulacaklarını bekliyorlardı (Küçük 1990, 13 – 14; Yıldırım 1990, 24). Ermeni heyeti, Avrupa devletleri isteklerine olumlu bir cevap verinceye kadar mücadeleden vazgeçmeyeceklerini bildirerek İstanbul'a dönmüştü.

Bundan sonra Ermeniler, devlet olma yönündeki amaçlarını gerçekleştirebilmek için bütün kurumlarıyla Türk'ü kötüleyerek artık kan dökülmeden hürriyetin elde edilemeyeceği yönünde propagandalara girişerek isyana tevsik edilmişlerdir. İçte bunlar olurken dışta Batı, uluslararası anlaşmalara Ermenistan adını koydurarak hem propagandaya hem de Osmanlı'nın içişlerine karışmaya başlamışlardır (Ateş 2002, 69).

Osmanlı Devleti'nin bu savaşta yenilmesini ve Rus ordularının İstanbul (Yeşilköy) önlerine kadar gelmesini fırsat bilen Ermeni Patriği Nerses Varjabedyen, Eçmiyazin Katagikosluğu aracılığıyla Rus Çarı'ndan, işgal edilen Doğu Anadolu topraklarını Osmanlı Devleti'ne geri vermemesini ve bu bölgenin Rusya tarafından ilhakını, olmazsa Ermenilere özerklik verilmesini, eğer bu da gerçekleşmezse Ermeniler lehine ıslahat yapılmasını, ıslahatın gerçekleşmesine kadar da Rus askerlerinin bölgeden çekilmemesini istemiştir. Böylece istekleri kabul edilerek, 3 Mart 1878 tarihinde imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın 16. maddesinde yerini almıştır (Kodaman 2005, 3).

Ermeni Meselesi'nin başlangıcı olan Ermenilere siyasi avantajlar sağlayan Ayastefanos Antlaşması'nın 16. maddesi şu esasları içine almaktaydı:

- a) Ermenistan denilen bir memleket vardır.
- b) Ermenistan'ın idaresi ıslaha, düzeltilmeye muhtaçtır.
- c) Ermenilerin güvenliği Kürtler ve Çerkezler tarafından tehlikeye maruzdur. (Uras 1987, 208).

Bu antlaşmayla birlikte Rusya, Anadolu'ya müdahale etme hakkını kazanmış oldu. Antlaşmada Rusya'nın yararına bu kadar geniş hükümler olması diğer Avrupa Devletleri'ni rahatsız etti. Özellikle de İngiltere oldukça tedirgin olmuştu. Çünkü Rusya, Doğu Anadolu'da stratejik bölgeleri ele geçirerek İngiltere için çok önemli olan ticaret yollarını ve bölgelerini tehdit edebilecekti (Kodaman 2005, 4). Bu sebepten dolayı İngiltere, Berlin'de bir toplantı yapılmasını istedi. 13 Haziran–13 Temmuz 1878 tarihleri arasında Avrupalı Devletler (İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya, Avusturya ve İtalya) Berlin Konferansı'nda yeni bir sulh antlaşması imzalamak için toplanmışlardı. Bu kongreye Ermeniler de bir heyet göndererek isteklerini bildirmişlerdi. Doğu Anadolu Bölgesi'nin kendilerine verilerek bu bölgenin müstakil bir eyalet olmasını

talep etmişlerdi. Ancak Ermeni Heyeti, Berlin de gösterdiği bütün çabalarına rağmen, Berlin'den Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermenistan elde edemedi ve ayrılmak zorunda kaldı. Ayastefanos Antlaşması'ndaki 16. madde fazla bir değişikliğe uğramadan Berlin Antlaşması'nın 61. maddesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Madde şu şekildedir: "Babıali ahalisi, Ermeni bulunan vilayetlerde milli ihtiyaçların icap ettirdiği ıslahatı vakit geçirmeksizin yapmayı ve Ermenilerin Çerkez ve Kürtlere karşı huzur ve emniyetlerini temin etmeyi taahhüt eder ve ara sıra bu bapda alacağı tedbirleri devletlere tebliğ edeceğinden, bu devletler zikir olunan tedbirlerin yapılmasına nezaret eyleyecektir.

Bu sırada Patrikhane ve Ermeni Komiteleri, temsilcilerini toplamış ve Ermenilerin Osmanlı Hükümeti'ne sadık kalmaları, askeri vazifelerini yapmaları, harici tesirlere kapılmamaları kararını almışlardır. Fakat sonradan Ermeniler bu karara uymamışlar ve Rusya'nın tahrikleri ve komitecilerin gayretleriyle Kafkaslarda ve Doğu Anadolu'da Türklere karşı büyük bir mücadele başlatmışlardır (Kodaman 2005, 6).

Ayastefanos ve Berlin Antlaşmaları ile çok toprak kaybedilerek barış sağlanmasından sonra II. Abdülhamit ülkeyi baskı yönetimiyle yönetmeye başlamıştır. Gün geçtikçe hükümetin uyguladığı baskı yönetimine karşı tepkiler ve bu tepkilerin sonunda da çeşitli dernekler kurulmuştur. Bu arada II. Abdülhamit'in bu yönetimine karşı Hristiyan unsurlar, özellikle Ermeniler de örgütlenerek dernekler kurmuş ve isyanlar çıkarmışlardır.

1.2.3.2. Ermeni İsyanları

Bağımsız Ermenistan hedefine ulaşmak için Ermeniler 1856 – 1918 tarihleri arasında beş basamaklı bir politika takip etmişlerdir. Bu politikalar şunlardır:

1. Hazırlık safhası: 1856 -1878,
2. Diplomatik alanda Ermeni iddialarının enternasyonalizasyonu, yani devletlerarası politikaya mal edilmesi,
3. Teşkilatlanma ve propaganda safhası,
4. Doğu Anadolu'yu Ermenileştirme safhası,
5. Osmanlı Devleti'ne karşı isyan safhası (Kodaman 2001, 282)

Ermeni isyanlarının genel sebepleri şunlardır:

- a – Osmanlı devlet yönetiminde bozulmalar,
- b – Misyonerlerin faaliyetleri (okullar, hayır cemiyetleri ve vakıflar),
- c – Komitelerin faaliyetleri,
- d – Batılı devletlerin faaliyetleri,
- e – Kilise ve papazların etkisi (Akçora 2001, 131).

İsyanları çıkaran Ermeni komiteleri başta Rusya olmak üzere büyük devletler tarafından çok ciddi yardımlar sağlanarak geliştirilmişlerdir. Rusya'nın gerek 1887'de Hınçak Komitesi'nin Cenevre'de ve gerekse Tiflis'te 1890'da Taşnak Komitesi'nin kurulmasında birinci derecede rol sahibi olması da bu durumun tezahüratıdır (Kartın 2009, 393).

Ermeni komitelerinin çalışma stratejilerinden birisi de diğer komite ve teşkilatlar ile işbirliği içerisine girmek olmuştur. Bu çerçevede Bulgar komiteleri ve Makedonya komiteleri ile işbirliği içerisine giren Ermeni komite üyeleri, bunların yanında Avrupalı nihilist ve anarşist gruplarla da milli hassasiyetlerin canlandırılması için ortak çalışmalar girmişlerdir. Böylelikle Avrupa ülkelerinde kendilerine sağlanan ekonomik, siyasi ve sosyal bütün alanlarda faaliyetlerini çok rahat bir şekilde sürdürme imkanı bulmuşlardır. Tabi burada Rusya ve İran devletlerinin bu komiteler üzerindeki izledikleri politikayı da unutmamak gerekir. Rus ve İran devletinin içerisinde faaliyet yürüten komitelerin Bulgar ve Makedonya komitelerine çeşitli dönemlerde maddi kaynak sağladıkları da unutulmaması gereken bir başka husustur. 27 Ocak 1912 tarihli ve 301 numaralı tahriratta belirtildiği üzere 78.000 frank, Rus ve İran'da faaliyet yürüten Ermeni komitelerden toplanarak Osmanlı ülkesindeki Ermeni komitelerine gönderilmiştir (Kartın 2009, 400).

O yıllarda kurulan Ermeni komiteleri içerisinde en etnik üçü şunlardır:

a. Hınçak Komitesi

Ermeni bağımsızlık mücadelesinin ilk ve en önemli örgütü Hınçak Cemiyeti'dir. Hınçak Cemiyeti Nazarbegyan, Vardanyan ve Haraciyan Avedis Nazarbegyan, Maiam Vurdulan, Georg Gharedjhan, Ruben Khan Azat, Chistogher Ohan Gabrial ve Levon

Stepiab'ın çalışmalarıyla 1887 Ağustosunda Cenevre'de kurulmuştur. Hınçak Ermenice "çan sesi" anlamına gelmektedir (Karsandık 2009, 458).

Amaçları önce Türkiye Ermenistan'ını kurmak, daha sonra Rus ve İran Ermenistanları ile birleşerek özgür ve bağımsız bir Ermenistan kurmaktır. Sosyalist- Marksist ve merkeziyetçi

bir siyasi programa sahiptiler. Hınçak programı ve örgüt tüzüğü 1887 tarihinde Ermenice olarak Londra'da ilan edilmiştir. Bu programa göre partinin ilk ve yakın hedefi Türkiye Ermenistan'ının siyasi ve ulusal bağımsızlığının sağlanmasıdır. Bu hedef gerçekleştirildikten sonra siyasi ve ekonomik amaçlara varılmasına çalışılacaktır. Anadolu'da ihtilal yoluyla gerçekleştirilecek olan hedeflere varılmak için kullanılacak yöntemler propaganda, kışkırtma, tedhiş, örgütlenme ile köylü ve işçi hareketidir. İhtilali gerçekleştirmek için en uygun zaman Osmanlı Devleti'nin savaşa girdiği dönem olacaktır (Gürün 1983, 130).

Kurucuları ve kuramcıları Marksist'tir. Marksizm cemiyet programının da temelini oluşturmuştur. Bu özelliği ile Hınçak Cemiyeti, Türkiye ve İran'ın ilk sosyalist partisi olarak değerlendirilmektedir. (Karsandık 2009, 459).

Bugünde yayınlanmakta olan Hınçak gazetesi, bu komitenin yayın organı olarak basılmaya devam etmektedir.

b. Taşnaksutyun Komitesi (Ermeni İhtilal Cemiyetleri Birliği)

Taşnaksutyun sözcüğü Ermenice'de federasyon anlamına gelmektedir. Özellikle Rusya'dakiler olmak üzere çeşitli Ermeni grupların bir araya gelmesiyle ortaya çıktığı için bu partiye Federasyon ismi verilmiştir. Sözcük Türkçe'de kullanılırken kısaltılmış, kısaca Taşnak denilmiştir (Gürün 1985, 132). Bu yeni dernek ilk defa 1890 tarihinde Kafkasya'da kuruldu (Hocaoğlu 1976, 165).

Amaçları, tamamen Rus taraftarı olan Taşnakların ilk teşekkülleri sırasında Tiflis'te kurulmuş olan Genç Ermenistan, merkezi Van'da bulunan Ermeni Cemiyeti-Armenagonlar ve Hınçaklar'ı birleştirmek ve Türkiye'ye geçen çetelere yardım etmektir. İlk üç yıl belli bir programları bile yoktu. Komitenin örgütüne verdiği emir şu idi: "Türk'ü, Kürt'ü her yerde, her türlü koşullar altında vur, mültecileri, ahdinden dönenleri

Ermeni hafiyelerini, hainleri öldür, intikam al.” Bu suretle isyanlar çıkarmak, arkasından Bulgaristan’da ve Lübnan’da olduğu gibi bir muhtar idare elde etmek isteğinde idiler (Hocaoğlu 1976, 159).

c. Hınçak İhtilal Partisi

Ermenistan’da ihtilal hareketlerini yöneten tek Ermeni partisidir. Merkezi Atina’dadır. Ermenistan’ın bütün şehirlerinde ve köylerinde, Ermenilerin bulunduğu yabancı ülkelerde şubeleri vardır (Uras 1976, 455). Yukarıda adı geçen bu üç önemli Ermeni komitesinden başka birçok Ermeni komitesi kurulmuştur. Bunlara örnek olarak Sahmana, Taragan ve Ramgavar komiteleri verilebilir (Hocaoğlu 1976, 159).

Anadolu dışında kurulan Hınçak, Taşnaksutyun, Ramgavar, Hınçak İhtilal Komitesi, Silahlılar Cemiyeti, Ermenistan’a Doğru Cemiyeti, Genç Ermenistan Cemiyeti, İttihat ve Halas Cemiyeti ve Karahac Cemiyeti gibi halkı silahlı ayaklanmaya sevk eden örgüt ve komiteler meydana getirilmiştir. Bu komitelerin Anadolu’da örgütlendikten sonra gerçekleştirdikleri başlıca olaylar şunlardır (Süslü 1990, 17).

Erzurum isyanı: 20 Haziran 1890

Kumkapı nümayişi: 15 Temmuz 1890

Merzifon, Kayseri, Yozgat olayları: 1892 – 1893

Birinci Sasun isyanı: Ağustos 1894

Zeytun (Süleymanlı) isyanı: 16 Eylül 1895

Divriği (Sivas) isyanı: 29 Eylül 1895

Babıali olayı: 30 Eylül 1895

Trabzon isyanı: 2 Ekim 1895

Eğin (Mamuretülaziz) isyanı: 6 Ekim 1895

Develi (Kayseri) isyanı: 7 Ekim 1895

Akhisar (İzmit) isyanı: 9 Ekim 1895

Erzincan (Erzurum) isyanı: 21 Ekim 1895

Gümüşhane (Trabzon) isyanı: 25 Ekim 1895
 Bitlis isyanı: 25 Ekim 1895
 Bayburt (Erzurum) isyanı: 26 Ekim 1895
 Maraş (Halep) isyanı: 27 Ekim 1895
 Urfa (Halep) isyanı: 29 Ekim 1895
 Erzurum isyanı: 30 Ekim 1895
 Diyarbakır isyanı: 2 Kasım 1895
 Siverek (Diyarbakır) isyanı: 2 Kasım 1895
 Malatya (Mamuretülaziz) isyanı: 4 Kasım 1895
 Harput (Mamuretülaziz) isyanı: 7 Kasım 1895
 Arapkir (Mamuretülaziz) isyanı: 9 Kasım 1895
 Sivas isyanı: 15 Kasım 1895
 Merzifon (Sivas) isyanı: 15 Kasım 1895
 Maraş (Halep) isyanı: 18 Kasım 1895
 Muş (Bitlis) isyanı: 22 Kasım 1895
 Kayseri (Ankara) isyanı: 3 Aralık 1895
 Yozgat (Ankara) isyanı: 3 Aralık 1895
 Zeytun isyanı: 1895 – 1896
 Birinci Van isyanı: 2 Haziran 1896
 Osmanlı Bankası baskını: 14 Ağustos 1896
 İkinci Sasun isyanı: Temmuz 1897
 Sultan Abdülhamid’e suikast: 21 Temmuz 1905
 Adana isyanı (İlter 2003, 32).

İşyanlarda Ermeni Kilisesi’nin rolü, esasen bütün Ermeni tarihçileri tarafından kabul edilen bir husustur. Pastırmacıyan, Kilise için; “Ermeni Kilisesi, Ermeni milletin kilise tarafından can verilen ruhunun yeniden dünyaya gelmek için, yaşadığı vücuttur” diyor. Nalbantyan’ın görüşü de şöyle: “Bu nasyonalist çabada en büyük rol, bazı

müstesna liderleri ve belli başlı manastırları vasıtasıyla, hem dini, hem entelektüel bir kuvvet olarak çalışan Ermeni Kilisesi tarafından oynanmıştır.

Siyasi bağımsızlığın yokluğunda, Katogikos, milletin emellerini temsil etmiş ve Diasporadakilerle anavatandaki Ermeniler arasında bir bağ haline gelmiştir.” (Gürün 1983, 31).

Rusya’nın mezhep vasıtasıyla Osmanlı Ermenilerine müdahalesi üzerine 1830’da Ermeni Katolikleri ayrı bir cemaat şekline dönüştürülmüş ve 1831’de de Hogopos Çukuryan’ın patrikliğiyle Ermeni Katolik Patrikliği’nin kuruluşu II. Mahmut tarafından tanınmıştır. Yine 1828’lerden itibaren bazı Amerikan misyonerleri İngilizlerin de gayretleriyle Ermeniler arasında Protestan Mezhebi’ni yaymaya çalışmışlar ve dershaneler, parasız okullar kurup Ermenice İnciller dağıtarak 1846’da bir “Protestan Cemaati İdare Heyeti” teşekkül ettirmişlerdir. 1850’de bir fermanla bunlara bir “Protestan milleti mebusu seçme hakkı” verilmiş ve 1859’da da ayrı bir cemaat olarak tanınmışlardır.

İşte batılıların hem Müslümanları çökertmek, hem de kendi mezheplerini empoze ederek Ermenileri Osmanlılar aleyhinde kışkırtmak suretiyle tezgahladıkları bu ikili oyunlar ve Tanzimat ve Islahat fermanları ve Ermeni Milleti Nizamnamesi’yle tanınan yeni haklar ve imtiyazlar, 1461’den 1861’lere kadar devam eden dört yüz yıllık “sadık tebaa” imajını kiliselerin önderliğinde Ermenilerden silmeye başlamış ve bu 1859’dan itibaren de fiili durumlar, isyanlar ortaya çıkmıştır. Bundan böyle Patrikhane önderliğinde devletin içinde ve dışında bütün Ermeni kiliselerince desteklenen “Türk düşmanlığı” ve “Ermeni milliyetçiliği” fikirleri filizlenmeye başlamıştır. Müslüman-Osmanlı halkı ve idarecileri ise, her zaman bir dost olarak gördüğü Ermenileri, 1828 ve 1878 yıllarındaki bu tecrübeleriyle artık “zararlı” hatta I. Dünya Savaşı sırasında “düşman” bir cemaat olarak telakki etmeye başlamışlardır. Bu düşmanlığın ortaya çıkışını Müslüman veya Ermeni Osmanlı halkı değil, onlar adına Avrupalılar, kiliseler ve komiteler sağlamışlardır. Bundan sonra her isyan hareketinde Batı’nın yanı sıra patriklerin, papazların da parmağını görmek değişmez bir kaide haline gelecektir (Süslü 1990, 35).

Kiliselerin yanı sıra, Türk – Ermeni ilişkilerinin bozulmasında misyonerlik

faaliyetlerinin de etkisi tartışılmaz. Değişik etnik kökene ve dini inanca sahip unsurların bir arada yaşadığı geniş topraklara sahip olan Osmanlı Devleti, misyonerlik faaliyetleri için oldukça uygun bir zemine sahipti. Çünkü azınlıklara verilen geniş haklar ve yabancılara verilen kapitülasyonlar, misyonerlerin Osmanlı Devletindeki faaliyetlerini kolaylaştıran etkenlerdir. Osmanlı Devletinin sahip olduğu zenginliklerden istifade etmek isteyen batılı devletler, misyonerlik faaliyetlerine büyük önem ve destek vermişlerdir (Sezer 2001, 949 – 952).

Misyonerlik, Hristiyanlığın farklı mezheplerine mensup kişi ve kuruluşlar tarafından bu dine inanmayanları Hristiyanlaştırmak için gösterilen çabalar olarak ifade edilebilir. Görünen amacı dini olan bu faaliyetlerle misyonerler, kendilerinin ifadesiyle dinsiz dünyayı Hristiyanlaştırmak, bilmeyenlere İncil'i öğretmek, Hristiyan olmayanları bu dine davet etmek için çalışırlar. Kendi din, dil ve kültürlerini yayabilmek için okul, matbaa ve hastane kurumları açtıkları görülmüştür. Bu kurumlar arasında en etkili olanları çeşitli seviyelerde açtıkları okul ve kolejlerdir. Kısacası okul, kolej, yabancı dil kursları, hastane, dispanser, sağlık ocağı, yayınevleri, Kızılhaç vb. kurumlar kanalıyla amaçlarına ulaşmaya çalışmaktadırlar (Arıç 2009, 263).

Misyonerler, ayak bastıkları ancak inançları, lisanları, siyasi ve kültürel yapıları ile yeni tanıştıkları toplumlarda kabul ve itibar görebilmelerini sağlayabilmek ve aynı zamanda öngördükleri hedefe ulaşabilmek için o ülke veya beldenin en ziyade ihtiyacı olan alanlarda hizmet sunmayı tercih etmiş gözükmektedirler. Bu noktadan bakıldığında misyonerlik çalışmasında eğitimin özel bir yeri ve önemi olmuştur (Hülagü 2009, 107).

Nitekim 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren yabancı okulların sayıları 72 Fransız, 83 İngiliz, 465 Amerikan, 7 Avusturya, 7 Alman, 24 İtalyan, 44 Rus, 2 İran, 3 Yunan olmak üzere 707'yi bulmaktadır (Kocabaşoğlu 1989, 25).

Osmanlı topraklarına ilk gelen misyonerler Katoliklerdir. Fransız olan bu misyonerler İstanbul'daki yabancı ve azınlıkların eğitimi ile ilgilenmek üzere 16. Yüzyılın sonlarına doğru bölgeye geldiler ve dini kurumlarının yanında okullarını da kurdular. Daha çok Fransa'nın hakimiyet kuracağı bölgelerde yoğunlaşan bu okulların sayısı 1914'e gelindiğinde 59.414 öğrencinin öğrenim gördüğü 500'e ulaşmıştı. Suriye, Filistin,

Mısır, Irak ile Harput'tan Sivas'a kadar olan bölgeyi içine alan bölgelerde faaliyette bulunan Fransız Katolik misyoner okullarının öğrencilerinin büyük çoğunluğunu Rum ve Ermeni gençleri oluştuyordu (Arığ 2009, 264).

Özellikle Cizvit misyonerleri, Asya Türkiye'sinde yoğunlaşmışlar ve bu bölgede birçok okul ve çeşitli müesseseler kurmuşlardır. Mesela Cizvitlerin Sivas Vilâyetinde toplam altı misyoner okulu ve bunların 910 öğrencisi olduğu tespit edilmiştir. Misyonerler, Osmanlı topraklarına geldikleri zaman sadece eğitim-öğretim faaliyetleri ve dini faaliyetlerde bulunmamış, aynı zamanda sosyo-kültürel bazı etkinlikleri de gerçekleştirmişlerdir. Mesela sağlık ocakları, hastaneler, dil okulları, kütüphâneler, matbaa ve yetimhâne gibi birtakım sosyal müesseseleri de kurmuşlardır (Sezer 2001, 949).

Osmanlı toprağında çalışan misyoner grupları kendilerine hedef kitle olarak gayri Müslim grupları seçmişlerdir. 1800'lerin başından itibaren bahsi geçen coğrafyada çalışan Protestan Amerikan misyonerleri de Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı bölgeleri kendilerine çalışma alanı olarak belirlemişlerdir. Bu misyonerler ABCFM (American Board of Commissioners For Foreign Missions – Amerika Yabancı Misyonlar Masası) adında bir kuruma mensupturlar. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çalışmayı tercih eden misyonerler açmış oldukları pek çok eğitim ve sağlık kurumuyla Ermenilerle yakınlaşma şansı bulmuşlardır. Bu yakınlaşma sadece insanı ya da dini amaçlarla olmamıştır (Tozkoparan 2009, 384).

Bir taraftan misyonerlerin tahrik ve teşvikleriyle dini ve milli anlayışa dayalı olarak meydana gelen kıpırdanmalar; diğer yandan, 1839 Tanzimat Fermanı ile gayr-i Müslim unsura tanınan geniş ve eşitliği öngören haklar; 1856 Islahat Fermanı ile bu imtiyazların bir kez daha tasdik ve teyit edilmesi; 1862'de Ermeni Nizamnamesi'nin çıkarılması; önde gelen bir kısım Ermenilerin fırsatları kullanabilme kabiliyet ve imkanına sahip olmaları Osmanlı idaresi ile Ermeni toplumu arasındaki ihtilafın neşv u nema bulmasının temel taşları ve en önemli fırsatları olmuştur (Hülagü 2009, 134).

Daha çok gayr-ı Müslim öğrencilerin eğitim gördüğü bu okullar din propagandasının yoğun olarak yapıldığı milliyetçilik akımlarının azınlıklara aşılarmaya çalışıldığı birer kurum haline gelmişti. Osmanlı Devleti kapitülasyonlar sebebiyle buralara müdahale

edemediği gibi eğitim ve öğretimi sağlayan yeterli mektebin olmamasından dolayı da bu okullar Anadolu'nun dört bir yanında yayılma imkânı elde etmişlerdi (Sezer 2001, 956-958). Bu sayede de gerek patrikhanenin ve gerekse misyonerlerin açmış olduğu kolejlerde Ermeni gençleri Fransız devriminin milliyetçilik ilkesi ile tanışmışlardı. Aynı zamanda sınıflarda bunlara Ermeni coğrafyası, edebiyatı ve efsaneleştirilmiş tarihleri öğretilirdi (Gürün 1983, 121). Böyle bir eğitimin de milliyetçi ve ayrılıkçı bir neslin ortaya çıkmasına sebep olduğu bir gerçektir. Mesela; Merzifon'da Ermeni meselesi 1892 yılında başlamasının ardından, olayların odak noktasının Merzifon Amerikan Koleji olduğu belirlenmiştir. Merzifon İhtilâl Komitasının üyeleri Karabet Tomaiyan ve Ohannes Kayayan kolejde görevli idi. Yapılan incelemeler sonucunda ihtilâlcilerin kullandığı pankart, bildiri gibi dokümanların kolejin matbaasında hazırlandığı tespit edilmişti. Osmanlı yetkilileri bu meselenin tetkikini isteyince kolej binaları yakılmış. Fakat daha sonra yapılan incelemelerde yangının içerden çıktığı tespit edilmişti (Açıkses 2007, 943 – 944).

Açtıkları okullarda okutulan ders kitapları ile Ermeniceyi, Ermenistan tarihini, coğrafyasını ve edebiyatını öğretmek gençlerin sözde milli şuurlarının uyandırılmasını sağlamaya çalışmışlardır. Ayrıca konsolosları marifetiyle ülkeye soktukları ayrılıkçı fikirleri içeren gazete, dergi, kitap, harita ve benzeri yayınlar vasıtasıyla da bu fikirlerin benimsenmesini ve daha da yaygınlaşmasını sağlamışlardır. Bundan başka gençlere hürriyetin ancak kan dökülerek elde edileceği yönünde telkinlerde de bulunmuşlardır (Sezer 2001, 963 -966).

Bir kısım Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti üzerindeki siyasi, ticari ve dini imtiyazlar elde etme arayışı içerisinde olmaları ve dolayısıyla bir vasıta olması bakımından Ermenilere el atmaları, onları kendi emellerine ulaşma yolunda ortaya çıkan her fırsatta tahrik ve teşvike tabi tutmaları Türk-Ermeni ihtilafının fiili çatışmaya dönüşmesine ve tarih içerisinde sözde Ermeni Meselesi şekil ve rengine bürünerek bugün de bu ikili çatışmanın, belki sıcak manada değilse de siyasi ve akademik manada, mevcudiyetini sürdürmesine yol açmıştır (Hülagü 2009, 134).

1.2.4. Birinci Dünya Savaşı'nda Ermeniler

Savaşın başlamasıyla birlikte Osmanlı Devleti açısından üç grup ortaya çıkmış ve

bunlar kendi adlarına savaştan karlı çıkmaya çalışmışlardır. Bunlardan birincisi Ermenilerdir. Ermeniler Türk, Rus ve İran hakimiyetinden kurtularak bağımsız yeni bir devlet kurma çabası içerisine girmişlerdir (Süslü 1990, 64). Gönüllü alaylar kurarak Rus saflarına katılan Ermeniler, Rus işgal kuvvetleriyle birlikte Doğu Anadolu topraklarına girmişlerdir. Ayrıca, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yeni isyanlar çıkartılmış, Osmanlı kuvvetleri arkadan vurulmuş, sivil Türk halkı büyük bir katliama uğratılmıştır. Bu katliam yalnızca Türkleri hedef almamış Trabzon civarındaki Rumlar ve Hakkari çevresindeki Museviler de Ermeniler tarafından katledilmişlerdir (Kamuran 1983, 193 – 209). İtilaf Devletleri ise hem içeriden hem de dışarıdan Ermenileri silahlandırıp onlara bağımsızlık vaatleri vererek Osmanlı Devleti'ni parçalama adına kışkırtmaya çalışmışlardır. Osmanlı Devleti ise bu döneme kadar uygulamaya çalıştığı ıslahat çalışmalarından vazgeçerek Ermenilerin başlatmış olduğu terör hareketlerinden halkı koruma ve Ermenilere yönelik nakil faaliyetlerine girişmiştir. Yukarıda da temas ettiğimiz üzere, bir taraftan komiteler, diğer taraftan da içerideki ve dışarıdaki kiliseler, bağımsız bir Ermenistan'ın kurulması için bundan daha iyi bir bahane bulunamayacağı kanaatine varmışlardır (Süslü 1990, 64 – 80). Bu amaçla daha 1914 Haziran'ında Erzurum'da yapılan kongresinde Taşnaksutyun; İttihad ve Terakki Hükümeti'nin Hristiyan unsurlara ve özellikle Ermeniler'e karşı eskiden beri takip ettiği iktisadi, sosyal ve idari politika ve ıslahatı uygulama konusundaki tavrını bahane ederek İttihat ve Terakki'ye karşı muhalefet etmeye, onun siyasi programını tenkit etmeye, kendisine ve teşkilatına karşı şiddetle mücadele etmeye karar vermiştir (Uras 1976, 579).

Osmanlı Devleti genel savaşa girmeden önce, Ermeni komiteleri başta patrikhane olmak üzere, Osmanlı Hükümeti'nin Rusya'ya karşı savaşa girmesi halinde alacakları durumu tespit için toplantılar yapıyorlardı. İstanbul Galata'daki Ermeni Büyük Merkez Okulu'nda 1914 yılı Mayıs ayında, Patrikhane'den görevlendirilen rahip Gabriel Cevahirciyan'ın başkanlığında Taşnaksutyun, Veragazmiyal Hınçak, Ramgavar temsilcilerinden oluşan Birleşik Milli Ermeni Kongresi, "Ermenilerin Osmanlı Hükümeti'ne sadık kalmaları" şeklinde bir karara vardı. Taşnaksutyun reisleri de bu şekilde propagandalar yaparak bu suretle Osmanlı Hükümeti'ne güven vermek istediler. Bir taraftan da durumun alacağı şekli bekleyerek bütün kuvvetleriyle hazırlanmakta kusur etmediler (Babacan 2001, 141).

Erzurum'da Taşnaksutyun komitesi toplanmış ve şu kararları almıştır:

"İttihat ve Terakki Hükümeti'nin, Hristiyan unsurlara ve özellikle Ermenilere karşı eskiden beri takip ettiği iktisadi, sosyal ve idari birbirine zıt politika, baskıyı ve ıslahatı uygulama konusunda gösterdiği aldatici hareketleri göz önünde tutan Taşnaksutyun Kongresi, İttihat ve Terakki'ye karşı muhalefet durumunda kalmaya, onun siyasi programını eleştirmeye, kendisine ve teşkilatına karşı şiddetle mücadeleye girişmeye karar vermiştir." (Kamuran 1983, 193 – 209).

Bu karar, savaşın ilk günlerinden itibaren sadece Taşnaksutyun tarafından değil, Hınçak, Reforme Hınçak, Ramgavar komiteleri, Ermeni gönüllüleri, çeteleri tarafından da uygulamaya konulmuştur. Böylece Osmanlı Devleti'nin siyasi ve askeri durumu hakkında casusluk yapmışlar ve Erzurum, Trabzon, Van, Bitlis gibi savaş sahası olması muhtemel vilayetlerde bulunan Ermenilerin büyük bir kısmı kendi silahlarıyla, silah altına alınanlar ise, firar ederek Ruslar'a katılmışlardır. Sınır boylarında Ermeni çeteleri saldırıya geçmişler, Erzincan ve civarındaki Ermenilerin dörtte üçü doğrudan doğruya veya İran üzerinden Rusya'ya geçmişlerdir. Osmanlı Ordusu'nda silah altına alınanlar ise, firar edip yollarda rastladıklarına ve çevreye saldırmışlardır. Sadece Türkiye'deki ve Rusya'daki Ermeniler değil, aynı zamanda İran, Romanya, İtalya, İngiltere ve Amerika'daki Ermeniler de gönüllü alayları kurmuşlar ve Kafkas cephesine katılmışlardır. Bu arada Ermeni komiteleri Osmanlı topraklarındaki şubelerine şu talimatı vermişlerdir:

"Rus Ordusu huduttan ilerler ve Osmanlı askerleri çekilirse, her tarafta birden eldeki vesait ile kıyam olunacak. Osmanlı Ordusu iki ateş arasında bırakılacak, mebani ve müessesatı-ı emiriye bombalarla berheva edilecek, yakılacak, hükümetin kuvveti dahilinde işgal olunacak, levazım kafileleri örülecek. Bilakis Osmanlı Ordusu ilerlerse, Ermeni askerleri silahlarıyla Ruslar'a iltica edecek ve kıtalarından firarla çeteler teşkil edeceklerdir." (Birant, 96 – 97).

Bu amaçlarla teşkilatlanmaları sağlanan Ermeniler, seferberlik ilan edilir edilmez hem Osmanlı toprakları içinde, hem de dışında hemen harekete geçmişler; gönüllüler, çeteler halinde Kafkaslarda ve Anadolu'nun birçok yerinde yüz binlerce Müslüman'ı, yaşlıları, çocukları, kadınları, kızları, cepheden dönen yaralıları, sakatları sistemli olarak katletmişler; köyleri, kasabaları yakmışlar, yıkmışlar; orduyu arkadan vurmaktan, ikmal yollarını kesmekten, önlerine gelen her şeyi tahrip etmekten kendilerini alamamışlardır.

Faaliyetlerine katılmayan Ermenileri ve Türk olmayan diğer unsurları da öldürmekten çekinmemişlerdir (Ural 1988, 257-259). 1915 Mayıs ayına gelindiğinde, Ruslar Doğu Anadolu'da ilerler, İngiliz ve Fransızlar Çanakkale'yi zorlar ve Güney'de kanal harekatı yapılırken, ülkenin iç durumu budur. Zeytun, Van ve Muş'ta isyan çıkmıştır. Van isyanı, şehrin Rusları tarafından işgaline yol açmıştır. Zeytun ve Muş isyanı devam etmektedir. (Gürün 1983, 193-209).

Osmanlı Ordusu'nun Van'dan çekilmesinden sonra, orada toplanan Ermeni asker kaçaklarının 10.000 kadar olduğu hesaplanmıştı. Van İsyanı derhal Bitlis'e sirayet etti. Orada da asiler asker ve jandarma üzerine saldırmaya başladılar. Ruslar Van'a girince Sivas'ta da ayaklanma oldu. Ancak Rus ordusunun yaklaşması beklenmeden başlatılan bu ayaklanma çabuk önlendi. Birinci Dünya Savaşı'nda dört yıl boyunca, dokuz Osmanlı ordusunda hastalıktan ve yaralanma nedeniyle meydana gelen ölümler karşılaştırıldığında, hastalıktan ölümler, yaralanma nedeniyle ölümlerden yaklaşık 7 kat fazladır. Bu rakamlar, Osmanlı ordusunun savaşa katıldığı bölgelerde salgın hastalıkların çok etkili olduğunu göstermektedir. Bu durumda Ermeni nüfusun yaşadığı Osmanlı ve Kafkasya coğrafyasına yayılan savaş bölgelerinde ve bunlara yakın yerleşim birimlerinde de (İran, Mısır, ve öteki Akdeniz ülkeleri), salgın hastalık ölümlerinin yüksek oranlara ulaşmaması için bir neden bulunmamaktadır (Hikmet; Halaçoğlu; Çiçek; Turan; Çalık 2004, 101).

Esat Uras, Deutsche Allgemeine Zeitung'un 24 Temmuz 1921 tarihli nüshasında çıkmış Türkiye'de Başkumandanlık Kurmay Başkanlığı yapmış General Bronsart'ın bir makalesini kitabına almıştır. Bu makalede şu cümlelere rastlıyoruz: "Ermenilerin bulundukları her yerde ele geçen sayısız basılı bildirilerin, tahrik edici broşürlerin, silah-cephane, patlayıcı maddeler ve diğerlerinin ispat ettiği gibi isyan, uzun zamandan beri hazırlanmış, Rusya tarafından kurulmuş, kuvvetlendirilmiş ve finanse olmuştu. Yüksek devlet memurlarına ve subaylarına tavsiye edilmiş olan bir Ermeni suikastı İstanbul'da, zamanında haber alınmıştı.

Eli silah tutan Müslümanların hepsi, Türk Ordusu'nda bulunduğu için Ermeniler tarafından savunmasız kalan halk arasında korkunç bir katliam yapmak kolaydı. Çünkü Ermeniler cephede Ruslar tarafından bağlanmış olan Doğu Ordusu'nun yanlarına ve gerilerine sarkmakla yetinmeyerek, bu bölgedeki Müslüman halkı silip süpürüyordu.

Tanık olduğum Ermenilerin zulümleri, Türklerin yaptığı iddia edilen zulümlerden çok daha kötü idi.” (Uras 1976, 621).

“La Guerre Turque Dans la Guerre Mondiale” adlı kitap yazarı Binbaşı Larcher’in de şu hususları kaleme almış olduğunu görüyoruz: “Hareket bölgesindeki Ermeniler açıktan açığa Ruslar’la işbirliği yapıyorlardı. Erzurum ilindeki Hristiyanların bir kısmı daha Aralık 1914’te Kafkas ötesine göçmüştü. Ruslarca kurulmuş olan Ermeni taburlarına girmek için gönüllüler Türk hatlarını aşıyorlardı. Ermeni gönüllüleri sık sık Türk geri kollarına ve yalnız başına gidenlere saldırıyorlardı. Askerlik hizmeti ile tekalif-i harbiyeye karşı koyma yönü, bazen de silahla genel bir olaydı.”

Birinci Dünya Savaşı’nı fırsat bilen Ermeniler, Osmanlı Devleti’ne karşı daha etkin bir mücadele başlattılar. Osmanlı Devleti’nin karşısında yer alan başta Rusya olmak üzere, İngiltere ve Fransa gibi ölkeler de Ermenilere uzun süredir verdikleri desteğe uygun olarak, bağımsız bir Ermenistan vaadiyle Ermenilerle işbirliği yapmakta tereddüt etmediler. Ermenilerden gönüllü birlikler oluşturmak suretiyle Osmanlı Devleti’ni cephe gerisinde bozmayı hedeflediler. Bununla beraber, itilaf güçlerinin, Kafkas cephesinden Osmanlı topraklarına girmeyi planlayan Rusya’ya destek olmak ve İstanbul ve Boğazları ele geçirmek için Çanakkale’ye saldırmaları, Ermenilere önemli bir fırsat sundu. Doğuda Rus ordularına yardım eden Anadolu Ermeni örgütleri, Çanakkale’yi abluka altına alan itilaf güçlerine destek ve bu harekattan faydalanmak düşüncesiyle Onado’da yer yer isyanlar başlatarak Osmanlı Devleti’ni zor duruma düşürdüler (Hikmet; Halaçoğlu; Çiçek; Turan; Çalık 2004, 60). Osmanlı böyle bir durumda tehcir kararı almak zorunda kalmıştır (Gürün 1983, 209).

2. BÖLÜM

Tez çalışmasının ikinci bölümünde Tehcir Kanunu'nun çıkarılması çerçevesinde kavramsal incelemeye başvurulmuştur. “Tehcir” kelimesinin anlamı üzerinde durulmuş, Kanunun çıkarılışı, uygulanışı, göç yolları, Tehcir'den sonra Ermeni vatandaşların durumu ile ilgili bilgiler derlenmiştir. Aynı zamanda Tehcir sonrasında günümüze kadarki tarihsel süreç ele alınmıştır. Bu süreçte yapılan anlaşmaların Ermeni sorununa etkisi ele alınmıştır. Günümüzde de devam eden ve dış siyasette Türkiye için önemli bir problem haline gelen Ermeni sorununun bu bağlamda kökenleri incelenmiş, dış siyasetteki “soykırım” baskılarının kökenleri üzerinde durulmuştur. “Soykırım” ve “Büyük Felaket” kavramı irdelenmiştir. Soykırım ile bağlantılı olarak Tehcir Kanunu'ndan 93 yıl sonra bir grup aydının başlattığı “Özür Diliyoruz Kampanyası” na dair bilgilere yer verilmiştir. Kampanyanın nedenleri, kamuoyundaki yankıları üzerinde durulmuştur. Özellikle yabancı basında kampanya ile ilgili olarak çok tartışılan, “soykırım” yerine “Büyük Felaket” tanımının kullanılmasının nedenleri, kampanyanın yürütücülerinden Prof. Dr. Baskın Oran ile yapılan röportaj ile değerlendirilmiştir.

1.3. ERMENİ TEHCİRİ KANUNU VE “ÖZÜR DİLİYORUZ İMZA KAMPANYASI”

1.3.1. Tehcir kelimesi

Arapça asıllı olan kelime “hecera” fiilinden türeyen rubai bir mastardır. Bir yerden başka bir yere göç ettirmek, hicret ettirmek manasını taşır. Fiilde bir sürgün bir “deportation” manası yoktur. Zira bu mana, Arapça’da “nefy, ib’ad, itikal, i’sikar” gibi mastarlarla ifade edilmiştir (Süslü 1990, 99). Bu kelimedeki temerküz kampına koymak manası yoktur, yer değiştirmek manası vardır. Bu sebeple Fransız ve İngilizlerin tehcir karşılığı kullandıkları “Deportation” kelimesi kasten yanlış kullanılan bir kelimedir. Bu kelime cezaen bir yerde mahfuzen ikamete mecbur edilmek, yani sürgün edilmek manasına gelir. Sürgünde, yani deportation’a gönderilen kişi gittiği yerde serbest değildir, belirli bir mekan içinde, hapishanede, kalede veya kampta dış dünya ile irtibatı kesik olarak yasar (Gürün 1988, 208).

1.3.2. Tehcir Kanununun Çıkarılışı ve Uygulanışı

Ermeni isyanlarının hızlı yayılması, geniş çaptaki öldürme ve sabotaj faaliyetleri (Başgün 1970, 84) ve hükümetin tüm uyarılarına rağmen herhangi bir çözüme ulaşamaması sonucunda, savaş bölgesindeki Ermenilerin daha güvenli yerlere aktarılması fikri zaruri bir hal almıştır. Bu sebeple, tehcir yani göç ettirme işlemine başvurulmuştur. Bu işlem Ermenilerin can ve mal güvenliğinin tamamen devlet tarafından sağlanması şartıyla gerçekleştirilmiştir (Kantarıcı 2003, 26).

Tehcir Kanunu üç maddeden ibaretti ve bu kanunla:

Madde 1: Sefer zamanında ordu, kolordu ve tümen komutanları ve bunların vekilleri ve bağımsız bölge komutaları, halk tarafından herhangi bir şekilde hükümet emirlerine, yurt savunmasına, mevcut düzene ve güvenlik işlerine karşı durum alan ve silahla saldıran ve direnenleri (Kundakçı 2006, 164) görürlerse hemen askeri kuvvetler karşı koyacaklardır. Saldırı ve direnmeyi kökünden yok etmekle yetkili ve yükümlüdürler.

Madde 2: Ordu ve bağımsız kolordu ve tümen komutanları, askeri nedenlere dayanan casusluk ve hainliklerini hissettikleri bölge halkını tek tek veya toplu olarak, memleketin diğer bölgelerine gönderebilirler ve oralarda oturabilirler.

Madde 3: Bu kanun yayımlandığı tarihten itibaren geçerlidir (27 Mayıs 1915) Osmanlı İmparatorluğu bu geçici kanunu normal koşullarda ve sakin bir ortam içinde kabul etmemiştir; Birinci Dünya Savaşı gibi korkunç ve kanlı bir savaşın içindedir. Osmanlı orduları çeşitli cephelerde dünyanın en güçlü ordu ve donanmalarına karşı savaşırken, düşmanla işbirliği yapan, içeride isyanlar çıkartan, Türk köylerine saldırarak onları öldürüp toplu mezarlara dolduran Ermeni çetelerine karşı alınan bir önlemdir (Kundakçı 2006, 164). Bu kanunun en önemli özelliği ise, kanun metninde herhangi bir etnik veya dini grubun belirtilmemiş olmasıdır. Bu kanunda Ermenilerin ismi zikredilmemektedir. Dolayısıyla Ermenileri direk hedef de almamıştır. Ancak kanunun uygulanmasından en fazla Ermeniler etkilendi (Duman 2003, 169). Ayrıca kanunda tehcir kelimesi geçmemekte sadece “diğer mahallere sevk ve iskan ibaresi kullanılmaktadır.”

Ayrıca 30 Mayıs tarihli mazbatada Bakanlar Kurulu; devletin bekası için bu türlü

harekatın engellenmesinin şart olduğuna, bunun için kaldırılmaları lazım gelenlerin nakline, güvenlik masraflarının muhacirin tahsisatından karşılanmasına, önceki maddi kudretlerine oranla mülk verilmesine, çiftçilik yapanlara tohumluk, alet edevat verilmesine, muhtaç olanlar için ev inşa ettirilmesine, memleketlerinde kalan taşınmazların değerinde satılarak kendilerine ulaştırılması veya muhafazası için mal sandıklarına kaydına, Dahiliye Nezaretine bağlı olacak emval-i metruke komisyonlarının kurulmasına karar verdi. Böylece Enver Paşanın teklifi, Talat Paşanın da durumun nezaketine binaen kendi sorumluluğunda başlatmak zorunda kaldığı tehcir, askeriye tarafından uygulanacak bir kanun haline dönüştürülmüş oluyordu. 10 Haziran tarihinde de hükümet, yayınladığı talimatname ile göç ettirilenlerin geride kalan mallarını koruma altına almak için kurulacak olan “Emval-i Metruke Komisyonu’nu” (Terk edilmiş Mallar) kurdu. Bir başkan, biri mülki diğeri de maliyeci olan komisyon, boşaltılan yerlerdeki malları tespit edip kaydedecekti. Defterlerden biri kilisede, biri mahalli idarede biri de komisyonda kalacaktı. Bozulabilir eşya ve hayvanlar, derhal değerinden satılacak ve parası korunacaktı. Komisyonun gidemediği yerlerde mahalli görevliler, bu görevi üstlenecek ve malların korunmasından görevli olacaklardı (Halaçoğlu 2001, 52). 29 Temmuz [1]331/12 Ekim 1915 tarihinde Erzurum, Adana, Ankara, Aydın, Bitlis, Haleb, Hüdavendigâr, Diyarbakir, Suriye, Sivas, Trabzon, Mamûretülazîz. Musul, Van Vilâyetleriyle, Urfa, İzmit, Canik, Zor, Karesi, Kayseri, Karahisar-ı sahib, Maraş, Eskişehir, Niğde Mutasarrıflıklarıyla, Adana, Haleb, Maraş, Diyarbakir, Sivas, Trabzon, Mamuretülazîz, Erzurum ve İzmit Emvâl-ı Metrûke Komisyonu Riyâsetlerine (Hocaoğlu 2006, 84) gönderilen yazı ile aşağıdaki hususlar katiyen uygulanmak üzere emredilmiştir.

- 1- Nakledilen Ermenilerin mallarının pek ucuz elden çıkarıldığı ve şuradan buradan erbâb-ı ihtikâra yok bahâsına satılarak sahiplerinin zarara uğratıldığı, tahliye edilecek mıntikalara yabancı, şüpheli ve mâhiyeti meçhûl hiçbir kimsenin girmesine müsâade edilmemesi, gelmişlerse çıkartılması
- 2- Bunlardan ucuz mal almışlar varsa satışın fesh edilerek gerçek fiyattan satılması,
- 3- Ermenilerin istedikleri eşyâyı götürebilmelerine müsâade edilmesi,
- 4- Götüremeyecekleri eşyadan durmakla bozulan eşyâ ile zaruri olanların müzâyede ile

satılması

5- Nakledilmemiş olan eşyâdan durmakla bozulmayacakların sahibi adına muhâfazası

6- Gayrı menkullerin kira, rehin, vefân ferâğ [parası geri ödendiğinde iade edilmek üzere ve haciz gibi gerçek sahibinin mülkiyetine mani olmayacak anlaşmaların yasaklanıp şimdiye kadar yapılanların de men edilmesi

7- Mukâvelât ve akûdât-ı muvâzaakârâneye (sonradan bozulmak üzere anlaşmış gibi işlem yapılması) meydan verilmemesi (Hocaoğlu 2006, 85).

Bu kanun önceleri İzmit, Bursa ve Kayseri gibi yerlerde uygulanmamıştı. Fakat İtilaf Devletleri'nin Çanakkale'ye, Rus donanmasının Karadeniz limanlarına taarruzu karşısında, adı geçen yerlerde ve İstanbul civarında bulunan Ermenilerin de faaliyetleri artınca buralardaki Ermeniler de sürüldü (Gazigiray 1982, 286-287). Tehcir uygulamasının sadece isyan bölgeleri için yapılmak istendiği Başkumandan vekili Enver Paşa'nın Dahiliye Nazırı Talat Paşa'ya göndermiş olduğu şifrede açıkça belirtilmektedir: "Van gölü etrafında ve Van Valiliği'nce bilinen belirli yerlerdeki Ermeniler, isyanları sürdürmek için, daima toplu ve hazır bir haldedirler. Toplu halde bulunan Ermenilerin buralardan çıkartılarak isyan yuvasının dağıtılması düşüncesindeyim. 3. Ordu, Komutanlığı'nın verdiği bilgiye göre Ruslar, 20 Nisan 1915'te kendi sınırları içindeki Müslümanları sefil ve perişan sınırlarımızdan içeri sokmuşlardır. Hem buna karşılık olmak hem de yukarıda belirttiğim amacı sağlamak için, ya bu Ermenileri aileleriyle birlikte Rus sınırı içine göndermek yahut bu Ermenileri ve ailelerini Anadolu içinde çeşitli yerlere dağıtmak gereklidir. Bu iki şekilden uygun olanın seçilmesiyle tatbikini rica ederim. Bir mahzur yoksa isyancıların ailelerini ve isyan bölgesi halkını sınırlarımız dışına göndermeyi ve onların yerine sınırlarımız içine dışarıdan gelen Müslüman halkın yerleştirilmesini tercih ederim." Bütün bu hadiseler yaşanırken Ermeniler Anadolu'da Ermeni katliamı yapıldığı propagandası yapmaya başlamıştır. Bu durumla tek başına mücadele edemeyeceğini anlayan Talat Paşa tehirci kanunlaştırmak için çalışmaları hızlandırmıştır ((Halaçoğlu 2001, 47-50).

1.3.3. Tehcir Yolları

Aslında Ermenilerin mecburi yer değiştirimine Mayıs ortalarında başladığı, Kanun-ı

Muvakkat'ın daha sonra çıktığı anlaşılmaktadır. Bidayette Van, Bitlis, Erzurum ile Adana, Sis ve Mersin'in merkezleri hariç olmak üzere Adana, Mersin, Hizan, Cebelibereket civarları, Maraş'ın içi hariç Maraş sancağı, Halep vilayetinin merkez kazaları hariç İskenderun, Beylan ve Antakya kazaları kararın şumulüne dahil edilmişti. Bu bölgelerdeki Ermeniler Musul, Zor sancaklarına, Urfa'nın güneyine, Halep'in güney ve güney doğusuna, Suriye Vilayeti'nin doğusuna nakledileceklerdi. Ancak Ermenilerin ayaklanmaları sadece cephe yakınlarında olmakla kalmayıp içerilere de yayılmaya başladığından, bilhassa Şarki Karahisar'da 15 Haziran'da başlayan ayaklanma, ancak 3 Temmuz'da durdurulabildikten sonra, kanunun tatbikatı Anadolu'nun içine de teşmil edildi.

İstanbul bu tedbirin dışında kaldı. İstanbul'da alenen devlet aleyhine çalıştıkları sabit 235 kişi 24 Nisan günü tevkif edilmişlerdi. Başka bir tedbir alınmadı. Ermenilerin her yıl katliam tarihi diye hatırladıkları 24 Nisan, bu 235 kişinin tevkifi tarihidir.

5 Temmuz 1915 tarihli Adana, Erzurum, Bitlis, Halep, Diyarbakir, Suriye, Sivas, Trabzon, Mamuretülaziz, Musul vilayetleri, Zor, Maraş, Canik, Kayseri ve İzmir mutasarrıflıklarına gönderilen tebligatla, Ermenilerin iskan edilmeleri için tahsis edilen bölgelerin genişletildiği bildirilmiştir. Buna göre;

1- Kerkük sancağının İran sınırına seksen kilometre mesafede bulunan köy ve kasabalar dahil olmak üzere Musul Vilayetinin doğu ve güney doğusu.

2- Diyarbakir sınırından yirmi beş kilometre içeride, Habur ve Fırat vadilerindeki yerleşim yerleri dahil, Zor Sancağı'nın batısı ve güneyi.

3- Halep vilayetinin kuzeyi hariç doğu, güney ve güney batısında bulunan bütün köy ve kasabalarla, Havran ve Kerek sancakları dahil olmak üzere, demiryolu güzergahlarından yirmi beş kilometre uzaklıkta bulunan yerleşim yerlerinde, Müslüman nüfusunun %10'unu aşmamak kaydıyla iskan edileceklerdir (Hocaoğlu 2006 79 – 80).

Bu göçlerin neticesinde, ilgili yazışmalardan Y. Halaçoğlu'nun çıkardığı döküm şu şekildedir.

Tablo 1.3. Tehcirde Sevk Edilen ve Kalan Ermeni Sayısı

ŞEHİR	Sevk edilen Ermeni sayısı	Kalan Ermeni sayısı
Adana	14.000	15-16.00
Ankara (Merkez)	21.236	733
Aydın	250	
Birecik	1.200	
Diyarbakir	20.000	
Dört Yol	9.000	
Erzurum	5.500	
Eskişehir		
Eskişehir	7.000	
Giresun	328	
Görece	250	
Halep	26.064	
Haymana	60	
İzmir	256	
İzmit	58.000	
Kal'acık	257	
Karahisar-ı Sahip	5.769	2.222
Kayseri	45.036	4.911
Keskin	1.169	
Kırşehir	747	
Konya	1.990	
Kütahya	1.400	
Mamuretülazîz	51.000	4.000
Maraş	8.845	
Nallıhan	479	
Ordu	36	
Perşembe	390	
Sivas	136.084	6.055
Sungurlu	576	

Sürmene	290	
Tirebolu	45	
Trabzon	3.400	
Ulubey	30	
Yozgat	10.916	
TOPLAM	422.758	42.766

Buna göre; Ermenilerden sevke tabi tutulan toplam rakam 438.758 olup iskan sahalarına ulaşabilen nüfus ise 382.148 kişidir. İki arasında fark ise 56.610 kişidir. Bu fark ise Erzurum Erzincan arasında 500 kişi Kürtler tarafından, Meskene Urfa-Halep arasında ve Mardin civarında 2.000 kişi Arap aşiretleri ve eşkıyalar tarafından, yaklaşık 5.000 kişi de Dersimde öldürülmesinden oluşmuştur. Buna göre yaklaşık 10.000 kişi yollarda katliama maruz kalıp, açlık ve bulaşıcı hastalıklardan da 25-30.000 kişi eklenince 50.000 rakamına yaklaşılır. Bir de tehcir esnasında gönderildikleri yere varmadan kanun dışına çıkılarak yerleştirilen, yurt dışına kaçan veyahut da Konya örneğinde olduğu gibi, sevkıyat durduğunda alıkonanlar olup bunlar da hesaplanınca 56.000 rakamına kolayca ulaşılır (Hocaoğlu 2006, 124).

Dolayısı ile tehciire tabi tutulan Ermeniler aşağı yukarı 500.000 kişi olup Osmanlı devleti, arşivleri ile bu esnada bir katliamın yapılmadığının hesabını verebilmektedir. Zaten Katolik ve Protestan Ermeniler, İstanbul Ermenileri, işgal altında bulunan Van ve Kars Ermenileri tehcir edilmediğinden, Türkiye’de nüfusları en fazla 800.000 olarak tahmin edilmektedir (Çiçek 2005, 252-253).

Hükümet bundan sonra, 26 Eylül 1915 tarihli bir muvakkat kanun ile de, yerleri değiştirilmiş kişilerin bütün mal ve mülklerinin tasfiye edilip, karşılıklarının sahipleri namına emaneten mal sandıklarına tevdi edilmesini kararlaştırdı (Karacakaya 2005, 47).

1.3.4. Tehcir İçin Alınan Tedbirler

Tehcir kararı alındıktan sonra uygulanması için bazı tedbirler alınmıştır. Bunların basında, göç ettirilecek Ermenilerin can ve mal güvenliğinin sağlanması şartı gelmektedir. Bununla ilgili olarak hazırlanan talimnamede su hükümler yer almaktadır;

- a. Tahliye edilen bölgelere hiçbir şüpheli şahıs girmeyecektir,
- b. Göç ettirilen Ermeniler, istedikleri eşyaları götürebileceklerdir.
- c. Yanlarında götürmeyecekleri eşyaların bozulacak olanları satılacak, bozulmayacakları ise sahipleri adına korunacaktır.
- d. Göç ettirilen Ermeniler, mallarını yabancılar hariç istemedikleri kişilere satabileceklerdir (Halaçoğlu 2001, 69).

Bu talimatnameye göre, göçe tabi tutulan Ermenilerin mal varlıkları kesinlikle koruma altına alınmıştır. Böylece göç ettirilen Ermenilerin maddi anlamda mağduriyeti de engellenmiştir. Tehcir edilenlerin mal varlıkları ile ilgili olarak bir arşiv belgesinde; Sivas, Trabzon, Elazığ vilayetleriyle, Canik Mutasarrıflığı'na gönderilen şifre ile tehcire tabi tutulan Ermeni vatandaşlarının götürmeyecekleri gayr-ı menkullerin daha sonra sahiplerine iade edilmek üzere muhafaza altına alındığı belirtilmektedir (Büyükkibar 2007, 71).

Dahiliye nezareti tarafından Erzurum vilayetine gönderilen bir başka şifrede ise, baksa bölgelere sevk edilen Ermenilerin tehcir sırasında, eldeki kuvvetlerle muhafaza altına alınması ve gerekirse mevcut kuvvetleri arttırmak suretiyle korunmalarının tam anlamıyla sağlanmasına karar verilmişti (Büyükkibar 2007, 72). Bu iki belgeden de anlaşıldığı gibi göç ettirilen Ermeni vatandaşlarının can ve mal güvenliği ciddi önlemlerle sağlanmıştır. Göç sırasında meydana gelebilecek saldırılar için yedek kuvvetlerle muhafız alayları arttırılmıştır. Ayrıca Ermenilerin tehcir süresince, eşkıya saldırılarına maruz kalarak öldürülmeleri ve soyguna uğramaları karşısında, muhafızı olmayan hiçbir kafilenin yola çıkmaması gibi talimatlar da mevcuttur (Halaçoğlu 2001, 60). Tehcir sırasında emniyetin sağlanması için oldukça çaba sarf eden Osmanlı Hükümeti, bu konuda gerekli özeni göstermeyen yetkilileri ve suç isleyenleri özel mahkemelerde yargılamıştır. Bu mahkemelerde toplam 1397 kişi yargılanarak, idam dahil çeşitli cezalara çarptırılmışlardır (Gürün 1983, 223).

1.3.5. Tehcir Sonrasında Ermeniler

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Osmanlı Hükümeti, tehcire tabi tutulan

Ermenilerden isteyenlerin tekrar eski yerlerine dönmeleri için bir kararname çıkardı. 22 Kanun-ı evvel 1334 (4 Ocak 1919)'de Dahiliye Nazırı Mustafa Paşa'nın Sadarete gönderdiği yazıda, Ermenilerden dönmek isteyenlerin eski yerlerine nakledilmeleri konusunda ilgili yerlere talimat verildiği ve gereken tedbirlerin alındığı belirtilmektedir (Özdemir; Halaçoğlu; Turan; Çiçek; Çalık 2004, 114). Hükümetin hazırladığı 18 Kanun-ı evvel 1334 (31 Aralık 1918) tarihli dönüş kararnamesine göre:

1. Sadece geri dönmek arzusunda bulunanlar sevk edilecek, bunun haricinde kimseye dokunulmayacak.
2. Yerlerine iade edileceklerin, yollarda perişan olmamaları ve dönüş mahallerinde mesken ve iâşe sıkıntısı çekmelerinin önlenmesi için gerekli tedbirler alınacak; gidecekleri bölgelerin idarecileriyle irtibat sağlanıp bu konudaki tedbirler sağlandıktan sonra sevkiyat ve geri dönüş işlemlerine başlanacaktır.
3. Bu şartlar dahilinde dönecek olanlara ev ve arazileri teslim edilecektir.
4. Yerlerine daha önce muhacir yerleştirilmiş olanların evleri tahliye edilecek.
5. Kimsenin açıkta kalmaması için geçici olarak birkaç aile bir arada yerleştirilebilecek.
6. Kilise ve mektep gibi binalarla bunlara gelir getiren yerler, ait oluşu cemaate geri verilecek.
7. Yetim çocuklar, istenildiği takdirde hüviyetleri dikkatlice tespit edilerek velilerine veya cemaatlerine iade olunacak.
8. İhtida etmiş olanlar arzu ederlerse eski dinlerine dönebilecekler.
9. Mühtedi Ermeni kadınlardan, bir Müslüman ile evli bulunanlar, eski dinlerine dönme konusunda serbest bırakılacaklar. Eski dinlerine döndükleri takdirde kocasıyla aralarındaki nikah bağı kendiliğinden bozulmuş olacaktır. Eski dinine dönmek istemeyen ve kocasından ayrılmaya razı olmayanlara ait meseleler ise mahkemelerce halledilecektir.
10. Ermeni mallarından, henüz kimsenin tasarrufunda bulunmayanlar, kendilerine

teslim edilecek; hazineye intikal edenlerin iadesi de, mal memurlarının muvafakati ile karara bağlanacak, bu konuda ayrıca açıklayıcı zabıt nameler hazırlanacak.

11. Muhacirlere satılan mülklerin sahipleri döndükçe, peyderpey bunlara teslim edilecek. Bu konuda 4. madde aynen tatbik edilecek.

12. Muhacirler, ellerinde bulunan ve eski sahiplerine iade edilecek olan ev ve dükkanlarda tamirat ve ilaveler yapmışlarsa ve arazi ve zeytinliklerde ekim yapmışlarsa, her iki tarafın da hukuku gözetilecek.

13. Ermenilerden muhtaç olanların dönüşlerinde sevk ve iâşe masrafları, Harbiye tahsisatından karşılanacak.

14. Şimdiye kadar ne miktar sevkiyat yapıldığının ve bundan sonra her ayın on beşinci ve son günlerinde nerelere, ne kadar sevkiyat olduğu bildirilecek.

15. Osmanlı sınırları dışına çıkıp da geri dönmek isteyen Ermeniler, yeni bir emre kadar kabul edilmeyecek (Özdemir; Halaçoğlu; Turan; Çiçek; Çalık 2004, 116).

1.3.6. Tehcir Kararının Sonuçları

Tehcir esnasında yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı gibi birçok önlem alınmış fakat yer değiştirme esnasında ölenler olmuştur. Bunların sebeplerine bakıldığında:

1. Eşkıyaların saldırılarından dolayı ölenler olmuştur. O yıllarda Anadolu'nun her tarafında eşkıya vardı. (Özellikle Erzurum-Erzincan arasında, Tunceli ve Diyarbakır'da)

2. Hastalıklardan, yaşlılıktan, yorgunluktan pek çok insan hayatını kaybetmiştir. Özellikle tifo, tifüs, sıtma ve çiçekten ölenler olmuştur. Osmanlı Devleti'nde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'de bu hastalıklardan her yıl yüz binlerce insan ölmüştür. Ermeniler evlerinde de kalsa, bu hastalıklardan öleceklerdi. Bundan kaçınmak olanaksızdır. Osmanlı Ordusu Birinci Dünya Savaşı'nda çeşitli cephelerde savaşırken, gıdasızlıktan ve çeşitli hastalıklardan dolayı 550 bin civarında subay ve asker ile 2 milyon sivil hayatını kaybetmiştir.

3. Hava ve arazi koşullarından dolayı ölenler olmuştur. Doğu Anadolu'da iklim çok sert geçer. Arazi gerçekte zorludur. Osmanlı Devleti, savaş içerisinde olmasına ve trenlere

çok ihtiyacı bulunmasına karşın, yer değiştiren Ermenilere trenler tahsis etmiş buna karşın kendi askerlerini yürütmüştür.

4. Yeterli besin ve sağlık maddelerinin yokluğundan bazı insanlar kaybedilmiştir. Osmanlı Devleti, bütün yokluklara, zorluklara karşın elindeki sıtma haplarını göçmenlere dağıtmış, elinde ne varsa kullanmıştır (Kundakçı 2006, 178-179).

2. TEHCİRDEN GÜNÜMÜZE TÜRK – ERMENİ İLİŞKİLERİ

Tehcir Kanunu'nun çıkarılışından sonra günümüze kadar Türk – Ermeni ilişkileri Milli Mücadele Dönemi'nde ve Lozan Anlaşması'ndan sonra olmak üzere iki ayrı bölümde incelenmiştir. Milli Mücadele Dönemi'nde Türk – Ermeni ilişkileri başlığı altında, yapılan anlaşmalar ele alınmıştır. Lozan Anlaşması'na kadar Türklerin aleyhine olan ve Lozan ile birlikte Türklerin lehine yön değiştiren, Türk – Ermeni ilişkilerinde dönüm noktası olan anlaşmalara yer verilmiştir. Lozan Anlaşması'ndan Günümüze Türk – Ermeni ilişkileri adlı bölüm ise Ermenistan'ın bağımsızlığına ilan ettiği sürece kadar ve bağımsızlığını ilan ettikten sonra olmak üzere iki ayrı bölümde incelenmiştir.

2.1. MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ'NDE TÜRK – ERMENİ İLİŞKİLERİ

2.1.1. Milli Şura Hükümetleri Dönemi

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti birden fazla cephede savaştı. Kuvvetlerini bu cephelere dağıtmak zorunda kalan Osmanlı Devleti'nin bu durumdan yararlanan Ruslar, toparlanarak 1916 Şubatı'nda Erzurum, daha sonra Görele'ye kadar bütün Karadeniz kıyılarını Erzincan, Muş, Bitlis ve Hakkâri'yi işgal etti. 7 Kasım 1917 Bolşevik İhtilâli sonrasında çekilen Rus ordusunun yerini Ermeni komitecileri almış, Erzincan'da başlayarak (Nisan 1918 yılından başlayarak) kaçarken uğradıkları köy ve kasabalarda binlerce masum halkı öldürmüşlerdir (Kırzioğlu 1970, 79).

Bu katliamlar sırasında Batum, Ahıska, Ahilkelek ve Elviye-i Selâse Türkleri birer İslam Şuraları kurup şubelerini yaygınlaştırmaya başladılar. 1917 Nisan ayında resmîyet kazanan Kars'taki “İslam Komitesi” 1909 yılında yine Kars'ta kurulan Canbizar

Teşkilatı'nın bir devamı olup 30 Ekim 1918 mütarekesinden bir hafta sonra Kars'ta “Milli İslam Şurası” olarak kurulmuştur (Selvi 2007, 42).

Türk Ordusu mütareke şartları gereği 1914 sınırı gerisine çekilmeye başlayınca, topraklarımızı hukuken sahipsiz bırakmamak için Piroğlu Fahrettin Bey'in başkanlığında Kağızmanlı Ali Rıza, Sarıhaliloğlu Muhlis, Mamiloğlu Tevhiddin Bey'ler ve Kepenekçi Emin Ağa tarafından, merkezi Kars olmak üzere 5 Kasım 1918'de Kars Milli İslam Şurası kurulmuş oluyordu (Kırzioğlu 1970, 556). Bu milli teşkilatın kurulmasında IX. Ordu Kumandanı Y.Sevki Pasa ile Kars mutasarrıfı Hilmi Bey'in Karslı aydın ve milliyetçilere büyük ölçüde yardım ve teşvikleri olmuştur. Mondros Mütarekesi şartları ve uygulamalarına karşı kurulan Kars Milli İslam Şurası aynı zamanda ilk Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olma özelliği de taşımakta idi. Şura'nın amacı, Osmanlı Devletinin Elviye-ı Selâse'den askeri ve mülki idaresi ile tamamen çekilmesi üzerine, boşalan topraklarımızdan askeri ve idari teşkilat oluşturarak, buraları Ermeni ve Gürcülere kaptırmamak, bunun için mücadele etmektir. Sura kurulurken, en büyük destek, askeri ve mülki idareler ile halktan alınmıştı. Öte yandan Wilson prensiplerinin 12.maddesinde yer alan “Her milletin kendi geleceğini kendisinin tayin etme hakkı” da bir destek teşkil ediyordu (Armaoğlu 1984, 103). Bütün bunlara bağlı olarak Kars, Gümrü, Ahılkelek, Ahıska çevresi temsilcilerinden oluşan bir meclis toplandı ve “Milli İstişare Meclisi” adıyla 12 kişiden ibaret bir hükümet kuruldu (Kurat 1967, 587).

Bundan sonra Kars, 1. Kars, Ardahan ve 1. Ardahan kongreleri toplanmış, Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti dönemi başlamıştır. Milli Sura Hükümetinin” ismi değiştirilerek yeniden kurulan bu hükümet, Kars, Ardahan, Batum sancakları ve kazaları ile Nahçıvan, Ordubad, Culfa, Ahıska ve Ahılkelek'i kapsıyordu. Başkanlığı'na yine Cihangiroğlu İbrahim Bey seçildi. Ardından hükümet üyeleri seçilerek çalışmalara başlandı (Selvi 2007, 48).

2.1.2. Paris Barış Konferansı

Müttefik Devletler "Ermeni hakları" ndan ve bir Ermeni Devleti kurulması gereğinden ilk kez 1917 Rus İhtilâli'nden sonra söz etmeye başlamışlardır. Bu konuda Wilson, Lloyd George ve Clemenceau'nun bazı demeçleri zikredilebilir. Ancak, bu vaat ve demeçlerin samimilikten yoksun olduğu açıktır, zira daha 1916'da İngiltere, Fransa ve

Rusya, gizli anlaşmalarla Türkiye'yi "Ermeni hakları" gibi bir kavramı akıllarının ucuna getirmeden aralarında paylaşmışlar, Doğu Anadolu'yu Rusya'ya bağışlamışlardı (Akyüz 2003, 47). Birinci Dünya Savaşı'nda Türk ordusuna karşı, Galip Devletler yanında savaştığını ileri süren Ermeniler, İmparatorluk topraklarının paylaşılmasıyla ilgili olarak Paris'te toplanmış bulunan konferansta sahneye çıktılar ve doğuda Kafkasya'dan Akdeniz'e kadar uzanan ve Anadolu'nun hemen hemen yarısını içine alan, "Büyük Ermenistan" kurma hayallerini savundular. Ermeniler bu emellerini gerçekleştirmek için, Birinci Dünya Harbi sonlarında Erivan bölgesinde kurmuş oldukları Ermenistan devleti sınırları içinde ve dışında kalan, özellikle Erivan, Kars ve Nahcivan bölgelerindeki Türkleri kitle halinde yok etmeye ya da başka yerlere göçe zorladılar (İsmet 1999, 53). Rusya'da ihtilâl çıkmasından yararlanarak 1918 başlarında Erivan'da bir "Ermeni Cumhuriyeti" kurmayı başardılar ve Aharonian'ı Cumhurbaşkanı seçtiler (Akyüz 2003, 47). Paris Barış Konferansı'nda kendilerine bir devlet kurulması garantisi arayan Ermeniler hayal kırıklığına uğramışlardır. Bu heyetlerin hiçbirinin devamlı temsilciliği, Paris Barış Konferansı'nda kabul edilmemiştir. Bu konuda, Ermenistan Cumhurbaşkanı Ahorianian'ın "Barış Konferansının dışında bırakılmak Ermeni ulusu için çok acı bir hayal kırıklığı olmuştur", seklindeki demeci 1919 Şubatı'nda La Temps'de yer almıştır. Paris Barış Konferansı'ndan sonra General Harbord, araştırma amacıyla Osmanlı İmparatorluğu'na durumu görmeye gelmiş ve bunun sonucunda Osmanlı İmparatorluğu da Ermenilerin durumunu anlatan bir rapor hazırlamıştır. Buna göre:

"Ermenilerin hayalleri ne olursa olsun, Türkiye hudutları içinde bir Ermenistan kurmanın imkânı yoktur. Osmanlı İmparatorluğu içinden bağımsız bir Ermenistan çıkarımı teklifine karşı Türkler bakımından söylenecek birkaç şey vardır. Önce Ermenistan olacak bölgede, bütün mülteciler evlerine dönse dahi, Türkler yine çoğunluktadır. Sürgünlerden evvel de yine Türkler çoğunlukta idi."(Kutay 1979, 160-168).

Ermenilerin Türkleri katletmesi olayları, Türk Ordusunun Mondros Mütarekesi hükümlerine göre bölgeden çekilmesi üzerine daha da yoğunlaştı. Bölgede yaşayan Türk halkı kendilerini Ermenilere karşı korumak için milli şuralar kurdular. Bunlar Artvin, Ahıska bölgelerinde Acara Milli Şura Hükümeti, Kars, Ardahan, Göle bölgesinde Güneybatı Kafkas Cumhuriyeti, Kağızman Milli Şurası, Kulp, Zenginbaşar, Nahçıvan ve Ordubad Milli Şuraları idi (İsmet 1999, 53).

2.1.3. San Remo Konferansı İle Sevr'e Hazırlık

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının üzerinden 1,5 yıla yakın bir, zaman geçtiği halde İtilâf Devletleri ile Osmanlı Hükümeti arasında barış antlaşması üzerinde görüşme olmamış, Türk Milleti sadece savaşa son veren bir ateşkes antlaşmasıyla işgallere uğramıştı. İtilâf Devletleri önceden paylaştıkları toprakları, yapılacak antlaşmayla hukuken sahiplenmek istediklerinden barış antlaşmasını geciktiriyorlardı. 1919 yılının ilk yarısı içinde Paris Barış Konferansı sadece Alman meselesiyle uğraştı ve ilk bir aylık çalışmalarını Wilson'un isteği üzerine Milletler Cemiyeti'ni kurmaya ayırdı. 28 Haziran'da Almanya ile Versay Antlaşması imzalanınca, bu sefer Avusturya Macaristan ve Bulgaristan antlaşmalarını hazırlamaya vakit ayırdılar. Anadolu'da yayılan milli mücadele akımları ve aralarındaki fikir anlaşmazlıkları Osmanlı Devleti ile barış antlaşması imzalanması için daha fazla beklemeye gerek olmadığını gösterdi. İtilâf Devletleri San Remo'da Osmanlı Hükümeti ile Türk Milletine kabul ettirilecek barış şartları üzerinde tek taraflı anlaşmaya vardılar. İngiltere ve Fransa, Arap ülkelerinin topraklarını aralarında paylaştılar. Bu anlaşmayla İngiltere, Irak'ı Doğu Ürdün ve Filistin topraklarını, Fransa bütün Suriye topraklarını aldı. Adana, Mersin. Maraş ve Diyarbakır illerinde Wilson prensiplerine göre manda uygulanamayacağından Fransa buralardan vazgeçmek zorunda kaldı. İtalya, Venizelos-Tittoni Anlaşması'yla vazgeçtiği Aydın vilayetini Yunanistan'a bıraktı. (ATAŞE 1999, 2001-2002).

İngilizlerin Ermenilerle ilgili fikirleri yavaş yavaş değişirken konferansta söz alan eski Osmanlı Meclis-i Mebûsân üyelerinden Ermenistan Cumhurbaşkanı Aharonian, Van ve Erzurum'un Ermenilere bırakılmasını istedi (Selvi 2007, 84). İngiliz Başbakanı, Erzurum meselesinin çok sıkıntılı bir nitelik taşıdığını ve bu konuda ne yapacağını pek bilemediğini itiraf edecek ve Büyük Ermenistan'ı kabul etmek sorumluluğunu üzerine alamayacaktır. Kaldı ki, Büyük Ermenistan'ın kurulmasının Hindistan'da ve bütün dünyadaki Müslümanlar arasında sert tepkilere yol açacağını bilmektedir. Bu çözüm etnolojik açıdan da savunulamaz (Öke 2001, 193).

Ancak San Remo'da bulunan devlet başkanları Ermenistan konusu açıldığında durumdan hoşnut kalmadılar. Fransa ve İtalya ne mali ne de askeri yardımda bulunmayacaklarını, çünkü hazırlıklı olmadıklarını ifade ettiler. Özellikle İtalya

Boğazlar konusu dışında Küçük Asya ile ilgili anlaşmalarda hiçbir şekilde askeri sorumluluk almayı kabul etmiyordu. İngiltere de aynı şekilde Ermenistan'a asker gönderme konusunda isteksizdi. İş dönüp dolaşıp ABD'nin Ermenistan'a mali destek vermesine geliyordu. İtilaf Devletleri almak istediklerini almışlardı. Bu sebeple Ermenistan ile uğraşmayı boşuna iş yükü olarak görmekteydiler. Bu arada manda ABD tarafından kabul edilmedi (Kodaman 2002, 28).

İlk bakışta gerekçeler ABD açısından kabul edilebilir ve mantıklı gibi gözükse de Wilson ve danışmanları, ABD Senatosunun ve Amerikan Halkının, Yakın Doğu'da gereksiz sorumluluklar altına girmeyi onaylayacağını düşük bir ihtimal olduğunu söylemişlerdir. Böylece ABD, bir İngiliz olup bittisiyle büyük bir büyük bir sorumluluk altına girmemiştir. Ermenistan üzerinde Amerikan mandasını önerenlerin basında Ermeniler gelmektedir. Nitekim öneriler Paris Barış Konferansı'nda sürekli temsilci bulundurmak istemişler bu istekleri kapsayan bir muhtıra sunmuşlardı (26 Şubat 1919).

Bu muhtıranın ikinci ve üçüncü maddelerinde su hususlara yer veriliyordu.

2. Kurulacak Ermeni Hükümeti itilaf Devletlerinin ve Amerika'nın da katılmasını istediği Milletler Cemiyetinin ortak garantisi altında olacaktır.

3. Barış Konferansı tarafından bir geçiş dönemi olarak devletlerden birine, Ermenistan hakkında ezel bir manda verilmelidir. Kendisine manda verilecek devletin seçilmesi konusunda şimdi Paris'te toplanmış bulunan ve bütün Ermeni milletini temsil eden Ermeni delegasyonunun görüşü alınmalıdır. Mandanın süresi en çok yirmi yıl olacaktır (Selvi 2007, 54).

Bu öneriler karşısında istekli görünen ABD Başkanı Wilson tek başına karar vermenin güçlüğü karşısında Yakın Doğu'da mandalar konusunu incelemek üzere "King Crane Heyeti"ni bölgeye gönderdi. 3 Haziran 1919' da İstanbul'a gelen heyet yetkilileri bazı Türk yetkilileri ile görüşerek Amerika'nın Yakın Doğu'da hiçbir siyasal emeli olmadığını ancak Doğu Anadolu'da bakımsız bir Ermenistan'ın Türkiye açısından yararlı olduğunu açıklamışlardır (Akgün 2000, 336).

Haziran'da ülkesine dönerken konu ile ilgilenmek üzere Yakın Doğu yardım işlerinin yöneticisi olan Herber Hoover'i görevlendirdi. Hoover, bölgeyi incelemek üzere General Harbord başkanlığında bir heyet kurarak bölgeye gönderdi (Selvi 2007, 56).

Beklenildiği gibi Başkan Wilson Ermeni sınırını çizmeyi kabul etti. Wilson çizdiği sınırlarda Erzurum'un yanı sıra Erzincan ve Trabzon'u da Ermenistan'a veriyordu (Kodaman 2002, 29).

San Remo Konferansı'nın bitmesiyle artık Osmanlı hükümetiyle yapılacak olan anlaşmanın ana hatları tamamlanmıştır. Avrupa basınının tepkisi genel olarak olumlu idi. Anlaşma maddeleri genel olarak ağır olduğu kabul edilmekle birlikte, Türklerin bunu hak ettiklerini söylüyorlardı. Çok az basın organı anlaşmaya karşı çıktı. Türk basınının tepkisi ise öfke ve dehşetti (Büyükkibar 2007, 16).

San Remo'da Barış Anlaşması'nın esasları kararlaştırılırken Osmanlı heyetine danışılmasına gerek görülmedi. Avrupa'da Ermenilerin katliama uğradıkları haberleri de gittikçe yaygınlaşmaya başladı. Bu yanlısın düzeltilmesi için Mustafa Kemal değişik zamanlarda telgraflar çekti (Görgülü 2002, 152-164). 20 Nisan 1920'de barışın son sekli kararlaştırılmaya çalışırken, Erzurum'un Ermenistan topraklarına eklenecek yerlerden dışında tutulması kararlaştırıldı. Kürdistan konusunda iki ayrı komisyon görev aldı. Barış anlaşmasının yürürlüğe gireceği tarihten itibaren İstanbul'da İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden bir kurulacak bir komisyon özerk bir Kürdistan kurulması planı hakkında bir teklif yapacak, İngiliz, Fransız, İtalyan, İran ve Kürt temsilcilerinden kurulu ayrı bir komisyon bölge mahalline gidip araştırmalar yapacaktı. Emperyalist gayeler değişmemişti. Türkiye, hem bu komisyonun kararını hem de Kürtlerin özerk idareye istekli olmalarını ve Milletler Cemiyeti'nin bunu onaylamasıyla oluşacak yeni durumu önceden kabul etmiş sayılacaktı.

İtilâf Devletleri görüşmeler sonucunda Osmanlı padişahını Paris'te toplanacak barış konferansına davet ettiler. Padişah, eski sadrazamlarından Tevfik Paşa'yı 26 Nisan 1920'de konferansa katılmakla görevlendirdi. Mustafa Kemal Pasa, 30 Nisan'da Avrupa Devletleri'nin Hariciye Nazırlarına birer nota göndererek, Türk Devleti'nin resmi temsilcisinin TBMM olduğunu, İstanbul Hükümeti'nin emir, fetva ve yükümlülüklerinin geçersiz olduğunu bildirdi (Selvi 2007, 85). Barış şartları, Tevfik Pasa başkanlığındaki delegelere Versay'da Millerand tarafından 11 Mayıs 1920'de bildirdi. Tevfik Pasa

anlaşma metnini okur okumaz “bağımsız bir devletin yapacağı politik bir tavır” ortaya koyarak, ultimatomu imza edemeyeceğini bildirerek İstanbul'a döndü.

İttifak Devletleri, barış anlaşmasının şartlarını kabule mecbur bırakmak için doğuda Ermenistan ordusunu, batıda Yunan ordusunu Türklerin üzerine saldırtmayı uygun ve yeterli gördüler. Türkiye'nin geleceği çok zalim bir karara bağlanmıştı. Ama teslimiyet söz konusu bile değildi. Türklere idam cezası verildiği söylenmekteydi. Bu anlaşmayı Kuvay-ı Milliyeciler'in kabul etmesine imkan yoktu. Zaten ardından da Mustafa Kemal, halkı direnişe çağırdı. Çağrıdan sonra on binlerce Türk, İstanbul'u terk ederek Milli Mücadeleye katılmışlardı (Büyükkibar 2007, 16).

2.1.4. Sevr Anlaşması

Sevr Anlaşması, birlikte oturulup müzakere edilmiş bir belge olmadığından, gerek hazırlanışı, gerek sonuçlandırışı konusunda pek az ve pek dağınık bilgi vardır. Bulabildiklerimiz ise şu şekilde:

Barış Konferansı 1919 Ocak ayından itibaren Paris'te çalışmaya başlayınca, Şubat ayında bir heyet teşkil olundu ve bu heyet adına Bogos Nubar ile A. Aharonyan tarafından 12 Şubat tarihinde Barış Konferansı'na bir muhtıra takdim edildi. Bu muhtırada Kafkas Ermeni Cumhuriyeti arazisi ile beraber Kilikya ve 7 ilden kurulmuş bir bağımsız Ermenistan kurulması, bunun devletlerden birisinin mandasına verilmesi isteniyor ve ayrıca katliamlara katılmış, halka saldırmış, yağmacılık yapmış olanların cezalandırılmaları ve sürülmeleri talep ediliyordu. Aynı tarihlerde Tefik Paşa Hükümeti de İtilaf Devletleri'ne bir muhtıra sunmaktaydı. Söz konusu muhtıra tehcir sırasında suç işlemiş olanların mahkemeye sevk edildiğini bu muhtırada belirtmekle beraber, doğu illerini kurtarmaya çalışıyordu. Halbuki Vahdettin ve Damat Ferit taraftarları, Ermeni meselesinde İngilizler'e yaranma gayreti içindeydiler. Paris Barış Konferansı Damat Ferit başkanlığındaki Osmanlı Heyeti'ni ilk defa 17 Haziran günü kabul etti. (Alkaya 2006, 129). Maddelerin değiştirilmeyeceği ve eğer anlaşma kabul edilmezse Osmanlı İmparatorluğu'nun yok olacağı konusunda bir nevi uyarılmışlardır ve Hükümette bundan çekinerek anlaşmayı kabul etmiştir (Akgün 1985, 345).

Vahdettin'in başkanlığında toplanan Sura-yı Saltanat 22 Temmuz 1920'de, tamamen yok olmaktansa, zayıf bir mevcudiyeti kabule değer görerek antlaşmanın onaylamasına karar verdi (Eroğlu 1982, 211). Osmanlı Hükümeti 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması'nı imzalayarak, Doğu Anadolu'da Türk topraklarında bağımsız bir Ermenistan Devleti'nin kurulmasını kabul etmiştir. Böylece, nüfusun ancak %4-5'i Ermeni olan Trabzon ile, nüfusunun 1/3'ünü teşkil etmeyen Doğu Anadolu Ermenilere bırakılıyordu (Akgün 1985, 345). Sevr Antlaşması'yla İtilaf Devletleri, Doğu Anadolu'da Sark Meselesi'nin Ermenilerle ilgili kısmını tamamen çözmeye çalışmışlardır. Sevr Antlaşması'nın altıncı bölümünde Ermenistan ile ilgili altı maddeye (88-93) yer verilmiştir. "Sevr Antlaşmasındaki bu altı madde şöyle idi:

88. Madde: Türkiye Müttefik Devletleri tanıdığı gibi, Ermenistan'ı hür ve müstakil bir devlet olarak tanıdığını beyan eder.

89. Madde: Osmanlı Devleti ile Ermenistan ve diğer imzası bulunan devletler, Erzurum, Trabzon, Bitlis vilayetlerinde de Türkiye ile Ermenistan arasındaki hududun tayini Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanlığı'nın hakemliğine havale etmeyi ve onun vereceği kararı ve Ermenistan'ın denize çıkışında ve adı geçen hududa komşu olan Osmanlı arazisinin askerden arındırılmasıyla ilgili olarak belirleyeceği bütün hükümleri kabul etmeyi kararlaştırmışlardır.

90. Madde: 89. Madde gereğince, tayin edilecek hudut, adı geçen vilayetlerin kısmen veya tamamen Ermenistan'a terkine yol açtığı takdirde, Osmanlı Devleti karar tarihinden itibaren, terk edilen arazi üzerindeki bütün hak ve hukukundan vazgeçtiğini şimdiden beyan eder. İş bu antlaşmanın, Türkiye'den ayrılan araziye uygulanacak hükümleri, sonradan Ermenistan'a terk edilecek araziye de uygulanacaktır. Ermenistan'ın kendi hakimiyeti altına giren arazi sebebiyle, üslenebileceği Osmanlı Devleti'ne ait mali yükümlülüklerin ya da iddia edeceği hakların oranı ve niteliği, iş bu antlaşmanın sekizinci bölümünde (Mali Hükümler) 241.-244. maddelere uygun olarak tayin edilecektir. İş bu antlaşma ile çözülmemiş ve düzenlenmemiş bulunan ve söz konusu arazinin intikalinden doğabilecek olan bütün meseleler, ileride bütün sözleşmelerle hal edilecektir.

91. Madde: 89. Madde belirtilen arazinin bir kısmı Ermenistan’a intikal ettiği takdirde, Osmanlı Devleti ve Ermenistan arasında, (aynı maddede öngörülen karara dayanarak) belirlenecek olan hududu, arazi üzerinde çizmek üzere, adı geçen kararın verilmesinden on beş gün sonra, teşekkül şekli sonradan tayin edilecek olan bir Hudud Belirleme Komisyonu kurulacaktır.

92. Madde: Ermenistan’ın Azerbaycan ve Gürcistan’la olan hududu, ilgili devletler tarafından uzlaşma yoluyla belirlenecektir. 89. maddede açıklanan karar alındıktan sonra, alakadar devletler uzlaşma yoluyla hudutları tespit etmede muvaffak olamadıkları takdirde, iş bu hudut Müttefik Büyük Devletler tarafından tayin edilecektir ve hududun arazi üzerinde çizilmesi de bu devletlere ait olacaktır.

93. Madde: Ermenistan Hükümeti; Ermenistan’da ırk, dil veya din bakımından ahalinin ekseriyetinin (teşkil eden nüfusun) dışında kalan azınlıkların menfaatini korumak için, Müttefik Devletlerin lüzum görecekları hükümleri ve bu devletlerce yapılacak olan antlaşmaya da hükümlerin yazılması muvafakat etmek suretiyle kabul eder.

Bunların dışında dolaylı olarak Ermenilerin lehine olan 230. maddeye göre ise; “Osmanlı Hükümeti 1 Ağustos 1914’te Osmanlı İmparatorluğu’nun parçası bulunan herhangi bir toprak üzerinde, savaş durumu sırasında işlenen topluca öldürmelerden sorumlu olan ve Müttefik Devletlerce istenen kişileri kendine teslim etmeyi yüklenir.” hükmü yer almaktaydı (Sevr Antlaşması’nın Ermenilerle ilgili dikte edilen maddelerine bakıldığında, bütün maddelerin Ermenilere bağımsızlık getirirken, Türkiye açısından büyük toprak kayıpları içermektedir (Gürün 1993, 252).

Mustafa Kemal’in başkanı olduğu meclis Misak-ı Milli’yi gerçekleştirmek için çaba sarf etmekteydi. Bu durumda, Sevr Anlaşması’nın yürürlüğe girmesi ve Ermeni hayallerinin gerçekleşmesi, ancak Ankara Hükümeti’nin silah zoruyla yenilgiye uğramasına bağılıydı (Çaycı 2000, 84). TBMM’nin Anadolu’daki direnişinin, Sevr ile birlikte hız kazanmış olması bu antlaşmanın ölü dogmasına sebep olmuştur. Sömürgeci devletlerin birbiriyle giriştikleri rekabet Anadolu’daki direnişi körüklemiş ve milliyetçilik duygularıyla toplumun birbirine kenetlenmesini sağlamıştır (Beyoğlu 2006, 545).

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 7 Haziran 1920 tarihinde çıkarmış olduğu kanunla, İstanbul'un işgal tarihi olan 16 Mart 1920'den itibaren Büyük Millet Meclisi'nin tasvibi haricinde İstanbul Hükümetince akdedilmiş veya edilecek bilumum muadehat keenlem yekundur hükmü nedeni ile, İstanbul Hükümeti'nin imzalamış olduğu Sevr Antlaşması'nı yürürlüğe koymamıştır, böylece tüm Ermeni çabaları sonuçsuz kalmıştır. Nitekim 28 Eylül 1920 tarihinde Ermenilerin saldırıları üzerine TBMM'si adına harekete geçen Türk Orduları 1 gün sonra Sarıkamış'ı 30 Ekim'de Kars'ı kurtarmışlardır. Kazım Karabekir'in komutasındaki Türk Kuvvetleri 7 Kasım'da Gümrü'ye girmiştir. Erivan'ın tehlikeye düşmesi üzerine bütün Türk talepleri kabul edilerek 3 Aralık'ta Gümrü Anlaşması'nı imzalamışlardır. Böylece Ermenistan Cumhuriyeti Anadolu toprakları üzerinde Ermeni taleplerinin olmadığını kabul ederek, bugünkü Türkiye – Ermenistan sınırı çizilerek Sevr'in geçersizliği onaylatılmıştır (Beyoğlu 2006, 546).

Gümrü Antlaşması'yla Türk Milleti'nin önemli kazançları oldu. Misak-ı Milli'nin Kafkasya sınırı için öngördüğü 93 Savaşı (1877) öncesi sınırın Ermenistan kesimi, 1828'de Rusya'ya geçen ve 1918'den beri Ermeni işgalinde olan Kars'ın Iğdır ve Tuzluca ilçeleri geri alındı. Kazım Karabekir komutasındaki Türk Ordusu'nu Gürcistan doğrultusunda ilerlemesiyle Ardahan, Artvin hatta Batum'un ele geçirilmesiyle doğudaki hedeflere ulaşılmış oldu. Sevr Barış Antlaşması'nın geçersizliği fiilen kanıtlandı. Ermeni Meselesi, Türkiye'nin haklarını karşılayacak biçimde ve kesinlikle çözümlendi. Doğudaki zaferden sonra Batı Cephesinde serbest hareket etme fırsatı doğdu. Sovyetler Birliği ile Kafkasya'da ulaşım olanağı elde edildi. Ermenilerin elinden birçok silâh alındı. Doğu Cephesi'nde Kazım Karabekir komutasındaki Türk askerinin kazandığı zafer TBMM Hükümeti ve Türk halkına büyük moral kaynağı olmuş, doğudan batıya giden askeri yardımlar Batı Cephesi'nde büyük kolaylıklar sağlamıştır. Mondros'tan itibaren terhis edilmeden kalan XV. Kolordu kazandığı zaferle Kurtuluş Savaşı'nın önemli bir basamağı olan askeri zaferini, böylelikle siyasi alanda Türkiye'nin çıkarlarına uygun Gümrü Anlaşması'yla süslemiştir (Selvi 2007, 115).

2.1.5. Lozan Antlaşması

Lozan Konferansı'nda iki taraf vardı. Bir tarafta Türkiye, diğer tarafta ise İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya bulunmakta idi. Türkiye

Lozan’da bu devletler karşısında tek başına idi. Ancak, sadece konferansta boğazlar konusu tartışılacağı zaman Türkiye’nin isteği ile Rusya, Gürcistan ve Ukrayna konferansa davet edilmişlerdir. Bu konunun dışında Türkiye, uluslararası platformda yalnız başına mücadele edecekti (Şimşir 1997, 186).

Türkiye ile bir barış anlaşması akdedilmek üzere Lozan’da konferans toplanacağı belli olunca, Ermeni davasının yürütücüleri bu konferansa kabul edilmek veya görüşlerini duyurmak üzere büyük bir kampanyaya girişmişlerdir. Bu yürütücülerin başında görülenler Aharonyan, Hadisyan, Noradunryan, Leon Palıyan gibi kişilerdi (Öke 1991, 200). Lozan Konferansı’na Ermeni delegesi olarak katılmış bulunan Hadisyan’ın dediğine göre: “Lozan’da Türkler ve İtilaf Devletleri arasındaki sorunları kesin olarak halledileceğini haber alınca Ermeni Cumhuriyeti Heyeti ve Ermeni Milli Heyeti faaliyete geçtiler.” (Kodoman 2005, 56).

Buna göre:

1. İki heyet arasında Ermenilere ait bütün istek ve iddialarda tam bir görüş birliği doğdu.
2. Son olarak bir defa daha, İtilaf devletlerine (İngiltere, Fransa, İtalya, Yugoslavya, Yunanistan) müracaat edildi.
3. Ermeni Milleti’ne dostluk gösteren bütün milletler harekete geçirildi. Amerika, Avrupa ve Hindistan’ın çeşitli yerlerinde bu kuvvetler Lozan Konferansı’nda etkili olmak gayesiyle seslerini yükselttiler.
4. Türk Temsilci Heyeti ile görüşebilmek için aracılar, çareler arandı.
5. Bir defa daha Ermeni Heyetinin Milletler Cemiyeti’ne fikrini bildirmesine çalışıldı.
6. Bize dost olan bütün yabancı kuruluşların, temsilcilerinin Ermeni davasını savunmak için Lozan’a gönderilmeleri sağlandı.
7. Ermeni Heyetinin, Lozan Konferansı’na yetkili üye olarak katılmasının kabulü için müracaatlar yapıldı.

Konferansa katılmak için her türlü yolu deneyen ve her türlü girişimde bulunan Birleşik Ermeni Delegasyonunun üç ana amacı vardı;

1. Bağımsız ve Birleşik bir Ermenistan kurmak,
2. Bu olmadığı takdirde, geçici bir süre için bir Ermenistan Milli Yurdu kurmak,
3. Lozan Konferansı'na Ermeni Delegasyonu'nun katılımını sağlamak (Meray 1993, 156).

Bu görüşme trafiği ile Ermeniler sürekli olarak İtilaf Devletleri'nin zihninde bir Ermeni polemiki olduğu düşüncesi yaratmaya çalışıyorlardı. Konferansta azınlıklar konusunu görüşmek üzere kurulan Azınlıklar Komisyonu toplanmadan önce Ermeni heyeti aşağıdaki isteklerini İtilaf Devletleri'ne şu şekilde bildirmiştir:

1. Türkiye'deki azınlıklara; dil, din ve diğer konularda bazı haklar tanınması ve bu hakların Milletler Cemiyeti tarafından korunması,
2. Hristiyanların askerlik yapmamalarını, buna karşılık “bedel” vermelerini.
3. Mezhep imtiyazlarının korunmasını,
4. Genel af çıkarılmasını,
5. Geçiş hürriyetinin sağlanmasını,
6. Yerlerinden çıkmış olan Ermenilerin toplu olarak geldikleri yerlere dönmelerinin, sağlanılmasını,
7. Ermenilere Doğu illerinde ve Kilikya'da bir yurt verilmesini istiyorlardı (Ural 1998, 365).

Konferansı kendisi için birinci derecede önemli ve hayati bir mesele olarak gören bu nedenle de birinci derece adamlar gönderen üç devlet mevcuttu. Bunlar; Türkiye, İngiltere, Yunanistan idi (Bayur 1973, 66).

Lozan Konferansı 20 Kasım 1922 tarihinde toplandı. Böylece Türklerle İtilaf Devletleri arasında hem I. Dünya Savaşı sonuçlanacak hem de Türkiye'nin bağımsızlığı ve statüsü tartışılacaktı. Lozan Görüşmelerinde Ermeniler, I. Dünya Savaşı sırasındaki İtilaf Devletleri'ne yapmış oldukları hizmetlerine karşılık "Ermeni Yurdu" konusunda destek beklemişlerdi. İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD'den görüşmeler sırasında destek gören Ermeniler, bu durumu Türk delegasyonuna baskı ile kabul ettirmek istemekteydiler (Çaycı 200, 87). Ancak, İsmet Paşa başkanlığındaki Türk Heyeti "Ermeni Yurdu" tezini şiddetle reddetmiş ve Ermenilerin vatandaşlık hukuku içerisinde yaşamalarına karar verilmesi gerektiğini ısrarla ileri sürmüştür (İlter 1999, 65).

Konferans'a giderken, İsmet Paşa'ya 14 maddelik bir hükümet talimatı verildi. Üç sayfalık olan ve her sayfasında bütün Hükümet üyelerinin imzasını taşıyan bu genel talimatın birinci gayet açık ve kesindir. Lozan Barış Konferansı'nda Anadolu'da bir "Ermeni Yurdu" kurulmaya kalkılırsa, Ermeniler için Türkiye'den toprak istenirse, müzakereler kesilecektir. İsmet Paşa'nın Ankara'dan yeni bir talimat istemesine gerek bile yoktur. Paşa, Ankara'ya sormaya gerek duymadan resen müzakereleri kesebilecektir (Şimşir 1997, 186). Komitede söz alan İsmet Paşa şunları söyleyecektir:

"Yalnız Türk vilayetlerinden kurulu bir duruma sokulmuş Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde, artık bağımsız bir devlet kurabilecek herhangi bir azınlığın bulunmadığını belirtmek yerinde olur. Milliyetler prensibi her yerde eşitlikle uygulanıncaya kadar, Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli sayıda Türk olmayan unsurlar kapsayan parçalarını bağımsızlığa kavuşturma akımı, günden güne ayrılma akımlarının var olması, bir ölçüde haklı gösterilebilirdi. Durum bugün bambaşkadır. Marsilya'da yerleşmiş Rumların orada bağımsız bir Rum Devleti kurmaları, ya da burasını ana yurtlarına katmaları mantık yönünden nasıl düşünülemezse, Türkiye Rumlarının, ya da Ermenilerinin de buna benzer istekler öne sürmeye hakları olmaz." (Ertan 2001, 37).

İtilaf Devletleri, Lozan Barış Görüşmelerinde kesin barışın imzalanmasına kadar, Ermenileri savunmuş, kendi çıkarlarını elde ettikten sonra da Ermenileri kendi kaderleriyle baş başa bırakmışlardır. Böylece, 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Anlaşması'nda Ermenilere yer vermek için hiçbir sebep kalmamıştır (Mazıcı 2005, 134). Ayrıca, Lozan Barış Anlaşması'nın imzalanması, Milli Mücadelede akıtılan kanların bedelinin alınması ve Türk toprak bütünlüğünün yeniden ve kesin olarak

tanınmasını sağlamıştır. Lozan Antlaşması'nın imzalanmasıyla Anadolu'da bir Ermeni yurdu teşkil sorunu bertaraf edilmiştir (Atatürk 1989, 1004).

Anlaşma metni içinde özel olarak Ermenileri ilgilendiren herhangi bir hüküm yer almamaktaydı. Ancak bazı genel hükümler Ermenileri de kapsamaktaydı. Bunlardan biri olan 6. maddeye göre; dağılmış aileler bir araya getirilip, meşru hak sahiplerine, mallarına kavuşma imkanı verilmiştir. 31. maddede ise Türkiye'den ayrılan halkların 2 yıl içerisinde yerlerine dönebilme özgürlüğü ile alakalıdır. Buna göre; Ermeniler de istedikleri takdirde Türkiye'ye dönebileceklerdir (Çaycı 2000, 87). Bunlardan başka, dini azınlıkları ilgilendiren 37. ve 44. Maddeler, Ermeni vatandaşlar için de uygulanacaktır (Gürün 1983, 305).

Sonuç olarak,

1. Ermeniler, Sevr Antlaşması ile isteklerine ve Büyük Ermenistan hayaline çok yaklaşmışlar ancak Sevr Antlaşması taraflarca onaylanmayarak uygulanmamıştır.
2. Bolşevik İhtilali sonrası kurulan Ermenistan Devleti kısa bir süre sonra SSCB'ye katılmak zorunda kalmıştır.
3. Ermeniler, Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası alanda tanınmasını ve statüsünü belirleyen Lozan'ı ve Türkiye'nin Doğu sınırlarını tanımamaktadırlar.
4. Lozan Antlaşması'yla, Sevr'le gerçekleştiği zannedilen Büyük Ermenistan Projesi tarihin tozlu raflarında yerini almıştır.
5. Lozan görüşmeleri sırasında Ermeniler, bütün uluslararası konferanslara katılarak, Dünya Savaşı sırasında İtilaf Devletleri'ne verdiği desteğin bedelini elde etmeye çalışmışlardır (Atatürk 1989, 1004).

2.2. LOZAN ANLAŞMASI'NDAN GÜNÜMÜZE TÜRK – ERMENİ İLİŞKİLERİ

2.2.1. Ermenistan Bağımsızlığını İlan Edinceye Kadar

Ermeni sorununu tamamen ortadan kaldıran Lozan Antlaşması'nda itilaf devletleri tarafından yüzüstü bırakılan ve Türkiye'deki taleplerini gerçekleştirme şanslarını

kaybettiklerini anlayan Ermeniler, yeniden Rusya'ya dönmüşlerdir. Türklerle tarihi düşman saydıkları Rusya'nın sıcak denizlere inme politikasını hesaba katan Ermeniler, bu ülkenin her ne şart altında olursa olsun Ermenileri koruyacağını sanmışlardır. Bu düşünce üzerine bir program yapan Ermeniler, şu ilkeler üzerine çalışılmasını kararlaştırmışlardır:

- a. Sovyet Ermeni Cumhuriyeti'nin içerideki rejimden ayrı olarak, ekonomi ve kültürünü pekleştirmek.
- b. Bütün dünyaya dağılmış bulunan Ermenilerin milli duygu, dil, din, kültür ve amaçlarını yaşatmak ve korumak.
- c. Avrupa devletlerinde ve Milletler Cemiyeti'nde Ermeni istek ve iddialarını sürdürmek ve bunun için fırsat kollamak.
- d. Ermeni halkı ve göçmenleri için hayır kurumlarının yardımlarını sağlamak; anasız ve babasız çocukları yetiştirmek, muhtaç ve hasta olanlara gereken yardımı yapmak.

Bu programı uygulamak ve Avrupa'da yaşayan Ermenilerin katkılarını sağlayabilmek için bir örgüt kurulması düşünülmüş; ancak bazı çevreler, komitelerin yeniden işe karışmalarından çekinmişlerdir. Buna rağmen Taşnak Komitesi, "Birleşik ve Bağımsız Ermenistan" isteklerini sürdürmüştür.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra Sovyet Rusya ile Türkiye Cumhuriyeti arasında 17 Aralık 1925 tarihinde bir saldırmazlık paktı yapılmıştır. Bu pakt 20 yıla yakın yürürlükte kalmış, ancak 2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi üzerine Sovyet Rusya Dışişleri Bakanı Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi'ne nota vererek, anlaşmanın geçersiz olduğunu bildirmiştir.

Eşzamanlı olarak, ABD'deki Ermeni diasporasının bazı güçlü isimleri bu ülkenin başkanı Harry S. Truman'a bir dilekçe vermişlerdir. Taşnak komitecilerinin verdirdiği ve eski hesapların karıştırılmaya çalışıldığı dilekçede; dönemin ABD Başkanı Voodrov Wilson'ın 1920'de sınırlarını çizdiği Ermenistan haritasının yeniden kabul edilmesi için ABD'nin Birleşmiş Milletlere öneri götürmesi istenmiştir.

Sovyet Rusya, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Ermenilerle ilgili yeni bir politika izlemeye başlamıştır. Bu politikaya göre; Sovyet Ermenistan Cumhuriyeti'nde toplanmak üzere bütün dünyadaki Ermeniler ayaklandırılacak, Türk düşmanlığı düşüncesi yeniden alevlendirilecek ve böylece Doğu Anadolu Rusların eline geçecekti. Bu amaçla yoğun bir propaganda çalışmasına girişilmiş, Sovyet Rusya rejiminin iyilikleri sayılıp dökülmüş ve Sovyet Ermenistan'ındaki Ermenilerin mutluluğu abartılarak yayılmıştır. Yine aynı amaca uygun olarak, diaspora Ermenilerini aldatmak bulundukları ülkelere ajanlar gönderilmiş, Ermeni dernekleri kurulmuştur. Ermeni davasının bir insanlık ve adalet sorunu olduğu ileri sürülerek, büyük devletlerden bu konuda aracı olmaları istenmiştir.

Sözü edilen süreçte yürütülen bazı çalışmalar şunlardır:

- 1945 yılı Aralık ayında ABD'nin başkenti Washington'da, Ermeniler tarafından "Adalet" isimli bir Amerikan komitesi kurulmuştur. Komünist eğilimli şahısların kurduğu bu komite, bir bildiri yayınlarak Anadolu'nun Doğu bölgelerinin Ermenistan Cumhuriyetine geri verilmesi ve Wilson tarafından çizilen Türk-Ermeni sınırının uygulanmasını istemişlerdir.
- Eçmiyazin (bugünkü Vagrsabat: Erivan'ın batısında) Katogikosu VI. Kevork Çörekçiyen, SSCB Devlet Başkanı Stalin, ABD Başkanı Truman ve İngiltere Başbakanı Atlee'ye birer muhtıra vermiştir. Bu muhtıralarda, eski iddialar tekrarlanılarak, Doğu Anadolu vilayetlerinin Sovyet Ermenistan'ına katılması istenmiştir.
- Rusya'nın Suriye ve Lübnan'daki çalışmaları ise şöyledir: Sovyet Rusya, Suriye ve Lübnan'ın zayıf yönetiminden yararlanarak bu ülkelerdeki Ermeni çalışmalarının yoğunlaşmasını sağlamış, Ermenilere yardım perdesi arkasında onları kışkırtmıştır. Sovyet Rusya diplomatları tarafından yönetilen bu çalışmalar için Halep, Şam, Beyrut ve daha birçok yerde merkezler açılmıştır. Aynı çerçevede, öğretmenleri Rusya Ermenilerinden oluşan birçok okul açılmış, bu okullara ajan olarak subaylar da sokulmuştur. Bütün bu çalışmaların sonucunda 30 bini Lübnan'da olmak üzere 100 bin kişilik bir Ermeni örgütü meydana getirmiştir. Sovyet Büyükelçisi Solod, Moskova eğilimli Ermeni Hrant Devyan başkanlığında bir komünist partisiyle Şam'da "Ermeni Dostlar Derneği'ni kurmuştur. Suriye ve Lübnan'daki bu örgütler, "bağımsız bir

Ermenistan kurmak vaadiyle Anadolu'nun doğusunu Sovyetler Birliği'ne bağlamak" amacını gütmüşlerdir.

- 1946 yılı Ocak ayında Beyrut'a gelen bir Sovyet diplomatı, Lübnan ve Hatay Ermenileri temsilcileriyle ayrı ayrı konuşmuş ve onlara Sovyet Rusya'nın direktiflerini bildirmiştir.

- Lübnan Ermeni Komitesi, 16 Mayıs 1946'da BM Güvenlik Konseyi'ne bir telgraf çekerek "Bir buçuk milyon Ermeni'nin öldürülmesiyle sonuçlanan olaylar sırasında Türkler tarafından istila edilen topraklarımıza ve zorla alınan mallarımıza karşılık adı geçen topraklarımızın Sovyet Ermenistan'ına katılmasını istiyoruz" demiştir.

- Paris'te faaliyet gösteren Ermenistan savunma komitesi, 1946 yılı Haziran ayında Fransız Dışişleri Bakanlığı ile birlikte dört büyük devletin dışişleri bakanlarına birer muhtıra vererek, Kars ve Ardahan'ın Sovyet Ermenistan'ına katılmasını istemiştir.

- Sovyet Rusya, dışarıdaki Ermenileri kandırmaya çalıştığı gibi, içerideki Ermenileri de çeşitli yollardan etki altına almaya çalışmıştır. Bu çerçevede, 20 Şubat 1946'da Moskova'daki Politeknik Okulu'nun salonunda Ermeni heyeti delegelerine Ermeni İlimler Akademisi muhabir üyelerinden Civenof'un bir konferans vermesi sağlanmıştır. Civenof konferansta, Van, Bitlis, Elazığ, Erzurum, Sivas ve Trabzon illerinin Ermenistan'ın sınırları içinde bulunduğunu savunarak Ermenilerin toptan öldürülmelerinden söz etmiş ve Avrupa'daki büyük devletleri bu olaya seyirci kalmakla suçlamıştır. Rusların Ermenilere gösterdiği ilgiyi öven Civenof, Sevr Antlaşması gereğince Ermenilere verilen Doğu Anadolu illerinin daha sonra Türklerin saldırısına uğradığını ve Taşnaksutyun komitecileri tarafından imzalanan Gümrü Antlaşması'yla Türklerin eline geçtiğini söylemiştir.

- Milli Ermeni Konseyi, 17 Haziran 1946'da "Ermeni Haklarını Savunma Derneği" isimli bir Amerikan derneğine New York'ta 800 kişilik bir ziyafet vermiş; burada Türkler tarafından zorla ele geçirildiği iddia edilen Doğu Anadolu illerinin Sovyet Ermenistan'ıyla birleştirilmesi amacıyla dünyaya dağılmış bulunan 1.5 milyon Ermeni'nin BM kuruluna başvurması kararı verilmiştir.

- 29 Temmuz 1946'da Erivan'da bir basın toplantısı düzenleyen İngiliz-Sovyet derneği delegelerinden Bochon, Sovyet gazetecilerine şöyle demiştir: "Ermeni tarihini bilen her İngiliz, Ermenilerin çektiği ıstırapı bilir ve onlara sempati duyar. Bu yakınlığı, memleketimize dönünce İngiliz kamuoyunun genel görüşü haline getirmeye çalışacağız."

- Amerika'daki Ermenilerin Konseyi, 1946 yılı Eylül ayında, "Ermeniler ne istiyor?" başlıklı bir broşür yayınlamıştır. Broşürde, Ermenilerin nüfuslarının çoğaldığı ve Türkler tarafından ele geçirilen toprakların boş olduğu iddia edilerek şöyle denmiştir: "Ermeniler topraklarının kendilerine geri verilmesi için yalnız adaletin yerine getirilmesini istiyorlar."

- Türk-Ermeni Sorunu Savunma Komitesi, 15 Ağustos 1946'da BM'deki 21 milletin delegelerine bir mesajla başvurarak, Ermeni iddialarını BM gündemine getirmeye çalışmıştır.

- 24 Nisan 1965'te Fransa'daki Ermeni Kilisesi'nde Mon Senyör Manukyan'ın yönetiminde bir dini tören yapılmıştır. Aynı günün akşamında bir yürüyüş düzenleyen Eski Muharipler Derneği, Fransa'daki Meçhul Asker Anıtı'na bir çelenk koymuştur. Ertesi gün de Notia Dome Kilisesi'nde bir başka ayin düzenlenmiştir.

- "Ermeni Ölülerini Anma Günü" olarak ilan edilen 24 Nisan 1969'da, İngiltere'de yaşayan genç Ermenilerden oluşan bir grup, Türk elçiliğinin önünden geçerek Türkiye'yi protesto etmişlerdir.

- Türk düşmanlığı, Amerika üniversitelerinde de kendini göstermiştir. Agop Kevorkyan isimindeki bir Ermeni zengini, New York Üniversitesi'ne 30 milyon TL bağışlamak suretiyle üniversitenin "Doğu Enstitüsü"nü kapattırarak yerine "Ermeni Dili ve Tarihi Enstitüsü"nü kurdurmuştur.

- Latin Amerika'daki Ermeniler, 24 Nisan 1965'te Brezilya'nın Sau Paulu kentinde Yer Değiştirme Kanunu'nun çıkarılışının 50. Yıldönümü dolayısıyla bir gösteri düzenlemişlerdir. Aynı gün, Brezilyalı Ermeniler tarafından kaleme alınan "1915 Ermenilerin Macerası" isimli piyes sahnelenmiştir.

- Türkiye Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın ABD'yi ziyaret ettiği 2 Nisan 1967'de The New-Times Gazetesi'ne Ermeni iddialarını savunan bir ilan yayınlanmıştır. Amerika Milli Ermeni Komitesi tarafından verilen ilanda; Ermeni sorununun BM gündemine alınması istenmiştir.

- Cumhurbaşkanı Sunay'ın Paris gezisi sırasında da bu kez Fransa'daki Ermeniler gazete yoluyla propaganda yapmışlardır. Hrant Samuel imzasıyla yayınlanan makalede şöyle denilmiştir: "Paris Ermenileri, General Sunay'ı misafir ederek vatanına karşı hürmet ve saygılarını açıklamışlar; Türk Cumhurbaşkanı'na karşı tezahüratta bulunmuşlardır. Yalnız şurasını belirtmek isteriz ki, bu, Ermenilerin Türkiye'den bir istekleri yok demek değildir. Durmadan haklı davamıza, sükunet içinde ve siyasi yollardan yürüyerek mücadele edecek ve bir çözüm yolu bulmaya çalışacağız."

- Avrupa gezisine çıkan Patrik I. Horen, Kıbrıs'ta Makarios ile görüşmüştür. Bu görüşmenin hemen ardından Kıbrıs basınında kışkırtıcı yayınlar başlamıştır. Bu sırada merkezi Lübnan'da bulunan Ermeni Ramgavar Partisi, kuruluşunun 45. Yıldönümü dolayısıyla yayınladığı bir bildiride; ulaşmak istedikleri amacın "Ermenilere ait olup, Türkler tarafından ele geçirilen toprakları saptamak; Ermenilerin bağımsızlık ve hürriyet çabalarını yine hür ve demokratik bir anlayış içinde gerçekleştirmek" olduğunu açıklamıştır.

- Ermeni komitecileri, kendi varlıklarını ve çıkarlarını koruyabilmek için, bulundukları ülkelerde yürüyüş, konferans ve protestolar yaparken, İstanbul Ermeni Patriği Başpiskopos Şinork Kalusyan, bu tür olaylara karşılık olmak üzere 6 Şubat 1967 ve 4 Nisan 1967'de dünya kamuoyuna birer açıklama yapmıştır. Kalusyan açıklamasında, Lozan'dan sonra "Ermeni Sorunu" diye bir şeyin kalmadığını ve gelişmeleri üzüntüyle karşıladığını belirtmiştir.

- Lübnanlı Müslüman ve Hristiyan Araplar, 1969 yılında sözde Ermeni katliamının 54. Yıldönümünü birlikte anmışlardır. Lübnan hükümeti, yas tutmaları için 24 Nisan'da Ermeni memurlarına izin vermiştir. 24 Nisan 1969'da Türkiye ve İsrail aleyhinde gösteriler yapılmıştır.

- Ermenilere yapıldığı iddia edilen katliamın 60. Yıldönümü dolayısıyla Fransa, Amerika, Almanya ve Yunanistan'da büyük gösteriler yapılmıştır. Bu gösteriler

öncesinde söz konusu ülkelerin hükümetleri Türklerin korunmasına yönelik tedbirler almak zorunda kalmışlardır.

- 1965'ten sonra, çeşitli ülkelerdeki Ermenilerin Türkiye aleyhine başlattıkları karalama kampanyasıyla dünya ve Türkiye kamuoyunda varlığını hissettiren sözde Ermeni Sorunu, 1970'li yıllardan itibaren yurtdışındaki Türk temsilciliklerine yönelik terör eylemlerine dönüşmüştür.

- Gurgen (Karekin) Yanikan adlı bir yaşlı Ermeni'nin 27 Ocak 1973'de Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ile Konsolos Bahadır Demir'i katletmesiyle başlayan "Bireysel Ermeni Terörü", 1975'den itibaren "Örgütlü Ermeni Terörü"ne dönüşmüştür. Türkiye'nin dış temsilciliklerine yönelik Ermeni saldırıları, 1980'den sonra yoğunluk kazanmıştır. Ermeni teröristler, 21 ülkenin 38 kentinde, 39'u silahlı, 70'i bombalı, biri de işgal şeklinde olmak üzere toplam 110 terör olayı gerçekleştirmişlerdir. Bu saldırılarda 42 Türk diplomatı ile birlikte 4 yabancı hayatını kaybetmiş, 15 Türk ve 66 yabancı uyruklu şahıs da yaralanmıştır. 1984'ten sonra Ermeni terörü sahneden çekilmiş; yerini, bir süredir işbirliği içerisinde oldukları bölücü terör örgütü PKK'ya bırakmıştır (Sakarya 1984, 439-474).

ASALA ve PKK arasında ciddî bir ittifak sağlanmış, hatta Yunanistan da bu ittifaka gönüllüce dahil edilmiştir. Öngörülen plâna göre, PKK kullanılarak, önce Doğu Anadolu'nun Türkiye'den koparılacağı, daha sonra Van ve Van Gölü'nün kuzeyinde kalan Erzurum-Kars-Iğdır-Ardahan illerinin Ermenilere, Van-Muş-Bingöl hattının güneyinin Kürtlere verileceği vaat edilmiştir. ASALA ve PKK terör örgütleri bu plânın cazibesi ve hayali ile avunmakta veya avutulmaktadır. Halbuki Batılı emperyalist güçlerin asıl hedefi Güney Kafkasya-Bakû, Hazar ötesi, Musul-Kerkük ve Basra Körfezi petrol ve doğalgaz yataklarını kontrol altında bulundurmaktır ve bu hedefe varabilmek için de ASALA'yı, PKK'yı, Barzani'yi, Talabani'yi kullanmaktadırlar (www.ermenisorunu.gen.tr).

- 1. Dünya Ermeni Örgütleri Kongresi, Paris'te 3 - 6 Eylül. 1979 tarihinde toplanmıştır. Terör örgütü ASALA'nın önemli bir güçle katıldığı ve etkin rol oynadığı Kongre, Fransa'daki Ermeni ihtilâlcî güçler üzerinde etkili olmuştur. Bu kongrenin amacı;

"dünyadaki Ermenilerin bir fikir ve bir bayrak altında toplanması, siyasi ortamın değerlendirilerek toprak taleplerine yönelinmesi" şeklinde özetlenebilir.

- 21-28 Nisan 1980 tarihini Kızıl hafta olarak ilan eden PKK ile Ermeniler, 24 Nisan tarihini sözde Ermenilerin katledilme günü olarak birlikte andılar. 8 Nisan 1980'de Lübnan'ın Sidon kentinde ortak bir basın toplantısı düzenleyen PKK ve ASALA, bu çakışlarının tepkiyle karşılanması üzerine ilişkilerini illegal alanda gizli olarak yürütme kararı aldılar. Bu toplantının ardından 09 Kasım 1980'de Türkiye'nin Strazburg Başkonsolosluğuna, 19 Kasım 1980'de ise THY'nin Roma bürosuna yönelik saldırılar PKK ve ASALA terör örgütleri tarafından ortaklaşa üstlenildi.

- 1983 Lozan Kongresi, önemli gelişmeler sonucunda toplanmıştır. Terör büyük boyutlara vardırılmış, dünya kamuoyu giderek Ermenileri ve teröristleri kınama durumuna gelmiştir. Özellikle toplu katliam şekline varan eylemler, Ermenilere en yakın ve destekçi devletleri bile tedirgin etmeye başlamıştır. Kongre, "Ermeni siyasi görüşlerini birleştirmek ve tek doğrultuda hareket etmelerini sağlamak" amacıyla böyle bir ortamda toplanmıştır. ASALA'nın katılmadığı, şiddet yanlılarınınsa azınlıkta kaldığı kongre sonunda; Taşnak ve ASALA'da bölünmeler görülmüştür.

- 7-13 Temmuz 1985'de Sevr'de toplanan ve adına "III. Dünya Ermeni Örgütleri Kongresi" denilen kongrede ise temel amaç, hazırlanan "Ermeni Anayasası"nın kabulü olmuştur. Kongrede, Ermenileri dünya çapında temsil edecek bir "Birliğin" oluşturulmasına çalışılmıştır. ASALA'nın katılmadığı ve yoğun eleştirilere uğradığı kongrede, Taşnakların temsil niteliği uzun tartışmalara sebep olmuştur.

- 04 Haziran 1993'te Batı Beyrut'taki PKK merkezinde, Hınçak Partisi, ASALA ve PKK'nın katıldığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

- 6-9 Ocak 1993 tarihlerinde Beyrut'taki iki ayrı kilisede düzenlenen toplantılarda Türkiye'yi yakından ilgilendiren önemli kararlar alınmıştır. Lübnan Ermeni Ortodoks Başpiskoposu ve Ermeni parti yetkililerinin yanı sıra 150 civarında gencin katıldığı toplantılarda şu kararlar alınmıştır:

- Şimdilik Türkiye'ye karşı sakin tutum gösterilmelidir.

- Ermeni toplumu gittikçe büyümüşür ve ekonomik yönden güçlenmektedir.
- Geliştirilen propaganda faaliyetleri sayesinde, bütün dünyada (sözde) soykırım daha iyi bilinmeye başlanmıştır.
- Ermenistan devleti kurulmuştur; atalarının intikamını alacaklardır ve her geçen gün toprakları genişlemektedir.
- Başta ABD olmak üzere, diğer batılı ülkelerin de Karabağ'da sürdürülen savaşta Ermenileri haklı bulmuşlardır; bu fırsat iyi değerlendirilmeli ve Karabağ'da savaşan Ermeni gençlerine yenileri katılmalıdır.
- Türkiye'de (PKK terör örgütü ile yapılan mücadele kastedilerek) iç savaş devam edecektir; ekonomi sıfır noktasına gelecektir; vatandaş baş kaldıracaktır.
- Türkiye bölünecektir.
- Türkiye'de Kürt devleti kurulacaktır.
- Ermeniler, Kürtlerle olan ilişkilerini iyi bir şekilde yürütmeli ve Kürtlerin mücadelelerini desteklemelidirler.
- Bugün Türklerin elinde olan topraklar, yarın Ermenilerin eline geçecektir.
- Bu arada, Lübnan ve diğer ülkelerdeki Ermeni Parti ve kuruluşlarına Ekim-Kasım-Aralık 1992 ayları içinde toplanan paranın büyük bölümü ile Yunanistan'dan veya Yunanistan aracılığı ile temin edilen silahların ve paranın kalan bölümü ile alınan gıda maddelerinin, Karabağ'da savaşan Ermenilere ulaştırmak üzere Ocak 1993 ayı başlarında hava yolu ile Ermenistan'a gönderildiği bilinmektedir.
- 1984'ten sonra Türkiye'ye yönelik terör hareketlerini PKK'ya bırakan Ermeni komiteleri, sözde iddialarını Ermeni diasporası aracılığıyla sürdürmeye devam etmişlerdir. ABD'nin bazı eyaletleri ve Ermenileri destekleyen başta Fransa gibi Avrupalı ülke parlamentolarından "sözde Ermeni Soykırımı"nı kabul eden yasaların çıkmasını sağlamışlardır. Bu süreç halen devam etmektedir (Sakarya 1984, 439-474).

2.2.2. Ermenistan'ın Bağımsızlığını İlan Etmesinden Sonraki Süreç

Ermenistan bağımsızlığını elde ettikten sonra (23 Ağustos 1991) ilk tanıyan devletlerden biri Türkiye oldu. Buna rağmen Ermenistan bağımsızlık bildirgesinde sözde 1915 Ermeni soykırımını uluslararası alanda tanıtmak için bütün gayretini göstereceğini belirterek, Türkiye Cumhuriyetinden toprak talebinde bulunduğu gibi, devlet armasında da Türkiye sınırlarında bulunan Ağrı Dağı'na yer vermiş ve bu niyetini pekiştirmiştir. Ermenistan, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün iyi niyet gösterilerine rağmen uluslar arası alanda Türkiye ve Türkler aleyhine her oluşumda yer alarak dünya ülkeleri parlamentolarında ve kamuoylarında soykırım bahanesiyle kampanyalar yürüttü ve yürütmektedir. Türkiye aleyhine bu teşebbüslerine rağmen Türkiye'nin kendisine karşı uyguladığı yaptırımları da kaldırmasını talep etmektedir ve bu konuda Amerika Birleşik Devletlerini ve Avrupa Birliği'ni Türkiye üzerinde bir baskı unsuru olarak kullanmaktadır (Selvi 2004, 22).

Ermenistan'ın bağımsızlığı Türkiye tarafından tanındı. Ancak iki ülke arasında diplomatik ilişkileri kurulamadı. Diplomatik ilişkilerin kurulamamasının ön engeller ise Ermenistan'ın soy kırım iddialarını uluslararası alanda gündeme getirmesi ve Karabağ sorunudur (Kasım 2003, 33).

İkinci sorun da Türkiye'deki Kürtlerin desteklenmesi sorunudur. Ermenistan'da yaşayan Kürtler politik hayatta aktif olmamalarına rağmen Ermenistan hükümeti tarafından Türkiye'ye karşı desteklenmektedir. PKK elebaşı Abdullah Öcalan'ın yakalanması sonrasında ve yargılanma süreci boyunca Ermenistan Kürtleri Öcalan'ı destekleyen miting ve gösteriler düzenlemiştir. Ayrıca Ermenistan'ın PKK ile işbirliği içerisinde olduğu da bilinmekteydi.

Ermenistan tarafından Türkiye'ye yönelik diğer bir tehdit de, Türkiye sınırına 16 km. uzaklıkta bulunan Ermenistan Metzamor Nükleer santralidir. Santral deprem fay hattı üzerine kurulmuş olup kuruluşundan sonraki on yıl içerisinde 150'ye yakın ciddi kaza geçirdiği resmen rapor edilmiştir. Raporlarda bu kazaların büyük bölümünün atmosferi ve yerel su sistemini tehdit eder nitelikte olduğu belirtilmiştir. Avrupa Birliği ve Uluslar arası Atom Enerji Ajansı bu santralin kapatılmasını Ermenistan Hükümetine çeşitli vesilelerle iletmesine rağmen, Ermenistan bu santrali çalıştırmaya devam etmektedir.

Ermenistan bu santralin kapatılmasına karşılık olarak AB'den bir milyar EURO talep etmektedir. Bu miktarın ödenemeyeceği ortadadır ve Ermenistan bilinçli olarak miktarı yüksek tutmakta ve santralin kapatılmasını istememektedir. Çünkü, santralden elde edilen elektriğin önemli bir kısmı Gürcistan'a satılmakta ve Gürcistan bu vesile ile elde tutulmaya çalışılmaktadır (Gül 2001, 36 – 37).

Türk ve Ermeni tarafları arasında sivil diplomasi örneği olarak adlandırılabilen ve tarafların görüşlerini karşılıklı olarak tartışmalarına imkân tanımak amacıyla bazı girişimler olmaktadır. İki taraftan gazeteciler belirli aralıklarla bir araya gelmekte ve sorunlar masaya yatırılmaktadır. Bunun yanında diyalog açısından en ciddî girişim Türk-Ermeni Barışma Komisyonu'nun kurulmasıdır.

Türk-Ermeni Barışma Komisyonu (TEBK) 9 Temmuz 2001 tarihinde altı Türk ve dört Ermeni temsilcinin katılımıyla kurulmuştur. TEBK'nın amaçları Terms of Reference adlı belge ile şu şekilde açıklandı: Türkler ve Ermeniler arasında karşılıklı anlayış ve iyi niyeti geliştirmek. Ermenistan ve Türkiye ilişkilerinin iyileştirilmesini teşvik etmek: Türk-Ermeni sivil toplum örgütleri ve Ermenistan dışındaki Ermeni toplumunda mevcut barışma arzusunun yararlanması ve söz konusu örgütler arasında temas, diyalog ve işbirliğini desteklemek; doğrudan bazı faaliyetlere girişmek ve diğer kuruluşların projelerinin gerçekleşmesine yardımcı olmak; hükümetlere sunulmak üzere bazı tavsiyeler geliştirmek; iş dünyası, turizm, kültür, eğitimi, araştırma, çevre, medya ve güven artırıcı önlemler alanında resmî olmayan işbirliğini desteklemek, talep üzerine, tarihî, psikolojik, hukukî ve diğer alanlardaki bazı projeler için uzman incelemesi sağlamak.

TEBK, üyelerinin resmî görev ve sıfat taşımadığı bir sivil diplomasi örneğiydi. Komisyon Ermenistan dışındaki Ermeni toplumunda ve Ermenistan'da geniş platformda tartışılmış ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bazı istisnalar dışında Ermenilerin TEBK'ya bakışı olumsuz olduğu söylenebilir. Komisyona yönelik en sert eleştiriler Taşnakların ABD'deki örgütlerinden Ermeni Ulusal Komitesi (Armenian National Committee America -ANCA-) ve yine bir Taşnak örgütü olan Ermeni Devrimci Federasyonu'ndan geldi. Taşnaklar TEBK'yı yabancı güçler tarafından emredilen, yetkisiz kişilerin katıldığı ve Ermeni millî çıkarlarını gözetmeyen bir girişim olarak değerlendirdiler. Ermenistan'da Ter-Petrosyan döneminde iktidarda olan Ermeni Ulusal Hareketi'ne ve Amerika

Ermenistan Asamblesi'ne (Armenian Assembly of America) karşı olan çevreler, Komisyona yönelik sert eleştiriler yaptılar. Bunun nedeni TEBK'nın Ermeni üyelerinin Ter-Petrosyan döneminde önemli görevlerde bulunmuş olmalarıdır. ANCA ve Ermenistan dışındaki Ermeni toplumunun örgütleri ABD Dışişleri Bakanlığını da TEBK'nın kurulmasını teşvik ettiği gerekçesiyle eleştirdiler. ABD Dışişleri Bakanlığı Barışma Komisyonu'na yönelik desteğini ifade etmişti. Hatta medyada ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Komisyona maddi destek sağladığı haberleri çıkmıştı. TEBK'nın Ermeni üyeleri ise ABD hükümetinin maddî desteği hakkında bir bilgileri olmadığını belirttiler. ANCA'nın tersine AAA. Komisyona açık destek verdi. Barışma Komisyonu'nun kurulması ABD'deki iki büyük Ermeni örgütü olan ANCA ve AAA arasındaki rekabeti daha da arttırdı. Barışma Komisyonu ABD'deki iki büyük Ermeni örgütünün ortak lobi faaliyetlerini etkiledi. Barışma Komisyonu'nun kurulmasının Ermenilerin asılsız soykırım iddialarını taşıdıkları ülkeler üzerinde de etkisi oldu. Avrupa Parlamentosu TEBK'nın oluşturduğu diyalog ortamının önemine işaret ederek Türkiye ile ilgili kararda Ermenilerin asılsız soykırım iddialarına yer vermedi. Alman Parlamentosu da Ermeni asılsız soykırım iddiaları ile ilgili bir dilekçeyi görüşmeyi, Türk-Ermeni sivil toplum örgütleri arasında temasların başlamış olduğuna dikkat çekerek reddetti.

TEBK 11 Aralık 2001 de Ermeni temsilcilerin ortak bir beyanat yayınlayarak komisyondan ayrılmalarıyla dağılmıştır. TEBK iki toplum arasında diyalog ortamı oluşturmaya yönelik bir girişimdi. Ancak Ermeni tarafının böyle bir diyaloga hiç hazır olmadığı görüldü. Burada temel sorun Ermenilerin asılsız soykırım iddiaları ve Ermenistan dışındaki Ermeni örgütlerinin asılsız soykırımın uluslararası düzeyde tanınmasını temel faaliyet alanı olarak ele almalarıdır. (Kasım 2003, 33-37).

2.3. SOYKIRIM İDDİALARI VE GÜNÜMÜZE YANSIMASI

2.3.1. Soykırım Tanımı

Genocide, müruru zamana (zamaşımına) tabi olmayan bir suçtur. Hukuki sonuçları yanında, kültürel olarak da bir milletin hem mazisini hem de geleceğini bağlar. Sözün kıyası “genocide”, sadece yapanı değil, onun mensup olduğu milleti de bağlar. Yahudi soykırımından dolayı benzer fikirleri savunan Martin Luther ve Protestanlık, Hitler kadar suçludur. Her şeye rağmen bugünkü Alman kuşakları da babalarının fiilini ister

istememez üstünde taşımaktadır. Soykırım faaliyetlerine iştirakten dolayı sadece Vichy Hükümeti suçlu değildir. Soykırım ne devletle ne idare adamlarıyla ne de belirli bir partinin ideoloji ve fiiliyle sınırlı kalır. Bunlarla aynı kimliği paylaşan herkes 'bunlardan biri' olarak tavsif edilir (Ortaylı 2003, 28).

Soykırım ulusal, etnik, ırk veya dini bir gruba mensup insanları, tamamen veya kısmen, o gruba mensup oldukları için kaldırmak amacıyla işlenmiş aşağıdaki eylemlerden biridir:

Bir grubun üyelerini öldürmek,

- ✓ Bir grubun üyelerine cismani veya akli zarar vermek,
- ✓ Bir grubun üyelerini fiziki olarak tamamen veya kısmen yok etme sonucunu vereceği önceden bilinen koşullar altına sokmak,
- ✓ Grup içindeki doğumları bilinçli olarak engellemeğe yönelik önlemler dayatmak;
- ✓ Bir grubun çocuklarını başka gruplar içine zorla götürmek (Keskin 2005, 74).

Soykırım, mürur-u zamana (zaman aşımına) bağlı olmayan bir suçtur. Asırlar da geçse, kovuşturulur. Bunun tarihsel-kültürel açıdan anlamı şudur; soykırımın suçlusu ön planda, tarihi kültürel alt yapıdır. Buna göre, Türklerin geçmişi, yani dedelerimiz, Ermenilere karşı kin tohumları atan ve onları yok etmeyi planlayan adamlar olmalıdır. Oysa böyle bir durumu gösterecek yazılı-sözlü bir kültürel altyapı mevcut değildir (Ortaylı 2003, 28).

2.3.1.1. Soykırım İddialarının Nedenleri

- a. Ermeni halkının mücadelesine saygı duyan ve destekleyen devletlerin yardımlarını kabul edecekleri,
- b. Lozan Kongresi'nde imzası bulunan süper ülkeler nezdinde girişimleri arttırarak "Ermeni halkının sömürgeciliğin kaldırılmasından yararlanamayan tek halk olduğuna" inandırmak.
- c. Türk sömürgeciliği ile mücadele edebilmek için Türkiye'nin sözde yayılmacı politikasına karşı Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi'ni desteklemek ve Rum lobisinin desteğinden yararlanmak,

d. Ermenilerin Türkler tarafından soykırıma uğradığını çeşitli ülkeler ve uluslararası resmi kuruluşlar nezdinde dile getirmek,

e. Türkiye'yi 1915 Ermeni Soykırımını kabul etmesi için zorlamak, bu zorlama neticesinde Türkiye'nin soykırımı kabul etmek zorunda kalması halinde, Türkiye'den toprak almak için yollarının açılacağına inanmaktadır (Keskin 2005, 74).

Bunların kabulü ise şu anlama gelir: soykırımı kabul etmemizin geriye yürüyen tazminat yükümlülüğü getirmeyeceğini söylüyorlarsa da; her zaman ve zeminde bu gibi talepler ileri sürülebilir ve kabul de ettirilebilir. Kaldı ki, bir toplum için, ağır bir suç ve suçlama teşkil eden soykırımın parayla ölçülmesi de mümkün değildir. Böyle bir suçu kabul edersek, geleceğin Türk nesillerine de haksız bir yafta yapıştırmış oluruz. (Ortaylı 2003, 31).

2.3.1.2. Soykırım İddialarının Günümüze Yansıyan Biçimi: Ermeni Yasa Tasarısı

Soykırım sözcüğünü ilk olarak 1944 yılında ilk olarak kullanan Raphael Lemkin BM'de kullandı. Üzerinden yıllar geçtikten sonra 2000 yılından itibaren her yıl Türkiye'ye, soykırımı kabul ettirmek amacıyla Ermeni Yasa Tasarıları sunuldu. En son 4 Mart 2010 tarihinde Amerikan Kongresi'nde kabul edilen yasa tasarısının maddeleri şunlardır:

- (1) Ermeni soykırımı 1915 -1923 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu tarafından tasarlanıp uygulandı ve yaklaşık 2 milyon Ermeni'nin sınır dışı edilmesiyle, bunlardan 1,5 milyon kadın, erkek ve çocuğun öldürülmesiyle, kurtulan 500 bininin de evlerinden kovulmasıyla ve 2500 yıllık Ermeni varlığının anavatanından tasfiye edilmesiyle sonuçlandı.
- (2) 24 Mayıs 1915 Müttefik Kuvvetler; İngiltere, Fransa ve Rusya ilk kez açıkça bir başka hükümeti "insanlığa karşı suç" işlemekle itham eden ortak bir bildiri yayınladı.
- (3) Bu ortak bildiride, "Müttefik Kuvvetler'in, bu suç için Osmanlı Devletinin tüm üyelerini ve yanında bu katliamlara bulaşmış işbirlikçilerini de bizzat sorumlu tutacağını açık açık Bab-ı Ali'ye beyan eder" deniliyordu.

- (4) I. Dünya Savaşı sonrası Türk hükümeti, Ermeni soykırımının “organizasyonu ve uygulamasında” ve “Ermenilerin katliamı ve imhasında” yer almış bulunan üst düzey yöneticileri suçladı.
- (5) Jön Türk Rejiminin (İttihat ve Terakki Partisi) yetkilileri, kurulan askeri sıkıyönetim mahkemelerinde, Ermeni halkına karşı katliamlar organize etme, uygulama suçlamasıyla yargılanarak mahkum edildiler.
- (6) Ermeni soykırımının başta gelen organizatörleri olan Harbiye (Savaş) Bakanı Enver, İçişleri Bakanı Talat ve Donanma Bakanı Cemal işledikleri suçlardan dolayı idama mahkum oldular, ancak mahkemelerin kararları uygulanmadı.
- (7) Ermeni soykırımı ve bu adli başarısızlıklar, Avusturya, Fransa, Almanya, Büyük Britanya, Rusya, Amerika Birleşik Devletleri, Vatikan ve diğer birçok ülkenin ulusal arşivlerinde yer alan karşı konulamaz delillerle belgelenmiştir. Bu belgelerdeki sayısız kanıt, bu gerçekleri, bu olayları ve bu sonuçları doğruluyor.
- (8) ABD Ulusal Arşivleri, Ermeni soykırımı ile ilgili çok kapsamlı ve doğru belgeleri bünyesinde barındırmaktadır. Özellikle de ABD Dışişleri Bakanlığı’nın 59. kayıt grubu altındaki 867.00 ve 867.40 numaralı dosyalar kamuoyu ve ilgili kuruluşların kullanımına büyük ölçüde açıktır.
- (9) 1913-1916 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu’nu nezdinde ABD Büyükelçisi olan Henry Morgenthau, aralarında Osmanlı İmparatorluğunun müttefiklerinin de yer aldığı çeşitli ülkelerin resmi görevlilerinin Ermeni soykırımına ilişkin protestolarını organize etti ve başını çekti.
- (10) Büyükelçi Morgenthau, ABD Dışişleri Bakanlığı’na Osmanlı İmparatorluğu hükümetinin politikasını "bir ırkın imha kampanyası" olarak açıkladı ve kendisine 16 Temmuz 1915'te Dışişleri Bakanı Robert Lansing tarafından “Bakanlık, Ermeni zulmünü durdurmak için (yürüttüğünüz)....prosedürünüzü onaylıyor” şeklinde bir talimat verildi.
- (11) 9 Şubat 1916'da Kongre'nin hem Senato hem Temsilciler Meclisi'nde kabul edilen 12 sayılı kararında, ABD Başkanından, “bu ülkenin vatandaşlarının, o tarihlerde açlık, hastalık ve tarifsiz acılarla boğuşan Ermenilerin refahı için toplanmakta olan fonlara katkıda bulunarak onlara olan sempatilerini ifade edebilecekleri bir gün ayırmasının” önerilmesi kararlaştırdı.
- (12) Başkan Woodrow, bir Kongre kararıyla, Amerikan halkının evlatları sayılan 132.000 öksüz ve yetim dahil, Ermeni soykırımından kurtulanlara yardım

temelinde 1915-1930 arasında \$116.000.000'lık bir tutara ulaşan ve “Yakın Doğu Fonu” olarak bilinen derneğin oluşturulmasını onayladı ve teşvik etti.

- (13) 359 Sayılı, 13 Mayıs 1920 tarihli Senato Önergesi, “Senato Dış İlişkiler Komitesinin Alt Komitesi tarafından yürütülen oturumlarda alınan tanık ifadelerinin rapor edilen katliamların ve Ermeni halkının çektiği diğer mezalimlerin doğru olduğunu açıkça doğruladığını” ifade ediyordu.
- (14) Önerge, General James Harbord tarafından yönetilen Ermenistan Amerikan Askeri Misyonu Senatosuna gönderilen ve “tecavüz, ihlal, işkence ve ölüm yüz güzel Ermeni vadisinde unutulmayacak hatıralar bırakmıştır ve o yörede gezenler bütün devirlerin bu en muazzam cürümünün delillerinden kendilerini pek uzak tutamazlar” diye yazan 13 Nisan 1920 tarihli raporun ardından geldi.
- (15) ABD Holokost Anma Müzesi'nde de gösterildiği gibi, Adolf Hitler, komutanlarına 1939'da Polonya'ya saldırı emri verdiğinde kendisine yöneltilen eleştirileri "Bugün Ermeni soykırımını kim hatırlıyor" diyerek bertaraf etmiş ve Yahudi soykırımının önünü açmıştı.
- (16) Soykırım sözcüğünü 1944 yılında ilk olarak kullanan Raphael Lemkin, BM Soykırımı önleme ve Cezalandırma Sözleşmesi'nin ilk savunucularındandı. Lemkin, Ermeni meselesini 20. yüzyıla ait kesin bir soykırım örneği olarak tanımlıyordu.
- (17) Soykırımla ilgili ilk karar BM tarafından Lemkin'in önerisi üzerine 11 Aralık 1946'da benimsendi. BM Genel Kurul kararı (96) ve BM Soykırımı Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesi, BM'nin mevcut hükümlerini yasalaştırarak benzer suçları önleme ve cezalandırma amacıyla Ermeni soykırımını bir suç olarak tanımladı.
- (18) 1948 yılında BM Savaş Suçları Komisyonu Ermeni soykırımı hakkında 'insanlığa karşı suçlar terimini kesin olarak karşılayan fiillerden biridir' tanımıyla Nurenberg Mahkemeleri için bir öncül olarak kullandı.
- (19) Komisyon, “Sevr Barış Antlaşması'nın 230. maddesinin hükümlerinin, 1915'teki İttifak Devletleri beyannamesiyle uyum içinde...Türk topraklarında Ermeni veya Rum asıllı Türk vatandaşlarına karşı işlenmiş suçları” kapsadığını belirtiyordu. Bu nedenle, bu madde, Tokyo ve Nuremberg sözleşmelerinin 6c ve 5c maddelerine göre “insanlığa karşı suçlar” kategorilerinden birine örnek teşkil etmektedir.

- (20) 8 Nisan 1975'te kabul edilen Temsilciler Meclisi kararı (148) ile "Bu yılın 24 Nisan'ı 'insanların insanlara insanlık dışı davranışının hatırlanmasının ulusal günü' olarak düzenlenmiştir. ABD Başkanı bugünün tüm soykırım kurbanlarını, Özellikle de Ermenilerin hatırlanması için Amerikan vatandaşlarını çağırmaya yetkili kılınmış ve bu çağrıda bulunması kendisinden istenmiştir" denmiştir.
- (21) Başkan Ronald Reagan 22 Nisan 1981 tarihli 4838 no'lu kamuoyu açıklamasında kısmen, Ermeni soykırımı, Kamboçya soykırımı ve Yahudi soykırımından çıkarılan derslerin asla unutulmaması gerektiğini" belirtti.
- (22) 10 Eylül 1984'te kabul edilen Temsilciler Meclisi kararı (247) ile "Bu yılın 24 Nisan'ı 'insanların insanlara insanlık dışı davranışının hatırlanmasının ulusal günü' olarak düzenlenmiştir. ABD Başkanı bugünün tüm soykırım kurbanlarını, özellikle de 1,5 milyon Ermeni'nin hatırlanması için Amerikan vatandaşlarını çağırmaya yetkili kılınmış ve bu çağrıda bulunması kendisinden istenmiştir" denmiştir.
- (23) 1985 yılı Ağustos ayında, ABD Ayrımcılığı Önleme ve Azınlıkları Koruma Alt Komisyonu 14/1 oyla, "Soykırım Suçunun Önlenmesi ve cezalandırılması Sorunu" adlı bir çalışma raporunu kabul etti. Bu raporda "Nazi sapkınlığı 20. yüzyıldaki tek soykırım olayı değildir. Diğer örnekler arasında "1915-1916'da Osmanlı İmparatorluğu'nun Ermenileri katliamı" gösterilebilecek örnekler arasına girebilir, deniyordu.
- (24) Bu raporda "Birtakım tanık ve bağımsız otoritelerin söylediklerine göre Ermeni nüfusunun muhtemelen yarısından fazlasını teşkil eden 1 milyon kişi öldürülmüş ya da ölümcül koşullarda tehcir edilmiştir" deniyordu. Bu durumu, ABD, Almanya ve İngiltere arşivlerindeki ve Osmanlı İmparatorluğu'nun müttefiki Almanya'nın o dönemki diplomatları da dahil raporları doğrulamaktadır.
- (25) ABD Soykırımı Anma Konseyi (bağımsız bir federal teşekkül) oybirliğiyle 30 Nisan 1981'de kendi müzelerinde Ermeni soykırımına yer vermeyi kararlaştırdı ve o günden beri de yer vermektedir.
- (26) ABD Columbia Bölgesi Temyiz Mahkemesi'nce 1993'te ortaya konan, Ermeni soykırımıyla ilgili eldeki dokümanların muğlak olduğuna ilişkin iddia ABD'nin uzun dönem politikasına uymayacağı gerekçesiyle geri çekildi.
- (27) 5 Haziran 1996'da Temsilciler Meclisi yabancı yardımlar ve uluslararası dış ticaretle ilgili 3540 kanunda değişiklik yaparak, Türkiye Hükümeti'nin Ermeni

soykırımını tanıyıp kurbanlarını onurlandırınca kadar Türkiye'ye yapılan yardımlarda 3 milyon dolarlık bir kesinti yapılması kararlaştırıldı.

- (28) Başkan William Jefferson Clinton 24 Nisan 1998'de "Bu sene geçmişte de olduğu gibi Amerikan Ermenilerini tarihin en üzgün bölümlerinden biri olarak anacağız. Bu anma, yurdundan edilmeler ve 1,5 milyon Ermeni için yapılacaktır" demişti.
- (29) Başkan George W. Bush ise 24 Nisan 2004'te "Bugün 20. yüzyılın en korkunç trajedilerinden birinin anılmasına ara vereceğiz. 1,5 milyon Ermeni'nin sürülerek öldürülmesini hatırlamak amacıyla saygı duruşundayız" dedi.
- (30) Ermeni soykırımının uluslararası alanlarda tanınıp kabul edilmesine rağmen yerli ve uluslararası otoritelerin soykırımı cezalandırmadaki başarısızlıkları benzeri soykırımların olmasına ve gelecekte de olabilmesine bir nedendir ve Ermeni soykırımını tanımak gelecekte soykırımın önlenmesi için tek çözümdür (www.ttk.org.tr).

2.3.2. “Büyük Felaket” Tanımı

“Soykırım” kelimesinin bir diğer tanımı da “Büyük Felaket” tanımıdır. Koyu diaspora yanlıları “Soykırım” kelimesini kullanmayı tercih etmişlerdir. “Özür Diliyoruz İmza Kampanyası”nın metninde de “soykırım” yerine “Büyük Felaket” tanımı kullanılmıştır: “1915'te Osmanlı Ermenilerinin maruz kaldığı Büyük Felâket'e duyarsız kalınmasını, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum.” Yabancı basın, kampanyada “soykırım” kelimesi yerine “Büyük Felaket” tanımının kullanılmasını eleştirmiştir. Bunu “Türkler, Tehcir esnasında soykırım yaptıklarını kabul etmiyor.” şeklinde algılamışlardır. Kampanyanın yürütücülerinden Prof. Baskın Oran, 27 Şubat 2011 tarihinde mail yolu ile yapılan röportajda bu konuyu şu şekilde yanıtlamıştır:

“Biz, Ermenistan’da 1915 için kullanılan terimin Türkçesini kullandık: Metz Yeğern. Yerevan’da, Tsitsernakaberd (Kırlangıç Tepesi) adlı yerdeki anıtın adı Metz Yegherni Noushartsan’dır (Büyük Felaket Anıtı). Tepkiler, Ermeni diasporasının aşırılarından geldi. Sebebi: Bugüne kadarki inanılmaz Türk inkarı karşısında bu insanların Türklerin

canını en çok acıtacak terimi kullanmalarıdır yani “soykırım”. Bu, bir hukuksal terim. Ama bu sebepten siyasal olarak kullanılıyor.”(Röportajın tamamı ekte yer almaktadır.)

3. “ÖZÜR DİLİYORUZ İMZA KAMPANYASI”

“Özür Diliyoruz İmza Kampanyası” 14 Aralık 2008 tarihinde Prof. Ahmet İnsel, Prof. Baskın Oran, Dr. Cengiz Aktar ve Gazeteci–Yazar Ali Bayramoğlu’nun öncülüğünde; “1915’te Osmanlı Ermenileri’nin maruz kaldığı Büyük Felâket’e duyarsız kalınmasını, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum.” metni ile önce internet üzerinden ve daha sonra bazı şehirlerde stantlar kurularak imzaya açılmış ve halen devam eden bir kampanyadır. Kampanya www.ozurdiliyoruz.com adresi üzerinden yürütülmektedir. Kampanyanın açıldığı ilk dönemlerde internet erişiminin zor olduğu bazı bölgelerde elden de imza toplanmıştır. Site, Türkçenin yanı sıra Arapça, Ermenice, Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca, Yunanca, Kürtçe, Portekizce ve İspanyolca olmak üzere, on yabancı dilde de hazırlanmıştır.

Kampanyayı başlatanlar her seferinde, bunun bireysel bir girişim olduğunu dile getirmişlerdir. Hatta, Prof. Baskın Oran, verdiği bir demeçte şunları söylemiştir:

"Ben Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak özür diliyorum. İsteyen diler, isteyen 'böyle bir şey yoktur' deyip yoluna devam eder" (Oran 2008, 4).

Kampanyayı başlatanlar her ne kadar bunları ifade etseler de, Türkiye’de bir kesim tarafından kampanya ciddi tepkilerle karşılanmış hatta www.ozurbekliyorum.com adresi ile karşı özür dileme kampanyaları bile açılmıştır. Özellikle emekli büyükelçilerin tepkileri basında yerini bulmuştur. Ankara’da yaşayan Hasan Hüseyin Satır, Sabahat Özgür, Mehmet İnal Kolburan, Hüseyin Erdoğan, Serdar Orhaner ve Kürşat Karacabey tarafından ortak hazırlanan bir dilekçe ile Cumhuriyet Başsavcılığı’na suç duyurusunda bulunulmuş, ancak kovuşturmaya gerek duyulan bir durum bulunmadığı için, takipsizlik kararı alınmıştır. Ardından, Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi başkanı Osman Kaçmaz, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı’nın verdiği takipsizlik kararını kaldırmış ve böylece kampanya hakkında 301’den soruşturma yolu açılmıştır. Sonraki süreçte ise Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi’nin kararının, kanun yararına bozulması talebiyle Adalet Bakanlığı’na başvurmuştur.

Konu hükümet kanadı ve devlet temsilcileri içerisinde de geniş yankılar bulmuştur. Başbakan Erdoğan, “Özür dilenecek bir şey yapmadık” diyerek, kampanyanın anlamsızlığına vurgu yapmış, Ermenistan ile Türkiye ilişkilerinin gelişmesi için zaten hükümet olarak gerekli girişimlerde bulunulduğunu, söz konusu kampanyanın gelinen noktayı bozacak bir durum teşkil edebileceğini defalarca basına verdiği demeçlerde dile getirmiş, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ise, “Türkiye’nin her konunun konuşulduğu özgür bir ülke” olduğuna işaret ederek, bu tür girişimlere ılımlı yaklaşılması gerektiğine işaret etmiştir. Hatta bu yaklaşım üzerine, CHP Milletvekili Canan Arıtman, Cumhurbaşkanı Gül’ün annesinin Ermeni kökenli olduğunu iddia etmiş, Gül’ün bundan dolayı kampanyaya ılımlı yaklaştığını belirten açıklamalarda bulunmuştur. Bu konu basında çok yer bulduğu gibi, hangi fikre sahip olursa olsun bütün basın yayın organları Arıtman’ın yaptığı açıklamanın karşısında durmuştur.

Söz konusu kampanya, 2008 ve 2009 yılındaki ilgili tarihlerde yabancı basında Türkiye ile ilgili haberlerin en çok çıktığı konulardan biridir. Diğer de Abdullah Gül’ün Erivan’a maç izlemek için davet edilmesi olayıdır. Dolayısıyla Ermenistan kanadından kampanyaya tepkiler gecikmeyecektir ve bu kez, Ermeni aydınlar ve sanatçılardan oluşan bir grup, imza kampanyası açan Türk aydınlara, tarihle yüzleştikleri için karşı özür imzasına gireceklerdir. Ancak Diaspora bu kampanyadan yine memnun olmamıştır. Çünkü, kampanya metninde, “soykırım” yerine, “Büyük Felaket” tanımlaması kullanılmıştır ve dolayısıyla kampanya onlara göre samimiyeti olmayan, “soykırım” kavramını örtme amaçlı yapılan bir girişimdir. O dönemde yabancı basın organları da Diaspora’nın açıklamalarından etkilenecek ve kampanyayı, “soykırım” kelimesini kullanmadığı için eksik bir adım olarak niteleyeceklerdir. Özellikle Ermeni gazetelerinde bu eleştiri sıkça göze çarpacaktır.

“Özür Diliyoruz İmza Kampanyası” halen devam etmekte olup, konuyla ilgili tartışmalar zaman zaman gündeme taşınmaktadır.

3.1. 3. Görüşme

Kampanyanın yürütücülerinden Prof. Baskın Oran ile 27.01.2011 tarihinde internet üzerinden yapılan görüşme aşağıdaki gibidir:

Selma KARA: Böyle bir imza kampanyasına nasıl ve hangi süreçler sonunda karar verdiniz?

Prof. Baskın ORAN: Devletin özür dilemeye niyeti yoktu. Toplum da bunca yılın “eğitimi” sonucu aynı durumda idi. Karşı tarafa bakarsak, Ermenilerin çok büyük çoğunluğu böyle bir özür olmadığı için yaralıydı ve hınç doluydu. Türkiye’nin böyle korkunç bir olay için en azından bir özür dilemesi şarttı. Gerçi bu rezaleti TC vatandaşları yapmamıştı, ama Türk devleti bunu bizlerden doksan küsur yıl saklamıştı. Ayrıca, bu katliamın çok önemli temsilcilerini cumhuriyet kurulduktan sonra çok önemli mevkilere getirmişti: Meclis başkanı, dışişleri bakanı, içişleri bakanı... Bu ölü toprağını kaldırmak için vicdanlarımız bize böyle bir şey emrediyordu, yaptık.

S.K: Atılan imza sayısını yeterli buluyor musunuz, sizin düşüncenizdekine yakın bir sayıya vardı mı, yeterli buluyorsanız düşünceleriniz, yetersiz buluyorsanız düşünceleriniz nelerdir?

B.O: Biz hiçbir zaman imza sayısının bu kadar çok olacağını tahmin edememiştik. 30.000’i geçmesi demek, toplumda vicdanlı insan sayısının epey olduğunu gösterir. Çok mutlu olduk. Türkiye çok büyük bir aşama yaptı. Çok önemli Ermeni aydınları çok olumlu yorumlarda bulundular. Hatta Avustralya’dan bir tanesi Ermeni komitacıların ve ASALA’nın yaptıkları için özür kampanyası açmaya bile kalkıştı. Ermenistan devlet başkanı, bu özür kampanyasının futbol diplomasisinden çok daha önemli olduğunu söyledi. Aslında, bu insanların samimi bir özürden başka istedikleri yok.

S.K: Yabancı basında bu konu değerlendirilirken, her ne kadar iyi niyet göstergesi olarak algılansa da "soykırım" kelimesinin değil de, "Büyük Felaket" tanımının kullanılmasından kaynaklı rahatsızlıklar dile getirilmiş. Bu konuda neler söyleyeceksiniz?

B.O: Biz, Ermenistan’da 1915 için kullanılan terimin Türkçesini kullandık: Metz Yeğern. Yerevan’da, Tsitsernakaberd (Kırlangıç Tepesi) adlı yerdeki anıtın adı Metz Yegherni Noushartsan’dır (Büyük Felaket Anıtı). Tepkiler, Ermeni diasporasının aşırılarından geldi. Sebebi: Bugüne kadarki inanılmaz Türk inkarı karşısında bu

insanların Türklerin canını en çok acıtacak terimi kullanmalarıdır yani “soykırım”. Bu, bir hukuksal terim. Ama bu sebepten siyasal olarak kullanılıyor.

S.K: Kampanyanın kamuoyundaki algısı hakkında neler düşünüyorsunuz?

B.O: Kamuoyu, yukarıda söyledim, doksan küsur yıllık inkar ve “eğitim” tarafından inanılmaz biçimde şartlanmıştır (Sakallı Celal: “Bu kadar cehalet ancak tahsille mümkündür”). Onun içindir ki biz 30.000 küsur imzaya şaşıktık kaldık. Demek ki bu kadar çok vicdanlı ve cesur insan varmış, dedik. Çok hoş bir sürpriz oldu.

3. BÖLÜM

Çalışmanın bu bölümünde bulgulara yer verilmiştir. Kampanya dahilinde incelenen gazetelerdeki haberler tek tek ele alınıp, söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. İnceleme için kampanya ile ilgili haberlerin çıkmaya başladığı 6 Aralık 2008 tarihi ile kampanyanın yankılarının sürdüğü 2009 yılı Mart ayının sonuna kadarki zaman dilimi ele alınmıştır. Türk basınındaki 8 gazeteden 66 haber, yabancı basından 4 internet sitesi ve portalından 18 haber incelenmiştir. Ana akımın temsilcisi olarak Hürriyet gazetesi, sola yakınlığı ile bilinse de yayın politikası olarak ana akıma daha yakın duran Radikal gazetesi, sağ tandanslı gazeteler sınıfında Zaman ve Yeni Şafak gazeteleri, sol tandanslı Cumhuriyet ve Birgün gazeteleri, milliyetçi çizgisi ile bilinen Ortadoğu gazetesi ve Ermeni cemaatinin Türkiye’deki yayın organı Agos gazetesi seçilmiştir. Kampanyayı başlatanlardan Gazeteci Ali Bayramoğlu’nun Yeni Şafak gazetesinde yazıyor olması, Yeni Şafak gazetesinin tercih edilmesindeki bir başka nedendir. Yabancı internet siteleri ve haber portalları üzerinden de, Ermeni gazeteleri Armtown ve Hetq ile Msnbc ve Los Angeles Times’da yer alan 18 haber incelemeye tabi tutulmuştur. Gazeteler tarih sırasına göre incelenmiştir, kendi aralarında ayrıma tabi tutulmamıştır. Yalnızca yabancı basın ve Türk basınında çıkan haberlerde ayırım yapılmıştır.

3.2. Bulgular

3.2.1. Türk basınında “Özür Diliyorum İmza Kampanyası” ile ilgili çıkan haberler (Hürriyet, Radikal, Cumhuriyet, Birgün, Zaman, Yeni Şafak, Ortadoğu ve Agos gazetelerinde)

Yılbaşında internette başlayacak olan kampanyanın adı "Özür diliyorum" olacak. Kampanyanın mimarları ise Türkiye'yi "soykırımcı" ilan eden Ermeni diasporasının içindeki işbirlikçileri Prof. Dr. Ahmet Insel, Prof. Dr. Baskın Oran, Dr. Cengiz Aktar ile Yeni Şafak Gazetesi yazarı Ali Bayramoğlu.

İşbirlikçilerin yeni oyunu

Kendine "Aydın" diyen bir grup Ermeni işbirlikçileri yine harekete geçti. Türk Milleti'ni, Ermeniler'den 'özür dilemeye' çağırma hazırlanan grup 1915 Ermeni tehriyle ilgili bir kampanya başlattı. "1915'te Osmanlı Ermenilerinin uğradığı 'büyük felaket'in inkar edilmesini vicdanım kaldırmıyor" diye başlayan imza metni, "Özür diliyorum" başlığını taşıyor.

YİNE Türkiye'yi gerecekler. Ermeni işbirlikçileri yine harekete geçti. Öğretim üyeleri ve gazetecilerin de aralarında bulunduğu sözde aydınlar 1915'teki Ermeni tehriyle ilgili imza kampanyası başlatıyor. Yılbaşında internette başlayacak olan kampanyanın adı "Özür diliyorum" olacak. Kampanyanın mimarları ise Türkiye'yi "soykırımcı" ilan eden Ermeni diasporasının içindeki işbirlikçileri Prof. Dr. Ahmet Insel, Prof. Dr. Baskın Oran, Dr. Cengiz Aktar ile Yeni Şafak Gazetesi yazarı Ali Bayramoğlu. Kampanya metninde, "1915'te Osmanlı Ermenileri'nin maruz kaldığı 'büyük felaket'e duyarsız kalınmasını, bunun inkar edilmesini vicdanımı kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duyguları ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum" deniliyor. İmza kampanyası internet üzerinden bir yıl boyunca devam edecek.

İNSEL ÇARKETTİ

Kampanyanın öncülerinden akademisyen Ahmet Insel tepkiler gelince kampanyanın "bireysel" olduğunu söyledi. Insel, NTV'ye yaptığı değerlendirmede, özür dilemek bir yana on yıllarca böyle bir sorunun varlığından bile bahsedilmediğini belirterek, "bir insanı rahatsızlığı dile getirmek" istediklerini vurguladı. Insel şunları kaydetti: "Bireysel olarak böyle bir kampanyaya hakkımız var. Yaşanan olaylar nedeniyle kendileri dahil olmasalar bile bu tarihi paylaştıkları için en azından vicdanı olarak bir sorumluluk duyduğu için özür dilemek bireysel bir girişimdir. Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının devlet politikasını ve söylemini desteklemek ve uygulamak yükümlülüğü yoktur. Bu kampanya bireysel insani vicdan noktasından hareket eder.

LOLOĞLU: YANLIŞ VE TALİHSİZ

Aynı yayına katılan Emekli Büyükelçi Faruk Loloğlu ise kampanyaya karşı çıktı. Loloğlu şunları kaydetti: "Bu kampanyayı esas olarak yanlış, zamanla bakımdan da talihsiz buluyorum. Böyle bir kampanyanın Türkiye ve Ermeni tarafına faydadan çok zarar getireceğini düşünüyorum. Söz konusu aydınlar geçmişteki olayları istedikleri gibi yorumlama hakkına sahiptir, ama bu yargıları nasıl ve hangi kanıtlarla verdiklerini kamuoyuna açıklamak zorundadırlar. Bir özür dileyecekse bunun karşılığı olması lazım. İki tarafı da karşılıklı acı yaşanmıştır."

Şekil 3.1. Ortadoğu gazetesi - 06.12.2008

Konuyla ilgili haber 1. sayfadan "Siz Kim Oluyorsunuz" başlığı ile verilmiş, devamı 9. sayfaya "İşbirlikçilerin yeni oyunu" başlığı ile taşınmıştır. 1. Sayfada, spotta "Doğu'da kazılan her mezardan Ermenilerin katlettiği insanların kemikleri çıkarken, Karabağ'da yaşanan zulme göz yumulurken, kendine 'Aydın' diyen bir grup Türk Milleti'ni, Ermeniler'den özür dilemeye çağırarak kadar ileri gitti." şeklinde kullanılan cümlelerde, kampanyada belirtilenin aksine geçmişte Ermenilerin değil de Türklerin soykırıma uğradığı ön plana çıkarılmış ve kampanyayı düzenleyenlere 'sözde aydın' vurgusu yapılmıştır. Bu yönüyle gazetenin yayın politikasına uygun milliyetçi bir yaklaşım benimsemiştir. Haberin giriş cümlesinde kullanılan "Yine Türkiye'yi gerecekler" ve "Ermeni Diasporası işbirlikçileri" de gazetenin olaya yaklaşımının diğer

göstergeleridir. Haberin son paragrafında Emekli Büyükelçi Faruk Loloğlu'nun konuyla ilgili, kampanyanın zamanlamasının yanlışlığına ve Türkiye'ye zarar vereceğine yönelik görüşleri ile de gazete, kendi tespitini bir kanaat önderiyle ispatlama yöntemi tercih etmiştir.

Hani bayramlar barışma günüydü

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, bir grup aydınının yürüttüğü ve Türk-Ermeni dostluğunu amaçlayan "Ermenilerden özür dilenmeli" kampanyasını hedef aldı

TEPKİLER

» **Prof. Dr. Baskın Oran:** "Bu özür dilemeyle birlikte Ermeni dış politikasına dair yürütülen normalleşme çalışmalarının birleştirileceği umudunu taşıyoruz."

» **Ömer Laçiner:** "Bahçeli'nin 'özür dileyecek birşey yok' demesi ondan beklenemez sözler. Devlete göre pozisyon almak zorunda değiliz."

» **Ali Bayramoğlu, Baskın Oran, Ahmet İnsel ve Cengiz Aktar**'ın İlk İmzacı Olduğu Bildiri'den: "Bireyin vicdanından gelen bir ses bu. Özür dileyen diler, dilemeyen dilemez."

» **Osman Köker:** "Mustafa Kemal'in bile Ermenilerin uğradığı zulmü kınayan ve İttihatçıları suçlayan sözleri var."

Devlet Bahçeli bayram arifesinde yine yapacağını yaptı.

'ASIL ERMENİLER ÖZÜR DİLESİN'

Bir grup basının müstakbel Türk-Ermeni barışının mimarları arasında gördüğü MHP, gerçek yüzünü gösterdi. Bahçeli aydınları hedef aldığı açıklamasında halklar arasında barış tohumları atmak yerine başka bir kanayan yarayı kaşımaya tercih etti. Bahçeli şunları söyledi. "Azerbaycan topraklarında, üzerinden 16 sene geçmişi olan gerçek bir insanlık vahşetini itiraf ve kabul etmek, işgal altındaki topraklardan çekilmek zorundadırlar."

'ORTADA SUÇ VE SUÇLU YOK'

Bahçeli, "arşivler açılсын; doğrular ortaya çık-sın" tezini de üstü örtülü olarak eleştirdi. Bahçeli tarihin hükmünü verdiğini belirterek ortada Türk milletinin utanacağı bir suç ve adına özür dylenecek bir suçlu olmadığını söyledi. Bahçeli geçmişte Türklerin de mezalime uğradığını belirttiği açıklamasında, "Hiç kimsenin, mirasçısı olduğumuz ecdadı suçlu gibi tanımlama ve özür talep etmeye hakkı yoktur ve haddi değildir" dedi. » 9DA

Şekil 3.2. Birgün - 08.12.2008

Birgün gazetesi konuyla ilgili ilk habere 08.12.2008 tarihinde yer vermiştir. Haber 1. sayfadan "Hani bayramlar barışma günüydü", devamı "Yine mermer zihniyet" başlığı ile 9. sayfada yer almıştır. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin kampanyaya karşı çıkışının konu alındığı haberde, başlıktaki, hayal kırıklığı içeren ve MHP'nin hoşgörülü tavırdan uzak olduğunu belirten ifade, fotoğraf alt yazısındaki, "Devlet Bahçeli yine yapacağını yaptı" ibaresi ile 9. sayfadaki devam haberinin başlığı, "Yine mermer zihniyet" ifadelerindeki vurgular, gazetenin izlediği politikaya uygun olarak, MHP ve Bahçeli karşıtlığını net olarak ortaya koymaktadır. Gazete, devam haberinde açıklamalarla ilgili olarak, Ömer Laçiner, Baskın Oran ve Osman Köker'in görüşlerine

de başvurarak, kendi görüşünü desteklemiştir. Devam haberindeki, “Aydınların cevabı: Alfabeı reddetmişiz, meıalimi neden kabul ediyoruz?” şeklindeki ara başlık, Baııçeli’nin savunduğu, “Hiç kimsenin mirasçısı olduğuıuz ecdadı suçlu gibi tanımlama ve özür talep etmeye hakkı yoktur ve haddi değıldir.” ifadelerine cevap niteliğindedir. Aydınların cevaplarındaki, “Baııçeli’den beklenen bir davranışı” tavrı da, gazetenin kendi görüşünü desteklemektedir. Spotta Baııçeli’nin kampanyayı hedef aldığına dair yapılan vurgu, karşı çıkış ifadesi taşımaktadır. Haber, Baııçeli’nin ve aydınların görüşlerine eşit oranda yer veriyor gibi gözükse de, kullanılan ifadeler ve vurgular bakımından gazetenin tarafını yansıttığı ortaya çıkmaktadır.

şekil 3.3. Cumhuriyet – 08.12.2008

Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan, “MHP lideri Devlet Baııçeli’den ‘Ermeniler’den özür dilerim’ kampanyasına tepki: Utanacağımız bir suç yok” başlıklı haberin, Birgün gazetesinde yayınlanana göre daha tarafsız bir dil kullandığı dikkat çekmektedir. Ancak, “Sözde özür kampanyası” şeklindeki ara başlık, Cumhuriyet gazetesine ters bir milliyetçi profil çizmektedir. Ayrıca, Baııçeli’nin sözlerinin ara başlıkta tırnak içinde kullanılmaması ve başlığa, “Utanacağımız bir suç yok” ifadelerinin çekilmesi ve haberin 6. sayfada verilmesi de, hem bunu destekler niteliktedir, hem de gazetenin yayın politikası olarak konuya mesafeli durduğuıun göstergesidir.

Şekil 3.4. Radikal – 09.12.2008

Radikal gazetesi ise aynı konuyu bir gün sonra 5. sayfadan yer vermiştir. Gazetenin haberi kuru bir ajans dili ile verdiği ve oldukça tarafsız yaklaştığı görülmektedir.

Şekil 3.5. Zaman – 16.12.2008

Zaman gazetesinin 16.12.2008 tarihli ve "Emekli büyükelçiler Ermeniler'den özür dilenmesine karşı çıktı" başlığı ile verilen haberde, 50'den fazla emekli Dışişleri Bakanlığı mensubu ile emekli büyükelçinin kampanyaya karşı çıkışları konu edilmiştir. 13. sayfadan verilen haber, ajans dili ile aktarılmış tarafsız bir duruşa sahiptir. Ancak "aydınlar" yerine "akademisyenler" tanımlamasının seçilmesi diğer gazetelerden farklılık arz etmektedir.

Emekli büyükelçilerin isyanı

Ermeniler'den özür dilenmesin

60'a yakın emekli büyükelçi ve diplomat, bir bildiri yayımlayarak 1915 olaylarına ilişkin "Ermenilerden Özür Dilenmesi" kampanyasının, "haksız, yanlış ve ulusal çıkarları açısından sakıncalı" olacağını, terör eylemlerinde hayatlarını kaybedenlere "ihanet" anlamına geleceği de vurgulandığı bildiride "Ermeni terörüne kurban gidenler için özür dilinecek mi?" denildi.

Çok sayıda emekli büyükelçi ve diplomat bir bildiri yayımlayarak 1915 olaylarına ilişkin olarak bir grup aydın tarafından "Ermenilerden Özür Dilenmesi" kampanyasının başlatılmasını eleştirdi. Bildiriye destek veren 60'a yakın emekli büyükelçi ve diplomat arasında eski Dışişleri Müsteşarlarından Şükrü Elekdağ, Korkmaz Haktanır ve Onur Öymen de bulunuyor. Bildiride böyle bir kampanyanın, "haksız, yanlış ve ulusal çıkarları açısından sakıncalı" olacağını, terör eylemlerinde hayatlarını kaybeden Türklere "ihanet" anlamına geleceğinin kaydedildiği bildiride "Ermeni terörüne kurban gidenler için özür

dilinecek mi?" diye soruldu.

"Emekli Büyükelçiler Grubu" nca yayınlanan bildiride bu yöndeki kampanyanın başlatılacağı haberleri endişe ile izlendiği belirtilerek böyle bir kampanyanın "haksız, yanlış ve ulusal çıkarları açısından sakıncalı" olacağı vurgulandı. Bildiride şöyle denildi:

"Böylesine yanlış ve tek taraflı bir girişim, tarihimize saygısızlık ve terör örgütlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaptıkları ve Cumhuriyet tarihimizde de giriştikleri şiddet eylemlerinde hayatlarını kaybeden insanımıza ihanet etmek anlamına gelecektir.

1973'de tekrar hortlayan terör eylemlerinin sonucunda da aralarında çok sayıda diplomat ve kamu görevlisi ile aile yakınlarının can verdiğine dikkat çekildiği bildiride "Özür dileme kampanyası gibi, sakat bir girişime kalkışanlar acaba tarih boyunca Ermeni terörüne kurban giden ve zulüm gören insanlar için de özür dilenmesini düşünmekte midirler?" denildi.

Şekil 3.6. Ortadoğu – 17.12.2008

Ortadoğu gazetesi de, Zaman gazetesinin bir gün önce verdiği 17.12.2008 tarihinde 7. sayfasına almıştır. Aynı haber, Zaman gazetesine göre daha taraflı ele alınmıştır. Başlığa çıkarılan ve emekli büyükelçilerin isteklerini ifade eden "Ermeniler'den özür dilenmesin" ibaresinin tırnak içinde verilmemesi ve haberin içerisinde üç kez "ihanet" kelimesinin kullanılması bu taraflılığın göstergesidir. "İhanet" kelimesi, Zaman gazetesinin aynı konulu haberinde yalnızca bir kez kullanılmıştır.

Şekil 3.7. Zaman – 18.12.2008

“Soykırım mı yaptınız ki özür diliyorsunuz” haberi Zaman gazetesinde 18.12.2008 tarihinde yayımlanmış olup, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın, “İmza Kampanyası”nı eleştirmesini konu edinmiştir. Haberin başlığındaki, Erdoğan’a ait sözün, tırnak içerisinde verilmemesi, gazetenin yayın politikasına uygun olarak, AK Parti hükümetine yakın tavrını da ortaya koymaktadır.

Şekil 3.8. Yeni Şafak – 18. 12. 2008

Yeni Şafak gazetesi, Başbakan Erdoğan'ın açıklamalarını verdiği haberi, 1. sayfadan “Suç işlemedim ki özür dileyeyim” başlığı ile, devam haberini ise 12. sayfada “Kimlik siyaseti yok” başlığı ile vermiştir. Haberde, Erdoğan'ın imza kampanyasına yaptığı eleştirilerin yanı sıra, Kürt sorunu, kimlik siyaseti, T.C. vatandaşlığı ve milletlere yönelik hoşgörü konularında yaptığı açıklamalara ağırlık verilmesi diğer gazetelerden farklılık arz etmektedir.

Bu milletin alnında kara leke yok

MHP Grup Başkanvekili Oktay Vural, sözde aydınların “Ermenilerden özür dileme kampanyası” na sert tepki göstererek “Bu milletin alnında kara leke yok. Asıl özür dilemesi gerekenler Irak’ta 1.5 milyon insanı öldürerek pabuç arkasını görenlerdir. Bu konuda Hükümetten açıklama bekliyoruz. Emekli büyükelçilerin tepki göstermesi yerine asıl Dışişleri Bakanlığının tepki göstermesi gerekirdi” dedi. MHP Ankara Milletvekili Deniz Bölükbaşı da gazetecilere yaptığı açıklamada, Türkiye’de uzun bir süredir, Erivan’ın avukatlığını, lobisini yapan aydınlanma özürsüz bir grupun bulunduğunu söyledi.

MHP Grup Başkanvekili Oktay Vural, TBMM’de düzenlediği basın toplantısında “Bir gazetecinin bazı yazar ve bilim adamlarının 1915 olaylarına ilişkin “Ermenilerden özür dileme kampanyası başlattığını” hatırlatması üzerine “ Bu milletin alnında kara leke yok. Asıl özür dilemesi gerekenler Irak’ta 1.5 milyon insanı öldürerek pabuç arkasını görenlerdir. Bu konuda Hükümetten açıklama bekliyoruz. Emekli büyükelçilerin tepki göstermesi yerine asıl Dışişleri Bakanlığının tepki göstermesi gerekirdi. Dışişleri Bakanı, şehit edilen diplo-

matlarımızın ruhunu ve mücadelelerini incitmiştir.

BÖLÜKBAŞI’NIN SÖZLERİ

Bu arada, MHP Ankara Milletvekili Deniz Bölükbaşı da gazetecilere yaptığı açıklamada, Türkiye’de uzun bir süredir, Erivan’ın avukatlığını, lobisini yapan aydınlanma özürsüz bir grupun bulunduğunu söyledi. Başlatılan bu kampanyanın, bu grubun misyonuna uygun olduğunu ifade eden Bölükbaşı, “Yalnız merak konusu olan, kimin, kim adına özür dilediğidir. Özür dileycek birisi varsa, o aydın-

ların ve Erivan’ın, Ermeni mezaliminden Anadolu’da hayatını kaybeden binlerce Türk’ten özür dilemesi lazımdır” dedi. Türk diplomatları alçakça katleden Asala terör örgütünün ele başlarının hala Erivan’da yaşadığını ve bu kişilerin Ermenistan’da itibar gördüğünü belirten Bölükbaşı, “Bu aydınlar, Asala terör örgütünden de mi özür diliyor?” diye sordu. ABD Devlet Başkanı Bush’a yapılan protestoyla ilgili soru üzerine Bölükbaşı, “Protesto yapılmıştır, üzerinde yorum yapılacak bir konu değildir. Yalnız ayakka-bı isabet etmemiştir” dedi.

Şekil 3.9. Ortadoğu – 18.12.2008

Ortadoğu gazetesi 18.12.2008 tarihli ve “Bu milletin alnında kara leke yok” başlıklı devam haberinde, MHP Grup Başkanvekili Oktay Vural’ın kampanya ile ilgili açıklamalarına yer vermiştir. Gazete yayın politikası ve milliyetçi çizgisi doğrultusunda ifadeler kullanmıştır. Bölükbaşı’nın sözlerini tırnak içerisinde vermeyip başlığa taşıması ve haberin devamında, ASALA terör örgütüne yönelik olarak, ‘Türk diplomatları alçakça katleden’ şeklindeki öznel yargılar bunun göstergesidir. Haber, 1. sayfada da aynı başlıkla verilmiştir.

Erdoğan: 'Özür dileme' kampanyası mantıksız

BAŞBAKAN

Recep Tayyip Erdoğan Kon-ya'ya yapacağı ziyareti öncesi gazetecilerin sorularını yanıtladı. Erdoğan "Kampanyayı başlatan yazar ve çizerleri anlamıyorum. Ortalıkı karıştırmaktan başka bir işe yaramaz. Atılan adamları da terse çevirir." dedi. Erdoğan gazetecilerin sorularını şöyle yanıtladı: "Suç işleyen özür diler. Devletin, milletin böyle bir sorunu yok. Ermenistan'a kapılarını açan iktidarımızdır. Akdamar Adasındaki kiliseyi restore ederek ziyarete açan iktidarımızdır. Cumhurbaşkanımızın Ermenistan'a gitmesi bir işarettir. Yazarlar çizerler kampanya başlatmış diye bunu kabul etmek, mümkün değil. Kampanyayı kabul etmiyorum. Desteklemiyorum ve bunun içinde de yer almam, Suç işlemek ki özür dileyelim."

ORTALIK KARIŞIR

Bu konu tarihçilerin tartıştığı bir konu. Yazar çizerleri anlamıyorum. Kampanya ortalığı karıştırmaktan başka bir işe yaramaz. Atılan adımları terse çevirir. Atılan olumlu adımlar var. Bu kampanyalar yanlış girişimler. Olaylara iyi niyetle yaklaşmak başka şey, özür dilemek başka şey. Özür dileme olayına girmeyi mantıksız buluyorum.

Erdoğan bir başka soru üzerine Irak'ta bir gazetecinin ABD Başkanı Bush'a ayakkabı fırlatmasını doğru bulmadığını söyledi. Erdoğan " Bilmiyorum gazeteci kültüründe ayakkabı fırlatma var mı? Ben bu yaklaşımı doğru bulmuyorum. Gazetecinin gücü dilidir, düşüncesidir. Ayakkabı eylemini doğru bulmuyorum." yanıtını verdi.

Şekil 3.10. Ortadoğu – 18.12.2008

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın kampanya karşıtı açıklamalarına yer verildiği "Erdoğan: Özür dileme kampanyası mantıksız" haberi, Erdoğan'ın açıklamalarından oluşmaktadır. Bu anlamda metin içerisinde gazetenin habere kattığı bir yorum söz konusu değildir. Ancak ara başlıkta kullanılan "Ortalık karışır" ifadesi, Erdoğan'ın söylemi olmasına rağmen tırnak içerisine alınmamıştır. Bu nedenle ara başlıkta gazetenin kendi görüşünü yansıttığı görülmektedir.

Kusura bakmasınlar özür dilemiyorum

Ermenilerden özür dileme kampanyasına Başbakan Erdoğan'dan da tepki geldi. Kampanyayı başlatanları anlamakta zorlandığını belirten Erdoğan, "Suç işlemedim ki özür dileyeyim. Böyle bir özür dilemeyi ben mantıksız buluyorum, kusura bakmasınlar" dedi. Erdoğan, Türkiye'nin Ermenistan ile ilişkilerde iyi niyetine örnek olarak da, son dönemdeki açılımları gösterdi.

■ ANKARA

BAŞBAKAN Tayyip Erdoğan, Ermenilerden özür dileme kampanyasına başlatanları anlamakta zorlandığını belirtti. Bu kampanyanın kabul edilemez olduğunu savunan Erdoğan, "Ben suç işlemedim ki özür dileyeyim" dedi. Erdoğan, dün Bulgaristan Cumhurbaşkanı Georgi Parvanov ile görüşmesinin ardından basın mensuplarının sorularına yanıtladı. Erdoğan, "Özür kampanyası"na ilişkin şunları söyledi:

Böyle bir sorun yok

"Herhalde onlar böyle bir soykırımı işlemiş olacaklar ki özür diliyorlar. Türkiye Cumhuriyeti'nin böyle bir sorunu yok. Yani eğer ortada böyle bir suç varsa, suç işleyen özür dileyebilir. Ama ne benim ne ülkenin ne milletin böyle bir sorunu var. Ülkeler arası münasebetlerse, bu konuda Türkiye, tavını çok açık ve net ortaya koymuştur. Göreve geldiğimiz andan itibaren hava taşımacılığında Ermenistan'a kapılarını açan iktidarımızdır.

Karşılıksız adım attık

Van Gölü'nde Akdamar Adası'nda Ermeni - Ortodoks Kilisesi'nin restore ederek hizmete açan, dünyaya açan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bunu herhangi bir şey karşılığında yapmadık. Bunlar bir şeylerin işaretidir. Cumhurbaşkanımızın Türkiye - Ermenistan milli maç sebebiyle davete icabet ederek Ermenistan'a gitmesi bir işaretir.

Bu kampanyada yer almam

Yazarlar, çizimler böyle bir kampanya başlatmış diye bu kampanyaya uymak, bunu kabul etmek bizim tarafımızdan kabul edilebilecek bir şey değildir. Ben şahsen başlattıkları o kampanyayı kabul etmiyorum, desteklemiyorum ve onun içinde de yer almam. Çünkü suç işlemedim ki özür dileyeyim. Ben bu

Ayakkabı fırlatmak doğru değil

■ BAŞBAKAN Tayyip Erdoğan, ABD Başkanı George W. Bush'a yönelik "ayakkabı" eylemini de eleştirdi. Erdoğan, Irak'lı gazeteci Muntazar El Zeydi'nin Bush'a ayakkabı fırlatması ile ilgili bir soru üzerine, "Oradaki gazetecilerin kültüründe bilmiyorum böyle ayakkabı fırlatmak var mı? Ben şahsen yaklaşımı doğru bulmuyorum. Gazetecinin en önemli gücü dilidir, düşüncesidir; yani onunla orada Bush'u köşeye sıkıştırırsaydı. Ayakkabı atma eğilimini asla doğru bulmuyorum" dedi.

yazar çizimlerimi de anlamakta doğrusu zorlanıyorum. Olaylara iyi niyetle yaklaşmak başka bir şeydir, özür dileme başka bir şeydir. Bir suç işlenmişse bu suçu işleyen kalkar özür diler. Ortada böyle bir şey yokken böyle bir özür dilemeyi ben mantıksız buluyorum, kusura bakmasınlar."

Obama'nın ekibine 'soykırım' markajı

■ Uğur ERGAN / ANKARA

TÜRKİYE, 20 Ocak'ta ABD Başkanlığı'nı resmen üstlenecek Barack Obama'nın çalışma ekibini yakın markaja aldı. Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Ertuğrul Apakan ile Müsteşar Yardımcısı Feridun Sinirlioğlu, Kurban Bayramı'nın ilk iki gününde, ABD'de, hem yeni Başkan Obama'nın hem de Dışişleri Bakanlığı'nı üstlenecek Hillary Clinton'ın ekipleriyle görüşmelerde bulundu. Bu görüşmeler, Obama'nın seçilmesinden sonra yapılan ilk temas oldu. Dışişleri heyetinin

temaslarında, Irak'ın kuzeyinden kaynaklanan PKK terörü ile sözde Ermeni soykırımı iddiaları önemli yer tuttu. Heyet özellikle, Obama'nın seçim propagandalarında Ermeni lobisinin desteğini almak için soykırım iddialarına sıcak bakan anlayışından Ankara'nın duyduğu rahatsızlığı aktardı. Türkiye heyeti, Obama ve Clinton ekibine şu mesajları verdi:

İzlenim: Kaygı anlaşıldı

"Yeni dönemde de ilişkilerin devletler arasındaki saygınlık ve iki ülkenin çıkarlarını gözetken şekilde sürdürüleceğine inanıyoruz. Ermeni iddialarının

Kongre'ye gelmesi sadece Türkiye - ABD ilişkilerini değil, Erivan ile Ankara arasında başlanmış yeni diyalog sürecini de ciddi şekilde olumsuz etkiler. Bu durum iki ülkeyi ilgilendiren başta Irak olmak üzere bölgesel sorunların çözümünde yürütülen işbirliğine de olumsuz yansır." Dışişleri heyeti, ziyarette ilgili değerlendirme notunda, Obama ekibinin Türkiye'nin hassasiyetini anladığını, 24 Nisan 2009'da Obama'nın 1915 olaylarıyla ilgili açıklamasında "soykırım" ifadesini kullanmamasının söyleyeceği izlenimi edindiğini bildirdi.

Şekil 3.11. Hürriyet – 18.12.2008

18.12.2008 tarihinde Hürriyet, Başbakan Erdoğan'ın imza kampanyasına karşı açıklamalarını, 1. sayfada, "Herhalde 'özür'cü soykırım yaptı", devamını da 8. sayfada "Kusura bakmasınlar özür dilemiyorum" başlıklı haberle vermiştir. Haberi tarafsız bir yaklaşımla değerlendirdiği görülmektedir. Diğer gazetelerden farklı olarak, ABD Başkanı Obama'nın 'soykırım' ile ilgili görüşleri, söz konusu haberle birlikte yer almıştır.

Cumhurun Cumhurbaşkanı olsun, etnik kökenin değil

■ Süleyman DEMİRKAN/ANKARA

Bir grup aydının başlattığı "Ermenilerden özür diliyorum" kampanyasına milletvekillerinden karşı atak geliyor. Meclis'in kampanyaya karşı tavır almasına ilişkin ilk adımı, TBMM Dışişleri Komisyonu'nda gündem dışı söz alan CHP İzmir Milletvekili Canan Arıtman attı. Arıtman, "Sözde aydınların başlattığı kampanya" nitelemesinde bulunarak, "Yapılan son derece yanlış. Bu, Türkiye'nin bilimsel, tarihi ve siyasi tezlerine aykırı ve haksız bir kampanya. TBMM bu kampanyaya karşı tavır almali" dedi.

Arıtman'a, MHP Ankara Milletvekili Deniz Bölükbaşı tam destek vererek "Türkiye'ye ihanet ve husumetin adı, bu imza kampanyasının başlığı oldu. Millet iradesini yansıtan TBMM bu ihanete tepkisiz kalmaz" diye konuştu. AKP'li Murat Mercan ise, "Komisyon olarak böyle bir karar alabilir miyiz, içtüzüğe bakalım. Belki de Meclis olarak bir tavır konulması daha yerinde olur" dedi. Ancak DTP'li Sabahat Tuncel, Arıtman'ın, "Meclis olarak ortak tavır koyalım" önerisine karşı çıkınca Meclis adına "Ortak Deklarasyon" yayınlanması olanağı kalmadı. Karşı imza kampanyası başlatılması benimsendi.

Gül'e ağır eleştirisi

Komisyon çıkışında CHP'li Arıtman, "Gül'ün bu kampanyayı desteklediği görülüyor. Gül, cumhurun yani Türk milletin Cumhurbaşkanlığı'nı yapsın, etnik kökenin değil" dedi. Arıtman, Cumhurbaşkanı ile ilgili sözlerini "Gül'ün anne tarafından etnik kökenini araştırın görür-

sünüz" diyerek açtı. Arıtman, şunları söyledi:

Dayısının ifadesi

"Sayın Gül'ün annesinin etnik kökeninin Ermeni olduğunu İzmir'deki meslektaşım, Sayın Gül'ün dayısı İzmir Atatürk Eğitim Hastanesi'nde Nöroloji uzmanı Dr. Ahmet Satıoğlu, asistanlarına söylemiş. Ben hiçbir zaman insanların etnik kökenlerini sorgulamam. Bizim için bunun önemi yoktur. Hangi etnik kökenden olursa olsun insana saygı duyarız.

Ama, Cumhurbaşkanı olan bir kişinin, cumhurun haklarını ve onurunu koruması gerekir. Türk devleti ve milleti için özür dilemesini gerektirecek bir durum da söz konusu değildir. Cumhurbaşkanı'ndan beklerdim ki, 'Cumhurbaşkanı' olarak bütün dünyaya Türk milleti ve devletinin bir soykırım suçu işlemediğini, bu vesileyle, bütün dünyaya haykırırım. Bu görevi yapmadığı için, kendisini şiddetle kınıyorum.

Biliyorduk ama...

Cumhurbaşkanı, etnik kökeni ne olursa olsun, bir ve bütün olan, bütün halkın hakkını ve onurunu koruması gerekir. Gül, bunu yapmamıştır. Biz, başından beri Gül'ün annesinin Ermeni kökenli olduğunu biliyoruz. Ama, biz bunu, 'dindar Cumhurbaşkanı' propagandası yaptıkları dönemde de biliyorduk, lafını bile etmedik. Hiçbir yerde dile getirmedi. Ama, şimdi durum farklı. Cumhurbaşkanıdır ve Türk Milletinin hakkını, çıkarını koruma sorumluluğu vardır. Savunsaydı, etnik köken ayırımı yapmaksızın herkesin Cumhurbaşkanı olabileseydi, biz annesinin Ermeni kökenli olduğunu unuttur, bir daha da hatırlamazdık. Bunu bizim aklımıza getiren ve düşündüren Gül oldu.

Şekil 3.12. Hürriyet – 18.12.2008

Hürriyet gazetesi aynı gün, konu ile ilgili bir başka habere de yer vermiştir. CHP İzmir Milletvekili Canan Arıtman'ın, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün, kampanyaya destek vermesinden dolayı kınanması ve soyunun Ermeniler'e dayandığı şeklindeki açıklamalarına, Hürriyet gazetesi 1. sayfada, yorum içeren, "Çok çok ayıp" başlığı ile, 18. sayfadaki devam haberinde de, Arıtman'ın sözlerinden alıntı yaparak ve tırnak kullanmadan, "Cumhurun başkanı olsun, etnik kökenin değil" başlığı ile yer vermiştir. 1. sayfadaki spotta yer alan, "CHP'li Canan Arıtman, 'Ermeniler'den özür kampanyası'na yaklaşımı için Cumhurbaşkanı Gül'ü garip sözlerle eleştirdi." ifadesinde yer alan,

‘garip’ tanımlaması haberde yorum olduğunun bir başka göstergesidir. Başlık ve spotta görülen yorumlara haberin içinde rastlanmamakta, olaya dayalı biçimde olduğu gibi aktarıldığı görülmektedir.

Erdoğan, Ermenilerden özür dileme kampanyasının atılan adımları terse çevireceğini söyledi

‘Özrü suç işleyen dileyebilir’

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) - Başbakan **Recep Tayyip Erdoğan**, bir grup akademisyen ve gazetecinin 1915 olayları için Ermenilerden özür dileme kampanyası başlatmasına tepki gösterdi.

Erdoğan, Bulgaristan Cumhurbaşkanı **Georgi Parvanov** ile görüşmesinin ardından Swissotel’den ayrılırken gazetecilerin sorularını yanıtladı. Erdoğan, “Sözde Ermeni olaylarına ilişkin bazı yazar ve akademisyenlerin başlattığı ‘Özür Diliyoruz’ kampanyası söz konusu. Bu konuda bir değerlendirmeniz olacak mı” sorusu üzerine, “Herhalde onlar böyle bir

► Erdoğan, ‘Özür Diliyoruz’ kampanyasını başlatanlarla ilgili olarak, ‘Herhalde onlar böyle bir soykırımı işlemiş olacaklar ki özür diliyorlar. Türkiye Cumhuriyeti’nin böyle bir sorunu yok’ dedi.

soykırımı işlemiş olacaklar ki özür diliyorlar. Türkiye Cumhuriyeti’nin böyle bir sorunu yok.” dedi. Türkiye’nin iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirmek için çabaladığını anlatan Erdoğan, şöyle konuştu: “Ben şahsen başlattıkları o kampanyayı kabul etmiyorum, desteklemiyorum ve onun içinde de yer almam. Suç işlemedim ki özür dileyeyim. Suç işlersem özür dilerim. Böyle bir şey yok ortada. Tarihçilerin tartıştığı

bir konu var ortada, bu tartışıyor. Ben bu yazar çizimlerini de anlamakta doğru zorlanıyorum. Nasıl bir yaklaşımdır anlamak mümkün değil. Ve sadece ortalığı karıştırmak, huzurumuzu kaçırmaktan başka bir işe yaramaz. Ve atılan adımları da terse çevirmekten başka hiçbir işe yaramaz.”

Öymen’den tepki

CHP Genel Başkan Yardımcısı **Onur Öymen**, 1915

olaylarıyla ilgili başlatılan özür dileme kampanyasının yersiz ve isabetsiz bir girişim olduğunu belirtti. TBMM’de basın toplantısı düzenleyen Öymen, Türkiye’nin özür dilemesini gerektirecek bir durum olmadığını ifade ederek “Ermenistan’ın ülkemizi istila eden askeri birliklere destek olarak yüz binlerce insanı öldürdükleri için, 40’tan fazla diplomatımızı katleden teröristleri yargılamadığı için özür dilemesi gerektiğini”

söyledi. CHP İzmir Milletvekili **Canan Arıtman**’ın TBMM Dışişleri Komisyonu’nda kampanyaya karşı ortak bildiri yayımlamasını önerdiğini ancak komisyonun AKP ve DTP’li üyelerinin öneriyi kabul etmediği öğrenildi. Bunun üzerine CHP’li üyeler kampanyaya karşı bir bildiri kaleme aldı.

Dışişleri başka görüşte

Öte yandan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü **Burak Özügergin**, Ermenilerden özür dileme kampanyası ve emekli bürokratların karşı bildirisi konusunda Türkiye’de her konunun rahatlıkla konuşulabilmesi gerektiğini söyledi.

Şekil 3.13. Cumhuriyet – 18.12.2008

Cumhuriyet gazetesi, Başbakan Erdoğan’ın konuyla ilgili karşıt görüşlerine, 1. sayfada “Özrü suç işleyen dilesin” başlıklı haber ile, devam haberini ise 5. sayfada, “Özrü suç işleyen dileyebilir” başlığı ile vermiştir. Diğer gazetelerden farklı olarak, CHP’lilerin de görüşlerine yer veren Cumhuriyet gazetesi, CHP Genel Başkan Yardımcısı Altan Öymen, CHP İzmir Milletvekili Canan Arıtman ve Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Burak Özügergin’in konu ile ilgili ifadelerine de yer vermiştir. Bu anlamda Cumhuriyet gazetesinin diğer gazetelere göre haberi daha ayrıntılı incelediğini söylemek mümkündür ancak, CHP dışında herhangi bir partinin sözüne yer verilmediği için de denge unsuru göz ardı edilmiştir.

Erdoğan'ın başbuğ olmasına az kaldı

Başbakan Erdoğan aydınların "Ermenilerden özür dileme kampanyası"na ilişkin "Herhalde onlar böyle bir soykırımı işlemiş olacaklar ki, özür diliyorlar" dedi

"SUÇ İŞLEMEDİK Kİ"

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin daha önce iki kez 'işbirlikçi' olarak hedef tahtasına kordığı aydınları bir suçlama da Başbakan Erdoğan'dan geldi. Erdoğan özür dileme kampanyasını 'ortalığı karıştıran' bir eylem olarak nitelendi. Erdoğan, "Suçu işleyen kalker özür diler" diye konuştu. Erdoğan, "Yazarlar çizerler böyle kampanya başlatmış diye buna uymayız, bunu kabul edemeyiz. Suç işlemeyen ki özür dileyemir" diye konuştu.

İŞARETLERİ ANLAMAK LAZIMMIŞ

Başbakan Erdoğan aydınların eylemlerinden hükümetin Ermenistan ve Ermenilerle ilgili ısratlarını övmekten de geri kalmadı: "Hava taşımacılığında Ermenistan'a kapıları açın biziz, Ermeni Kilisesi'ni restore eden biziz. Bunu herhangi bir şey karşılığında yapmadık. Bunlar bir şeylerin işaretidir. Cumhurbaşkanımızın Ermenistan ziyareti bir işarettir. Bakın şu anda bazı sorunları çözmeye yönelik anlam adımları var." **BİRGÜN**

ERDOĞAN ERMENİLERDEN ÖZÜR DİLEMENİN ORTALIĞI KARIŞTIRACAĞINI İDDİA ETTİ

Zaten vicdanı olanlar içindi

Başbakan, 'özür diliyorum' kampanyası için "Ortalığı karıştırmaktan başka işe yaramaz, desteklemiyorum. T.C.'nin böyle bir sorunu yok. Suç işlemeyen ki özür dileyelim" dedi

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan aydınların 1915'te yaşanan büyük Ermeni kıymından dolayı başlattığı Ermenilerden özür dileme kampanyasını mantıksız bulduğunu söyledi. Erdoğan "Suç işleyen özür diyor, bizim böyle sorunumuz yok, kabul etmiyorum, desteklemiyorum" dedi.

Başbakan Erdoğan, Bulgaristan Cumhurbaşkanı Georgi Parvanov ile görüşmesinin ardından gazetecilerin çeşitli sorularını yanıtladı. Söz konusu kampanyayı doğru bulmadığını ifade eden Başbakan Erdoğan şunları dedi: "Herhalde onlar böyle bir soykırımı işlemiş olacaklar ki, özür diliyorlar. Türkiye Cumhuriyeti'nin böyle bir sorunu yok. Ortada suç varsa suç işleyen özür dileyebilir. Ülkemin ve benim böyle bir sorunu yok. Hava taşımacılığında Ermenistan'a kapıları açın biziz. Ermeni Kilisesi'ni restore eden biziz. Bunu herhangi bir şey karşılığında yapmadık. Bunlar bir şeylerin işaretidir. Cumhurbaşkanımızın Ermenistan ziyareti bir işarettir. Yazarlar çizerler böyle kampanya başlatmış diye buna uymayız, bunu kabul edemeyiz. Ben bu kampanyayı kabul etmiyorum, desteklemiyorum. Suç işlemeyen ki özür dileyim. İşlersem dilerim."

'YAZARLARI ANLAMAKTA ZORLANIYORUM'

Yazar ve çizerleri anlamakta zorlandığını ifade eden Başbakan Erdoğan, söz konusu kampanyanın "ortalığı karıştırmaktan, huzuru kaçırmaktan"

Karşı kampanyada gecikmediler

'ÖZÜR diliyorum' kampanyasına karşılık "Özür bekliyorum" kampanyası başlatıldı. 'Tepkili bir grup', internette "Özür bekliyorum" isimli imza listesi açtı. Kampanyanın internet adresi ise "www.ozurbekliyorum.com" oldu. Özür bekleyenlerin kurduğu sitenin sayfa düzeni, renk ve yazı seçimi ve site kullanımı, 'özür diliyorum' kampanyası için tartışılan sitenin aynısı. Kampanyaya sadece 303 kişi imza vermiş.

başka bir işe yaramayacağını söyledi. Erdoğan, "Atılan adımları ters çevirmekten başka işe yaramaz. Bunlar yanlış girişimlerdir. Olaylara iyi niyetle yaklaşmak başka bir şey... Özür dileme olayı kişileri bağlar. Suçu işleyen kalker özür diler. Özür dileme olayına girmeyi ben mantıksız buluyorum" diye konuştu.

Erdoğan bir başka soru üzerine Irak'ta bir gazetecinin ABD Başkanı Bush'a ayakkabı fırlatmasını doğru bulmadığını söyledi. Erdoğan "Bilmiyorum gazeteci kültüründe ayakkabı fırlatma var mı? Ben bu yaklaşımı doğru bulmuyorum. Gazetecinin gücü dilidir, düşüncesidir. Ayakkabı eylemini doğru bulmuyorum" yanıtını verdi. Birgün

7 BİN KİŞİ İMZALADI

Aralarında Adalet Ağaoğlu, Ahmet İnsel, Baskın Oran, Hüsnü Öndül, Oral Çalışlar, Mithat Sancar, Ragıp Duran, Tanıl Bora gibi öğretim üyesi, gazeteci ve yazarların bulunduğu bir grup çağrısıyla "Özür diliyorum" imza kampanyası başlatılmıştı. İmzaya açılan çağır metninde "1915'te Osmanlı Ermenileri'nin maruz kaldığı Büyük Felâket'e duyarsız kalınmasını, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum" deniliyor. Metni şimdiye kadar 7 bin kişi imzaladı. Kampanya bir yıl sürecek. **BİRGÜN**

Şekil 3.14. Birgün – 18.12.2008

Birgün gazetesi Başbakan Erdoğan'ın kampanyaya karşı görüşlerini, 1. sayfada "Erdoğan'ın Başbuğ olmasına az kaldı", 9. sayfadaki devam haberinde ise "Erdoğan Ermenilerden özür dilemenin ortalığı karıştıracaklarını iddia etti" ve "Zaten vicdanı olanlar içindi" başlıklarıyla vermiştir. Birinci sayfada başlıkta kullandığı "Başbuğ" tanımlaması ile Erdoğan'ın kampanyaya dair ırkçı bir tavır geliştirdiği, devam haberindeki başlıkta

kullanılan, “iddia etti” ve “Zaten vicdanı olanlar içindi” ifadeleri ile de yayın politikası doğrultusunda, Erdoğan’ın açıklamalarına katılmadığı belirtilmiştir. 1. sayfada ve devam haberinde kullanılan Erdoğan fotoğraflarının, özellikle kızgın ifadeye sahip olanlardan verilmesi de anlamı pekiştirmektedir. Haberin içeriği diğer gazetelerdekilerle aynı olmakla birlikte, 1. sayfada kullanılan, “Başbakan Erdoğan aydınları eleştirirken hükümetinin Ermenistan ve Ermenilerle ilgili icraatlarını övmekten de geri kalmadı” cümlesindeki, “hükümetinin” ifadesi gazetenin hükümet karşıtı yayın politikasını net bir biçimde yansıtmaktadır. Diğer gazetelerden farklı olarak, kampanyaya karşı açılmış olan, “Özür bekliyorum imza kampanyası” da küçük bir haber olarak, devam sayfasında metne iliştirilmiş ve “Kampanyaya sadece 303 kişi imza vermiş” cümlesinde kullanılan zaman kipi ile de gazetenin kampanya yanlısı görüşü beslenmiştir. Haberin tamamen taraflı olduğu ancak, zaten Birgün gazetesinin de yayın politikası bu yönde olduğu için, gazete açısından anormal bir durumun olmadığı görülmektedir.

Şekil 3.15. Radikal – 18.12.2008

Radikal gazetesinin Erdoğan'ın kampanya karşıtı haberleri ile ilgili olarak aynı tarihte yaptığı haber 1. sayfadan, "İmzacılar soykırımcı", devam haberi ise, 7. sayfada "Erdoğan 'ozurdiliyoruz.com'culara kızdı" başlığı ile verilmiştir. Haberin içeriği diğer gazetelerde verilenlerden çok farklı olmamakla birlikte, herhangi bir yorum ya da tarafgirlik ifadesi söz konusu değildir. Radikal'in beklenen çizgisinin aksine, tarafsız bir haber dili mevcuttur.

Başbakan'a yanıt: İmzalar vicdanımızın sesidir

Başbakan'ın Ermenilerden özür dileyen aydınları suçlamasına aydınlardan tepki geldi. Başbakan'ın sözlerine şaşırmadıklarını belirten Ümit Kardaş, Lale Mansur, Bilge Contepe, Aylin Aslım, Ali Nesin, Adalet Ağaoğlu bunun bir vicdan olayı olduğunun altını çizdi

Ermenilerden özür dileyen aydınlardan, 'Suç işleyen özür diler' diyen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a yanıt geldi. Adalet Ağaoğlu "Başbakan Dink'i öldüren zihniyeti konuşsun"; Aylin Aslım "Erdoğan ergen gibi"; Tanıl Bora "suçun değil, görmezden gelmenin özrü"; Ümit Kardaş "Yüzleşme kapı açar"; Bilge Contepe "Başbakan yanlış sürdürüyor"; Ali Nesin "verdiğim rahatsızlıktan dolayı özür diliyorum"; Lale Mansur "sözleri kampanyanın doğruluğunu gösteriyor"; Tahir Elçi "şaşırmadım" dedi. Erdoğan'ın sözlerine şaşırmadıklarını söyleyen imzacılar "Kendi adımıza verdiğimiz imzalar vicdanımızın sesidir" diyorlar. Yazar Adalet Ağaoğlu "Burada ifade edilen duyduğumuz mahcubiyettir. Erdoğan bu cümleleri kurmak yerine Hrant Dink'in neden öldüğü hakkında konuşsun" dedi.

'İŞİNE GELDİĞİNDE MİRASI SAHİPLENİYOR'

Müzisyen Aylin Aslım Başbakan'ın söylemini tipik bir ergen söylemi olduğunu söylüyor. "İşine geldiğinde öoo yüük mirası sahiplenip işine geçmedikmiş ben yapmadım demek tipik bir ergen davranışı ne kadar mantıklıysa bu kampanyayla ilgili söyledikleri de o kadar mantıklı."

"Suç illa eylemle olmaz" diyen Aksu Bora "Burada suçtan dolayı özür dilemiyoruz. Göz yummaktan, görmezden gelmiş, unutmış olmaktan dolayı özür diliyoruz" dedi.

Kampanya geçmişle yüzleşmemizin yolunu açacak diyen Ümit Kardaş: "Başbakan'ın bu açıklamasına katılmıyorum. Bu bir vicdan meselesidir. İnsanlar bunu vicdanlarında tartarak özür diliyorlar. Bu Türkiye'nin elini de rahatlatır."

Yeşiller Partisi Eşbaşkanı Bilge Contepe: Başbakan'ın ideolojisi belli, tavrı normal "Bizim zaten devletlerle işimiz yok. devlet başkanı özür dilemeyebilir. Hangi nasıl bir ideolojiye sahip olduklarını, yanlışlığı sürdürdüklerini de biliyoruz. İsrarla özür dilemenin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Biz demokratik bir ülkede ve eşit şartlarda yaşamak istiyoruz. Ermeniler de bu toprakların asli unsurlardır."

Ali Nesin de "Sayın Başbakan'a verdiğim rahatsızlıktan dolayı da özür dilerim!" derken sinema sanatçısı Lale Mansur "Bu tepkiler ne kadar doğru bir kampanya olduğunu, Ermeni sorununun ne kadar konuşulması istenmeyen bir konu olduğunu gösteriyor" şeklinde konuştu.

'HİÇ ŞAŞIRMADIM'

Avukat Tahir Elçi de "Vatandaşlarına 'beğenmiyorsanız çekin gidin' diyen bir başbakanın bu anlamda demokratik bir adım atmasını beklemiyorum. Şaşırmadım" dedi. **BİANET**

İmzaya açılan metin:

"1915'te Osmanlı Ermenileri'nin maruz kaldığı Büyük Felâket'e duyarız kalınmasını, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor... Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payına Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum." (İmza vermek için: www.ozurdiliyoruz.com)

Bakan Şahin: Ben devlet gibi düşünürüm

ADALET Bakanı Mehmet Ali Şahin, "Ermenilerden özür dileme kampanyasına" ilişkin, "Bir takım sivil toplum örgütleri, farklı bir tavır içerisinde girebilirler, o kendi takdirleridir" dedi. Meclis'te "Ermenilerden özür dileme kampanyası" ile ilgili soruları yanıtlayan Şahin, bu konuda devletin görüşü neyse, kendi görüşünün de o olduğunu söyledi. Devletin, soykırım iddialarına karşı nasıl bir düşünce, tavır ve politika içindeyse; aynı politikanın devamından yana olduğunu ifade eden Şahin, "Dolayısıyla bir takım sivil toplum örgütleri, farklı bir tavır içerisinde girebilirler, o kendi takdirleridir. Ama Türkiye Cumhuriyeti Devletin, bu konudaki yaklaşımı, değerlendirmesi ve politikası benim için önemlidir" diye konuştu.

Bahçeli şaşırtmadı: Aydınlardan utanıyorum

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, "Özür diliyorum" kampanyasıyla ilgili, "Kampanyayı başlatan kişilerden utanacağımı söylemek istiyorum" dedi. Bahçeli, Sheraton Otel'de yaptığı basınla sohbet toplantısında, gazetecilerin soruları üzerine "Sözde bazı aydınlarmış sözde Ermeni soykırımı iddialarına sanki bir cevap verilmesi gerekiyormuş gibi özür dileme kampanyası başlatılır" diyerek, kampanyanınersiz olduğunu ve vazgeçilmesi gerektiğini daha önce de söylediğini belirtti.

Devlet Bahçeli, "Kampanyayı başlatan kişilerden, samimiyetle söylemek istiyorum, utanacağımı söylemek istiyorum. Bu kampanyayı yapanlardan Türk milleti olarak utanmamız gerektiğini söylüyorum" diye konuştu.

BAYKAL'I DÜELLOYA ÇAĞIRDI

Bahçeli, CHP'nin çarşaf açılımlına ilişkin "İlmüli Siyasi İslam'ın sol ayağı mı oluşturunuyor" sözünü "pusu" kurmak olarak yorumlayan CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'a da canlı yayında tartışma davetinde bulundu. Bahçeli MHP'nin Diyarbakır'da aday çıkarcığını da söyledi.

AB'de 'soykırım inkârına ceza yasaı' yürürlüğe girdi

AVRUPA Birliği'nin (AB) soykırımı, insanlığa karşı suç ve savaş suçlarını inkâr eden hapis cezası öngören kararın birliğin resmi gazetesinde dün yayınlanarak yürürlüğe girdi. Türkiye Ermeni sorunundan dolayı karara karşı çıkıyordu. AB Adalet ve

İçişleri Bakanları'nın 27-28 Kasım tarihlerinde yaptığı toplantıda kabul edilen AB Konseyi kararı resmîleşti. AB çapında ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele çerçevesinde alınan kararda, soykırım, insanlığa karşı işlenen suçlar ve savaş suçla-

rının kamuoyu önünde inkâr edilmesi ya da zarsız gösterilmeye çalışılmasına 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası öngörüldü. Kararın yayınlanması ardından üye ülkelerin 2 yıl içerisinde kendi iç hukuklarına uyarlaması gerekiyor.

Birgün gazetesi, 19.12.2008 tarihinde MHP, CHP ve AKP'nin kampanya karşıtı tavırlarını dile getiren bir haber yayımlamıştır. Haber 1. sayfada "Aydınlara karşı milliyetçi cephe" başlığı ile verilmiş, devam haberi niteliğindeki 9. sayfada ise "Başbakan'a yanıt: İmzalar vicdanımızın sesidir" başlığı kullanılmıştır. Haberin içeriği, Başbakan Erdoğan ile MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin kampanya karşıtı açıklamaları, dönemin Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin'in hükümet yanlısı sözleri ve aydınların bu açıklamalara gelen yanıtlarından oluşmaktadır. Birgün gazetesinin diğer gazetelerden farklı olarak, imza kampanyası düzenleyenler ile kampanya yanlılarına 'aydın' dışında başka bir tanım kullanmadığı gözlenmektedir. Bu haberde de gazete, hükümet karşıtı, taraflı tavrını korumakta, Erdoğan'ı ve Şahin'i, Bahçeli ile aynı milliyetçilik kefesine koyarak değerlendirdiği görülmektedir.

Özür tartışmasında Dışışleri, Gül ile birlikte hareket ederken, Erdoğan farklı söylem benimsedi

Devletin zirvesi anlaşılamadı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) - "Ermeniler'den özür diliyorum" kampanyası devletin zirvesinde çatlağa neden oldu. Türkiye'nin bugüne kadar büyük hassasiyet göstermiş olduğu sözde Ermeni soykırımına ilişkin gündeme gelen bu kampanyaya ilişkin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, "Her konu konuşulabilir" derken, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'dan, "Herhalde onlar böyle bir soykırımı işlemiş olacaklar ki özür diliyorlar" açıklaması geldi. Türkiye'nin resmi sesi Dışışleri Bakanlığı da Gül'ün yaklaşımını benimseyince, bu hassas konuya ilişkin devletin zirvesinde ciddi görüş ayrılığının olduğu ortaya çıktı.

Gül'ün Türkiye'de her türlü görüşün açıkça tartışılabilmesinin devlet politikası olduğunu söylemesi ve Ermenilerden özür diliyoruz kampanyasına itirazının olmadığını ima etmesinin sonrasında Erdoğan'ın tam tersi bir açıklama yapması dikkat çekmişti. Dikkat çeken bir başka nokta da Dışışleri Bakanlığı'nın önceki gün sorular üzerine yaptığı açıklamanın neredeyse tamamının Gül'ün ifadeleriyle örtüşmesi olmuştu.

"Özür diliyorum" kampanyasından Dışışleri Bakanlığı'nın en başından bu yana bilgi sahibi olduğu, Gül'ün başlatmış olduğu Ermeni açılımı nedeniyle sessiz kaldığı belirtildi. Gül'ün açılımının dışında Dışışleri Bakanlığı halen Ermenistan ile İsviçre'de sessiz diplomasi yürütüyor.

Öte yandan Cumhurbaşkanlığı Basın Merkezi'nden yapılan yazılı açıklamada, TBMM'nin desteklediği Ortak Tarih Komisyonu kurulması önerisinin de Gül'ün Dışışleri Bakanlığı sırasında yapıldığı anımsatılarak bu atılımın Türk tezlerinin dünya kamuoyuna mal edilmesi bakımından bir dönüm noktası oluşturduğu savunuldu. Açıklamada "Cumhurbaşkanımız, bu konunun Türk kamuoyunda ve akademik çevrelerde tartışılmakta olmasını Türkiye'de diğer birçok ülkeden daha ileri ve özgür bir demokratik tartışma ortamının mevcudiyetinin, Türk halkının tarihiyle barışıklığının ve kendine duyduğu özgüveninin bir göstergesi olarak görmektedirler. Cumhurbaşkanımız, konuyla ilgili görüşlerinin bilinmesine rağmen konunun küçük siyasi hesaplarla çarpıtılmakta olmasından üzüntü duymuşlardır" denildi.

Emekli büyükelçiler toplandı

"Ermenilerden özür diliyorum" kampanyasına bir bildiri ile tepki gösteren emekli büyükelçiler dün de konuyu görüşmek üzere Devlet Konukevi'nde toplandı. Ankara'daki emekli diplomatların genel koordinatörü olan Emin Gündüz, tepki gösterenlerin sayısının yaklaşık 170'e ulaştığını söyledi. Buluşmaya Ankara'da bulunan yaklaşık 40 diplomat katıldı.

Fotoğraf: NECATİ SAVAŞ

Şekil 3.17. Cumhuriyet – 19.12.2008

Ortadoğu gazetesi, 19.12.2008 tarihinde, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin kampanya ve gündemdeki diğer konularla ilgili görüşlerine dair bir habere yer vermiştir. 1. ve 9. sayfada, “Onlardan utanıyorum” başlığı, “MHP lideri Devlet Bahçeli, ‘Özür diliyorum kampanyası’ ile ilgili olarak ‘Kampanyayı başlatan kişilerden utandığımı söylemek istiyorum’ dedi.” spotuyla yer bulmuştur. Bahçeli'nin kampanyaya karşı tavrı, gazetede sık sık kullanılan ‘sözde aydınlar’ın Diaspora işbirlikçisi olduğu açıklamaları ile birlikte verilmiştir. Ortadoğu gazetesinin yayın politikasına uygun bir haber dili göze çarpmaktadır.

Şekil 3.19. Ortadoğu – 19.12.2008

Ortadoğu gazetesinin aynı tarihli ve yine kampanya ile ilgili haberinde, bu kez, CHP İzmir Milletvekili Canan Arıtman'ın, Gül'ün etnik kökeninin araştırılması ve Gül'ün Ermeni kökenli olduğu için kampanyaya destek verdiği yönündeki iddiası konu edilmiştir. 1. ve 8. sayfada “Abdullah Gül'ün etnik kökeni araştırılsın” başlığı ve “CHP'li Arıtman, Cumhurbaşkanı Gül'ün annesinin etnik kökeninin Ermeni olduğu iddiasında bulundu” spotuyla verilen haberde, yine Arıtman'ın ifadesi de olsa, ‘sözde aydın’ tanımına yer verildiği görülmektedir. Ancak, Ortadoğu gazetesi, bu haberde yayın politikasına ters bir tavır da çizmiştir. İmza kampanyasına her haberinde karşıt olduğunu ifade eden söylem bu kez, kampanyaya ılımlı bakmasına rağmen, Gül'ü eleştiren Arıtman'a karşı tavır almak yönünde olmuştur. Özellikle spota çıkarılan ve haberde geçen, “iddiasında bulundu” ifadeleri bunun göstergesidir. Fakat haberin geneline bakıldığında konu hakkında mesafeli durma tavrı da ortaya konulmuştur.

Cumhurbaşkanı Gül'e ırkçı eleştirisi CHP milletvekili Arıtman kafatasçılıkta ısrarlı

'Gül annesi Ermeni olduğu için özür kampanyasını destekliyor' diyen Arıtman ısrarlı: Ermenilerin savını haklı bulanlara Cumhurbaşkanı da olsa 'sen Ermeni misin?' diye sorarlar

ANKARA - CHP İzmir Milletvekili Canan Arıtman, "Ermenilerden özür diliyorum" kampanyasını "Her görüşün tartışılabilir devlet politikasıdır" diye değerlendiren Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün annesinin Ermeni olduğunu ima etmesi büyük tepki yarattı. Arıtman geri adım atmazken 'aymazlık la suçladığı Gül'e 'Ermenilerin soykırım suçu işlediğimize dair savını haklı bulanlara, destekleyenlere, hoş görenlere 'Sen Ermeni misin' diye sorarlar. Cumhurbaşkanı da olsa sorarlar' diye çıktı. Arıtman'ın bu açıklaması CHP'de de tepkiye neden oldu. CHP Merkez Yürütme Kurulu Sözcüsü Mustafa Özyürek açıklamayı doğru bulmadığını söyledi.

TBMM Dışişleri Komisyonu'nun CHP'li üyesi Arıtman, önceki gün, bir grup aydının 1915 olayları nedeniyle Ermenilerden özür dilemek için internete başlatıldığı imza kampanyasını eleştirirken, Cumhurbaşkanı Gül'ün kampanyayı annesi Adeviye Gül'ün Ermeni kökenli olduğu için desteklediğini iddia etti. Arıtman dün Radikal Ankara Temsilcisi Murat Yetkin'in bu konudaki sorularını telefonda şu şekilde yanıtladı:

'Cumhurbaşkanı'nın ailesinin etnik kökeninin sizce ne gibi bir önemi var?'

- Etnik aidiyetin hiçbir önemi yok.
- Neden gündeme getirdiniz?
- Bu bilgiye uzun süredir sahip olmama rağmen dile getirmedi. Hatta 'dindar cumhurbaşkanı kampanyasındır' bile diye getirmedim. Ama şimdi getiriyorum.

- Nedir sahip olduğunuz bilgi?
- Anneannem Ermeni olduğu...
- Nereden biliyorsunuz?
- Kendi aile bireyleri söyledi. Dayısı doktor Ahmet Satıoğlu benim meslektaşımıdır, meslektaşların bulunduğu ortamda söylemiştir.

- Diyelim ki bu doğru, ne alakası var Cumhurbaşkanı'nın tutumuyla anneannem etnik kimliğinin?
- Hiçbir alakası yok, hiçbir ayrıma tabi tutulmamalıdır. Ama Cumhurbaşkanı'nın olanak bu milletin haklarını korumalıdır. Etnik aidiyetini koruyor.

- Bu tutumunuz ırkçılık değil mi?
- İrkçilik olarak algılanmasıyla Soykırım iddialarının tanınmasına yol açacak, toprak taleplerine yol açacak bu imza kampanyasına karşı çıkmayarak Türkiye'nin geleceğini tehlikeye atan kim olsa 'Sen Ermeni misin?' derler. Cumhurbaşkanı da olsa derler. Ben kafatasçılık yapıyorum.

Arıtman'ın ırkçı söylemine dayanarak yaptığı iddianın kaynağı olarak gösterdiği Dr. Satıoğlu, kendisini telefonla arayan Radikal muhabirinin soru sor-

masına izin vermedi.

Arıtman, dün yaptığı yazılı açıklamada şunları kaydetti: "Bir millete hakaret ve iftira etmek düşüncesi özgürlüğü olmaz. Ermenilerin soykırım suçu işlediğimize dair savını haklı bulanlara, destekleyenlere, hoş görenlere 'Sen Ermeni misin' diye sorarlar. Cumhurbaşkanı da olsa sorarlar... Cumhurbaşkanı'nın görevi cumhurun hakkını, hukukunu, onurunu korumaktır; cumhuru hakaret ve haksızlık edenleri hoş görmek değildir. Vatandaşlarımızın devletin başına kadar aymazlık içinde olursak bir süre sonra ortada vatan diyebileceğimiz bir toprak, milletimiz diyebileceğimiz bir toplum kalmaz."

Özyürek: Yanlış yaptı

Arıtman'ın bu sözlerine CHP'li Özyürek tepki gösterdi: "Genel başkanımız 'Biz kimsenin kökeniyle ilgilenmeyiz. İnsanlar her kökenden olabilir. Kökeniyle de herkes iftihar edebilir' dedi. Bir insanın görüşünün doğru ya da yanlış olması onun kökeniyle ilgili bir sorun, bir konu değildir. Bu açıklamayı doğru bulmuyorum. Yanlış yapıyor."

MHP Grup Başkanvekili Mehmet Şandır, Arıtman'ın sözleriyle ilgili soruyu "Konu kişiselleştirilmeli" diye yanıtladı.

AKP Osmangazi Milletvekili Durdu Mehmet Kastal da, Arıtman'ın saygısızlık yaptığını belirterek, "Olmayan bir şeyi söylemek ayıp ve yakışmaz, siyaset ve insanlığı sığmaz" dedi. AKP Çorum Milletvekili Ağah Kafkas ise Arıtman'ın değerlendirmelerini değerlendirmeye değer bulmadığını belirterek, "Omuz seviyesine inmem" diye konuştu. (Radikal)

Canan Arıtman, Radikal'ın sorularını yanıtlarken 'ırkçı olmadığını' iddia etti.

Gül üzüntü duyuyor

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, dün bir açıklama yaparak, Arıtman'ın iddialarının kendisini üzdüğünü duyurdu. Cumhurbaşkanı'nın basın Merkezi'ne yapılan açıklamada şöyle denildi: "Cumhurbaşkanımız, TBMM üyeliği, Başbakanlık, Başbakan Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı yaptığı dönemlerden bugüne kadar, en çetin ortamlar dahil her türlü uluslararası platformda ve dış temaslarında Türkiye'nin 1915 olayları ile ilgili iddiaları ve Türk-Ermeni ilişkileri hakkındaki görüş ve önerilerini defalarca açıkça ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı-

nımız, devletin ve hükümetin veya vatandaşların görüşleri mahfuz kalmak üzere, bu konunun Türk kamuoyunda ve akademik çevrelerde en geniş ve özgür biçimde tartışılmakta olmasını Türkiye'de diğer birçok ülkeden daha ileri ve özgür bir demokrasiye dönüşümün mevcutluğunu, Türk halkının tarihiyle barışıklığının ve kendine duyduğu özgüveninin bir göstergesi olarak görmektedirler. Cumhurbaşkanı'nın, görüşlerinin bilinmesine rağmen, konunun küçük siyasi hesaplarla çarpıtılmakta olmasından üzüntü duyuyorduk."

Şahin, Başbakan gibi değil Gül gibi yaklaştı

ANKARA - Başbakan Tayyip Erdoğan'ın "Herhalde onlar soykırım yapmış" sözleriyle kampanyacıları eleştirdiği, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 'görüşlerin ifadesi' diye nitelendiği 'Ermenilerden özür' kampanyası TBMM'nin de ana gündem maddesini oluşturdu. Tartışmaya dün dahil olan Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin, Gül'e benzer bir tutum sergiledi.

Meclis Dışişleri Komisyonu'nun önceki gün yapılan toplantısında CHP ve MHP'li üyeler kampanyaya destek veren isimlerin konarınası için bir bildiri hazırlanmasını istedi. DTP, bu fikre karşı çıkarken, AKP'li komisyon adına böyle bir bildirinin hazırlanmasını içtüzüğe uygun olup olmayacağını araştırmasını istedi. Ancak, DTP karşı çıkınca bildiri hazırlanmadı.

MHP'den karşı bildiri

Dün de MHP, kampanyaya karşı bildiri hazırlayarak TBMM'de bulunan tüm milletvekillerinin imzasına açtı. İlk imzayı MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin attığı bildiride, "Türk milletinin yerelli tarihinde utanacağı bir sayfa, özür dilemeyecek bir suç bulunmamaktadır" denildi.

Dünkü kahvaltı basın toplantısında konuşan gündeme getiren MHP lideri Bahçeli, kampanyayı düzenleyenleri 'sözde aydın' diye nitelendi. Bahçeli, "Kampanyayı başlatan kişilerden, utanmış söylemek istiyorum" diye konuştu.

Konu dün Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin'in de gündemindeydi: "Birtakım sivil toplum örgütleri, farklı bir tavır içerisinde ginebilirler, o kendi takdirleridir. Ama Türkiye Cumhuriyeti devletinin, bu konudaki yaklaşımı, değerlendirmesi ve politikası benim için önemlidir."

Kültür ve Turizm Bakanı Erdoğdu Günay'a "Boyle anlık birtakım kampanyalarla ya da karşı kampanyalarla bu meseletin gündemden çıkarılabileceğini sanmıyorum." (Radikal)

'özürdiliyoruz.com'a imza atmak engellendi

İSTANBUL - 'Özür Diliyoruz' kampanyasının internet adresi www.ozurdiliyoruz.com da imza atmak için konulan bölüme dün öğleden itibaren girilemedi. Sitenin ilk halinde yer alan 'katılanlar' ve 'katılmak için tıklayın' butonları da sitenin 'sırasızlaşmada' görüldüğü oldu. Bilgisayar teknisyenleri bu engellenmenin bir çeşit 'hackleme' olduğunu belirtiyor. Müdahalenin ancak az sayıda kuruma bulunabileceği, çok büyük kapasiteli bilgisayarlarla, 'katılmak için tıklayın' butonuna saniyede bir milyon "tık" yapılarak gerçekleştirildiği öne sürülüyor. Butonlar yok edilince site imzalarına kapatılmış oldu. (Radikal)

Amerikalı Ermeniler: Yüzleşmenin ilk adımı

WASHINGTON - ABD'de bulunan Amerika Ermeni Asamblesi (AA) adlı kuruluş, Ermenilerden özür dileme kampanyasını, Türkiye'nin Ermeni iddialarıyla yüzleşmesinin ilk adımı olarak nitelendi. Dün bir açıklama yapan AA İcra Direktörü Bryan Ardoun, şu görüşleri dile getirdi: "Türkiye'de geri dönüşümüz bir eğilim başladı. Bu özür, bu yönde bir ilk adım ve Türkiye'nin, kaçınılmaz olarak 'soykırım' geçmişleriyle yüzleşmesi sonucunu ortaya çıkaracak. Özür kampanyasına verilen destek dramatik şekilde artmaya sürdüyor. ABD Başkanlığı'nın seçilen Barack Obama ve yardımcısı Joe Biden, Türkiye'nin geçmişleriyle uzlaşmasını destekliyor."

Obama, seçim kampanyası sırasında, başkanı seçildiği takdirde, 1915 olaylarını 'soykırım' olarak tanıyacağını dile getirmişti. (aa)

Şekil 3.20. Radikal – 19.12.2008

Radikal gazetesinin 19.12.2008 tarihinde, CHP Milletvekili Canan Arıtman'ın, Cumhurbaşkanı Gül'ün etnik kökenine dair yaptığı açıklamaları konu edinen haberi, 1. sayfada, "İrkçı milletvekili", 6. sayfadaki devam haberinde, "Cumhurbaşkanı Gül'e ırkçı eleştirisi: CHP Milletvekili Arıtman ırkçılıkta ısrarlı" başlığı ile verildi. Diğer gazetelere göre daha geniş işlendiği görünen haberde denge unsuruna yer verilmiş, Arıtman'ın açıklamalarının yanı sıra, Cumhurbaşkanı Gül, Adalet Bakanı Şahin, diğer CHP'li milletvekilleri, MHP Lideri Bahçeli'nin açıklamaları ile bir önceki gün

www.ozurdiliyoruz.com adresine yapılan hacker'lama hadisesi ve Amerika'daki basın-yayın organlarının kampanya ile ilgili görüşlerine de yer verilmiştir. Radikal'in, söz konusu habere yaklaşımı, siyasi bakımdan yakın olduğu düşünülen CHP'ye karşı bir tavır izlemiş ve liberal sol çizgiden kayma olarak algılansa bile, ırkçılığa karşı tutumundan dolayı aslında Radikal çizgisinde ve tutarlı bir yaklaşımda bulunduğunu söylemek doğru olacaktır. Bunun yanı sıra, aynı haberde Ortadoğu gazetesinin, milliyetçi tutumundaki kayma da göz önüne alındığında, genel olarak Türk basınında, Arırtman'ın yaptığı açıklamaların 'ırkçı' şeklinde nitelendirildiği ve tasvip edilmediği görülmektedir. En milliyetçi Ortadoğu gazetesinde de, durum aynı ölçekte değerlendirilmiştir.

Şekil 3.21. Zaman – 19.12.2008

Zaman gazetesinin aynı tarihli haberi, 1. ve 5. sayfada “Ermenilerden özür dileme kampanyası mahkemelik” başlığını taşıyor. Zaman gazetesi diğer gazetelerin haber yaptığı Arıtman iddialarına değinmemiş. Ve söz konusu haber de, kampanyacılar için yapılan suç duyurusunu ajans haberi dili ile tarafsız bir biçimde ele almıştır. Herhangi bir yorum ögesi göze çarpmamaktadır.

Şekil 3.22. Hürriyet – 19.12.2008

Arıtman’ın Gül’ün etnik kökeni ile ilgili yaptığı açıklamayı, Hürriyet gazetesi, 19.12.2008 tarihinde, “Gül: Deli saçması” başlığı ile 1. ve 5. sayfada vermiştir. Haberde olay ajans dili ile anlatılmış, herhangi bir yorum ya da tarafgirlik öznesine rastlanmamıştır.

Şekil 3.23. Agos – 19.12.2008

Agos gazetesinin 19.12.2008 tarihli “Erdoğan: Ortada özür dilenecek bir durum yok” başlıklı yazısı 3. sayfada yer bulmuştur. Yalnızca, “Başbakan Erdoğan, Ermenilerin yaşadıklarından ötürü özür dileyen aydınlara tepki gösterdi” şeklindeki ilk cümlede, “Ermenilerin yaşadıklarından ötürü tepki gösteren” ifadesinde tepkili bir yaklaşım söz konusudur. Haberin geri kalan kısmında herhangi bir yorum göze çarpmamaktadır.

‘Özür Diliyoruz’ kampanyasına yüksek katılım

Ermenilerin 1915’te maruz kaldığı şiddetten dolayı bir-
reysel olarak özür dilemek
atmasıyla bir kampanya başla-
tı. Kampanya yaygınlaştırıl-
ması amacıyla, [www.ozurdili-
yoruz.com](http://www.ozurdiliyoruz.com) adresinde imza ya-
ğıldı.

Prof. Baskın Öran, Ali Bay-
ramoğlu, Prof. Ahmet İnel ve
Dr. Cengiz Akar’ın öncülü-
ğünde başlatılan kampanyanın
imza metninde şu ifadeler yer
alıyor: “1915’te Osuranlı Er-
menilerin maruz kaldığı Bit-
yük Felaket’e duyarsız kalma-
mızın, hatun inkâr edilmesini
vicdanın kabul etmiyor. Bu
adaletsizliği reddediyor, kendi
payına Ermeni kardeşlerinin
duygusu ve acılarını paylaşıyor,
onlardan özür diliyoruz.”

Kampanya konusundaki gö-
rüşlerini aldığımız Ali Bayra-
moğlu, kampanyaya katılımın
oldukça yoğun olduğunu var-
gılayarak “Çok kısa bir süre ön-
cesine kadar Türkiye’de konu-
şulması dahi tabii sayılan bir ko-
nuda böyle bir kampanyanın
oluşturulması çok önemli bir
adım. Siyasetten, devletten bekle-
nen, tarihle ilgili bir adımın,
evli bir insaniyet tarafından baş-
latılması ve karlılıklar arasında

Türkiye’de saygı duyulan pek
çok akademisyen, tarihçi, siya-
setçi ve sanatçının yer alması
son derece önemli. Bu kaç gün
içinde 10 bin katılımcının imza
verdiği bir günün, anımsanması-
yacak bir gelişmedir” dedi.

**“Amacımız bizi kim
bildirmek ya da tarih
yazmak değil”**

Bir yıl sürece olan kampan-
yaya yönelik tepki ve eleştirileri
de yorumlayan Bayramoğlu,
kampanyaya yönelik eleştirilerin
üç boyutlu altında toplanabilece-
ğini belirtti: “Bunlardan ilki,
Türkiye’deki muhafazakâr ke-
simden gelen, milliyetçi söylem-
lerle oluşturulan ‘Biz Ermeniler-
deniz değil, Ermeniler bizden
özür dileriz’ şeklinde formüle
edilebilecek yaklaşım. İkinci-
si, kendilerini yaşanan olayların
fahri olarak görmeyip ‘Biz de-
ğil, devlet özür dilemeli’ diyen-
ler. Üçüncü yaklaşım ise, metin-
de ‘soykırım’ kelimesinin geç-
memesi ve olayların ‘felaket’ ola-
rak nitelendirilmesi konusunda
diasporanın yönettiği eleştiriler
verceğini de beklenenin tekrardan
oluşuyor.”

Bayramoğlu metni, hangi
yaklaşımla hazırladıkları konu-
sunda puntalı soyfetti:

Ali Bayramoğlu

“Soykırım kelimesini kullan-
madan özür dilemek kaçındık, gen-
el amaçımız bizi kim bildirmek
ya da tarih yazmak değil, topra-
kımızda bir tarih algısı oluşturu-
mak. Güzgünün kapağını olu-
rma özen gösterdik.

Genel tanım içerisinde her-
kes kendi tanımını oluşturmuş
izledik. ‘Soykırım’, ‘tragedi’, ‘fe-
laket’, ‘kızılhan’... Biz, yaşadığ-
mız topraklarda ağır müste-
melere buluşup, azami ölçülerde
bu şeylerin değişimci sığın-
madığı ediyoruz. Dolayısıyla, di-
asporadan gelen bazı tepkileri
çok anladık bulmuyoruz. Bu
hiç de küçümselemeyecek bir ilk
adım ve tüm ilk adımlar gibi zor
ve önemli.”

Kampanyanın ilk imzacıları
arasındaki bazı isimler şunlar:
Ferihan Mağden, Ece Temel-
kuran, Ahmet Kaya, Tarihçi
Erdem, Asaf Savaş Akar, Ay-
dın Engin, Aylin Aşkın, Neşe
Düzcel, Ayşe Önal, Başar Pınar-
san, Atilan Elçigil, Murat
Belge, Hakkı Devrim, Cem
Manav, Derya Alabora, Alper
Gürmitç, Yavuz Bingöl, Mu-
rathan Muğan, Rami Margu-
les, Filiz Ali, Jülide Kural, İb-
rahim Kaboğlu, Tuna Kite-
mirçi, Mine Korkmaz, Ali
Nesin, Hale Şaygazi, Kerem
Hatemli, Tanil Bora.

Şekil 3.24. Agos – 19.12.2008

“Özür Diliyoruz kampanyasına yüksek katılım” haberi de 3. sayfadan aynı gün verilmiştir. Agos gazetesi haftalık olduğu için, ancak 19 Aralık’ta konuyla ilgili ilk haberleri yayımlayabilmiştir. Kampanyayı düzenleyen dört isimden biri olan gazeteci Ali Bayramoğlu’nun kampanya ile ilgili görüşlerine yer verildiği haberin başlığı, Agos gazetesinin yayın politikası çerçevesinde düşünüldüğünde, yayın politikasına uygundur. Haberin giriş cümlesinde yer alan “Ermenilerin 1915’te maruz kaldığı şiddetten dolayı

bireysel olarak özür dilemek amacıyla bir kampanya başlatıldı” ifadesinde, gazetenin de yayın politikasına uygun olarak, Ermenilerin 1915’te şiddete maruz kaldıkları konusunda Ermeniler arasındaki genel geçer kabul vurgulanmıştır. Haberin geri kalan kısmında herhangi bir yorum ifadesi bulunmamaktadır.

‘Özür Diliyoruz’a karşı ‘özür bekliyorum’

Ermenilerin 1915’te yaşadıklarından ötürü özür dileyen yurttaşların başlattığı ‘Özür Diliyoruz’ imza kampanyasına tepki olarak ‘Özür Bekliyorum’ kampanyası başlatıldı.

www.ozurdiliyoruz.com internet sitesi üzerinden Ermeni halkından özür dileyenlerin isimlerinin yayımlandığı kampanyaya tepki duyan başka bir grup, internette, ‘Özür Bekliyoruz’ başlıklı bir imza listesi açtı.

Sitede yer alan metinde, “Geçmişte Osmanlı insanları-

nın, Ermeniler tarafından maruz bırakıldıkları vahşetlerden ötürü, tüm Ermenilerin ve yandaşlarının özür dilemeleri gerektiğini düşünüyorum. Bu vahşetlere göz yumamaya çağımı belirtiyim, tüm Türk Dünyası ve Osmanlı toprakları adına özür bekliyorum” ifadeleri yer aldı.

1992’deki Karabağ Savaşı sırasında Dağlık Karabağ bölgesinde bulunan Hocalı kasabesindeki olaylara ilişkin bir fotoğrafın yer aldığı sitede Azeri katliamlarının yoğun olması dilden çıktı.

Şekil 3.25. Agos – 19.12.2008

Aynı tarihli ve yine 3. sayfadan verilen “Özür Diliyoruz’a karşı özür bekliyorum” haberinde, söz konusu kampanyaya karşı olan bir grup tarafından, yine internet üzerinden açılan karşı kampanyaya dair bilgi verilmiştir. Haberin giriş cümlesi, bir önceki haberdekine benzerlik göstermektedir: “Ermenilerin 1915’te yaşadıklarından ötürü özür dileyen yurttaşların başlattığı...” şeklindeki ifade, yine Tehcir’de soykırım yaşandığının kanıtı olarak kullanılmıştır. Haberin geri kalan kısmında herhangi bir yorum ifadesi bulunmamaktadır.

Elçilerden aydınlara özür tepkisi

Aralarında, eski dışişleri Amisecarlarından Şükür Elekdag, Karımarz Hak-tanır ve Onur Oymen'in de bulunduğu 60'a yakın emekli büyükelçi ve diploma, aydınlara 'Ermeniler-den özür diliyoruz' kampanyasına bir bildiriyle karışık verdi. Başlatılan sivil girişimin eleştirildiği bildiride, böyle bir kampanyanın haksız, yanlış ve ulusal çıkarlar açısından sakıncalı olacağı, terör eylemlerinde hayatlarını kaybeden Türklere 'ihanet' anlamına geleceği savunuldu.

"Sakat bir girişim"

1915'te yaşananların 'tehcir' olarak adlandırıldığı bildiride şu ifadeler yer aldı: "Böylesine yanlış ve tek taraflı bir girişim, tari-

himize saygısızlık ve terör örgütlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaptıkları ve Cumhuriyet tarihimize de giriştiği giddet eylemlerinde hayatlarını kaybeden insanlarınıza ihanet etmek anlamına gelecektir. Savaş koşullarındaki 1915 Ermeni tehciri, şu sonuçlar vermiştir de, Türk insanının Ermeni uyanları ve terör eylemlerinde uğradığı kayıplar ve acılar Ermenilerinkinden daha az değildir.

Özür dileme kampanyası gibi, sakat bir girişime kalkışınlar ıttıba tarih boyunca Ermeni terörüne kurban giden ve zulüm gören insanlar için de özür dilemesini düşünmekte müdirlir?"

Şekil 3.26. Agos – 19.12.2008

Aynı tarihli ve aynı sayfada yerini bulan, "Elçilerden aydınlara özür tepkisi" haberinin başlığı yorum içermektedir. Buna göre aydınlara girişimlerini yayın politikaları doğrultusunda haklı bulan Agos gazetesi, kullandığı başlıkla, emekli büyükelçilerle aydınlara arasında karışıklık olduğunu ifade etmiştir. Diğer gazetelerde aynı konu ile ilgili verilen haberlerde bu şekilde bir başlık kullanılmamıştır. Bunun yanı sıra, "Başlatılan sivil girişimlerin eleştirildiği bildiride, böyle bir kampanyanın haksız, yanlış ve ulusal çıkarlar açısından sakıncalı olacağı, terör eylemlerinde hayatlarını kaybeden Türklere 'ihanet' anlamına gelebileceği savunuldu." cümlesinde yer alan, "savunuldu" ibaresi ile, büyükelçilerin, Agos'un görüş olarak benimsemediği ve aslında varlığından şüphe edilen bir şeyin savunulduğu anlamı uyandırılmıştır. Ayrıca, "1915'te yaşananların 'tehcir' olarak adlandırıldığı bildiride şu ifadeler yer aldı." cümlesinde, gazete, 1915'te yaşananların tehcirle sınırlı kalmadığını, bunun yalnızca 'tehcir' olarak anlatılmasının eksik olduğunu vurgulamıştır. Çünkü Agos gazetesi, soykırımın varlığını savunmaktadır.

Şekil 3.27. Agos – 19.12.2008

Aynı tarihli gazetenin aynı sayfasında yer alan, “Gül: Türkiye görüşlerin açıkça ifade edilebildiği bir ülke” haberinde, Cumhurbaşkanı Gül’ün, Özür Diliyorum imza kampanyası ile emekli büyükelçilerin bildirisine dair görüşlerine yer verilmiştir. Giriş cümlesinde, aydınların oluşturduğu imza kampanyasının ardından emekli büyükelçilerin karşı bildiri sunması, “tartışma ortamı” olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 3.28. Zaman – 20.12.2008

Zaman gazetesi, 20.12.2008 tarihinde, 2. sayfada, “Özür tartışmasına Genel Kurmay da katıldı” başlıklı haberde, Genelkurmay’ın kampanyaya dair görüşlerini konu almıştır. Genelkurmay’ın kampanyayı, olumsuz sonuçlar doğuracak bir çıkış olarak nitelendirildiği haber, ajans dili ile tarafsız bir şekilde ele alınmıştır. Herhangi bir taraf olma durumu söz konusu değildir, nesnel bir tutum izlenmiştir.

ERMENİCİLERE MİLLİ TEPKİ

Türk Milletini, Ermeni'den özür dilemeye çağıran Batı'nın maşalarına toplumun her kesiminden tepki yağıyor. Şehitliklerde de asılsız iftiralar protesto edildi

Genelkurmay: Özür dileme zarar verir

GENELKURMAY Başkanlığı İletişim Daire Başkanı Tuğgeneral Metin Gürak, gazetecilerin "Ermeniler'den özür dileme kampanyası" ile ilgili sorusunu "Yapılanların kesinlikle doğru bulmuyoruz. Özür dileme yanlış olduğu kadar zarar verici sonuçlar da doğurabilecek bir davranıştır" diye cevapladı. ■ 8'de

Akyıldız: Türk Milleti'nin sabrını sınamasınlar

TÜRK Dayanışma Konseyi Sözcüsü ve Türkiye Kamu-Sen Genel Başkanı Bircan Akyıldız, "Türk Milleti büyük bir hayret ve derin bir endişe ile takip etmektedir. Hiç kimse Türk Milleti'nin sabrını, hoşgörünlüğünü, hoşgörüsünü ve anlamlı suskunluğunu yanlış anlamasın. Hiç kimse yanlış hesap yapmasın" uyarısı yaptı. ■ 8'de

Toptan: Bu kampanyayı doğru bulmuyorum

TBMM Başkanı Köksal Toptan da Ermeniler'den özür dileme kampanyasını doğru bulmadığını vurgulayarak "Bu bildiriyi imza atan arkadaşlarımız Türkiye'yi önce mahkûm ediyorlar ondan sonra da bu mahkûmiyet nedeniyle özür diliyorlar. Bu haksızlıktır. 40'a yakın diplomatımızın yakınlarından, Türkiye'den kim özür dileyecek. Ona da yanıt vermeleri lazım" dedi. ■ Haberleri 8. sayfada

Şekil 3.29. Ortadoğu – 20.12.2008

Ortadoğu gazetesi, Genelkurmay’ın kampanyaya karşı açıklamalarını verdiği, aynı tarihli haberi, 1. sayfada, “Ermenicilere milli tepki” başlığı ve devamındaki 2. sayfada da “Sözde aydınlara tepkiler sürüyor: Genelkurmay: Özür dileme zarar verir” başlığı ile

vermiştir. 1. sayfadaki spot, “Türk Milleti’ni Ermeniler’den özür dilemeye çağıran Batı’nın maşalarına toplumun her kesiminden tepki yağıyor. Şehitliklerde de asılsız iftiralar protesto edildi.” şeklindedir. Spottaki, “Batı’nın maşaları”, “asılsız iftira” tanımlamaları, gazetenin milliyetçi görüşüne denklik gösterir bir taraflılık sergilemektedir. Genelkurmay’ın açıklamalarının yanı sıra, Türkiye Kamu-Sen genel Başkanı Bircan Akyıldız ve TBMM Başkanı Köksal Toptan’ın da, kampanya karşıtı açıklamalarına yer verilmiştir. Haberde aynı düşünceye sahip olanların düşüncelerine yer verilmesi denge unsurunun gözetilmemesi ve yukarıda örneklendirilen bir takım açıklamalar, tarafsızlığın olmaması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Şekil 3.30. Yeni Şafak – 20.12.2008

Yeni Şafak gazetesi aynı tarihte, diğer gazetelerden farklı olarak, Genelkurmay’ın açıklamalarına değil, BBP Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu’nun, kampanya karşıtı açıklamalarına yer vermiştir. Zaten kısa olan haber, 13. sayfada yer almaktadır. Haberin içeriği, ajans diline uygun olarak kurulmuş olduğu için, gazetenin yayın politikasını yansıtan herhangi bir yorum ve taraflılık ibaresi görülmemektedir. Ancak diğer gazetelerin aksine, Genelkurmay’ın açıklamalarını değil de, sağ tandanslı bir partinin genel başkanının açıklamasına yer vermesi de yoruma açıktır. Bunun yanı sıra, haberin

oldukça kısa verilmesi, Yeni Şafak’ın, imza kampanyasına mesafeli yaklaştığını bir kez daha ortaya sermiştir. Yeni Şafak yazarı Ali Bayramoğlu’nun kampanyayı başlatan dört isim arasında yer alması, gazetede, konuyla ilgili haberlerin diğer gazetelere göre daha az yayımlanmasının nedenidir, şeklinde bir yoruma neden olmaktadır.

‘ÖZÜR DİLİYORUZ’ KAMPANYASI

Marmara Üniversitesi Senatosu’ndan kınama

İstanbul Haber Servisi - Marmara Üniversitesi Senatosu, 1915 olaylarıyla ilgili bir grup yazar ve akademisyen tarafından yürütülen “**Özür Diliyoruz**” kampanyasına tepki gösterdi.

Senatodan yapılan açıklamada, “**Osmanlı topraklarında yaşandığı ileri sürülen olaylarla ilgili olarak son günlerde ülkemizdeki bazı kişilerce, ‘Ermenilerden Özür Diliyorum’ adlı bir kampanya başlatıldığını esefle izlemekteyiz**” denilerek, şunlar kaydedildi: “**Kuşkusuz, tarihte yaşanan olaylar sonucunda zorunlu olarak ortaya çıkan tehcirin olumsuz sonuçlarından sadece Türk milletinin sorumlu tutulması ve bunun soykırım olarak nitelendirilmesi tarihi gerçeklerle örtüşmemektedir. Bu nedenle, kimilerince konunun sürekli ve tek yönlü olarak gündeme getirilme çabalarını iyi niyetle bağdaşan bir tutum olarak görmüyoruz. Marmara Üniversitesi Senatosu olarak, özür dileme girişimini haksız, insafsız ve maksadı meçhul bir hareket olarak değerlendiriyor ve şiddetle kınıyoruz.**”

Köksal: Kafa karışıklığı yaratır

TBMM Başkanı **Köksal Toptan**, özür dileme kampanyasını değerlendirerek “**Bu kampanyayı doğru bulmuyorum. Bir kafa karışıklığına neden olur**” diye konuştu. Bu arada kampanyaya karşı, 60 emekli büyükelçinin yayımladığı karşı bildiriye ise aralarında emekli ve görevdeki büyükelçi ve diplomat 34 kişi daha destek verdi.

Şekil 3.31. Cumhuriyet – 21.12.2008

Cumhuriyet gazetesinin 21.12.2008 tarihli, 8. sayfadaki haberi, “Marmara Üniversitesi Senatosu’ndan kınama” başlığı ile verilmiştir. Haberin içeriğinde, senatonun kınaması ile birlikte, TBMM Başkanı ve emekli büyükelçiler ve destekçileri 36 diplomatın da kampanya karşıtı tavırlarından söz edilmiştir. Haber, ajans dili ile kurulmuş olup herhangi bir taraflılık ve yorum söz konusu değildir.

Ermenilerden Arıtman'a yanıt var

İSMAİL SAYMAZ / YONCA CİNGÖZ

Cumhurbaşkanı Gül'ü 'gizli Ermeni' olmakla suçlayan CHP'li Canan Arıtman'a Ermeniler sordu: 'Acaba Arıtman farkında mı? Fütursuzca edilen sözler yüzünden bu ülkede insanlar öldürülüyor'

İSTANBUL - CHP İzmir Milletvekili Canan Arıtman'ın Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün annesinin Ermeni olduğunu söyleyerek başlattığı tartışma sürerken Türkiye'de Ermeniler tedirgin, kırılgan.

Gül'ün 'Ermeniliği', bir grup aydının internete 'Ermenilerden özür diliyorum' diye imza kampanyası açmasıyla gündeme gelmişti. Gül, Türkiye'de 'Çeşitli gruplar, kişiler bir araya gelip fikirlerini açıklayabilirler' diye değerlendiren, Arıtman, Cumhurbaşkanı Gül'ün kampanyayı annesi Ermeni kökenli olduğu için desteklediğini öne sürmüştü. Türkiye'de Ermeniler, Arıtman'ın sözlerini Radikal'e söyle değerlendirdi:

Küfür olarak Ermeni

Selina Özcan (Avukat): Arıtman'ın beyanı tam da bu özür kampanyasının neden yapıldığını en güzel şekilde ortaya koyuyor. Onlarca yıldır Ermeniler böyle 'sözsüz söpsüz' olmakla ödeş tutuluyor. Amerikalı da sıradan bir adam başkaları, burada ailesinde Ermeni olan birinin cumhurbaşkanlığında oturması birilerinin yüreğini ağzına getiriyor. Arıtman farkında mı ki, bu ülkede böyle içgüdüsel olarak, fütursuzca sarf edilen sözler nedeniyle insanlar öldürülmektedir. Bu beyan, 'Ermeni' sözcüğünün küfür olarak kullanılması alışkanlığı yerleştirmekten başka hiçbir işe yaramaz. Arıtman'ın tutumlarına yeni özür kampanyası zeminleri hazırlar.

Gül'den özür dilesin

Hayko Bağdat (Matbaacı, radyo programcısı): Halkların empatileriyle benzerinin derdini anlayabilme kabiliyeti çok önemli, değerlidir. Özür hikayesini çok önemsiyorum. Buradaki naif duruş çok önemli ve ilk anda anlaşılması çok kolay bir şey değil, özellikle fasızan kesimler açısından. Hep bir 'Ermeni dönmesi' sözü var. Onların veya Abdullah Gül'ün annesinin Ermeni olup olmamasından öte, şu soru daha önemli: Peki niye bu kadar çok dönmekten söz ediyoruz? Niye döndü tüm bu Ermeniler? Niye bu kadar çok çocuk yetim kalmış?

Gül'ün annesi gerçekten Ermeni kökenliyse, Ermeni kökenli kadının Müslümanmış gibi hayat yaşamak zorunda bırakılması, bunun onun bir suçuymuş gibi tohumları atfedilecek bir nefret tohumu gibi kullanılması yüzünden, Gül'ün annesinden ve kendisinden de özür dilesin lazım o zaman. An-

nesinin Ermeni olması ihtimali, Gül'ün suçlarına sebebiye, gerçek Ermeni olan ben ne yapacağım? Benim cumhurbaşkanı olma ihtimalim var mı? İdaiye amiri bile olma şansım kalıyor mu?

Dink'ten sonrası...

Garı Taylan (Serbest meslek): Arıtman'ın sözlerini ilk duyduğumda aslında çok şaşırmadım. CHP zihniyetinin ne olduğu belli. Nasyonal sosyalizm yapıyorlar, bu da onun bir tezahürü diye düşünüyorum. Açık şekilde ırkçılık, şaşırmadım ama öğrendim.

Özür kampanyasını başlatan, bu cesareti gösterebilen insanları takdir ediyorum. Bu, sonuç olarak, farklılık yaratıcılığı. Bizim için önemli olan da bu. İnsanlar bu ülkede Ermeni varlığını bile yeni yeni farkında oluyor. Bu sert tepkiyi, hatta fazlasını da bekliyordum. Hrant Dink'in ölümünden sonra 200 bin kişi yürüdü. Bir umudumuz olmuştuk ama sonra daha kötü oldu. Okullarımıza tehditler oldu. Sistem ırkı, otoriteyi düzen olduğu için bu otoriteyi korumak anlamında çok sert tepkiler veriliyor. Genelkurmay da açıklama yaptı. Yine de böyle cesur insanların olabilmesi bizim için önemli tabii ki.

Bir Ermeni doktor: Son derece ırkı bir konuşma, başka açıklaması yok. Bu ülkede herkes birbirine karışmış zaten. En çok da 1915 döneminde yaşanmış bunlar. Türk veya Kürt olduğunu söyleyen birçok ailede Ermeni var ve hepsi kadındır, çok normal. Bu yüzden sözlerle Ermenileri aşağılarken, aslında bir şekilde kendi şiddetle reddettikleri şeyleri de onaylamış oluyor. ırkçıların söyleyeceği budur. Geçmiş reddeder, sadece kendi toplumunun iyi işler yaptığını düşünür. Nazi toplumunda Yahudilerin araması gibi, Ermenileri toplumda böyle araştırıyorsa zaten korkunç bir şey. Böyle bir sorgulamanın Nazilerden ne farkı var?

Kaygılanıyorum

Alin Taşçıyan (Sinema eleştirmeni): İnsanların kökenlerini araştırmak ırkçılık değilse nedir? Mesele soysa, yüzde 100 Ermeniyim. Fakat bu imza kampanyasından rahatsız oldum. Çünkü bu kampanyalar tartışmaları değiştiriyor. Ben ne kadar kendimi sıradan bir insan diye tanımlasam, herhangi bir kimliğe saplanıp kalmamam da dam-

galanan, ille de Ermeni diye sınıflayan, tehdit edilir bir konuma sokuyor. (Ermeni cemaatini kastederek) Herkes diken üstünde. Kökü etkilendik. Hrant'ın öldürülmesinin yıldönümü, Noel yaklaşıyor. İnsanlar zaten zar zor nefes almıştı. Şimdi alevlenen tartışmalar yüzünden herkes kendisini tehdit altında hissediyor. Yaş ortalaması 60'ın üzerinde olan bir cemaatteki insanlar için kaygılanıyorum.

Tores Dinçöz (Mimar ve Mühendis Odaları Birliği İstanbul İl Koordinasyon Kurulu Sekreteri): Eşim Türk, ben Ermeniyim. Bu değerlendirmelerin 20. yüzyılda artık tartışıyor olması ülke açısından bir kayıp. İrkler ve milliyetler üzerinden bir yere varmaya çalışmak çok doğru değil.

Markar Esayan (Trafik Gazetesi Yazışları Müdür Yardımcısı): (Arıtman'ın) sözleri hakkında yorum yapmak bana faydasız geliyor. Ayırmı, saldırı fikirlerinin böylesine açıkça ifadesi, satıraltıdaki zehirli zihniyeti ortaya çıkarmaya çabasına bile lüzum hissettirmiyor. CHP'nin Arıtman'a verdiği tepki daha önemli.

Ağır bir gaf

Hayko Cepkin (Müziyen): Öncelikle kişisel kanatımı belirtiyim. Ne Ermenilerden özür dilenmesini istiyorum ne de hepimiz Ermeniyiz nidalarını sokaklarda duyurmak. Bu toplumun halk tabanında olanları ilgilendiren bir mesele değildir. Meselelerin baş sorumluları olan, siyaseti iyi bildiklerini düşünen siyasetçileri ve de tarihçileri ilgilendirir. Bana sorarsanız her iki taraf da en ilımlı şekilde karşı karşıya gelmeli ve de diyalog so olmalı. 'Ah be kardeşim zamanında böyle böyle şeyler olmuş, zaman işte toprak gerginlikli galeyandı her ne dersen de işte artık kusura bakmayın tarihine sahip çıkan biz devlet büyükleri olarak özür dileriz'. Karşı taraf cevap verir: 'Aaaa kardeşim inan ki olmaz inan ki biz de Asala'nın öldürdüğü bürokratların için sonsuz üzgün ve sorumluyuz asıl biz özür dileriz' vesaire vesaire... Sarılınır öpüşülür gözler dolar, konu biter. İlla bir özür dilenmestiyse mesele herkesin herkesten özür dilemesi, varılması gereken en olgun hamledir. (Arıtman'ın sözleri için) Oy kapma telaşı sebebiyle zaten yoldan çıkmış bir duruşun en ağır gaf şeklidir.

Ermeni cemaati, CHP'li Arıtman'ın sözleri nedeniyle tedirgin oldu. Partisi ise Arıtman'ı uyarmakla yetindi. Gündemde disiplin sevk yok. Arıtman'ı konuşmasının içeriği nedeniyle değil 'uzmanlık alanı dışında TV programlarına katıldığı gerekçesiyle' yazılı uyardı.

Şekil 3.32. Radikal – 21.12.2008

Radikal'in aynı tarihli haberi, Arıtman'ın açıklamalarına karşı Türkiye'de yaşayan Ermeniler'in verdiği tepkilerden derlenmiş bir röportaj haber niteliği taşıyor. 1. sayfada "Arıtman'ın yaptığı: Ermeniler çok tedirgin" ve 7. sayfada, "Ermeniler'den Arıtman'a yanıt var" başlıkları ile verilmiş. Genel itibariyle Ermeni vatandaşların, Arıtman'ın sözlerini kınadığı, bu sözlerin Ermeni cemaat içerisinde tedirginliğe neden olduğu yönündeki röportajların yanı sıra, fotoğraf yazısındaki spotta, Arıtman'ın disiplin komisyonuna gönderilmeden, partisi tarafından sadece uyarılması eleştiriliyor. Haberde Radikal'in CHP'ye yakın çizgisinin dışında unsurlar varmış gibi gözükse de, haber dili

ve diğer gazetelerden farklı olarak Ermeni vatandaşlara da mikrofon uzatması, ırkçılığa karşı tutumu nedeniyle Radikal çizgisine uygun bir tutum taşımaktadır. Haberin içerisinde taraf tutmaktan ziyade, pozitif ayrımcılığa daha yakın bir dil gözlenmektedir. Ama başka kesimlerin sözlerine kulak asmasından dolayı dengelilik unsurunu gözetmediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bir özür kampanyası da İzmirlilerden!

İZMİR - İnternette Ermenilerden sonra, bir özür kampanyası da CHP İzmir Milletvekili Canan Arıman ve Milli Savunma Bakanı AKP İzmir Milletvekili Vecdi Gönül için açıldı. Kendilerine 'İzmirli seçmenler' diyen grup, Ermenilerle ilgili sözleri nedeniyle Canan Arıman'ı ve "Eğer Ermeniler Rumlar devam etseydi, Türkiye Cumhuriyeti olabilir miydi" diye soran Bakan Gönül'ü milletvekili seçtikleri için özür dileme kampanyası başlattı.

'ozurdiliyorum.wordpress.com' adlı sitede yayımlanan bildirinin ilk sayfasında Arıman elinde silah, Gönül ise otomatik tüfekle görülüyor. 'Özür Diliyorum' başlıklı bildiride ise "Genel seçimlerde, Vecdi Gönül ve Canan Arıman'ın milletvekili olmasını sağlayacak oyu vererek 'büyük felaket' e yol açmış olmayı vicdanım kabul etmiyor. Bu yanlışla kabulleniyor, kendi payına vatandaşlarımın duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum" deniliyor.

acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum" deniliyor. Metni imzalamak isteyenlerin 'izmirliseçmenler@gmail.com' adresine elektronik posta göndermeleri isteniyor. Site'nin açıldığı ilk gün 50'nin üzerinde kişi, metni imzaladı.

'İzmirli seçmenler', CHP'li Arıman ile Savunma Bakanı Gönül'ü oylarıyla TBMM'ye soktukları için özür kampanyası başlattı.

Şekil 3.33. Radikal – 21.12.2008

Radikal'in aynı tarihli bir başka haberi, "Bir özür kampanyası da İzmirlilerden" başlığını taşıyor ve 7. sayfada yer alıyor. Haberde, Arıman ve Milli Savunma Bakanı, Arıman'ın yaptığı açıklamalara karşı, "Genel seçimlerde, Vecdi Gönül ve Canan Arıman'ın milletvekili olmasını sağlayacak oyu vererek 'büyük felaket' e yol açmış olmayı vicdanım kabul etmiyor" başlığı ile farklı bir mantıkla özür kampanyası açan bir grup İzmirli'den ve sitenin içeriğinden bahsediliyor. Herhangi bir yorum ve taraflılık ibaresi gözlenmiyor.

'Katliam yapıldı' iddiası üzerine AKP ve DTP'liler birbirlerinin üzerine yürüdü Meclis'te 'Ermeni' kavgası

ANKARA (Cumhuriyet Büro-
rosu) - TBMM'de Milli Eğitim
Bakanlığı'nın bütçesinin görüş-
meleri sırasında DTP'li Osman
Özçelik'in 1915 yılında Ermeni-
lerin katledildiği, Ermenilerin
üzerinde tüfek denemesi yapıldı-
ğı yönündeki iddiaları üzerine
TBMM Başkanvekili Nevzat
Pakdil, "Bu kürsü aziz millet-
mize iftira atma yeri değildir.
Milletimize iftira ederek baş-
kalarından alkış beklemek ya-
kışmıyor" diye tepki gösterdi.
DTP'li ve AKP'li milletvekilleri
birbirinin üzerine yürüdü.

TBMM'deki görüşmeler sıra-
sında DTP'li Özçelik, Ermeni-
lerden özür kampanyası ile ilgili
olarak Başbakan Tayyip Erdo-
ğan'ın "Soykırımı kendileri
yaptı ki herhalde özür diliyor-
lar" açıklamasını eleştirdi. Geli-
nen süreçte Ermenilere bir özrün

gerekli olduğunu savunan Öz-
çelik, Kürtçe "Ermeni kırımı" ifa-
desini kullanarak çapulculardan
oluşan Hamidiye Alayları'nın
birçok Ermeni'yi katlettiğini söy-
ledi. Özçelik, "Mallarına el kon-
du. Mardin'de masum Erme-
niler öldürüldü. Bir bölümü
öldürülürken bir bölümü de
Suriye'ye kaçmak zorunda kal-
dı. Aralarında dedemin de ol-
duğu kimi kişiler komşusu, ta-
nıdığı bazı Ermeni aileleri ken-
di himayelerine aldılar ve on-
ların kıyımından kurtulmalarını
sağladılar. Çoğu zaman Erme-
ni insanlar sıraya konuyor ve
bir kurşunla kaç kişinin ölece-
ği tüfekle test ediliyordu" dedi.
Özçelik, "Ben kendi adıma on-
lardan özür diliyorum" diye
konuştu. Özçelik'in konuşmasına

müdahale eden TBMM Başkan-
vekili Pakdil, "Beraber oldu-
ğunuz topluma iftira ediyorsu-
nuz. Dedenize de iftira ediyor-
sunuz. Böyle bir olay yok" de-
di. Pakdil'in açıklamaları salon-
daki gerilimi artırdı. MHP'liler,
Pakdil'in sözlerini ayakta alkış-
larken, DTP'liler tepki gösterdi.
DTP'li Sırrı Sakık, "Sen Kah-
ramanmaraş milletvekilisin,
unutma. Önce bir adam ol
adam. Maraş katliamını da mı
unuttunuz?" diye bağırdı. Bunun
üzerine AKP'li Bayram Özçelik,
DTP'lilerin üzerine yürüdü.
DTP'li Kaplan'ın da Özçelik'e
yöneltmesi üzerine salondaki ge-
rilim yükseldi. Kaplan ve Öz-
çelik'in birbirlerini yumruklaması
iki partinin milletvekillerinin ara-
ya girmesiyle önlendi. Salondaki
kavga, Pakdil'in oturuma ara ver-
mesi üzerine sona erdi.

Şekil 3.34. Cumhuriyet – 22.12.2008

Cumhuriyet gazetesinin 22.12.2008 tarihli haberi, "Meclis'te Ermeni Kavgası" başlığı ile 7. sayfada verilmiştir. Haberin içeriği AKP'li ve DTP'li milletvekillerinin Ermeni tartışmaları sonucunda birbirlerinin üzerine yürümelerini konu almaktadır. Haber, ajans dili ile yazılmış olup, herhangi bir taraf olma durumu ve yorum söz konusu değildir.

Milletvekilleri 'özür'e tahammül bile edemiyor

DTP Siirt Milletvekili Osman Özçelik, Meclis kürsüsünden Ermeniler'in katledildiğini ve özrün gerekli olduğunu söyleyince tartışma çıktı. TBMM Başkanvekili Pakdil, Özçelik'i iftira atmakla suçladı, AKP milletvekilleri DTP'lilerin üzerine yürüdü

A ydınlar tarafından başlatılan "Ermeniler-
den Özür Diliyoruz" kampanyası Mecliste
de yankı buldu. Milli Eğitim Bakanlığı'nın
bütçe görüşmeleri sırasında DTP adına konuşan
DTP Siirt milletvekili Osman Özçelik, Ermeniler-
den 'özür' kampanyasıyla ilgili tartışmaları an-
satarak, gelişen süreçte Ermenilerden bir özürün
gerekli olduğunu söyledi. Özçelik, "İmparator ha-
kimiyetinden kurtulmak isteyenlere en hafifinden
hiç mi acı çektiler?" diye sorarak, şu açıklama-
larda bulundu: "Tarihçe Kürt Ermeni çatışmasına
ilişkin çok fazla kayıt yoktur. Ne yazık ki 1915'te
 padişahın Kürtlerden oluşturduğu çoğunlukla çap-
ulculardan oluşan bugünkü korucu birliklerine
benzer Hamidiye Alayları etyle birçok Ermeni ka-
tledildi. Mardin'de masum Ermenileri öldürül-
dü. Bir bölümü öldürülürken bir bölümü Suriye'ye
kaçmak zorunda kaldı. Aralarında dedemin de ol-
duğu kimi kişiler bazı Ermeni aileleri kendi hima-
yelerine aldılar ve kıyım kurtardılar. Çapulcular
ve jandarma etyle çoğu zaman kitlesel bazi öldür-
meler de oldu. Çoğu zaman Ermeni insanlar arka
arkaya sıraya konuyor ve tüfeğin gücü sanmak
için göğüslerine sıkılıyordu."

'DEDENE İFTİRA ATIYORSUN'
Bunun üzerine, oturuma yöneten TBMM Başkan-
vekili Nevzat Pakdil, Özçelik'e müdahale ederek,
"Bunun bütçeyle ilgili yok. Dedenize de iftira edi-
yorsunuz, topluma da iftira ediyorsunuz" dedi. Öz-

çelik, "Ben kendi adıma onlardan özür diliyorum.
Hiçbir suçum olmadıkça halde. Bunlar yalanın söy-
leridir" sözleri, AKP'lilerin, "Senin baban yapmış
olabilir. Yazıklar olsun" tepkisine neden oldu.

PAKDİL'E MARAŞ HATIRLATMASI
Özçelik'in konuşması bitiminde Pakdil, "Milleti-
mize bütün unsurlarıyla birlikte iftira ederek baş-
kalarından alkış beklemek bize yakışmıyor. O al-
kışların da bize hiçbir faydası yok. O dedişiniz
olaylar, alkışladığınız insanların iğrenç ve alçak
bir terbidir. Bu kürsü aziz milletimize iftira etme
yeri değildir" diye tepki gösterdi ve toplantıya ara
verdi. Bu sırada MHP'liler Pakdil'i ayakta alkışlar-
ken, DTP'li MHP Milletvekili Sırrı Sakık, "Sen Maraş
milletvekilisin, unutma. Önce bir adam ol adam.
Maraş katliamını da mı unuttunuz?" diye bağırdı.

'BİR MİLYON ERMENİ NEREDE?'
Sakık'ın sözleri üzerine, AKP'li bazı milletvekilleri,
DTP'lilerin bulunduğu sıralara yürüdü. Bu sırada
Özçelik, "Nerede 1 milyon Ermeni. Nereye gitti bu
insanlar. Nerede milyonlarca Süryani. Nasıl unut-
tunuz?" diye bağırdı. DTP Şırnak Milletvekili
Hasip Kaplan da "İdli ilçesinde tek bir Süryani kal-
madı" diye bağırdı. Oturum başladıktan sonra söz
alan MHP'li Mehmet Etki, "Bazı Ermenistan
parlamentosu değil, Türklerle hakaret makamı de-
ğildir. Meclis Başkan'ın tavrına teşekkür ediyor-
um" diyerek Özçelik'i özür dilemeye davet etti.

İmzalar 20 bine ulaştı

Bir grup aydının, "1915'te Osmanlı
Ermenileri'nin maruz kaldığı Bıyıklık
Fetih'e duyursun kalınassın, bu-
nun inkâr edilmesini vicdanım ka-
bul etmiyor. Bu adaletsizliği redde-

diyor, kendi payına Ermeni kardeş-
lerinin duygu ve acılarını paylaşı-
yor, onlardan özür diliyorum" diye-
rek başlatmış özür kampanyasında
imza sayısı 20 bine ulaştı.

Şekil 3.35. Birgün – 23.12.2008

1915 yılında Osmanlı Devleti'ne gelen bir dizi olay kapsayan Türkiye'ye yönelik Ermeni Soykırımı'iddiaları ve Türkiye'ye tanınması ve özet dilemesi talepleri Türkiye'ye yönelik baskı ve siyasetimizin sürdürülmesi çabaları başka bir anlamla gelmemekte. Bu lardan dolayı özet dilemek de Türk tarihini yok saymak, iddia etmek. Bütün bu suçlamalarımız. SAÜ öğretim üyeleri bütün vatandaşları 'Özet dileme rum'ı açıklamasına inza atmayı

Şekil 3.36. Ortadoğu – 24.12.2008

Ortadoğu gazetesinin söz konusu tarihli haberi, 1. ve 12. sayfadan verilmiş, “Ermeniciler’e üniversite tepkisi” başlığını taşımaktadır. Haberde genel olarak, İstanbul Üniversitesi Senatosu, Giresun Üniversitesi Türk Dünyası Topluluğu, Sakarya Üniversitesi öğretim üyeleri ve Yüzüncüyıl Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Hasan Ceylan’ın yapmış oldukları karşı açıklamalar ve geliştirilen karşı tavırlardan bahsedilmiştir. Bunun yanı sıra, MHP İzmir Milletvekili Kamil Erdal Sipahi’nin, 21 Aralık 2008’de TRT’de yayınlanan ‘Politik Açılım’ adlı program için, “Erivan yanlısı yayın yapılması devlet televizyonuna uygun değildir” gerekçesi ile Meclis’e verdiği soru önergesi ile Türk – Kamu Sen Erzurum ve Şehit Aileleri Derneği Erzurum Şube Başkanlığı tarafından yapılmış karşı açıklamalar ve eylemlerden bahsedilmiştir. Haberlerin içeriği ajans dili ile verilmiştir. Başlıklara çekilen cümleler ile haberin içeriğinde kullanılan taraf göz önüne alındığında, Ortadoğu gazetesinin yayın politikasına uygun, aynı görüşte olmasına rağmen farklı gruplara söz vermesinden dolayı haberi bağlamından koparmadan, ayrıntısıyla ele aldığı söylenebilir.

“Özürcüler” hakkında suç duyurusu

KAYSERİ Barosu avukatlarından Orhan Pekmezci, ‘Ermenilerden özür diliyorum’ kampanyası başlatan ve bu kampanya ile ilgili internette site açan aydınlar hakkında Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulundu. Pekmezci, suç duyurusu dilekçesini, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı’na gönderilmek üzere Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı’na verdi. Avukat Orhan Pekmezci, bir haftadır Türkiye gündeminde tartışma konusu olan ve gün geçtikçe tepkilerin arttığı ‘Ermenilerden özür diliyorum’ kampanyasını başlatılanlar hakkında suç duyurusunda bulundu. Avukat Pekmezci, Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı’na verdiği dilekçesinde, ‘Ermenilerden Özür Diliyorum’ kampanyası düzenleyicileri Ahmet İnsel, Baskın Oran, Cengiz Aktar, Ali Bayramoğlu ve www.ozurdiliyorum.com internet sitesi sorumlularının ismini verdi. Pekmezci, Cumhuriyet Başsavcılığı’na verdiği dilekçesinde, bu kişiler hakkında, kişilerin dayanıksız isnatlarla tarihi lekeme,

temelsiz ithamlar yaparak topluma hakaret ve iftira, asılsız soykırım iddialarına yardımcı olmak, ulusal çıkarlara zarar verme ve kampanyaya hileli katılım eylemleri düzenlemekle suçladı.

1915 olaylarında Türklerin katledildiği ve bunun çeşitli belgelerle ispatlandığına da dilekçesinde geniş yer veren Orhan Pekmezci, Fransa Meclisi’nin aldığı Sözde Soykırım iddiaları

ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne (AİHM) başvurduğu ve bu davanın AİHM 2. Dairede görüldüğüne dikkat çekti. Pekmezci, dilekçesinin sonuç bölümünde, Türk toplumunun çeşitli yönlerden bu yoğun manevi saldırıyı yapan sanıklar ve söz konusu internet sitesi sorumluları hakkında TCK’nın ilgili maddeleri uyarınca Kamu Davası açılmasının sağlanmasını istedi. (CHA)

Şekil 3.37. Ortadoğu – 25.12.2008

Ortadoğu gazetesinin 25.12.2008 tarihinde 6. sayfadan verdiği, “Özürcüler hakkında suç duyurusu” başlıklı haber, Kayseri barosu avukatlarından Orhan Pekmezci’nin, özür kampanyasını başlatanlarla ilgili olarak, Cumhuriyet Başsavcılığı’na verdiği suç duyurusunu konu almaktadır. Haber ajans dili ile ve herhangi bir taraflılık ibaresi göze çarpmayacak şekilde yazılmıştır. Ayrıca söz konusu haber, diğer gazetelerde yer almamıştır.

‘Soykırım’ için psikolojik zemin

Gül’e ve Erdoğan’a kampanya uyarısı

Mesut Yılmaz

Bugüne kadar dünyada 16 ülke, Amerika’da 25 eyalet parlamentosu, soykırımı kanunla tanımıştır. Ama şimdi daha ciddi bir adım söz konusudur. Amerikan Kongresi’nde nisan ayından önce aynı şekilde bir karar alınması söz konusudur. Şimdi, Türkiye’de bu imza kampanyasıyla adeta bu karara bir psikolojik zemin hazırlanmaya çalışılmaktadır.

■ Şehriban OĞHAN/ ANKARA

ESKİ Başbakan ve Dışişleri Bakanı, Rize Milletvekili Mesut Yılmaz, Ermenilerden özür kampanyasıyla ABD Kongresi’nden Nisan ayından önce çıkması beklenen soykırım tanınma kararına, psikolojik zemin hazırlanmaya çalışıldığını savunarak, Cumhurbaşkanından sade vatandaşlara kadar herkesi toplu tepki göstermeye ve devlet tezlerinin arkasında sağlam durmaya çağırdı. TBMM Genel Kurulu’nda Dışişleri bütçesi görüşmelerinde önceki gece 23.30’da kürsüye çıkan Yılmaz, hükümeti “sözde Ermeni soykırımı” ve “sözde AB üyelik müzakereleri” konusunda uyardı. Yılmaz’ın Meclis tutanaklarına giren sözleri özetle şöyle:

Karşılıklı katliam

“Tehcir sırasında maalesef acı olaylar yaşanmıştır ama bütün objektif tarihçilerin buluştuğu nokta şudur ki; bunu bir devlet güdümünde bir soykırım olarak nitelenecek mümkün değildir. Bunun teknik adı ‘mukatele’, karşılıklı katliamdır. Maalesef, çok sayıda Türk, Kürt ve Ermeni asıllı Osmanlı vatan-

daşı hayatını kaybetmiştir.

Türk devletinin ciddi bir ihmali olmuş, uzun yıllar bu konu yok gibi davranmıştır. ASALA terörü bastırıldıktan sonra bu yanlış tanıtılmış, o tarihe kadar kapalı olan Osmanlı arşivlerinin 1914-1915 yıllarına ilişkin bölümü araştırmacılara açılmıştır. Türk devletinin politikası, konunun tarafsız, uluslararası bir bilim kuruluna bırakılması yönündedir. Bu, kendine güvenen, medeni ülkelerin anlayacakları dilden bir tavrıdır. Bunun arkasında herkesin sağlam durması lazımdır.

Toplu tepki gösterelim

Bugüne kadar dünyada 16 ülke, Amerika’da 25 eyalet parlamentosu, soykırımı kanunla tanımıştır. Ama şimdi daha ciddi bir adım söz konusudur. Yeni Amerikan Başbakan ve Başkan yardımcısının seçim taahhütleri bu olasılığın çok yüksek olduğunu göstermektedir. Şimdi, Türkiye’de bu imza kampanyasıyla adeta bu karara bir psikolojik zemin hazırlanmaya çalışılmaktadır. Buna karşılıklı Cumhurbaşkanından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları kadar herkesi, toplu tepki göstermemiz lazımdır. Burada en büyük görev, Dışişleri Bakanlığımıza düşmektedir.”

Erdoğan: Ayrım olmaz Ermeni demek aşağılama değil

BAŞBAKAN Tayyip Erdoğan, CHP’li Canan Arıntman’ın Cumhurbaşkanını Abdullah Gül’ün annesinin kökenine ilişkin ortaya attığı iddialara yanıt verdi. Gazetecilerin soruları üzerine Erdoğan şöyle konuştu: “Biz, üç kırmızı çizgi üzerinde kesinlikle ittifakı olan bir partiyiz. Etnik milliyetçiliğe karşıyız. İnsanların etnik kökeniyle falan uğraşmayız. Bir insan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı mıdır, Anayasal kimliği Türk müdür? İş bitmiştir. Ama etnik kimliği noktasında Türk, Kürt, Çerkez, Abaza, bizim başımız gözümüz üzerinde yeri var. Kimseyi böyle bir ayrıma tabi tutmaya kimsenin hakkı yoktur.”

Canan Arıntman

■ ANKARA

CHP İzmir Milletvekili Canan Arıntman, dün basını çift standart uygulamakla suçladı. “Anneannen İngiliz demek de aşağılama olmazsa Ermeni demek de olmaz” diyen Arıntman yazılı açıklamasında hakkında linç kampanyası başlatıldığını savundu. Açıklamasına “Bir süredir bana karşı yürütülen ‘medya linci kampanyası’ ile beni milletin kabileme çıktınız. Her zaman sevilen bir siyasetçi oldum ama bu sefer doruk yaptım” sözleriyle başlayan Arıntman, derdinin sadece Cumhurbaşkanının Ermeni diasporasının Türkiye projesini yürütenlere verdiği desteği sorgulamak olduğunu savundu.

Fotoğraflar: Ömür AYCI / DHA

Gelsinler imzayı bu meydana toplasınlar

■ TRABZON’deki sivil toplum örgütleri, Ermenilerden özür dileme kampanyasına tepki olarak imza kampanyası başlattı. Atatürk Alanı’nda toplanan sivil toplum kuruluşları temsilcileri adına bir konuşma yapan Eğitim- Sen Trabzon Şube Başkanı Coşkun Dilber, “İşbirlikçiler, ‘Ermenilerden özür diliyoruz’ kampanyası başlatıldı. Bu iddiaları Ermeni diasporası planlıyor, içerideki işbirlikçiler dile getiriyor. Sanal alemde özür

kampanyaları başlatanları buraya, halkın içine, bu meydanlara davet ediyorum. Görelim ne kadar imza toplayacaklar. Hödri meydan. Türk milletinin özür dileyecek bir meselesi yoktur” dedi. Dilber’in konuşması sırasında sivil toplum örgütlerinin temsilcileri de ellerindeki Ermenistan’ın Karabağ’da yaptığı katliamı gösteren fotoğrafları taşıdı. Konuşmanın ardından bir hafta sürecek olan imza kampanyası başlatıldı.

Hristiyan âleminin Noel’ini kutluyoruz

BUGÜN Hristiyanlar’ın “İsa Mesih’in Doğuş Bayramı” olarak kabul ettikleri Noel. Dünyadaki tüm Hristiyanlar’ın Noel’ini kutluyoruz. Türkiye’deki Ortodoks Rum, Süryani Ortodoks, Latin Katolik, Süryani Katolik ve

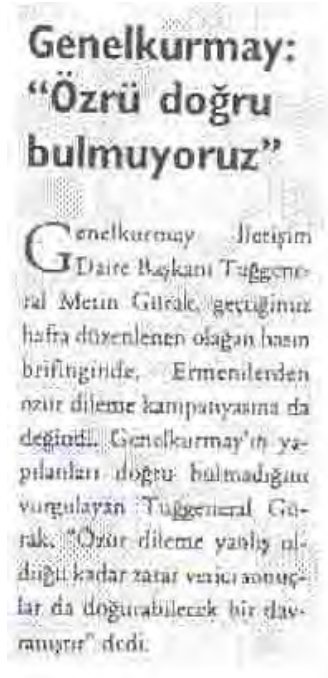
Protestan cemaatlerine iyi Noeller diliyoruz. Ayrıca, Musevi Cemaati’nin 22 Aralık’ta başlayan 29 Aralık’a kadar sürecek ve her gün bir artırılarak yakılan mumlarla kutladıkları Hanuka, diğer adıyla Işıklar Bayramlarını da kutluyoruz.

Hürriyet gazetesinin 25.12.2008 tarihli ve “Soykırım için psikolojik zemin” başlıklı haberi, 19. sayfada verilmiş olup, Eski Başbakan Mesut Yılmaz’ın kampanya karşıtı açıklamaları, TBMM’de buna karşı bir önlem alınması gerektiğine dair görüşleri, Erdoğan’ın partisinin hoşgörülü yaklaşımını ön plana çıkararak, Arıtman’ın yaptığı açıklamaları ‘yanlış’ olarak değerlendirmesini, Arıtman’ın medyaya, konuyu çarpıttıkları gerekçesi ile yaptığı açıklamaları ve Trabzon Eğitim-Sen Şubesi tarafından açılan karşı imza kampanyasına farklı başlıklarda yer verilmiştir. Haber içerikleri ajans dili ile kurulduğu için gazetenin yayın politikasına ait herhangi bir niteleme ya da tanımlama söz konusu değildir. Haber içeriğinde birden çok ve farklı kesimin görüşlerine yer verilmesi haberde denge unsurunun da göstergesidir. Bu tutum, Hürriyet’in benimsediği, mesafeli yaklaşıma uygundur. Ayrıca, “Hristiyan aleminin Noel’ini kutluyoruz” başlığı ile sağ alt köşede verilen kutlama mesajı, sayfada her görüşe yer verme şeklinde ortaya çıkan hoşgörüyü pekiştirmiştir.

Şekil 3.39. Agos – 26.12.2008

Agos gazetesi, 26.12.2008 tarihinde, 3. sayfadan verdiği, “İrkçılık ve cinsiyetçilikle malul bir dil” haberi, CHP Milletvekili Arıman’ın, Cumhurbaşkanı Gül’ün etnik kökenine dair yapmış olduğu açıklamaların, akademisyenler Gülnur Savran, Nazan Maksudyan ve Nil Mutluer tarafından değerlendirilmesinden oluşan bir röportaj haberdır. Haberin içeriğinde görüşleri alınan akademisyenler, Agos’un yayın politikasına uygun düşüncelere sahip oldukları için haberin tarafsız hazırlandığını söylemek mümkün değildir. Bunun yanı sıra, başlıktaki Nil Mutluer’e ait olan “İrkçılık ve cinsiyetçilikle malul bir dil” ifadesi, tırnak içerisinde kullanılmadığı için yargı ve yorum içermektedir.

Şekil 3.40. Agos – 26.12.2008

Aynı tarihli ve aynı sayfadan verilen haberde, Genelkurmay’ın kampanyayı doğru bulmadığını ifade eden açıklamalarına yer verilmiştir. Ajans dili ile yazıldığı için herhangi bir yorum söz konusu değildir.

Şekil 3.41. Zaman – 28.12.2008

28.12.2008, “Tehcir’de ihmali olanlar cezalandırıldı özür dilenecek bir mevzu yok” başlıklı haber, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Başkanı Doç. Dr. Sedat Laçiner’in, tarihsel süreçte Tehcir esnasında hatası olanların mahkemelerde cezalandırıldığı gerekçesi ile özür kampanyası karşıtı sözlerini konu ediyor. Haber, Zaman gazetesinin, Erdoğan yanlısı tutumunu sürdürdüğünü, bunu yaparken de bir kanaat önderinin görüşü alınarak, mevcut düşüncelerini pekiştirme yoluna gittiği görülmektedir. Ancak haberin içeriğinde ve başlık kurulumunda yoruma neden olabilecek herhangi bir sözcüğe rastlanmamıştır.

Zaman gazetesi, söz konusu tarihte, 1. ve 14. sayfadan, Cumhurbaşkanı Gül'ün, imza kampanyasına dair görüşlerine yer verilen, "Özür kampanyası Türkiye-Ermenistan ilişkilerini olumsuz etkiler" başlıklı haberi yayımlamıştır. İmza kampanyasının, Erivan'a yaptığı maç ziyaretinde ortaya çıkan ılımlı havayı dağıtacağına inanan Gül'ün endişelerinden de bahsedilir. Haber ajans dili yazılmıştır ve herhangi bir taraf ya da öznel yorum durumu söz konusu değildir.

“Özür diliyorum’ Türkiye’de bir tabu yıktı”

SARKIS GÜREH

İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde düzenlenen ‘Marksizm 2008’ tartışmalarının 28 Aralık Pazar günü yapılan ilk oturumunda, internet üzerinden açılan ‘özür diliyorum’ imza kampanyası masaya yatırıldı. İmza kampanyasını yürüten aktivistlerden Devrimci Sosyalist İşçi Partisi üyesi Cengiz Ağan ile Agos gazetesi eski yazarlarından Aydın Engin, neden özür dilemediklerini anlattılar.

Cengiz Ağan, konuşmasında, resmi teze ilişkin tartışmaları dile getirerek başladı. Ardından kampanyaya yöneticileri eleştiriler hakkında düşüncelerini dile getiren Ağan, “Kampanya başladığında ‘Devlet özür dilesin, bir niye özür diliyoruz?’ dendi. Ama 93 yıldır özür dilemeyen bir devletimiz var. Bugüne kadar alsı tartışmanın bile önünü kesmiş olan bu devlet var. Ki-

şinin kendisine ‘Devletin özür dilemesini beklemeden ben ne yapacağımı?’ sorusuna sorması gerekir. Sorunun çözümüne nasıl katkı yapacağımızı düşünmeliyiz. Birçokları çok basit, vüdati bir tutumla yapılmış kampanya sayesinde, toplumun genelinde en azından bir tartışma başladı. Bu bile oldukça önemli” dedi. Ağan, özür dileme nedenlerini şöyle anlattı: “Hiçbir Dink 301 den yargılanırken mahkeme önünde onu savunmadığı için, Rahel Dink’in söylediği, ‘bir-

belikten katil yaratan kararlara’ sorgulamadığını için, İçişleri Bakanı yken ‘Ermeni dilü’ lafını kullanan Meral Akşener’in TBMM Başkanvekili olmasına ses çıkarmadığını için, bugüne kadar Ermeni kardeşlerimizden özür dilemek adıma gelmediği için, kendi adına özür diliyorum.”

Yazar Aydın Engin de, konuşmasında, kampanyanın oluşum sürecinden söz ederek başladı: “Kampanya sandığı gibi yeni değil. Yaklaşık bir yıl önce, 7-8 kişi bir araya gelerek bir özür dileme metni üzerinde çalışmaya başladık. Uzun tartışmalar yaptık. Yani, ‘Tür-

kiye-Ermenistan ilişkilerinde diplomatik düzeyde atılmaya başlanırken, bu yapılan çıkışla her şey sabote edildi’ palavrasını bir yana atalım. Bu yeni bir çıkış değil, hazzetmiş bir yıla uzanan bir çalışma. Zaman kaygısı olmadan, ‘Şu gün yayımlayalım da şöyle bir etkisi olsun’ hesapları da yapılmadı.” Son 30-40 yıl içinde bu kadar yaygın tartışılan çok az konu olduğunu söyledi. Engin, “Yazılı ve görsel medyada, kahvelerde, vapurlarda mahlisinde bu konu tartışılıyor. Türkiye’de bir tabu yıkıldı. Bence bu eylem hedefine ulaşmıştır” dedi.

Şekil 3.43. Agos – 02.01.2009

Agos gazetesi, 02.01.2009 tarihinde, “Özür diliyorum Türkiye’de bir tabu yıktı” haberine 18. sayfada yer vermiştir. Haberde, İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde düzenlenen, “Marksizm 2008” tartışmalarının ilk oturumunda, Devrimci Sosyalist İşçi Partisi Cengiz Ağan ile Agos gazetesi yazarlarından Aydın Engin’in, kampanyaya dair sunumları konu edilmiştir. Haberin içeriğinde, sunumlarda neler denildiğine dair tırnak içerisinde ifadelere yer verilmiş olup, gazetenin yeniden yaptığı bir yorum söz konusu değildir. Ancak başlıktaki ifade zaten başlı başına yargı ve yorum bildirmektedir.

TTK özür kampanyasını “zamansız” buldu

Türk Tarih Kurumu (TTK), ‘Ermenilerden özür diliyorum’ kampanyasına ilişkin yazılı bir açıklama yaptı.

Açıklamada, “TTK, özür kampanyasını zamansız, taraflar arasında güven ortamını sağlayacak ve halkların birbirlerinden uzaklaşmalarına sebep teşkil edecek bir metin ve yeni bir engel olarak görmektedir” denirken, “bazı aydınların” başlattıkları “özür imza kampanyasına” TTK Ermeni Masası’nın iştirak, zamanlama ve yöntem açısından olumsuz bakanı belirtildi.

Özür metninde geçen ‘Büyük Felaket’ sözünün Ermeniler tarafından ‘soykırım’ ile eşanlamlı olarak kullanılan bir ifade olduğuna işaret edilen açıklamada, bunun, kamuoyunda, haklı olarak aydınların 1915 olaylarına Ermenistan penceresinden bakıldan şeklinde bir algılamaya yol açtığı kaydedildi.

Açıklamada, “Yine bildiride geçen ‘inkâr’ sözcüğü tekniik olarak Yahudilerin başına

gelenleri kabul etmeyenlere uygulanmış, hıttokki bir ceza müeyyide doğuran bir ifade olması nedeniyle, açıkça Türk milletini suçlu ilan etmektedir” görüşüne yer verildi.

TTK Ermeni Araştırmaları Masası’nın metninde geçen, 1915 olaylarına “duyarsız katıldığı” şeklindeki suçlamayı ya da kabullenmeyi “yanlış ve hakaret” bulduğunun belirtildiği açıklamada, TTK’nın yollarıdır Ermeni sorunu ile ilgili

yayınlar yaptığı ve uzmanların basında sıklıkla yer aldığı anımsatıldı.

Açıklamada, ayrıca, TTK’nın, I. Dünya Savaşı sırasında bütün Osmanlı vatandaşlarının çektiği sıkıntıları ve yaşadıkları acıları tespit ettiği ve yaşanan bu ortak tarihin önyargılara ve ideolojik görüşlerden olabildiğince uzak bilim adamları tarafından eleştirilmesini desteklediği ifade edildi.

Şekil 3.44. Agos – 02.01.2009

Aynı tarihte yine 18. sayfada yer bulan, “TTK özür kampanyasını ‘zamansız’ buldu” haberinde, Türk Tarih Kurumu’nun kampanyayı haksız ve zamansız bulduğuna dair açıklamalara yer verilmiştir. Haber ajans dili ile yazıldığı için herhangi bir yorum göze çarpmamaktadır. Ancak, Agos’un yayın politikası göz önünde bulundurulduğunda, başlık eleştirel olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, haber, incelenen diğer 7 gazetede yayımlanmamıştır.

Cansen’in amacı ne?

Bir grup aydınlar tarafından Ermenilerden özür dilenme kampanyası, 27 Aralık 2008 tarihli Hürriyet gazetesindeki ‘Oyumu Kurdu’ adlı köşesinde değerlendiren Ege Cansen, gazetesinin kurucusu Hrant Dink’i “kaleminden zehir damlatan gazeci” olarak tanımladı. Cansen’in, Dink’e hakaret açeren cümlelerinin ardından gelen, aydınların bildirisi nedeniyle benzer bir cinayetin yaşanabileceğini ima eden tehditler sözleri ise son derece düşündürücü. Yazının Hrant Dink’ten söz eden bölümü şöyle: “(...) Ermenilerle ortada hiçbir gerilim yokken, aydınların gizlice gelip, kaleminden zehir damlatan Hrant Dink’in öldürülmesi gibi utanç verici elin bir olay yaşandı. Bildirinin, benzeri vakalara psikolojik zemin hazırlanmasından korkuyorum.”

Şekil 3.45. Agos – 02.01.2009

Aynı tarihte, aynı sayfada yer bulan “Cansen’in amacı ne?” başlıklı haberde, 27 Aralık 2008’de Hürriyet gazetesindeki “Oyunun kuralı” adlı köşesinde, kampanyaya dair yazdıklarına değinilmiş. Yazar Cansen’in Hrant Dink’i “kaleminden zehir damlayan gazeteci” olarak nitelemesi ve bu kampanyanın benzer cinayetlere sebep olabileceğini yazması hem eleştirilmiş hem de tehdit olarak algılandığı belirtilmiştir. Haber bu açıdan, başlı başına yorum içermektedir.

Bariş Meclisi’nden özür kampanyasına destek

Türkiye Bariş Meclisi, yazılı bir açıklama yayımlayarak 1915’te yaşananlara ilişkin olarak başlatılan ‘Özür diliyoruz’ kampanyasını desteklediğini duyurdu.

Yapılan açıklamada “Bu ülkenin geçmişiyle yüzleşmesinin dünden bugüne taşınan sorunlarımızın çözümünü için zorunlu olduğunu düşünüyoruz. Geçmiş olmamasın, yarını olamayacağı gibi, geçmişte yaşananlardan korkarak ya da onları gözleyerek, daha özgür ve daha eşit gelecek kurulması da mümkün değildir. Biz bu kampanyayı da toplum olarak geçmişimizle yüzleşmenin bir

parçası ve bariş umutlarının ve isemlerini güçlendirici bir gelişme olarak görüyoruz” dendi.

“Tarihle yüzleşerek bariş için adım atmaya çağrı”

Açıklamada şu ifadeler yer aldı: “İlk önce Başbakanı Tayyip Erdoğan’ın, ‘Bunlar yanlış girişimler, ortalığı karıştırmak, huzurumuzu kaçırmaktan başka bir işe yaramaz. Herhalde onlar böyle bir soykırımı işlemiş olacaktı ki özür diliyorlar’ diyerek başlattığı karpı kampanyaya, daha sonra benzer düşüncelere sahip parti genel başkanları, Genelkurmay Başkanı’nın ve kişilerin katılmasıyla tehlikeli boyutlara tır-

mandırılıyor. En son Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah Gül’ün, emek kınkeni kamuoyuna açıklamak durumunda kalmış olması bile sıradan yurttaşların ve toplumun nasıl bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu emareleri olsa gerek. Devletin yapması gerekeni yapan ve Ermeni kardeşlerimizin acılarını paylaşılarak, onlardan özür isteyen yurttaşlara karşı gösterilen tahammülsüzlüğün ve ırkçı yaklaşımların, bir arada yaşamı imkânsızlaştırdığını hatırlatarak, yetkilileri tarihle ve sorunlarımızla yüzleşerek toplumsal bir bariş için adım atmaya çağırıyoruz.”

Şekil 3.46. Agos – 02.01.2009

Aynı tarihli ve aynı sayfada yer alan, “Bariş Meclisi’nden özrü kampanyasında destek” haberinin içeriği, tahmin edilebileceği üzere, Türkiye Bariş Meclisi’nin kampanya ile ilgili görüşlerini içeriyor. Haberde Bariş Meclisi’nin düşüncelerine yer verildiği için, gazetenin öznel bir yorumu söz konusu değil. Bu haberde, incelenen diğer 7 gazetede yer almıyor.

Cumhurbaşkanı Gül tarafını seçti

'Özür diliyorum' kampanyasını daha önce "Türkiye'deki demokratik ortamın göstergesi olarak" yorumlayan Cumhurbaşkanı, kampanyanın Türkiye-Ermenistan ilişkilerine zarar verdiğini savundu. Başbakan da benzer şeyler söylemişti

Ermenilerden özür diliyorum" kampanyası- nı "Türkiye'deki özgür ve demokratik orta- mın göstergesi olarak" değerlendiren Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, geri adım attı. Gül, kampanya hakkında "Son tartışmalara baktığımız- da ben bunların olumlu katkıları olduğu kanaatin- de değilim" dedi.

Cumhurbaşkanı Gül, bir grup aydın tarafından başlatılan "Ermenilerden özür diliyorum" kam- panyası ile ilgili bir televizyon kanalında açıklama- larında bulundu. 15 Aralık'ta internet üzerinden baş- latılan özür kampanyasının Ermenistan-Türkiye ilişkilerindeki süreci olumsuz etkileyeceğini ileri süren Gül, şöyle konuştu: "Birisi bir şey yaparken devletten, kurumlardan izin alarak yapmıyor bu ül- kede. Ama neticeleri açısından bu son tartışmalara baktığımızda ben bunların olumlu katkıları olduğu kanaatinde değilim. Etkilemiştir de, Türkiye'de be- gendiğiniz veya beğenmediğiniz, sevdiğiniz veya sevmediğiniz, desteklediğiniz, mücadele ettiğiniz fikirler eğer şiddet yoksa konuşulabilir. Ama bun- lar bazen öyle bir zaman süreci içerisinde oluyor ki konuların hassasiyeti itibarıyla kutuplaşmalar gibi çok büyük boyutlara ulaşıyor."

FRANSIZ DERİYE ÖVGÜ

Kampanya ile ilgili daha önce söylediği sözlerin

çarpıtıldığını iddia eden Gül "Benim ömrüm Tür- kiye'de inandığım davaları anlatmakla geçmiş. Bu meselenin aslı nedir, ne nasıl olmuş bunu anlat- makla geçmiş."

Bir ay önceki Avrupa'nın en çok satan Fransızca Ekspres dergisine bakarsanız benimle yaptığı mü- lakatta hiç kimsenin inanmayacağı şeyler yayın- landı. 1.5 milyon satan bir dergi eğer bu iş nasıl ol- du, ne olduğunu, Türkiye'nin nasıl haksız suçlan- dığını net bir şekilde basabiliyorsa, anlatabiliyorsa bu Türkiye'nin inandırıcılığı ve itibarının arttığı- dan dolayıdır" diye konuştu.

DEMOKRASİNİN GÖSTERGESİ DEMİŞTİ

Kampanya ile ilgili daha önce Çankaya Köşkü'nden yapılan açıklamada şu görüşlere yer verilmişti: "Bu anımlı, Türk tezlerinin dünya kamuoyuna maledil- mesi bakımından bir dönüm noktası teşkil etmiş- tir. Sayın Cumhurbaşkanımız, Devletin ve Hükü- metin veya tek tek vatandaşların görüşleri mahfuz kalmak üzere, bu konunun Türk kamuoyunda ve akademik çevrelerde en geniş ve özgür biçimde tar- tışılmakta olmasını ise, Türkiye'de diğer birçok ül- keden daha ileri ve özgür bir demokratik tartışma ortamının mevcudiyetinin, Türk halkının tarihiyle barışıklığının ve kendine duyduğu özgüvenin bir göstergesi olarak görmekteyiz."

Cumhurbaşkanı Gül futbol maçı izlemeye Ermenistan'a gidince yumaşama süreci başlamıştı.

Şekil 3.47. Birgün – 03.01.2009

Birgün gazetesi 03.01.2009 tarihinde, "Cumhurbaşkanı Gül tarafını seçti" başlıklı bir haberi, devamı 9. sayfada olacak biçimde yayımlamıştır. Gül'ün, kampanyanın devlet politikasını olumsuz etkileyeceği yönündeki açıklamasını içeren haberde, daha önceden kampanyaya ılımlı yaklaştığı da belirtilmiş, haberin sonunda yer alan, "Demokrasinin göstergesi demişti" ara başlıklı paragrafta, Gül'ün daha önce Çankaya Köşkü'nde kampanyaya dair yaptığı açıklamada, bu konunun özgür biçimde tartışılmasının kendisine mutluluk verdiğini ifade ederek, bu tür tartışmaların demokratik ortamları pekiştireceğine inandığını söylemesi hatırlatılmıştır. Birgün gazetesi hükümet karşıtı söylemini, var olan tutarsızlığı ön plana çıkararak bir kez daha ortaya koymuştur.

Özür kampanyasına soruşturma

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, aydınlar tarafından başlatılan "Ermenilerden özür diliyorum" kampanyası hakkında "Türk milletini alenen aşağılama" suçu kapsamında soruşturma başlattı. Ankara'da yaşayan Hasan Hüseyin Satır, Sabahat Özgür, Mehmet İnal Kolburan, Hüseyin Erdoğan, Serdar Orhaner ve Kürşat Karacabey isimli kişiler hazırladıkları ortak dilekçeyle "Ermenilerden Özür Dileme" kampanyasını organize edenler ve bildiriye imza atanların, TCK'nın 301. maddesinde düzenlenen "Türk milletini alenen aşağılama" suçu kapsamında cezalandırılmaları istemiyle suç duyurusunda bulundu. Dilekçede, "kendilerine aydın sıfatı verilen bir kısım kişilerin internette 'www.ozurdiliyoruz.com' adıyla bir web sayfası düzenleyip 1915 olayları nedeniyle 'Ermenilerden Özür Dileme' kampanyası başlatmaları, bu doğrultuda hazırladıkları bir metni kamuoyunun imzasına açtıkları ve bu bildiri metnini bir kısım kişilerin de imzaladıkları" ifade edildi.

İmzaya açılan metinde; "1915'te Osmanlı-Ermenilerinin maruz kaldığı Büyük Felaket'e duyarsız kalınmasını, bunun inkar edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum" ifadesinin yer aldığı anımsatılan suç duyurusu dilekçesinde,

"Büyük Türk milletinin, uluslararası metinlerde insanlık suçu olarak tanımlanan soykırımcılıkla itham edilmesinin, Türk milletinin aşağılanması anlamına geldiği" iddia edildi.

Dilekçeyi işleme koyan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, kampanyayla ilgili soruşturma başlattı. Basın Suçları Soruşturma Bürosu tarafından gerçekleştirilecek soruşturma, "Türk milletini alenen aşağılama" suçu kapsamında yürütülecek. Soruşturma çerçevesinde, söz konusu kampanyayı düzenleyenlerin ifadelerine başvurulacak ve "www.ozurdiliyoruz.com" adlı web sayfası incelenecek.

Şekil 3.48. Birgün – 10.01.2009

Birgün gazetesinin, 10.01.2009 tarihli ve 9. sayfadan verilen, "Özür kampanyasına soruşturma" başlıklı haberi, Ankara'da yaşayan bir grup vatandaş tarafından, Türk milletinin soykırım suçu ile itham edilmesi gerekçesiyle, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilen suç duyurusunu konu edinmektedir. Haber ajans dili ile yazılmış olduğu için, herhangi bir yorum ya da taraflılık ifadesi görülmemiştir.

Ermeniciler'e soruşturma

Ankara'da yaşayan 6 kişi, Ermeniler'den özür dileme kampanyasını organize edenlerin ve bildiriyi imzalayanların "Türk Milletini alenen aşağılama" suçu kapsamında cezalandırılmaları istemiyle suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu dilekçesini işleme koyan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma başlattı.

SAVCILAR nihayet harekete geçti. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, bazı aydınlar tarafından düzenlenen "Ermenilerden Özür Dileme" kampanyası ile ilgili olarak "Türk milletini alenen aşağılama" suçu kapsamında soruşturma başlattı. Ankara'da yaşayan Hasan Hüseyin Satır, Sabahat Özgür, Mehmet İnal Kolburan, Hüseyin Erdoğan, Serdar Orhaner ve Kürsat Karacabey hazırladıkları ortak dilekçeyle "Ermenilerden Özür Dileme" kampanyasını organize edenler ve bildiriye imza atanların, TCK'nın 301. maddesinde düzenlenen "Türk milletini alenen aşağılama" suçu kapsamında cezalandırılmaları istemiyle suç duyurusunda bulundu. Dilekçede, "kendilerine aydın sıfatı verilen bir kısım kişilerin internette 'www.ozurdiliyoruz.com' adıyla bir web sayfası düzenleyip 1915 olayları

nedeniyle 'Ermenilerden Özür Dileme' kampanyası başlattıkları, bu doğrultuda hazırladıkları bir metni kamuoyunun imzasına açtıkları ve bu bildiri metnini bir kısım kişilerin de imzaladıkları" ifade edildi.

ÖZÜR DİLENECEK DURUM YOK

İmzaya açılan metinde; "1915'te Osmanlı Ermenilerinin maruz kaldığı Büyük Felaket'e duyarsız kalınmasını, bunun inkar edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payına Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum" ifadesinin yer aldığı anımsatılan suç duyurusu dilekçesinde, şunlar kaydedildi: "Aynı tarihlerde Ermeni çete örgütlerinin, emperyalist iş-

galcilerin işbirlikçi sıfatıyla yüz binlerce Türk insanına vahşice katliamlar uygulamasına vicdanları kör ve kapalı bulunan bu sözüm ona aydınların, 'inkar edilmesini vicdanım kabul etmiyor'dedikleri olgunun; Türklerin Ermenilere soykırım yaptıkları iddiası'ndan ibaret olduğu, dünya alence bilinen bir olgudur. Çünkü şu ana kadar hiçbir geçerli delile dayandırılmamış bulunan sözde soykırım iddiasının, çirkin bir iftiradan ibaret olduğu, Türk Devleti'nin hakkı olarak vazgeçilmez bir politikası olagelmıştır. İşte aydın geçinen bildiriciler bu politikayı 'inkar' olarak tanımlamakta; kendileri bu inkara katılmadıklarını beyanla, sözümona, Türk milletini 'soykırım yapmakla'suçlamaktadırlar."

"Büyük Türk milletinin, uluslararası metinlerde insanlık suçu olarak tanımlanan soykırımcılıkla itham edilmesinin, Türk milletinin aşağılanması anlamına geldiği" ifade edilen dilekçede, "Şüphelilerin söz konusu aşağılama eylemi, bütün dünyaya hitap eder şekilde internet üzerinden gerçekleştirilmekte ve de bütün basın yayın organlarına servis edilmekte; bu aşağılamanın 'alenen aşağılama' niteliğinde olduğu da tartışma götürmez netlikte ortadadır" denildi. Suç duyurusu dilekçesini işleme koyan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, bazı aydınlar tarafından düzenlenen "Ermenilerden Özür Dileme" kampanyası ile ilgili olarak soruşturma başlattı. Basın Suçları Soruşturma Bürosu tarafından gerçekleştirilecek soruşturma, "Türk milletini alenen aşağılama" suçu kapsamında yürütülecek. Soruşturma çerçevesinde, söz konusu kampanyayı düzenleyenlerin ifadelerine başvurulacak ve "www.ozurdiliyoruz.com" adlı web sayfası incelenecek. (AA)

Ermeni soykırımı iddiaları yine AP'de

AVRUPA Parlamentosu'nun Brüksel'deki merkezinde 21 Ocak tarihinde düzenlenecek olan çalışma oturumuna, Avrupa Ermeni Dernekleri Federasyonu liderlik edecek. Fransız Sosyalist Parlamenter Martine Roure himayesinde gerçekleştirilecek olan oturumda, sözde Ermeni soykırımının, AB'ye üye 27 ülkede tanınması ve soykırma cezai müeyyide getirilmesi için yasa tasarıları hazırlığı gerçekleştirilecek. Avrupa Ermeni Dernekleri Federasyonu tarafından yapılan yazılı açıklamada, AB'nin karar organı olan Avrupa Birliği Konseyi'nin 15 Kasım tarihinde ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve türevi suçlarla mücadele konu-

sunda aldığı olduğu karardan yola çıkarak soykırımların inkarına ceza getiren düzenlemelerde bulunabilecekleri hatırlatılıyor. Bu çerçevede AP'nin sözde Ermeni soykırımının AB'ye üye tüm ülkelerde tanınması ve inkar edenlere cezai müeyyide getirilmesini öngören bir yasanın da hazırlanması için çalışma yapacaklarını ifade ediyorlar. AB'ye resmî bir ziyarette bulunacak olan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 19 Ocak tarihinde AP'de siyasi grubu bulunan partilerin grup başkanları ile bir araya gelerek, bu girişimin, Türkiye ile Ermenistan arasında başlayan yakınlaşma sürecine zarar verebileceğine işaret etmesi bekleniyor.

Şekil 3.49. Ortadoğu – 10.01.2009

Ortadoğu gazetesinde, kampanyaya karşı suç duyurusunda bulunma girişimi ile alakalı haber, "Ermeniciler'e soruşturma" başlığı ile verilmiştir. Haberin başlığındaki, "Ermeniciler" kelimesi, Ortadoğu gazetesinin, 'sözde aydınlar' olarak ifade ettiği, kampanyayı hazırlayanlar için yapılmış bir başka tanımdır ve yorum içermektedir. Haberin başlangıcındaki "Savcılar nihayet harekete geçti." cümlesi de, kampanyaya sessiz kalınmasını doğru bulmayan gazetenin yaptığı ve kendi görüşünü destekler bir yorumdur. Haberin geri kalan kısmı ajanstan yorum yapmadan aktarılmış olup, haberin içerisinde, "Ermeni soykırımı iddiaları yine AP'de" ara başlığı altında bir başka konuya değinilmiştir. Buna göre, Avrupa Parlamentosu tarafından, Ermeni soykırımının tüm AB üyesi ülkelerde tanınması için üzerinde çalıştığı yasa tasarısı ile ilgili bir haber aktarımı yapılmıştır. Haberin içeriğinde herhangi bir yorum yoktur, ajans dili ile yazılmıştır.

Bu da 'özür diletmeyiz' soruşturması

'özürdiliyoruz.com' adlı internet sitesinde sürdürülen imza kampanyasına katılım, 26 bin 770'e ulaştı.

Ankara'da altı kişinin şikâyeti üzerine Başsavcılık, 'Ermenilerden özür diliyoruz' kampanyasına soruşturma açtı. Dava açılırsa kampanyayı başlatanlar 301'lik olacak

ANKARA - Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, bazı aydınlar tarafından başlatılan ve geçmişteki olaylar nedeniyle Ermenilerden özür dileyen kampanyaya, 'Türk milletini alenen aşağılamak' tan soruşturma başlattı. Ankara'da yaşayan Hasan Hüseyin Satır, Sabahat Özgür, Mehmet İnal Kolburan, Hüseyin Erdoğan, Serdar Otkaner ve Kürşat Karacabey, 'özür diliyoruz' kampanyası nedeniyle Başsavcılığa suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu dilekçesinde kampanyayı başlatan kişilerin Türk milletinin soykırımla suçladıkları öne sürüldü. 'Büyük Türk milletinin, uluslar-

arası metinlerde insanlık suçu olarak tanımlanan soykırımcılıkla itham edilmesinin, Türk milletinin aşağılanması anlamına geldiği' öne sürülen dilekçede, 'Şüphelilerin aşağılama eylemi, internet üzerinden gerçekleştirilmekle ve de bütün basına servis edilmekle; bu aşağılamanın 'alenen aşağılama' niteliğinde olduğu da tartışma götürmez netlikte ortadadır' denildi. Suç duyurusu dilekçesini işleme koyan Başsavcılık, kampanyayla ilgili soruşturma başlattı. Basın Suçları Soruşturma Bürosu'na gerçekleştirilecek soruşturma, TCK'nın 301. maddesindeki 'Türk milletini alenen aşağı-

lama' suçu kapsamında yürütülecek. Soruşturma çerçevesinde, kampanyayı düzenleyenlerin ifadelerine başvurulacak ve 'www.ozurdiliyoruz.com' adlı web sayfası incelenecek. Savcılık suç unsuru tespit ederse, kampanyayı düzenleyenlerin yargılanması yasa gereği Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin'in iznine bağlı olacak. Dava açılırsa altı ay-üç yıl hapis istenebilecek. İmza atılan metin, '1915'te Osmanlı Ermenileri'nin maruz kaldığı Büyük Felaket'e duyarsız kalmamış, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum' diyor. 15 Aralık'ta başlatılan kampanyada imza sayısı dün akşam itibarıyla 26 bin 770'e ulaştı. (Radikal)

Cunta da aynısını yaptı!

12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonraki yıllarda yaşanan anti demokratik uygulamalara tepki gösteren aydınlar ünlü yazar Aziz Nesin'in öncülüğünde imza kampanyası yapmıştı. Tanrı 'aydınlar dilekçesi' olarak geçen metin, yaklaşık 2 bin aydının imzasını taşıyordu. Türkiye'deki Demokratik Düzene İlişkin Gözlem ve İstisnalar başlıklı dilekçe 1984'te Cumhurbaşkanlığı ve TBMM'ye sunulmuştu. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı, dilekçenin verildiği 15 Mayıs günü basına yayın yasağı getirmişti. Yaklaşık bir hafta içinde Sıkıyönetim Savcılığı soruşturma açmış ve dilekçeyi imzalara el koymuştu. Dilekçeyi kaleme alan ve kampanyayı örgütleyen 59 aydına 'yasalara aykırı bildiri hazırlamak' suçlamasıyla dava açılmıştı. Murat Belge, Halit Çelenk, Mehmet Emin Değer, Haluk Genger, Hüsnü Gökse, Yakup Kepenek, Yakın Küçük, Uğur Mumcu, Aziz Nesin, Mahmut Tali Öngören, Bahri Savcı, İlhan Selçuk, İlhan Tekeli, Mete Tuncay, Şerafettin Turan ve Erbil Tunalı bu aydınların tümü beraat etmişti.

Şekil 3.50. Radikal – 10.01.2009

Aynı tarihte Radikal'de yayınlanan ve kampanyaya karşı yapılan suç duyurusunu anlatan haber, 1. sayfada "Ankara'da savcı darbe dönemlerini aratmıyor", 9. sayfadaki devam haberinde ise "Bu da 'özür diletmeyiz' soruşturması" başlıkları ile verilmiştir. Haberin içeriğinde herhangi bir yorum unsuruna rastlanmamış olmakla birlikte, başlıklarda yorum söz konusudur. Gazete, bu durumu anti demokratik olarak nitelemiş ve savcılığın yaptığı incelemeyi darbe dönemlerinde yapılanlara benzetmiştir. Haberin yan tarafında açılmış kutucuk içerisinde, "Cunta da aynısını yaptı" ara başlığı ile 1980 askeri darbesinden sonraki yıllarda Aziz Nesin öncülüğündeki bir grup aydının, anti – demokratik uygulamalara karşı imza kampanyası açmasının ardından, Sıkıyönetim Savcılığı tarafından "yasaya aykırı bildiri örgütlemek" gerekçesi ile dava açılmasını ve cezaya tabi tutulmalarından söz etmektedir. O dönemde yaşanan olaylar ile imza kampanyası sürecinde gerçekleşen soruşturma özdeşleştirilerek, Savcılığın yürüttüğü soruşturmanın antidemokratik olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Şekil 3.51. Zaman – 10.01.2009

Zaman gazetesinde aynı konu ile ilgili verilen haber, 3. sayfada yer almıştır. İçeriği çok kısa ele alınmış olan haberde, “Kampanya tartışmasına Başbakan Tayyip Erdoğan’dan sonra Genelkurmay da katıldı” cümlesi, hükümet yanlısı olduğu bilinen Zaman gazetesi açısından yorum olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla, hükümet kanadının karşı çıktığı kampanyaya Savcılığın da karşı çıkması, Savcılığın haklı olduğunun göstergesidir, anlamı ortaya çıkmaktadır.

‘Özür’e soruşturma

ANKARA Cumhuriyet Başsavcılığı, bazı aydınlar tarafından düzenlenen “Ermenilerden Özür Dileme” kampanyası ile ilgili olarak “Türk milletini alenen aşağılama” suçu kapsamında soruşturma başlattı. Ankara’da yaşayan Hasan Hüseyin Satır, Sabahat Özgür, Mehmet İnal Kolburan, Hüseyin Erdoğan, Serdar Orhaner ve Kürşat Karacabey hazırladıkları ortak dilekçeyle “Ermenilerden Özür Dileme” kampanyasını organize edenler ve bildiriye imza atanların, TCK’nın 301.

maddesinde düzenlenen “Türk milletini alenen aşağılama” suçu kapsamında cezalandırılmaları istemiyle suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu dilekçesini işleme koyan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, bazı aydınlar tarafından düzenlenen “Ermenilerden Özür Dileme” Kampanyası ile ilgili olarak soruşturma başlattı. Basın Suçları Soruşturma Bürosu tarafından gerçekleştirilecek soruşturma, “Türk milletini alenen aşağılama” suçu kapsamında yürütülecek. ■ A.A

Şekil 3.52. Hürriyet – 10.01.2009

Hürriyet gazetesinin aynı konu ile ilgili olarak 1. sayfada verdiği haber Anadolu Ajansı'ndan olduğu gibi aktarılmıştır. Sadece olayın ne olduğuna dair verilmiş bir ajans haberi olduğu için herhangi bir yorum ya da tarafgirlik ifadesi söz konusu değildir.

Şekil 3.53. Ortadoğu – 19.01.2009

Ortadoğu gazetesinde 19.01.2009 tarihinde 11. sayfadan verilen haberin başlığı, “Toptan: Ermeniler’den özür kampanyası vahim bir olay” başlığını taşımaktadır. TBMM Başkanı Köksal Toptan’ın kampanya karşıtı açıklamalarına yer verilen haber ajans dili ile yazılmış olduğundan, herhangi bir yorum sözcüğüne rastlanmamıştır.

Özür kampanyasına diasporadan teşekkür

Şekil 3.54. Agos – 23.01.2009

yürütülen soruşturmaların, kovuşturmaya neden olacak bir durum olmadığı gerekçesi ile takipsizlik kararı alması konu edilmiştir. Haberin içeriği ajans dili ile yazıldığı için yorum içermemektedir, ancak başlıktaki ifadenin tırnak içerisinde alınmamış olması, üstelik de takipsizlik kararı veren Savcılık tarafından zaten böyle bir sonuç açıklanmamış olması, yorum taşımaktadır. Kampanyayı başlatan Ali Bayramoğlu'nun Yeni Şafak yazarı olması başlığı anlamlı kılmaktadır.

Özür kampanyası düşünce özgürlüğü kapsamında

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, aydınlar tarafından düzenlenen Ermenilerden "Özür diliyorum" kampanyası ile ilgili soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına karar verdi. Basın Suçları Soruşturma Bürosu tarafından kampanyaya ilişkin yürütülen soruşturma sonunda verilen takipsizlik kararında "Demokratik toplumlarda karşıt fikirlerin de düşünce özgürlüğü çerçevesinde koruma altında olduğu gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği" belirtildi.

Ankara'da yaşayan Hasan Hüseyin Satır, Sabahat Özgür, Mehmet İnal Kolburan, Hüseyin Erdoğan, Serdar Orhaner ve Kürşat Karacabey hazırladıkları ortak dilekçeyle 'Özür diliyorum' kampanyasını organize edenler ve bildiriye imza atanların, TCK'nin 301. maddesinde düzenlenen "Türk milletini alenen aşağılama" suçu kapsamında cezalandırılmaları istemiyle suç duyurusunda bulunmuştu.

DİLEKÇE İŞLEME KONULMUŞTU

Dilekçede, aydınların imzaya açtığı metinde, "1915'te Osmanlı Ermenilerinin maruz kaldığı Büyük Felaket'e duyarsız kalınmasını, bunun inkar edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum" ifadesinin yer aldığı anımsatılmıştı. Suç duyurusu dilekçesini işleme koyan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, kampanyayla ilgili soruşturma başlatmıştı. İmza kampanyasının başlamasıyla birlikte Ermeni sorunu tartışmaya açılmış, onbinlerce kişi kampanyaya metnine internet üzerinden imza vemişti.

Şekil 3.56. Birgün – 27.01.2009

Birgün gazetesinde, soruşturmanın takipsizlik kararı ile neticeye bağlanmasına dair haber, 9. sayfadan verilmiş olup, içeriğinde herhangi bir yorum bulunmamaktadır. Ancak başlıktaki, "Özür kampanyası düşünce özgürlüğü kapsamında" şeklindeki ifade,

tamamen gazetenin görüşünü ortaya koyan, yorum içerikli bir ifadedir. Daha önce konuyla ilgili yaptığı haberlerden ve kullandığı dilden anlaşılacağı üzere Birgün gazetesi, yayın politikası olarak kampanyayı destekler nitelikte yayınlar yapmıştır. Başlıkta kampanyanın düşünce özgürlüğü ile bağdaştırılması da bu anlamı pekiştirmektedir.

Şekil 3.57. Zaman – 27.01.2009

Zaman gazetesinde aynı konuya dair verilen haber 3. sayfada yer almaktadır. Haberin içeriği ajanstan aktarıldığı için herhangi bir yorum bulunmamaktadır. Ancak başlıktaki, "Savcılık: 'Ermeniler'den özür dilemek' düşünce özgürlüğü" ifadesi hem tırnak içinde verilmediği hem de zaten Savcılığın böyle bir ifadesinin bulunmaması nedeni ile Birgün gazetesinde, aynı konu ile ilgili verilen haberdeki gibi bir yorum taşımaktadır.

Şekil 3.58. Ortadoğu – 27.01.2009

Ortadoğu gazetesinden, söz konusu konu ile ilgili yapılan haber 11. sayfadan, "Ermeniciler'e takipsizlik" başlığı ile verilmiştir. Haberin içeriği ajans dili ile aktarıldığı için yorum söz konusu değildir ancak, başlıkta yer alan ve Ortadoğu gazetesinin konu ile ilgili haberlerinde daha önce de rastlanan "Ermeniciler" kelimesi, gazetenin görüşünü yansıtır biçimde yorum içermektedir.

‘Özür Diliyoruz’a takipsizlik

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, 1995’te vatandaşlara ilham olarak başlatılan ‘Özür Diliyoruz’ kampanyasıyla ilgili soruşturmasını tamamlayıp yetki olmadığına karar verdi.

Başsavcılık, ‘Özür Diliyoruz’ kampanyası kapsamında yapılan basın toplantılarının, kamu yararı veya kamu güvenliği açısından gerekli görülmediği, bu nedenle soruşturma yapılmaması gerektiği kararını verdi.

Ankara’da yapılan ‘Özür Diliyoruz’ kampanyası, 1995’te başlatılmıştı.

İstanbul’da yapılan ‘Özür Diliyoruz’ kampanyası, 1995’te başlatılmıştı. Kampanya kapsamında yapılan basın toplantılarının, kamu yararı veya kamu güvenliği açısından gerekli görülmediği, bu nedenle soruşturma yapılmaması gerektiği kararını verdi.

‘Özür Diliyoruz’ kampanyası

Özür Diliyoruz kampanyası kapsamında yapılan basın toplantılarının, kamu yararı veya kamu güvenliği açısından gerekli görülmediği, bu nedenle soruşturma yapılmaması gerektiği kararını verdi.

Kampanya kapsamında yapılan basın toplantılarının, kamu yararı veya kamu güvenliği açısından gerekli görülmediği, bu nedenle soruşturma yapılmaması gerektiği kararını verdi.

Kampanya kapsamında yapılan basın toplantılarının, kamu yararı veya kamu güvenliği açısından gerekli görülmediği, bu nedenle soruşturma yapılmaması gerektiği kararını verdi.

Özür Diliyoruz kampanyası kapsamında yapılan basın toplantısı

Kampanya kapsamında yapılan basın toplantılarının, kamu yararı veya kamu güvenliği açısından gerekli görülmediği, bu nedenle soruşturma yapılmaması gerektiği kararını verdi.

Özür Diliyoruz kampanyası kapsamında yapılan basın toplantılarının, kamu yararı veya kamu güvenliği açısından gerekli görülmediği, bu nedenle soruşturma yapılmaması gerektiği kararını verdi.

Özür Diliyoruz kampanyası kapsamında yapılan basın toplantılarının, kamu yararı veya kamu güvenliği açısından gerekli görülmediği, bu nedenle soruşturma yapılmaması gerektiği kararını verdi.

Şekil 3.59. Agos – 30.01.2009

30 Ocak’ta 5. sayfadan verilen “Özür Diliyoruz’a takipsizlik” haberinde, Ankara’da bir grup vatandaş tarafından, kampanyaya karşı suç duyurusunda bulunulmasının ardından, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kovuşturmaya neden olmadığı gerekçesi ile takipsizlik kararı verilmediği ve Taksim Hill Otel’de toplanan bir grup aktivistin, kampanyada imza sayısını artırmak için neler yapılması gerektiğine karar verdikleri bir toplantıdan söz ediliyor. Haberin içeriğinde herhangi bir yorum göze çarpmıyor, olanın olduğu gibi aktarıldığı ajans dili mevcut.

‘Özür Diliyoruz’a Manoyan’dan tepki

‘Özür Diliyoruz’ kampanyasına bir tepki de Ermeni Devrimci Federasyonu’ndan (Taşnaksutyun) geldi. Federasyon’a göre kampanyanın amacı, 1915 olaylarının soykırım olarak tanınmasını engellemek.

EDF’nin siyasi büro şefi Giro Manoyan, kampanyayı düzenleyenlerin samimi olmadığını söyledi.

“Soykırım yerine trajedi gibi sözler kullanmaları bunun açık göstergesidir” diyen Manoyan, olayların soykırım olarak tanınması için ABD’nin yeni başkanı Barack Obama nezdinde yeni bir kampanya yürütülmesini belirtti.

Şekil 3.60. Agos – 30.01.2009

Aynı tarihli ve aynı sayfada yer alan bir başka haber, “Özür Diliyoruz’a Manoyan’dan tepki” başlığını taşıyor. Haberde, Ermeni Devrimci Federasyonu (Taşnaksutyun) büro şefi Giro Manoyan’ın, imza kampanyasına dair eleştirilerine yer verilmiştir. Buna göre Manoyan, kampanya metninde “soykırım” ifadesinin kullanılmamasını samimiyetsizlik ve soykırımı unutturma maksatlı bir girişim olarak değerlendirmiş ve ABD Başkanı Obama’ya yeni bir taslak metni hazırlayarak gideceklerini söylemiştir. Haber ajans dili ile aktarıldığı için herhangi bir yorum göze çarpmamaktadır. Bu haber de incelenen diğer 7 gazetede yer almamaktadır.

'Ermenilerin işlediği cinayetler için özür dileriz' Şimdi de Ermeni aydınlar özür diliyor

Gakavian, Radikal'e girişimlerini anlattı.

Prof. Gakavian kampanyalarını anlattı: Çetecilerle ASALA'nın cinayetlerinden ötürü özür dilenecek. Umarım başarılı oluruz

Olumlu yanıt

Türkiye'de bazı aydınların başlattığı 'Ermenilerden özür diliyoruz' kampanyası, Ermeni diasporasında olumlu yanıt aldı. Avustralya'nın Sydney kentindeki Macquarie Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Türk Ermeni Diyalog grubu Eşbaşkanı Dr. Armen Gakavian da bir karşı özür kampanyası hazırlıyor.

ABD'den destek

Taslak bildiri metninde, "Ermeni halkı adına işlenen cinayetler için Osmanlılardan ve Türklerden özür diliyor, bunların acısını duyan masum Osmanlıların ve Türklerin duygularını paylaşıyorum" denilecek. Kampanyayı, ABD'deki Ermeni cemaatinden tarihçi Prof. Dennis Papazian da destekliyor.

Şiddete hayır!

Gakavian, Radikal'e konuştu: "Hazırlanan bildiri, Ermeni çetecilerin işlediği cinayetler ve ASALA eylemlerinden ötürü Türklerden özür dilemeye yönelik. Geçmişte yaşanmış ve gelecekte olabilecek her tür şiddeti reddediyoruz. Umarım başarılı oluruz" dedi.

ADNAN GÜNDOĞAN / ERTUĞRUL MAVİOĞLU / STE

Şekil 3.61. Radikal – 01.02.2009

Radikal gazetesinin söz konusu tarihli ve "Şimdi de Ermeni aydınlar özür diliyor" başlıklı haberi 1. sayfadan, sürmanşetten verilmiş. Haberin içeriği, Türk aydınlarının imza kampanyası ile Ermeniler'den özür dileme girişimleri sonrasında, Ermeni aydınlardan gelen karşılıklı özür kampanyasını konu alıyor. Haberin içeriğinde herhangi bir yorum unsuru ya da taraflılık içerecek bir cümleye rastlanmamıştır. Haber ajans dili ile verilmiştir. Ancak bu haber daha sonra tartışmalara yol açmıştır. Armen Gakavian yaptığı açıklamayla sözlerinin çarpıtıldığını ve yanlış anlaşıldığını ifade etmiş, "sadece dostları arasında Türkiyeli aydınlara teşekkürü içeren ve tartışılmak üzere dolaşan bir e-posta olduğunu ve 'yeterli ilgi olduğu durumda' bu metnin kamuya açıklanma 'olasılığı' bulunduğunu" belirtmiştir. Gakavian, yaptığı açıklamada Today's Zaman gazetesinde çıkan haberin gerçeğini yansıtmadığını, Radikal Gazetesi'nde ise haber başlığının ve kullanılan haber fotoğrafının bağlamı saptırdığını söylemiştir. Ayrıca yaptığı röportajda "Türklerin bu özrünün sadece başlangıç olduğunu ve açıkça, Ermeni Soykırımı nedeniyle Türk devletinin özür dilemesi ve bunu tazmin edecek bir girişimde bulunması gerektiğini vurguladığını", "röportajda, hiçbir zaman diğer Ermeniler adına konuştuğumu öne sürmediğini veya Ermenilerin herhangi bir şey için özür dilemesi gerektiğinden bahsetmediğini; sadece, daha geniş bir tartışmanın parçası

olarak ASALA gibi gruplarca yürütülen Ermeni terörist faaliyetlerinin ahlaken (ve uluslararası hukuka göre) meşru olmadığı şeklindeki kişisel görüşümü ifade ettiğini, maalesef bu birkaç kelime bağlamından çıkartılarak verdiği röportajın vurgusunun ortadan kaldırıldığını" ve "Art arda gelen çarpıtmalar ışığında, Türk medyasına bu açıklamaları yapmış olmaktan pişman olduğunu ve gelecekte daha dikkatli davranacağını" ifade etmiştir. Söz konusu haber, Bianet haber sitesinde, Gakavian: "Türklerden Özür Meselesi Yanlış Anlaşıldı" başlığı ile yer almıştır (<http://bianet.org>).

Şekil 3.62. Agos – 06.02.2009

Agos gazetesinin, 6 Şubat'ta 5. sayfadan verdiği, "Avrupa Ermeni Federasyonu'ndan 'özür' açıklaması" başlıklı haberinde, Avrupa Ermeni Federasyonu tarafından imza kampanyası ile ilgili olarak yapılan açıklamalara yer verilmiştir. Buna göre Federasyon, imza kampanyasında 'soykırım' kelimesinin kullanılmasından kaçınıldığını ve bu nedenle kampanyanın popülist olduğunu ifade etmiştir. Haber ajans dili ile yazılmıştır, Federasyon'un açıklamaları tırnak içerisinde ve yorumsuz verilmiştir.

Özür kampanyası yeniden 301 yolunda mı?

“Özür Diliyoruz” kampanyası ile ilgili olarak, Türk Ceza Kanunu’nun 301. maddesi kapsamında açılan soruşturmada verilen takipsizlik kararına itiraz edildi.

Geçtiğimiz ay hakkında soruşturma başlatılan imza kampanyası, ilk günden bu yana ciddi tartışmalara yol açmış, ülke gündeminin en

önemli maddelerinden biri haline gelmişti. Ankara’da yaşayan altı kişiyi “şikâyeti” üzerine, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, kampanyayla ilgili olarak, “Türk milletini ünen aşağılama” suçu kapsamında soruşturma başlatmış, ancak takipsizlik kararı vermişti.

Hasan Hüseyin Şatır, Sabahat Özgür, Mehmet İnal Kol-

buran, Hüseyin Ersoğan, Serdar Özhaner ve Kürat Karacabey’den oluşan altı kişilik grup, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı’nın kampanyaya dair verdiği takipsizlik kararına itiraz etmesi üzerine, soruşturma dosyası Sincan Ağır Ceza Mahkemesi’ne gönderildi.

İtiraz reddedilirse, takipsizlik kararı da kesinleşecek.

Şekil 3.63. Agos – 06.02.2009

Aynı tarihte, 6. sayfadan verilen haberin başlığı “Özür kampanyası yeniden 301 yolunda mı?” başlığını taşıyor. Haberde, alınan takipsizlik kararının ardından, ikinci bir şikâyet üzerine soruşturma başlatılması olayı anlatılmıştır. “Geçtiğimiz ay hakkında soruşturma başlatılan imza kampanyası, ilk günden bu yana ciddi tartışmalara yol açmış, ülke gündeminin en önemli maddelerinden biri haline gelmişti.” cümlesi gazetenin kendi yorumu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mahkeme 'özür diliyorum' kampanyası için yargı yolunu açtı

ANKARA - Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi, Türkiye'deki bir grup aydının 1915 olayları ile ilgili olarak başlattığı 'Ermenilerden özür dileme' kampanyası ile ilgili verilen takipsizlik kararını kaldırdı. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, "Demokratik toplumlarda karşıt fikirler de düşünce özgürlüğü kapsamında koruma altındadır" diyerek kampanya ile ilgili takipsizlik kararı vermişti.

Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi, kampanyasıyla ilgili Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın verdiği takipsizlik kararına yapılan itirazı görüştü. Mahkeme, takipsizlik kararını kaldırarak, kampanyaya yargı yolunu yeniden açtı. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Basın Suçları Bürosu, Hasan Hüseyin Satır, Sabahat Özgür, Mehmet İnal Kolburan, Hüseyin Erdoğan, Serdar Orhaner ve Kürşat Karacabey'in 'Erme-

Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi 'özür diliyorum' kampanyasıyla ilgili takipsizlik kararını kaldırdı. Savcılık soruşturma için Adalet Bakanı'ndan izin isteyecek

nilerden Özür Dileme' kampanyası ile 'Türklüğün aşağılandığı' iddiasıyla yaptığı suç duyurusunda takipsizlik kararı vermişti. Kararda, "Demokratik toplumlarda karşıt fikirler de düşünce özgürlüğü çerçevesinde koruma altındadır" denilmişti.

Top Adalet Bakanı'nda

Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin takipsizlik kararını kaldırması sonrası, Cumhuriyet Savcılığı soruşturma izni için Adalet Bakanlığı'ndan izin isteyecek. TCK 301. maddeden yargılanmak için Adalet Bakanı'nın izni gerekiyor. Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin, daha önce kampanya ile il-

gili olarak "O kendi takdirleridir. Türkiye Cumhuriyeti'nin yaklaşımı, değerlendirmesi ve politikası benim için önemlidir" açıklaması yapmıştı.

Gazeteci Ali Bayramoğlu, profesörler Baskın Oran ve Ahmet İnsel, Dr. Cengiz Aktar'ın ilk çağrıcıları olduğu kampanyada imzalanması istenen metin şöyle: '1915'te Osmanlı Ermenileri'nin maruz kaldığı 'Büyük Felaket'e duyarsız kalınmasını, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum.' Metni yaklaşık 30 bin kişi imzaladı. (Radikal)

Şekil 3.64. Radikal – 03.03.2009

Radikal gazetesinde, savcılığın takipsizlik kararının tekrar kaldırılması ile ilgili haber, 03.03.2009 tarihli ve 1. sayfada "Takipsizlik kararı kalktı: Ermeni özüne yargılama yolu" ve devamı 9. sayfada, "Mahkeme 'özür diliyorum' kampanyası için yargı yolunu açtı" başlıkları altında verilmiştir. Haberin içeriği herhangi bir yorum içermemektedir çünkü ajans dili ile aktarılmıştır. Haber konusu, Savcılık tarafından kaldırılan takipsizlik kararının şikayet üzerine tekrar incelenmesi ve yargı yolunun açılmasına dairdir.

Ermeniler'den özür dileyenlere yargı yolu

Ermenilere ilişkin "Özür Dileme Kampanyası"nda verilen takipsizlik' kararını Sincan Ağır Ceza Mahkemesi kaldırdı. Kampanyaya katılanlara dava açılması gündeme geldi.

Ermenilere ilişkin "Özür Dileme Kampanyası" ile ilgili Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na yapılan suç duyurusunda sürpriz bir gelişme yaşandı. Sincan Ağır Ceza Mahkemesi, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın suç duyurusu ile ilgili daha önce verdiği "takipsizlik" kararını dün kaldırdı. Bunun üzerine "Özür Kampanyası" ile ilgili Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na yeniden soruşturma başlatılacak ve soruşturma sonucunda kampanyaya katılanlar hakkında muhtemelen dava açılması gündeme gelecek. Bir süre

önce bir grup vatandaş tarafından dilekçeye imza atanların "Türk milletini aşağıladıkları" gerekçesiyle cezalandırılmaları istenmişti. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı da aydınlar hakkında soruşturma başlatmış ancak "kovuşturmaya yer olmadığına" karar vermişti. Başsavcılık'ın bu kararı üzerine dilekçeyi verenler Sincan Ağır Ceza Mahkemesi'ne itiraz için başvurmuşlardı. Soruşturmanın TCK'nın 301. maddesi kapsamında yürütüleceği öğrenildi. ■ HABER MERKEZİ/ ANKARA

Şekil 3.65. Yeni Şafak – 03.03.2009

Yeni şafak gazetesindeki aynı konulu haber, yine 03.03.2009 tarihinde 7. sayfadan verilmiş olup, ajans dili ile aktarıldığı için herhangi bir yorum ifadesi bulunmamaktadır.

Savcı Türkaslan'ın 'demokrasi' ısrarı

ANKARA - Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, 'Ermenilerden özür' kampanyasıyla ilgili başlatılan soruşturmada verdiği takipsizlik kararını kaldıran, Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararına itiraz etti. Cumhuriyet Savcısı Nadi Türkaslan, mahkemenin kararının 'yazılı emir' yoluyla bozulması için Adalet Bakanlığı'na başvurdu.

Bir grup aydın tarafından 1915 olayları nedeniyle Ermenilerden özür dilemek için başlatılan ve binlerce kişinin imza attığı kampanyayla ilgili olarak Ankara'da yaşayan altı vatandaş, "Büyük Türk milletinin, uluslararası metinlerde insanlık suçu olarak tanımlanan soykırımcılıkla itham edilmesi, Türk milletinin aşağılanması anlamına gelir" diyerek suç duyurusunda bulunmuştu. Şikâyetçiler kampanyayı düzenleyen ve ha-

Savcı Türkaslan, 'Ermenilerden özür' kampanyası hakkında dava açılmaması için Adalet Bakanlığı'na başvurdu

zırlanan bidiriye imza atan kişiler hakkında, 'Türk milletini alenen aşağılama' suçundan dava açılmasını istemişti.

Suç duyurusu üzerine başlatılan soruşturmada Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı takipsizlik kararı vermişti. Savcılık kararında, 'demokrasi' vurgusu yapılarak "Demokratik toplumlarda karşı fikirlerin de düşünce özgürlüğü çerçevesinde koruma altında olduğu gerekçesiyle kovuşturmayla yer olmadığına karar verilmiştir" denilmişti. Şikâyetçiler savcılığın takipsizlik kararına itiraz etti.

İtirazı görüşen Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın verdiği takipsizlik kararını kaldırdı ve suç

duyurusunun gereğinin yapılmasına istedi. Şikâyet konusu suç Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesinde düzenlendiği için, Savcı Türkaslan'ın soruşturmayı açmak için Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin'den izin istemesi gerekiyordu. Ancak Türkaslan, kampanyanın ifade özgürlüğü kapsamında olduğu yönündeki görüşünde ısrarcı oldu ve Adalet Bakanlığı'na yargılama izni için değil, Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararının 'yazılı emir' yoluyla bozulması için başvurdu.

Türkaslan, Adalet Bakanlığı'ndan mahkemenin kararının, 'yazılı emir yoluyla' bozulmasını ve dosyanın Yargıtay'a taşınmasını istedi. Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin, sav-

cılığın talebine uyarak, mahkemenin kararını Yargıtay taşısın kampanyanın ifade özgürlüğü kapsamında olduğu görüşüne katılmış olacak. Şahin'in savcının talebini yerinde bulmaması durumunda soruşturmanın açılması için izin vermesi gerekiyor. Bu durumda savcılık da kampanyaya düzenleyen ve imza atan kişiler hakkında dava açacak.

Bildiri de ne vardı

Aydınlar tarafından imzaya açılan metinde "1915'te Osmanlı Ermenilerinin maruz kaldığı Büyük Felaket'e duyursuz kalınmasını, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum" denilmişti. (Radikal)

Şekil 3.66. Radikal – 10.03.2009

Radikal gazetesi, 10.03.2009 tarihinde, kampanyaya dair suç duyurusu sonucunda Savcılığın soruşturmaya başlaması, ardından kovuşturma olmadığına, dolayısıyla takipsizlik kararına varması, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın karara itiraz ederek tekrar yargı yolunun açılmasının ardından, Cumhuriyet Savcısı Nadi Türkaslan'ın, kararın bozulması için Adalet Bakanlığı'na yaptığı başvuru konu ediliyor. Haber 1. sayfada, "Özgürlükçü savcılık", 11. sayfadaki devamında ise "Savcı Türkaslan'ın 'demokrasi' ısrarı" başlığı ile verilmiştir. Haberin içeriği ajanstan aktarıldığı için herhangi bir yorum söz konusu değildir ancak, iki başlıkta da Cumhuriyet Savcısı Nadi Türkaslan'ın özgürlükçü ve demokratik bir tavır takındığı, dolayısıyla, takipsizlik kararına itiraz eden ve tekrar yargı yolunun açılmasına neden olan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazına anti-demokratik iması yapılmıştır.

3.2.1.1. Değerlendirmeler

Kampanyaya dair haberler, 6 Aralık 2008 tarihinden, 10 Mart 2009 tarihine kadar yayımlanmıştır. Buna göre, Yeni şafak gazetesinde 4, Cumhuriyet gazetesinde 5, Hürriyet gazetesinde 6, Birgün gazetesinde 6, Zaman gazetesinde 8, Radikal gazetesinde 9, Ortadoğu gazetesinde 12, Agos gazetesinde 16 olmak üzere, toplam 66 haberin taraması yapılmıştır.

İncelenen gazetelerde 14 Aralık 2008'e kadar yayımlanan haberler; kampanyaya özellikle siyasi partilerden gelen tepkiler, 16 – 18 Aralık tarihlerinde hükümet, kanaat önderleri ve emekli büyükelçiler tarafından dillendirilen tepkiler, 18 Aralık'tan itibaren, CHP İzmir Milletvekili Canan Arıtman'ın Cumhurbaşkanı Gül'ün etnik kökenine dair yaptığı açıklamalar, 19 Aralık'tan itibaren karşı kampanya "Özür Bekliyorum"un açılması, 22 ve 23 Aralık tarihlerinde Meclis'te konu ile ilgili olarak çıkan kavgalar, 2009 yılı Ocak ayı başından itibaren mahkeme sürecinin başlaması ve suç duyuruları, 27 Ocak'tan itibaren, suç duyurusuna karşı takipsizlik kararı verilmesi, Mart ayının 10'una kadarki süreçte ise tekrar suç duyurusunda bulunma ve mahkeme süreçlerini içermektedir.

Gazetelerin söylem biçimleri göz önüne alındığında ise şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır:

Yeni Şafak gazetesi, belirtilen tarih aralığında konu ile ilgili olarak 4 haber yayımlamıştır. Haberlerin ikisi Erdoğan'ın kampanya karşıtı açıklamaları ile ilgilidir. Yeni Şafak gazetesi bu haberlerde Erdoğan'ın sözlerini destekler bir görünüm çizmesine rağmen, diğer 3 haberde ya mesafesini korumaya çalışmıştır ya da kampanya yanlısı bir tutum izlemiştir. Diğer 7 gazete ile karşılaştırıldığında gazetenin konu ile ilgili en az sayıda haber yapmasının nedeni, gazetenin normal şartlarda hükümet yanlısı, sağ ve dini söylemleri ağır basan bir yayın politikası olmasına rağmen, kampanyanın yürütücülerinden Ali Bayramoğlu'nun Yeni Şafak da yazarlık yapıyor olmasından kaynaklı olduğu düşünülebilir. Ancak gazetenin konuya dair net bir tutumu ortaya çıkmamaktadır. Çünkü 4 haberde de öne çıkan herhangi bir tavır söz konusu değildir.

Cumhuriyet gazetesi de kampanyaya dair en az haberi yayımlamış olanlardandır. Belirtilen aralıkta konuyla ilgili 5 haber yayımlamış olan Cumhuriyet gazetesi, genel itibariyle kampanyaya mesafeli bir duruş izlemiş ve haberlerde ajans dili tercih etmiştir. Dolayısıyla yorumdan kaçıldığı söylenebilir. Yalnızca CHP'li Arıtman'ın Gül'ün etnik kökenine dair yaptığı açıklamalarda yorum kullanmış, açıklamaların karşısında durmuştur.

Hürriyet gazetesi ise konu ile ilgili 6 haber yayımlamıştır. Genel itibariyle konuya mesafeli yaklaşmış, Arıtman'ın açıklamalarına tepki göstermesi dışında konu ile ilgili

herhangi bir yorum görülmemiştir. Hürriyet gazetesinde haber sayısının az olması ve yapılan haberlerde ajans dili kullanılarak, taraflı ifadelerden kaçınılması, kampanyaya karşı mesafeli durduğunun göstergesidir.

Birgün gazetesi konu ile ilgili olarak 6 habere yer vermiştir. Sayı her ne kadar az görünüyor gibi olsa da, kampanya ile ilgili en ayrıntılı haberleri yapan gazetelerden biridir. Birgün gazetesinin, Arıtman'ın Gül ile ilgili yaptığı açıklamalar dışında, kampanya yanlısı tutum ortaya koyduğu net olarak görülmektedir. Arıtman'ın açıklamalarında genel olarak, bütün gazeteler aynı tepkiyi dillendirmişlerdir. Birgün gazetesinin, kampanya ile ilgili haberlerde, kendi yayın politikası doğrultusunda yorum içerikli haberlere, diğer gazetelere göre daha ağırlıkta yer verdiği ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan gazetenin taraflı, yorum içerikli ve kampanya yanlısı bir tutum izlediği görülmektedir.

Zaman gazetesi 8 haber yayımlamıştır. Gazete, kampanyaya dair net bir tutum ortaya koymamaktadır. Yeni şafak gazetesinde görülen zaman zaman mesafeli ve eleştirel, zaman zaman da kampanyanın özgürlükçü düşüncenin göstergesi olduğu yargısı ortaya çıkmaktadır. Zaman gazetesinin kampanyaya dair haberlerde net bir tutum sergilemediği ortaya çıkmaktadır.

Radikal gazetesi de konu ile ilgili olarak 9 haber yayımlamıştır. Birgün gazetesinde olduğu gibi kampanya yanlısı bir tavır benimseyen Radikal gazetesinin, konu ile ilgili haberleri, kendi yayın politikasına göre biçimlendirilmiş olup, ayrıntılı haberlere daha fazla yer verdiği görülmektedir. Kampanyaya Birgün gazetesinde olduğu gibi bir yaklaşım benimsemiş olsa da, daha az taraflı bir dil kullandığı görülmektedir.

Ortadoğu gazetesi de konu ile ilgili olarak 12 haber yayımlamıştır. Milliyetçi çizgisini yalnızca, Arıtman'ın Gül'ün etnik kimliğine dair açıklamalarda bozduğu görülen Ortadoğu gazetesi, bütün haberlerini kendi yayın politikası çerçevesinde biçimlendirmiş ve kampanyaya karşı net bir tutum benimsemiş gözükmemektedir.

Agos gazetesi haftalık bir gazete olmasına rağmen, konu ile ilgili olarak 16 adet haber yayımlamıştır. Ancak, gazetenin Türkiye'de yaşayan Ermeni cemaatinin yayın organı olması göz önünde bulundurulduğunda, sayının diğer gazetelere göre fazla olması bir

anlam kazanmaktadır. Tahmin edileceği üzere, gazete tavrını kampanyadan yana koymuştur, bütün haberleri kendi yayın politikası doğrultusunda biçimlendirmiştir. Konu ile ilgili olarak, yurt dışından, özellikle Ermenistan'dan gelen tepkileri en çok dillendiren gazetedir.

Sonuç olarak, milliyetçi çizgideki Ortadoğu gazetesi dışında sağ tandanslı ve daha ortada bir yayın politikası izleyen gazetelerin, yayımladıkları haberlerde kampanyaya karşı mesafeli oldukları, haber sayılarının diğer gazetelere göre daha az olduğu, yorum ve tarafsızlık ifadelerine diğerlerine göre daha az rastlandığı görülmüştür. Uçta sol söyleme sahip olan gazetelerle, milliyetçi söyleme sahip olan Ortadoğu gazetesinin ise yayın politikaları doğrultusunda haberleri biçimlendirdiği, haberde yorum ve tarafsızlık veren ifadelerle daha fazla yer verdiği görülmektedir. Haberlerde denge unsuru genel olarak bütün gazetelerde gözetilmemiştir. Her gazete kendi yayın politikasını pekiştirecek olan kişilere söz hakkı vermiştir. Agos, Birgün ve Radikal gazetelerinin dışında, bazılarında zaman zaman mesafeli duruşlar görülse de, incelenen 8 gazetenin genel itibarıyla, “Özür Diliyorum İmza Kampanyası” na ya mesafeli durdukları saptanmıştır.

3.2.2. Yabancı basında çıkan haberlerden örnekler

ERMENİ ENTELEKTÜELLER SOYKIRIMIN TANINMASI İÇİN GÜL'E ÇAĞRIDA BULUNDU

300 kadar entelektüel ve toplumun önde gelen başka isimleri, Türk-Ermeni ilişkilerinin düzelmesi için, 1915'te Osmanlı İmparatorluğu'nun toplu katliamlarını planlı bir soykırım olarak kabul etmeleri yönünden Türkiye'ye çağrıda bulundu. Salı günü yayımlanan ve Abdullah Gül'e ithaf edilen açık mektupta, kendilerinin “insanlık suçu” olarak tanımladıkları durumu günümüz Türkiye'sinin “kalan mirasa karşı bir sorumluluk “ olarak addettikleri söylendi.

“Soykırım, insanlığa ve günümüz medeniyet değerlerine karşı bir suçtur ve hiçbir birey, kurum, hatta devlet otoritesi neler olduğu ile ilgili şüpheye yol açamaz. Türk liderleriniz inkar edilemez gerçeği kabul etmeli ve Ermeni Soykırımı'nın hakikatini tanımalıdır. Sadece bu şekilde, toplumlarımız arasında kesin bir diyalog ve iyileştirme süreci oluşabilir.”, denildi.

Cumhurbaşkanı Serzh Sarkisan'ın da onayı olduğu söylenen mektup, Ermenistan yönetimine yakın olarak bilinen tanınmış yazar, müzisyen ve sanatçı tarafından yayımlandı. Sözde “futbol diplomasisi”, Türk ve Ermeni dışişleri bakanlarının temaları takiben gerçekleşti. Karabağ olayının çözümünden önce Ankara ilişkileri düzeltmeye hazır olsa da, bu çok da net değil (<http://www.azg.am>, 10.12.2008).

Haberde, sıkça “soykırım” sözcüğü geçmektedir. Kampanya olumlu bulunsa bile bunun iki ülke arasındaki ilişkileri düzeltmeye yeterli olmayacağı görüşü hakimdir. Kampanya öncesinde Gül'ün maç izlemek için Erivan'a davet edilmesi de “sözde futbol diplomasisi” olarak değerlendirilmiştir.

İMZA KAMPANYASI

200 kadar Türk entelektüel Pazartesi günü, Türkiye'deki Ermenilerin I. Dünya Savaşı döneminde uğradıkları katliamlardan dolayı internette bir özür yayımladı.

Önde gelen akademisyen, gazeteci, yazar ve sanatçılardan oluşan grup, özürlerinde, ihtilaflı bir terim olan “soykırım” kelimesini kullanmaktan kaçınıp, onun yerine daha az tartışmalı olan “Büyük Felaket”i tercih ettiler.

Bu özür, ölümlerdeki kabahatlerini öğrenmeye/bilmeye karşı uzun süredir var olan tabuyu yıkmaya Türklerin birçoğunun hazır olduklarının bir işaretidir.

Tarihçiler, Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerinde 1.5 milyon kadar Ermeninin Osmanlı Türkleri tarafından öldürülmelerinin 20. yüzyılın ilk soykırımı olduğu hükmünü taşıyorlar. Ermeniler uzun süredir bu ölümlerin soykırım olarak kabul edilmesi için bastırıyorlar. Türkiye, o dönemde bir çok kişinin öldüğünü inkar etmezken, soykırım terimi kullanmayı reddetmiştir. Ölenlerin sayısının şişirildiğini ve ölümlerin, dağılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'ndaki sivil kargaşadan/asayişsizlikten kaynaklandığını söylüyorlar (<http://www.msnbc.msn.com>, 15.12.2008).

MSNBC'nin haberine göre, kampanya olumlu bulunmuş ancak, “soykırım” kelimesi yerine “Büyük Felaket” tanımının kullanılması, eleştirilmiştir. Bu konuda tarihsel bağlantı kurularak, Türkiye'nin, “soykırım” kavramını reddettiği ve inkar ettiği yönünde açıklamalarda bulunulmuştur.

ONLINE ÖZÜR

2005 yılında Nobel Ödüllü yazar Orhan Pamuk aleyhinde, toplu öldürmeler üzerine yaptığı yorum yüzünden dava açıldı. 2007 yılında Ermeni asıllı gazeteci Hrant Dink, Ermenilerin öldürülmelerine getirdiği yorum yüzünden açılan dava sonrasında İstanbul'daki ofisinin dışında vuruldu.

Türk milliyetçileri online özrü eleştirdi. Pazartesi günü bir grup emekli diplomat da bu hareketi “haksız, yanlış ve olumsuz” olarak tanımladılar. Bir diplomat, “Böyle yanlış ve tek taraflı bir girişim tarihimize yapılmış bir saygısızlık demektir”, dedi.

MHP Başkanı Devlet Bahçeli, “Hiç kimsenin atalarımızı aşağılamaya, onları suçlu göstermeye ve özür dilemeye hakkı yoktur”, dedi.

Özür kampanyasının organizatörlerinden İstanbul Bahçeşehir Üniversitesi'nden Prof. Cengiz Aktar, Vatan gazetesine verdiği röportajda, “Bugün Türkiye’de inançlı kesimden birçok kimse Ermenilere bir şey olmadığına inanıyor. Yıllar boyunca resmi ideoloji bunun I. Dünya Savaşı şartlarında gerçekleşen ikincil bir olay olduğu yönünde. Fakat hakikat böyle değil” (<http://www.msnbc.msn.com>, 15.12.2008).

Metinde kampanya olumlu bulunmakla birlikte, Türkiye’de kampanyayı düzenleyenlerle, karşı olanlar şeklinde iki cephe oluştuğuna görüş beyan edilmiştir. Karşı cephede olanlar da, metnin giriş cümlelerinde verilen örneklerle, Orhan Pamuk, Ermeniler’in katlini yazdığında karşı çıkanlar ve Hrant Dink’i öldürenler, bağdaştırılmış, bu durum milliyetçi cepheye mal edilerek, hemen arkasına Devlet Bahçeli’nin kampanya karşıtı sözleri eklenmiştir.

VİCDANIN SESİ

“Vicdanın sesi bu. Özür dilemek isteyenler özür dileyebilir, özür dilemek istemeyenler buna mecbur değil” diyor Cengiz Aktar. Hürriyet gazetesi köşe yazarlarından ve gazetecilerinden Gila Benmayor, bildiriye imza attığını çünkü “değişimin zamanının geldiğine inandığını” söyledi. Associated Press’e yaptığı açıklamada “Bazı şeylerin açık bir şekilde konuşulması, tartışılması ve ifad edilmesi gerektiğini” anlattı. Bildiriye imzalamakta tereddüt etmediğini çünkü bildirideki üslubun ihtilaflı olmadığını söyledi: “Kelimeler hiçbir tarafı kızdırmayacak/kırmayacak biçimde dikkatle seçilmiş. Biz kimseye ihanet etmiyoruz. Sadece, Ermenilere onların acılarını paylaştığımızı söylüyoruz.”

Özür, Türkiye ve Ermenistan'ın arayı düzeltme yönünde adım attıkları bir dönemde oldu. İki komşunun hiçbir diplomatik ilişkisi yok ve Türkiye'nin, Ermenistan'ın Karabağ'ı işgalini protesto etmesinin ardından, 1993'ten beri sınır kapıları kapalı. Türkiye, Azerbaycan'ın tartışmalı bölgedeki iddialarını destekliyor. Bölgede çok sayıda Ermeni asıllı insan var fakat bölge, Azerbaycan sınırları içerisinde (<http://www.msnbc.msn.com>, 15.12.2008).

Habere göre kampanya, destek verenlerin sözlerinden alıntılar yapılarak olumlanmıştır. Kampanyanın iki ülke arasındaki siyasi problemlere çözüm olabileceği vurgulanmıştır. Karabağ sorununa değinilmiştir.

TÜRKLER ERMENİLERDEN DAHA BAĞIMSIZLAR

Caucasus Enstitüsü Müdürü Alexander Iskandaryan'a göre Ermeni Soykırımı için internet üzerinden yapılan özür kampanyası Türklerin Ermenilerden daha bağımsız olduklarının kanıtı. "Şimdiden 5000'den fazla kişinin imzaladığı bu yazılı açıklama, Türklerin, resmi politik çizginin önünden ilerlediklerini gösterdi. Böyle demeçler birkaç sene önce tasavvur bile edilemezdi" (<http://www.armtown.com>, 16.12.2008).

Haberin içeriğinde herhangi bir yorum bulunmamakla birlikte, Caucasus Enstitüsü Müdürü Alexander Iskandaryan'ın, Türklerin Ermenilerden daha bağımsız olduğunu düşünmesi ve bunu kampanyanın gerçekleştirilmesine bağlaması kayda değerdir.

ERDOĞAN VE GÜL'ÜN ÖZÜR KAMPANYASI KARŞISINDAKİ SUSKUNLUKLARI BU GİRİŞİME/İLK ADIMA İLGİLİ OLDUKLARI ŞEKLİNDE YORUMLANDI

İtalyan Corriere della Italian gazetesi, Türk entelektüellerin Ermeni Soykırımı için özür dileme girişimlerini konu alan bir makale yayımladı. Halihazırda 5000'den fazla Türk entelektüel, yazar, gazeteci, bilimsan ve müzisyen tarafından bu online bildiri imzalandı. Makaleyi kaleme alan Antonio Ferrari'ye göre Erdoğan ve Gül'ün sessiz kalmaları bu girişime ilgili oldukları şeklinde yorumlanabilir. Ferrari, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Aralık 2008'de gerçekleştirdiği Ermenistan ziyaretiyle açtığı yolun

şimdi diplomatlar tarafından parlatıldığını yazdı (<http://www.armtown.com>, 16.12.2008).

Haberde Corriere della Italian adlı gazetede, Antonio Ferrari adlı bir yazarın kampanyaya dair yayımladığı makalede, Cumhurbaşkanı Gül ve Başbakan Erdoğan'ın sessiz kalmaları kampanyayı onayladıkları şeklinde yorumlanmıştır. Bunun yanı sıra kampanya iki ülke arasındaki girişimler açısından olumlu bulunmuştur.

TÜRKLER GERÇEĞİ BİLMEK İSTİYOR

Ermeni bir uzman olan Ruben Safrasyan, özür kampanyasının Türk toplumunda başlayan objektif bir gelişme olduğunu söyledi. “Türkle sonundan gerçeği bilmek istiyor görünüyorlar” diyen Safrasyan RA Ulusal Bilim Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü’nün Müdürü. “Türk toplumu, zor bir süreç olmasına rağmen, Osmanlı İmparatorluğu’ndan kalan acı mirastan kendini ayırmaya, itiraf etmeye ve temizlemeye çalışıyor. Türkiye ileri gidebilmek için Ermeni Soykırımı’nı hakkında bilgilenmek durumundadır. Ermenistan için farkındalık, bir ahlak ve bilinç meselesidir” (<http://www.armtown.com>, 16.12.2008).

Ulusal Bilim Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü’nün Müdürü Ruben Safrasyan’ın kampanya ile ilgili açıklamalarına yer verildiği haberde, kampanya olumlu bulunmuş ve Türk toplumunun geçmişiyle yüzleşebildiği, eskiye göre daha objektif davrandığı belirtilmiştir.

TÜRKİYE KATLİAM BİLDİRİSİNİ İNCELİYOR: ESKİ TÜRK DİPLOMATLARINDAN 1915 ÖZÜR KAMPANYASINA SÖZLÜ SALDIRI / SATAŞMA

60 kadar emekli Türk diplomat ve büyükelçi dün, Ermenilerin 1915’te toplu öldürülmeleri ve tehcir edilmelerinden dolayı özür dilemek için düzenlenen imza kampanyasını kınayan bir açıklama yayımladı.

Önde gelen akademisyen, gazeteci, yazar ve sanatçıdan oluşan grup özür metninde, tartışmalı bir terim olan “soykırım” kelimesini kullanmaktan kaçınıp onun yerine, daha az çarpıcı olan “Büyük Felaket” tanımlamasına yer verdiler.

60 kadar emekli Türk diplomat ve büyükelçinin açıklamasında “Yanlış ve tek taraflı böyle bir teşebbüs, Osmanlı İmparatorluğu’nun son günlerinde terör örgütlerinin vahşi saldırılarında hayatlarını kaybeden insanlarımıza ve tarihimize saygısızlık anlamını taşır.”, denildi. Açıklama aynı zamanda, I. Dünya Savaşı sırasında Ermenilerin zorla göç ettirilmesinin “acı” sonuçlar yarattığını fakat Ermeni ayaklanmasından muzdarip olan Türklerin acısında, terör saldırıları kadar, Ermenilerin de suçu olduğu vurgulandı. Diplomatlar, komşu iki ülkenin ilişkilerini geliştirmeleri için her iki tarafın da birbirinin sınırlarını tanımaları ve karşılıklı olarak yaşanılan acıları paylaşmaları gerektiğini söyledi. Açıklama, CHP milletvekilleri Şükür Elekdağ ve Onur Öymen tarafından imzalanmıştı (<http://hetq.am>, 16.12.2008).

Ermeni gazetesinin verdiği habere göre, kampanyada “soykırım” kelimesinin kullanılmaması eleştirilmiştir. Türklerin hala bu konudaki tabularını yıkamadığına değinilmiş ve emekli büyükelçilerin konuya karşı çıkmaları, bu çerçevede dillendirilmiştir. Kampanyaya CHP’li milletvekilleri tarafından imza atılması da dile getirilmiştir.

TÜRK CUMHURBAŞKANI 1915 ÖZÜR KAMPANYASINI DESTEKLEDİ

15 Aralık tarihli Hürriyet Gazetesi, 1915 olayları için Ermenilerden özür dilemek için düzenlenen internet kampanyası çerçevesinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün “herkes özgürce fikirlerini ifade edebilir” açıklamasına yer verdi.

Gül’ün açıklaması, Bulgar meslektaşı Georgi Parvanov ile yaptığı ortak basın toplantısı sırasında geldi. İki lider ortak sahalarda bölgesel ve uluslararası işbirliği fırsatları hakkında konuştular (<http://hetq.am>, 16.12.2008).

Aynı tarihli Hetq’in bir başka haberi de Gül’ün kampanyayı desteklemesine dairdir. Haberde yorum yapılmamıştır.

“ÖZÜR DİLİYORUM” BİLDİRİSİN ALTINDAKİ 10.000’DEN FAZLA İMZA

“Özür Diliyorum” kampanyası ve emekli büyükelçilerin buna karşı çıkmasına yönelik Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, “Türkiye fikirler özgürce ifade edilebiliyor”, dedi.

Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Ermenilerden özür dileyen entelektüelleri keskin bir dille eleştirdi. Türk haber ajanslarının bildirdiğine göre, Recep Tayyip Erdoğan Türkiye'nin özür dileycek bir saldırıda bulunmadığını ifade etti.

Türk entelektüellerinden Baskın Oran, Ahmet İnsel, Cengiz Aktar ve Ali Bayramoğlu "Özür Diliyorum" bildirisi yayımlamıştı. İnternette yayımlanan bildiriye şimdiye kadar atılan imzalar 10.000'i aştı (<http://www.azg.am>, 19.12.2008).

Haberde Erdoğan ve Gül'ün kampanyaya yönelik açıklamalarında tezatlık olduğuna dair bir bilgi verilmiştir. Emekli büyükelçilerin olaya karşı çıkmaları dillendirilmiştir. Buna rağmen, Gül'ün, Türkiye'de düşüncelerin özgürce ifade edilebildiğini dile getirdiği söylenmiştir.

TÜRK ADALET BAKANI: "TÜRKİYE'NİN 'SOYKIRIM İDDİALARI' KARŞISINDAKİ TUTUMU DEĞİŞMEDİ"

Artan sayıda Türk politikacı, 1915'teki "büyük felaket" için özür dileyen internet bildirisine karşı kamuoyu açıklamasında bulundu. Today's Zaman'ın bildirdiğine göre, Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin sivil toplum örgütlerinin duruma farklı yaklaşabileceklerini ve bunun onların tercihi olduğunu, fakat kendisinin devletle aynı görüşü paylaştığını söyledi.

Şahin, "Ben, Ermeni soykırımı iddiaları mevzuunda Türkiye Cumhuriyeti'nin politikasının, görüşünün ve tutumunun sürekliliği tarafındayım", dedi. Meclisin Salı günü Dış İşleri Komitesi toplantısında, MHP'nin de içinde bulunduğu muhalefet parti milletvekilleri, kampanyayı destekleyenleri kınayan bir demeç önerisinde bulundu.

Kürtçü olan Demokratik Toplum Partisi (DTP) bu öneriye karşı geldi. Tartışmaların devamında, milletvekillerinin bireysel zeminde özür kampanyasını kınamaları kararı alındı.

Erzurum Atatürk Üniversitesi, Türk-Ermeni İlişkileri Araştırma Merkezi başkanı Prof. Erol Kürkçüoğlu, Anadolu Ajansı'yla yaptığı röportajda resmi görüşü yineledi ve tehcir kanununun Van'da Ermenilerin başkaldırmalarının ardında çıkarıldığını iddia etti. Kürkçüoğlu, "Tehcir kanunu kesinlikle soykırım veya katliam için değildi. Bu kanunla devlet, vatandaşlarının hayatını, malvarlığını ve onuru korumaya çalıştı", diye ileri sürdü. Kampanyanın amacının insanların kafasını karıştırmak olduğunu sözlerine ilave etti. "Herkes, biz tarihçilerin ne dediğini hesaba katmalı. En iyi biz biliriz. Her kim ki

aksini iddia ediyorsa, gelip toplu mezarlara bir baksın”, dedi. (http://hetq.am, 19.12.2008).

Habere göre, Meclis’te kampanyaya dair farklı görüşlerin olduğu dile getirilmiştir. Milletvekillerinin çoğunun özür kampanyasını kınadığı ifade edilmiştir. Atatürk Üniversitesi, Türk-Ermeni İlişkileri Araştırma Merkezi başkanı Prof. Erol Kürkçüoğlu’nun kampanya karşıtı ve “soykırım” yapılmadığına dair açıklamalarına yer verilmiştir. Kürkçüoğlu’nun açıklamaları, kınama yapan milletvekilleri ile bağdaştırılmıştır.

TÜRKİYE’DE GERGİN HAVA

Fransız gazeteci Jean Eskiyan’ın bildirdiğine göre, “Türk kaynaklarından edinilen bilgiye göre, Türkiye’deki atmosfer gitgide geriliyor ve entelektüeller ve gazeteciler üzerinde çeşitli tehditler kol geziyor.”

“Faşizm, ihanet ve linç yasası gibi kelimeler yeniden telaffuz edilir oldu” diyor Eskiyan ve radikal milliyetçilerin, ordunun da yardımıyla demokratlara karşı mücadele hazır olduklarını da ekliyor.

Bu geçiş dönemi özellikle iki kutup arasında duran insanlar için oldukça zor.

“Özür Diliyorum” kampanyasının hali hazırda 20.132 imzaya ulaşması durumu karmaşıktırdı. Bildirinin özellikle gençler arasında kabul görmesi dikkat çekiyor (http://www.azg.am, 26.12.2008).

Ermeni gazetesinin verdiği habere göre, imza kampanyasının faşistlerle kampanyayı imzaya açanlar arasında gerginlik yarattığı ve tehdit kaynağı oluşturduğu belirtilmiştir. Bu karşı duruşa rağmen, kampanyanın yüksek sayıda imza alması arasında tezatlık olduğu söylenmiştir. Bunun nedenini, kampanyaya daha çok gençlerin katılımında bulunması olarak açıklanmıştır. Haber imza kampanyası düzenlense bile Türkiye’ye bu konuda güven olmayacağı algısı uyandırıyor.

ERMENİLERDEN DİLENEN ÖZÜR

“Türkiye’nin En Büyük Tabularından Birini Aşındırmak”

25.000'den fazla Türk, I. Dünya Savaşı döneminde Osmanlı'nın işlediği savaş suçlarından dolayı internetteki özür bildirisine isimlerini ekledi. SPIEGEL kampanyanın öncüsü Baskın Oran'la konuştu.

SPIEGEL: Şuana kadar 25.000 Türk özür bildirisine imza attı. Bir milyondan fazla Ermeni, 1915'te başlayan bu korkunç olayda hayatını kaybetti. Bu kampanya geçmişle yapılacak olan kritik bir imtihanın başlangıcı mı?

Baskın Oran: Bugün özür dileyen Türkler 1915'teki günahlardan sorumlu değildir. Müşterek suç yoktur, müşterek bilinç vardır. Bu kampanyayla biz, Türkiye'nin en büyük tabularından birini aşındırıyoruz. Ama yine kampanya onlarca yıl geç kalmış durumda.

SPIEGEL: Türk milliyetçileri ülkenin imajına zarar verdiğinizi söylüyorlar. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan da buna katılıyor.

ORAN: Ben katılmıyorum. Ben, bizim dışarıdaki imajımızın geliyeceğini düşünüyorum. Diğer bir taraftan da, Türkiye gibi "özür dileme kültürü" olmayan bir ülkede, özrü sonunda duyacak olanlar Ermenilerin torunlarıdır.

SPIEGEL: Türk-Ermeni ilişkileri üzerinde kampanyanın nasıl bir etkisi olur?

ORAN: Ermenilerin çoğu bildirimizi iyi karşıladı. Fakat, bildirimizde "soykırım" kelimesini özellikle kullanmadığımız için eleştiren katı görüşlüler de var. Bizim özür dilememizin, Ermenilerin tazminat taleplerini boşa çıkaracağından korkuyorlar. Bu tip insanlar, bizi Türk devletinin uşağı olarak görüyorlar.

SPIEGEL: Türk vatandaşlardan ne gibi tepkiler aldınız?

ORAN: Maalesef çoğu olumsuzdu. Şahsen ben her gün 200 kadar nefret içerikli mail alıyorum. Birçoğu beni Türk insanını aşağılamakla/küçük düşürmekle suçluyor. Fakat birileri de şunu düşünmeli ki burada her çocuk, Ermenilerin Müslümanları öldürdüğünü öğreniyor. Ülkenin toplu hafıza kaybından eğitim sistemimiz sorumludur. Yine de doğrudur; geçmişte Türkiye'nin doğusunda birçok insan Ermenilerin intikam saldırılarından muzdarip olmuştur (<http://www.spiegel.de>, 30.12.2008).

Metinde, Spiegel tarafından Baskın Oran ile yapılan bir röportaj yer almaktadır. Spiegel'in sorunlarının yönlendirici ve Türkiye aleyhine olduğu görülmektedir.

YÜZBİNLERCE ERMENİ TÜRKİYE'DEN ZORLA SINIRDIŞI EDİLİRKEN ÖLDÜRÜLMÜŞTÜ

I. Dünya Savaşı'ndaki katliamından dolayı özür kampanyası başlatan yazarlar aleyhinde bir savcı tarafından inceleme başlatıldı. "Türklüğe hakaret" suçundan cezalandırmalar gelebilir. Türkiye başbakanı, geçen ay 200 kadar akademisyen ve köşe yazarının yayımladığı bildiriye eleştirdi.

Yüzbinlerce Ermeni 1915'te Osmanlı Türklerin ellerinde ölmüştü. Türkiye bunun soykırım olduğunu inkar ediyor. Türkiye, ölenlerin, birçok Müslümanın da öldüğü I. Dünya Savaşı'nın kargaşasının kurbanları olduklarını dile getiriyor. Konu, Türkiye'de hala bir tabu ve geçmişte yargılamalar oldu.

Entelektüeller, bu bildiriyle, resmi otoritenin reddine karşı çıkmak ve Türk toplumunu neler olduğu hakkında tartışmaya sevk etmek istediklerini söylüyor. Bildirinin başlığı "Özür Diliyorum".

Polisin söylediğine göre, bu hafta, özür kampanyası organizatörlerinden birine saldırı planladığı ve bilgi topladığı gerekçesiyle tutuklandı. İsminin açıklanmasının istemeyen bir kaynağın BBC'ye anlattığına göre, polis, yakalanan bu kişinin son zamanlarda birkaç şehre seyahat ettiğini ve etrafındakilere "Türkiye'yi sarsacak" bir olay planladığını anlattığını, bildirdi. Ermeni konusunun daha açık tartışılmasını savunan bazı Türk yazarlar, aşırı milliyetçi Türklerin hedefi oldu.

Türk-Ermeni yazar Hrant Dink, geçen yıl 1915'teki olayların bir soykırım olduğunu söylediği için öldürüldü. Ondan önce de 1915 hakkındaki yorumlarından dolayı "Türklüğe hakaret etmek" yüzünden sorgulanmıştı (<http://news.bbc.co>, 09.01.2009).

Haberde kampanya olumlu bulunsa da, "soykırım" kelimesinin kullanılmaması, eleştiri konusu olmuştur. Türklerin hala bu konudaki tabularını yıkamadıkları dile getirilmiş, bu durum Erdoğan'ın kampanya karşıtı açıklamaları ile örtüştürülmüştür. Bunun yanı sıra, kampanya yürütücüleri ve taraftarları için hayati tehlikenin söz konusu olabileceği girişimlerden söz edilmiştir. Bu durum da Hrant Dink'in öldürülmesi ile bağdaştırılmıştır. İlginçtir ki, Türkiye'de buna dair herhangi bir haber yapılmamıştır.

TÜRKİYE, ÖZÜR KAMPANYASINI YARGILAMAYI REDDETTİ

Hürriyet gazetesinin bildirdiğine göre, bugün Ankara Cumhuriyet Savcısı "1915 Büyük Felaketi" için Ermenilerden özür dileyen internet kampanyasını düzenleyenlerin yargılanıp yargılanmamaları hakkında karara vardı.

Bu ayında başlarında savcılık, altı savcının TCK'nin "Türklüğe hakareti" suç sayan 301. maddesi kapsamında, özür kampanyasını düzenleyenlerin suçlu olduklarını ifade eden dilekçelerinin ardından bir soruşturma başlatmıştı.

Savcılık, kararında şunları söyledi: "Demokratik toplumlardaki düşünce özgürlüğü kapsamında karşıt görüşlerin de korunduğu bir yasal zemin çerçevesinde, yargılamaya gerek olmadığı kararına varılmıştır." 200 kadar Türk akademisyen, yazar ve gazeteci, 1915 olayları için Ermenilerden özür dilemek için bir internet sitesi kurmuş ve insanları imza atmaya çağırmıştı. (<http://hetq.am>, 26.01.2009).

Haberde, ilk suç duyurusunun ardından, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın verdiği takipsizlik kararından söz edilmiştir. Herhangi bir yorum göze çarpmamaktadır.

ÖZÜR KAMPANYASI

Türkiye'de yaşanan bu nadir demokratik ilerleme döneminde, Ankara Başsavcılığı, Ermenilerin planlı soykırım diye iddia etikleri 1915 olaylarından dolayı 'özür kampanyası' düzenleyip, buna imza toplayan Türk entelektüellerin dava edilmeleri için bir dayanak olmadığı kararına vardı.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşanan "Büyük Felaket"ten dolayı Ermenilere şahsi özürlerini iletmek üzere bir grup entelektüelin başlattığı "Özür Diliyoruz" kampanyası uluslar arası geniş bir karşılık gördü.

Bildiri www.ozurdiliyoruz.com adresinde yayımlanıyor.

Anadolu Ajansı'nın haberine göre, savcının kararı "demokratik toplumlarda karşıt görüşler düşünce özgürlüğü kapsamında olup koruma altındadır" fikrine dayanıyor.

Ankara'da ikamet eden 6 kişinin başvurusu üzerine Ankara başsavcısı özür kampanyasını düzenleyenler ve buna imza atanlar hakkında soruşturma başlattı. Bu 6 kişi Ocak ayının başlarında verdikleri dilekçede, argümanlarını TCK'nin 301. maddesine dayandırdılar; ki bu maddeyle daha önceden bazı entelektüeller, gazeteciler ve aktivistler "Türklüğe hakaret etmek" suçundan yargılanmıştı (<http://www.globalpost.com>, 28.01.2009).

Haberde kampanyanın olumlu bulunduğu dair görüş belirtilirken, kampanyaya karşı suç duyurusunda bulunulması ve bunun devamındaki süreç, tutuculuk ve milliyetçilik olarak anlandırılmıştır.

TÜRK MAHKEMESİ ERMENİ ÖZÜR KAMPANYASININ YARGILANMA YOLUNU AÇTI

Hürriyet'in haberine göre, pazartesi günü, başkent Ankara'nın Sincan bölgesindeki Yüksek Ceza Mahkemesi, Ermenilerden özür dileyen internet kampanyasını düzenleyenlerin yargılanması yolunu kapatan kanunu feshetti.

Ocak ayında Ankara savcılığı, 1915 olaylarından dolayı Ermenilerden özür dileyen bir site kuran ve insanları destek vermeleri için imza atmaya çağıran 200 kadar Türk entelektüelin yargılanmaları yönündeki dilekçeler aleyhinde karar vermişti (http://hetq.am, 03.03.2009).

Haberde kampanyaya açılan ikinci yargılama sürecinden bahsedilmiştir. Haber metninde bir yorum göze çarpmamaktadır. Ancak, başlıktaki "Türk mahkemesi" ifadesi, Türklerin kampanyanın özgürlükçü tavrına karşı geldiği algısı uyandırmaktadır.

(Ermenistan Dışişleri Bakanı Edward Nalbantyan'ın Avusturyalı "Profile" gazetesi söyleşisinden)

ERMENİSTAN DIŞİŞLERİ BAKANI: TÜRKİYE GERÇEK BİR UZLAŞMA İÇİN TARİHİ DOĞRULARI KABUL ETMELİ

Profile Gazetesi: *İyimser birisiniz. Gelecekteki soykırımların önlenebileceğini düşünüyor musunuz?*

Nalbantyan: *Türkiye'nin içerisinde 'Soykırımın Tanınması' yönünde gelişmelerin ve hareketlerin olduğunu belirtmeliyim. Normalleşme sürecini başlatmamızın hemen ardından, birçok Türk entelektüel "Özür Kampanyası" adında bir internet kampanyası başlattılar. Sadece birkaç hafta içinde 35.000 kişi bildiriye imza attı. 95 yıldan sonra ilk defa, 24 Nisan'da, Ermeni soykırımı İstanbul Taksim Meydanı'nda anıldı. Türkiye'nin bir gün Ermeni Soykırımı'nı tanımasını ümit ediyorum. Bu, Türkiye'nin kendi açısından da önemli. Türkiye'deki birçok kişi bunu anlamaya başladı ve Türkiye dışında neredeyse hiç kimsenin bu konu hakkında bir şüphesi yok.*

Profile: *Türkiye'nin böyle davranmayı reddetmesi, tazminat talebi ve hatta terör iddiaları korkusuyla bağdaştırılabilir. Türkiye'nin soykırım kabulü karşısındaki mükellefiyetinin yanı sıra Ermenistan neler istiyor?*

Nalbantyan: Bağımsızlığını ilanından bugüne Ermenistan terör iddialarıyla ilgili hiçbir kanun çıkarmadı. Maalesef, belli Türk politikacılar Türk toplumunda korku yaratmak için bu tarz argümanlar kullanıyorlar.

Profile: Peki maddi tazminat talepleri?

Nalbantyan: Bu çok nazari bir soru. Dünyanın her yerinde, o zamanlarda mal varlıklarını kaybeden Ermenilerin torunları var. Soykırım tanınması olmadan da taleplerini arayabilecekleri yasal yollara başvurabilirler. Medeni ve çağdaş bir dünyada bu çok normal bir şey. Bunun neresinde sorun var? (<http://hetq.am>, 15.06.2010).

Gazete, 15.06.2010 tarihinde “Profile” adında bir Avustralya gazetesinin, Nalbantyan ile yapılan bir röportajına yer vermiştir. Röportajın bir kısmı imza kampanyası ile ilgili olduğu için çalışmaya almayı uygun gördük. Nalbantyan’ın düşünceleri de gazetelerde olduğu gibi Türklerin imza kampanyası açmasını olumlu bulduğu ancak, “soykırım”ın halen daha kabul görmediği yönündedir. Nalbantyan buna dair umudu olduğunu da belirtmiştir. Bunun göstergesi olarak da kampanya ile Taksim Meydanı’nda 24 Nisan’da yapılan anma törenlerini ileri sürmüştür.

3.2.2.1. Değerlendirmeler

Yabancı basında çıkan haberlerin geneli, böyle bir kampanyanın imzaya açılması ve fazla sayıda kişi tarafından onanmasını olumlu karşılamaktadır. Ancak, kampanya metninde “soykırım” ifadesinin yerine, “Büyük Felaket” tanımlamasının kullanılması eleştiri konusu olmuştur. Bu ve Türkiye’den çeşitli kesimlerden gelen tepkiler, Türkler arasında “soykırım”ın hala yıkılamayan bir tabu olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Karşı çıkan grupların yer aldığı haberlerde, Hrant Dink’in öldürülmesine ve benzeri olaylara vurgu yapılmış, karşı çıkanlar faşist şeklinde tanımlanmıştır. Kampanya iki devlet arasındaki siyasi havayı yumuşatacak bir faktör olarak görülmüştür. Ancak diaspora yanlısı Azg buna çok da taraftar değildir. Genel olarak yabancı basının tutumu, kampanyanın olumlu olduğu ancak, “soykırım” kelimesi yerine “Büyük Felaket” tanımının kullanılmasının, Türkiye’de hala belirli kalıpların yıkılamaması durumundan kaynaklandığı yönündedir.

SONUÇ

Türklerle Ermenilerin ilişkileri Selçuklular döneminden öncelere dayanmaktadır. Selçuklular'dan sonra Osmanlı Devleti kurulduğunda, Osmanlının çatısı altına sığınan ve millet-i sadıka olarak adlandırılan Ermeniler, devlet kademeleri de dahil olmak üzere birçok göreve getirilmişlerdir. Ancak bir süre sonra Fransız Devrimi'nin yarattığı etki Osmanlı'ya da sirayet edince, Ermeniler de bundan nasiplenmiş, misyonerlerin faaliyetleri ile özellikle Doğu Anadolu'da bir takım kıpırdanmalar başlamıştır. Osmanlı-Rus Savaşı'nda Ermeni sorunu, daha belirgin olarak ortaya çıkmış, Berlin ve Ayastefanos anlaşmalarında siyasi bakımdan da kendini göstermiştir. Bu ayrılıkçı hareketler 1. Dünya Savaşı'nda, Ermenilerin isyanları biçiminde ortaya çıkacak ve Osmanlı Devleti, bu asayişsiz düzen içerisinde mecburen Tehcir, zorunlu göç kararı alacaktır. Tehcir esnasında, çete saldırıları ve salgın hastalıklardan dolayı bir takım ölümler gerçekleşecektir. Dönemin savaş şartlarından dolayı karşılıklı öldürmeler olduğu da doğrudur. Ancak Ermeniler, bu durumu “soykırım” olarak niteleyecekler ve bu düşmanlıklarını günümüze kadar taşıyacaklardır. Sevr Anlaşması'nda Ermenilere destek çıkan İtilaf Devletler'i Osmanlı'nın boynuna yağlı kement takmaya çalışmışlardır ancak Mustafa Kemal, Osmanlı hükümetinin fesh edilmesini gerekçe

göstererek, anlaşmayı iptal edince, Ermenilerin devlet kurma istekleri bir kez daha söz konusu olmamıştır. Lozan Anlaşması hükümlerince de siyasi olarak Ermeni meselesi kapanmıştır.

Ancak Ermeniler, bu durumu günümüze kadar belli aralıklarla ve her fırsatta gündeme getirmişler, Osmanlı döneminde olduğu gibi yabancı devletlerin desteğini almakta geri durmamışlardır. 2000 yılından sonra her yıl düzenli olarak ABD başta olmak üzere Fransa tarafından hazırlanan yasa tasarıları bunların göstergeleridir. En nihayetinde 2010 Mart'ında bu tasarılarından biri ABD'de oy birliği ile kabul edilecektir.

Şüphesiz bu konu, Türkiye'de sivil toplum örgütleri ve aktivistler tarafından çeşitli düzlemlerde dile getirilmiştir. Hrant Dink cinayeti bunların en önemlilerindendir. Ardından 2008 yılının Aralık ayında, Prof. Ahmet İnsel, Prof. Baskın Oran, Dr. Cengiz Aktar ve Gazeteci – Yazar Ali Bayramoğlu'nun öncülüğünde; “1915'te Osmanlı Ermenilerinin maruz kaldığı Büyük Felâket'e duyarsız kalınmasını, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum.” metni ile imzaya açılan “Özür Diliyorum İmza Kampanyası” büyük çaplı etkinliklerden biri olmuştur. Kampanya yabancı basında, yankılarının devam ettiği 2009 Mart ayına kadar, Türkiye ile ilgili en fazla haberin yayımlandığı konuların başında yer almıştır. İnternette açılan imza kampanyası ilk 24 saatte 500 bin kullanıcı tarafından onaylanmış, bugün ise imzalayanların sayısı 30 bini aşmıştır.

Kampanya kamuoyunda da, basında da çok tartışılmış, yer bulmuştur. Araştırmanın, imza kampanyasının basındaki yansımalarına odaklanmasının nedeni de budur. Bunun için, 8 Türk gazetesinden, 6 Aralık 2008 tarihinden, 10 Mart 2009 tarihine kadarki, haberlerin çıktığı dönem aralığında, toplam 98 haber incelenmiştir. Gazeteler Hürriyet, Radikal, Birgün, Yeni Şafak, Zaman, Ortadoğu, Cumhuriyet ve Agos'tur. Kampanyanın gazetelerde yer alış biçimlerinin, gazetelerin yayın politikalarına göre biçimlendiği ve genel olarak, gazetelerin kampanyaya dair mesafeli durdukları da görülmüştür. Ortadoğu, Birgün, Radikal ve Ermeni cemaatinin yayın organı olmasından dolayı Agos gazetesi kampanyaya mesafeli durmayan ve yorumdan kaçmayan gazeteler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortadoğu dışındakiler, kampanya yanlısı bir tutum izlerken, Ortadoğu gazetesi milliyetçi cephenin sesini korumuş, Agos'tan sonra konu ile ilgili

olarak en fazla sayıda haberi yayınlamış, kampanyanın karşısındaki tavrını korumuştur. Hürriyet, Yeni şafak, Zaman ve Cumhuriyet gazeteleri, konu ile ilgili olarak rutine yansıyan olayların dışında çok fazla habere yer vermemiştir. Cumhuriyet ve Hürriyet gazetesi kampanya karşısındaki tutumunu karşıt olmak biçiminde, diğerlerine göre daha belirgin kılarken, Yeni Şafak ve Zaman gazeteleri net bir tutum ortaya koyamamıştır. Ancak Cumhuriyet ve Hürriyet gazeteleri yine de yorum yapmaktan kaçınmış, haberleri ajans dili ile vermeye çalışmıştır. Türk gazetelerine bakıldığında, Agos sözü edilmeksizin, genel itibariyle yayın politikası doğrultusunda konu ile ilgili haberler biçimlendirilmiş olsa da, bir takım açıklamalarla ilgili yorumlardan kaçınıldığı, mesafeli bir tutum izlendiği görülmektedir.

Konunun yabancı basına yansımalarında ise ortak ve net tutum, kampanyanın Türkiye tarafından atılan olumlu bir adım olduğuna dairdir, ancak kampanya metninde “soykırım” yerine, “Büyük Felaket” tanımlamasının kullanılması eleştiri konusu olmuştur. Diaspora yanlısı Ermeni gazetesi Azg bunu en çok dillendiren gazetedir. Bunun yanı sıra, Türkiye’de kampanyaya karşıt olan gruplar gerici olarak nitelendirilmiş ve bu grupların yer aldığı haberlerde “soykırım” sözcüğü ile Hrant Dink cinayetine vurgu yapıldığı görülmüştür. Yabancı basının kampanyaya yönelik tutumu daha net biçimde ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de her ne yapılırsa yapılsın, Ermenistan ve destek olan ülkeler cephesinde, “soykırım” yapılmadığı yönünde bir yargı geliştirmek mümkün gözükmemektedir. Yabancı basın organları, kampanya sürecinde yaptıkları haberlerde bunu en net biçimde göstermişlerdir. Türkiye’deki basın organlarının ise bu tür konularda genel olarak mesafeli durma tavrı, kamuoyunda hassas olarak tabir edilen konularda dikkatli olmak gibi bir özdenetimleri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, gazetelerin, olayları kendi yayın politikalarının çerçevesinde biçimlendirmeleri ve haberde başta denge unsuru olmak üzere bir çok unsurun göz ardı edilerek, olması gerektiği biçimde haber yapılmasını engellemektedir. Sonuç itibariyle, kamuoyunu tatmin edecek habercilik yerine taraflı ve bilgiden ziyade yorumun olduğu haberler ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ABÜ'LFARAC, *Abû'l-Farac Tarihi*, cilt I-II, (Süryanice'den İngilizce'ye çev. Ernest A. Wallis Budge, Türkçe'ye çev. Ömer Rıza Doğrul), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987.
- AÇIKSES, Erdal; "Osmanlı eğitim sisteminin Türk – Ermeni toplumlarının birlikte yaşamalarına katkısı", *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, Cilt 2, Erciyes üniversitesi Yayınları, Kayseri 2007.
- AKÇORA, Ergünöz; "Osmanlı Devleti Dönemi Ermeni İsyanları ve Türk – ErmeniToplumu İlişkilerine Etkileri", *Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2001.
- ARIĞ, Ayten Sezer; "Osmanlı Eğitim Sisteminin Ermeni Milliyetçiliğinin Doğuşuna Etkisi", *Hoşgörüden Yol Ayrımına Ermeniler*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2009.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Nutuk II*, Ankara, 1983.
- ATEŞ, Toktamış; *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,

İstanbul 2002.

- BABACAN, Hasan; *I. Dünya Savaşı Sırasında Ermeni Sorunu Tehcir Meselesi ve Talat Bey*, Tatav Yayınları, İstanbul 2001.
- BAKTIR, Hasan; "Lady Mary Wortley Montagu'nun Türkiye mektuplarında Osmanlı Ermenileri", *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, Cilt 2, Erciyes üniversitesi Yayınları, Kayseri 2007.
- BAŞGÜN, Necla; *Türk Ermeni İlişkileri, Abdülhamid' in Cülusundan Zamanımıza Kadar*, San Matbaası, Ankara 1970.
- BİCE, Hayati; *Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1991.
- BİRANT, Mehmet Ali; *Ermeni Terörü*, Ant Yayınları, İstanbul 1982.
- BOZKURT, Güvenç; *Türk Kimliği: Kültür Tarihinin Kaynakları*, Boyut Yayınevi, 1996.
- ÇAKILLIKOYAK, Hüseyin; *Diaspora'da Ermeni Kimliği*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2005.
- ÇAYCI, Abdurrahman; *Türk Ermeni İlişkilerinde Gerçekler*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2000.
- ÇİÇEK, Kemal; *Ermenilerin Zorunlu Göçü (1915-1917)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2005.
- EROĞLU, Hamza; *Türk İnkılap Tarihi*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1982.
- ERYILMAZ, Bilal; *Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi*, Risale Yayınları, İstanbul 1996.
- HERODOTOS, *Herodot Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1991.
- KEROVPYAN, Keğam, *Mitolojik Ermeni Tarihi*, Aras Yayıncılık, İstanbul 2000.
- GATTEYRİAS, Joseph Andre, *Ermenistan ve Ermeniler*, Paris 1882.
- GAZİGİRAY, A. Alper; *Osmanlılardan Günümüze Kadar Vesikalarla Ermeni Terörünün Kaynakları*, İstanbul 1982.
- GÖRGÜLÜ, İsmet; *Atatürk'ten Ermeni Sorunu Belgelerle*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2002.
- GÜRÜN, Kamuran; *Ermeni Dosyası*, T.T.K. Basımevi, Ankara 1983.
- HALAÇOĞLU, Yusuf; *Ermeni Tehciri ve Gerçekler*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001.
- HOCAOĞLU, Mehmed; *Arşiv Vesikalarıyla Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler*,

- ANDA Dağıtım, İstanbul 1976.
- HONİGMAN, Ernest; *Grekçe, Arapça, Süryanice ve Ermenice kaynaklara göre 363'den 1071'e kadar Bizans Devleti'nin Doğu sınırı*, (Çev. F. Işıltan), İstanbul 1970.
- HÜLAGÜ, Metin; "Osmanlı'dan Cumhuriyet Misyoner, Ermeni Terör ve Amerika Çerçevesinde Türkiye", *Hoşgöründen Yol Ayrımına Ermeniler*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2009.
- İNÖNÜ, İsmet; *Hatıralar*, C. I, Ankara 1995.
- KARABEKİR, Kâzım; *İstiklal Harbimizin Esasları*, İstanbul 1995.
- KARAL, Enver Ziya; *Osmanlı Tarihi*, cilt 8, Ankara 1983.
- KARTIN, Cengiz; "Ermeni Komitelerinin Faaliyetleri Çerçevesinde Ermeni Milliyetçiliğinin Doğuşu", *Hoşgöründen Yol Ayrımına Ermeniler*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2009.
- KARSANDIK, Özlem; "Ermeni Milliyetçiliğinin Oluşmasında Yasa Dışı Ermeni Örgütlerinin Rolü: Hınçak Cemiyeti Örneği", *Hoşgöründen Yol Ayrımına Ermeniler*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2009.
- KAŞGARLI, Mehlika Aktok; *Kilikya Tâbi Ermeni Baronluğu Tarihi*, Kök Yayınları, Ankara 1990.
- KIRZIOĞLU, M. Fahrettin, *Kars İli ve Çevresinde Ermeni Mezalimi (1918-1920)*, Ankara 1970.
- KOCA, Salim; *Sultan I. İzzeddin Keykavus (1211-1220)*, TTK Yayınları, Ankara 1997.
- KOCABAŞOĞLU, Uygur; *Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika*, Arba Yayınları, İstanbul 1989.
- KOÇAŞ, Sadi; *Tarihte Ermeniler ve Türk Ermeni İlişkileri*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1990.
- KOÇAS, Sadi; *Tarih Boyunca Ermeniler ve Selçuklulardan Beri Türk – Ermeni İlişkileri*, Truva yayınları, Ankara 1970.
- KÖYMEN, Mehmet Altay; *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, Cilt 1. ,Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1993.
- KURAN, Ercüment; "Tarihte Türkler ve Ermeniler", *Osmanlı'dan Günümüze*

- Ermeni Sorunu*, 2001.
- KÜÇÜK, Abdurrahman; *Ermeni Kilisesi ve Türkler*, Ocak Yayınları, Ankara 1997.
- KÜÇÜK, Cevdet; “Osmanlılar’da millet sistemi ve Tanzimat”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul 1985.
- KÜÇÜK, Cevdet; *Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı 1878–1897*, İstanbul 1984.
- MCCARTHY, Justin; *Müslümanlar ve Azınlıklar: Osmanlı Anadolu’sunda Nüfus ve İmparatorluğun Sonu*, Çev., Bilge Umar, İnkılâp Kitabevi Yayın San. Ve Tic. A.Ş., İstanbul 1998.
- NURŞEN, Mazıcı; *ABD’nin Güney Kafkasya Politikası Olarak Ermenistan Sorunu 1919–1921*, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2005.
- MERAY, Seha; *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar-Belgeler*, Yapı Kredi Yayınları, c.1, İstanbul 1993.
- OSTROGORSKY, Georg; *Bizans Devleti Tarihi*, Çev; Fikret Işıltan, Ankara, 1995.
- ÖKE, Mim Kemal; *Ermeni Sorunu 1914–1923*, Ankara 1991.
- ÖKE, Mim Kemal; *The Armenian Question*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2001.
- ÖZDEMİR, Hikmet; Yusuf Halaçoğlu; Kemal Çiçek; Ömer Turan; Ramazan Çalık; *Ermeniler: Sürgün ve Göç*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004.
- ÖZTOPRAK, İzzet; *Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele*, Ankara 1989.
- SAKARYA, Em. Tümg. İhsan, *Belgelerle Ermeni Sorunu*, Gnkur. Basımevi, 2. Baskı, Ankara 1984,
- SARAL, A.Hulki; *Ermeni Meselesi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1970.
- SERBEST, Murat Birkan; “Osmanlı’da ermeni Katolik Kilisesi ve Toplumu”, *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, Cilt 3, Erciyes üniversitesi Yayınları, Kayseri 2007.
- STRECK, M. H.; Yınanç, “Ermeniye”, *İslam Ansiklopedisi*, C.4, MEB Yayını, Eskişehir 1997.
- SÜSLÜ, Azmi; *Efsane ve Gerçekler: Türk Ermeni İlişkileri* (Ortak Yayın), Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2001,
- SÜSLÜ, Azmi; *Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Ankara 1990.

- SÜSLÜ, Azmi; *Ermenilerin Yaptıkları Katliamlar*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Enstitüsü Yayınları, Ankara 1986.
- SÜSLÜ, Azmi; *Türk Tarihinde Ermeniler*, Kars Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü yayınları, Ankara 1995.
- TENGİRŞEK, Yusuf Kemal; *Vatan Hizmetinde*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- TOZKOPARAN, Neşe; “Ermeni Ayrılıkçı Hareketlerinde Amerikan Protestan Misyonerlerinin Eğitim ve Sağlık Faaliyetlerinin Rolü”, *Hoşgöründen Yol Ayrımına Ermeniler*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2009.
- TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1993.
- URAL, Gültekin, *Ermeni Dosyası*, Kamer Yayınları, İstanbul 1998.
- URAS, Esat; *Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, Belge Yayınları, İstanbul 1976.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı; *Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.
- YAMAN, Ahmet Emin; *Kurtuluş Savaşında Anadolu Ekonomisi*, Betik Yayıncılık, Ankara 1998.
- YAVİ, Ersal; *1856–1923 Emperyalizm Kıskaçında Türkler Ermeniler Kürtler*, Yazıcı Yayınevi, İzmir 2001.
- YILDIRIM, Hüsamettin; *Rus-Türk-Ermeni Münasebetleri (1914–1918)*, Ankara 1990.

BİLDİRİLER

- AKGÜN, Seçil; “Kurtuluş Savaşı Başlangıcında Türk-Ermeni İlişkilerinde ABD’nin Rolü”, *Tarih Boyunca Türk-Ermeni Toplumu İle İlişkiler Sempozyumu*, Ankara 1985.
- BEYOĞLU, Süleyman; “Sevr ve Lozan’da Ermeni Sorunu”, *Türk-Ermeni İlişkilerinin Gelişimi ve 1915 Olayları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2006.
- ÇÖHCE, Salim; “Osmanlı Ermeni Toplumunda Siyasallaşma Çabaları”, *Ermeni Araştırmaları I. Türkiye Kongresi Bildirileri*, I. Cilt, Asam Yayınları, Ankara 2003.

- DUMAN, Sabit; “Amerikan Basınının Tehciri Soykırımı Dönüştürmesi”, *Ermeni Araştırmaları I. Türkiye Kongresi Bildirileri*, I. Cilt, Asam Yayınları, Ankara 2003.
- KUNDAKÇI, Hasan; “Yer Değiştirme, Sevk ve İskan Kanunu (Tehcir) Nedenleri ve Uygulaması”, *Türk-Ermeni İlişkilerinin Gelişimi ve 1915 Olayları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara 2006.
- SARINAY, Yusuf; “Ermeni Sorunu ve Türk Arsivleri”, *Ermeni Araştırmaları Birinci Türkiye Kongresi Bildirileri*, I. Cilt, Asam Yayınları, Ankara 2003.
- SELVİ, H., Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan İlişkilerinde Ermenistan Faktörü", *Dünyada Yeni Oluşumlar Açısından Türk Dünyası, Azerbaycan ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu*, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Türk Dünyası İşletme Fakültesi, Bakü, Azerbaycan, 24-26 Mayıs 2004.
- SÜSLÜ, Azmi; “Soykırım Anıt ve Müzesi Açılışı, 21. Yüzyıla Girerken Tarihe Dostça Bir Bakış”: *Türk-Ermeni İlişkileri Uluslararası Sempozyumu*, Hakmehmet Köyü Toplu Mezar Kazısı Bildirileri. Iğdır 5-7 Ekim 1999, Ankara, 2000, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin; “16. Ve 19. yüzyıllarda Ermenilerin Türk toplumu içindeki yeri”, *Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumu ile İlişkileri Sempozyumu*, Ankara 1985.

SEMİNER

- COHEN, Robin; Etnik Kökenin Ötesinde Diaspora’yı Değerlendirme, (Çev; Mustafa Köse), *Batı ve Doğu Avrupa’nın Eğilimleri, Göç ve Etnik İlişkiler, Temel İlkeleri Semineri*, Warwick Üniversitesi, 1993.

TEZLER

- ALKAYA, Ahmet Suat; *Ermeni Tehciri ve Eskişehir Ermenileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Eskişehir 2006.

- BÜYÜKKİBAR, Tuncer; *Cumhuriyetin İlanına Kadar Olan Süreçte ABD – Osmanlı – Ermeni İlişkiler ve ABD’nin Ermeni Politikası*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2007.
- HOCAOĞLU, Mustafa Celalettin; *Osmanlı Ermenilerinin Tehcir Yolları 1915*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Malatya 2006.
- KANTARCI, Şenol, *ABD’de Ermeni Toplumunu ve Türkiye’ye Yönelik Lobi Faaliyetleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2003.
- KESKİN, Hızır; *Birinci Dünya Savaşı’ndan Bugüne Ermeni Sorunu*, (Yayınlanmamış Tez), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Diyarbakır 2005.
- SEYFELİ, Canan, *İstanbul Ortodoks Ermeni Patrikliği*, (Yayınlanmamış Tez) Yüksek Lisans Tezi, Konya 2002.

GAZETE VE DERGİLER

- BİLGİN, Mustafa Sıtkı; “Türk ve İngiliz Belgelerine Göre Osmanlı Devleti’nin 1. Dünya Savaşı Sırasında Ermenilere Karşı Takip Ettiği Siyaset (1914 – 1918)”, *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Yaz 2003.
- ÇETİNKAYA, M. Necati; “Tarihten Günümüze Ermeniler ve Ermeni Sorunu”, *Yeni Türkiye Dergisi (Ermeni Özel Sayısı I)*, Ocak – Şubat 2001.
- ERTAN, Temuçin; “Ayastefanos’tan Lozan’a Siyasal Antlaşmalarda Ermeni Sorunu”, *Yeni Türkiye, Ermeni Özel Sayısı*, Ankara, 2001, sayı:37.
- İLTER, Erdal; “Ermenilerin Tehciri ve Türklerin Göçü (1915–1918)”, *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2003.
- GÖYÜNÇ, Nejat; “ Ermeni Tehciri ve Soykırım İddiaları”, *Yeni Türkiye Dergisi Ermeni Özel Sayısı I*, Ocak – Şubat 2001.
- GÜL, Nazmi; “Şeytanla Dans: Ermenistan ve Nükleer Enerji”, *Stratejik Analiz*, c.2, sayı: 17, Eylül 2001.
- İLTER, Erdal; “Ermenilerin Tehciri ve Türklerin Göçü (1915 – 1918)”, *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Ankara 2003.

- KANTARCI, Şenol; “Tarihi boyutuyla Ermeni Sorunu”, ASAM, *Ermeni Araştırmaları Enstitüsü*, Nisan 2003, Ankara, sayı: 38.
- KASIM, Kamer; “Uluslararası İlişkiler Boyutuyla Ermeni Sorunu”, *Eğitim (Tarihten Bir Kesit)*, Yıl 4, Sayı 38, Nisan 2003.
- KODAMAN, Bayram; “Fransız Arşiv Vesikalarına göre Erzurum-Van-Sivas Vilayetlerinde Ermeni Nüfusu”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, (Genelkurmay ATASE Yayınları), Ankara, Ağustos 2005, Sayı 6, sayfa 1-28.
- KODAMAN, Bayram; “Abdülhamid ve Paul Terziyan”, *Yeni Türkiye Dergisi (Ermeni Özel Sayısı I)*, Editör Hasan Celal Güzel, Ocak – Şubat 2001.
- KONUKÇU, Enver; “Osmanlılar ve Millet – i Sadıkadan Ermeniler”, *Yeni Türkiye Dergisi (Ermeni Özel Sayısı II)*, Mart – Nisan 2001.
- ORAN, Baskın; “Aydınların özü tartışma yarattı”, *Evrensel*, 21.12.2008.
- ORTAYLI, İlber; “ Osmanlı Ermenileri”, *Yeni Türkiye Dergisi (Ermeni Özel Sayısı II)*, Mart – Nisan 2001.
- ORTAYLI, İlber; “Soykırım İddialarının Arkasındaki Gerçekler”, *Popüler Tarih Dergisi*, 2003.
- SEZER, Ayten; “Osmanlı Devleti'nde Misyonerlik Faaliyetleri”, *Yeni Türkiye Dergisi*, 2001, s. 948-960.
- ŞİMŞİR, Bilal; Türk-Amerikan İlişkilerinin Yeniden Kurulması ve Ahmet Muhtar Bey'in Washington Büyükelçiliği, 1920–1927, *Belleten*, C.XLI, No 162, Ankara 1997.
- WHOOLEY, John; “Ermeni Katolik Kilisesi: Tarih ve Eklesiyoloji Üzerine Bir Çalışma”, *The Heythrop Journal*, Sayı: 4, Ekim 2004.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Çiçek, Kemal; “Ermeni Yasa Tasarısının İçeriği ve İddialara Verilen Cevaplar”, Türk Tarih Kurumu Ermeni Masası, www.ttk.org.tr.
- “Gakavian: Türklerden özür meselesi yanlış anlaşıldı”, (<http://bianet.org/bianet/dunya/112333-gakavian-turklerden-ozur-meselesi-yanlis-anlasildi>, 24.01.2011.)
- <http://hetq.am>, 27.01.2011.

<http://www.azg.am>, 27.01.2011.

<http://www.armtown.com>, 24.01.2011.

<http://www.msnbc.msn.com>, 24.01.2011.

<http://www.spiegel.de>, 24.01.2011.

<http://news.bbc.co>, 24.01.2011.

<http://www.globalpost.com>, 24.01.2011.

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Ordu'nun Ünye ilçesinde doğan Selma KARA, orta öğrenimini Bergama'da tamamlamıştır. 1997 yılında Atatürk Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne girmeye hak kazanan Kara, 1999 yılında bu bölümden ayrılarak, 2002 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Giresun meslek Yüksekokulu Fındık Eksperliği Bölümü'nden mezun olmuştur. Selma KARA, 2003 yılında öğrenime başladığı Erciyes Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nden 2007 yılında birincilikle mezun olmuş ve aynı yıl Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaya başlamıştır. Halen bu alanda öğrenimine devam etmekte olup, şu anda Kayseri'de ikamet etmektedir.

Adres: Anayurt Mah. Turgut Özal Bulv. Açelya Apt. No: 9/46.

Tel: 0535 514 65 43

e-mail: selmakara@doksaniki.com